

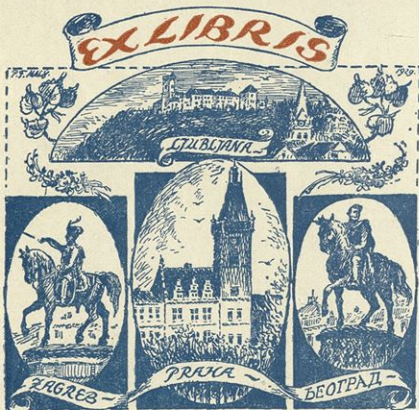
Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

41 868

/7/1-3

COBISS O

J.K. STRAKATÝ.

LIDOVÁ KNIHOVNA
OČNÍK VII. SVAZEK I.

ŽOFKA KWEDER-JELOVŠKOVA:

POVÍDKY

DÍL I.

ROKU 1910.

NÁKLADEM TISKOVÉHO VÝBORU ČESKOSLOVANSKÉ
SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ STRANY DĚLNICKÉ (ČASO-
PIS „ZÁŘ“) V PRAZE. TISKEM DĚLNICKÉ KNIHTISKÁRNY.

+41868

41868

9. V. 1977 D 140

PSANÍ.

Mám ráda psaní jako něco živého, osobního. Jsou jako hlas, který přichází z dálky, jako teplý, pozdravný pohled, vzbuzující v srdci radost a jas. Někdy jsou jako veselý, zdravý, dobrosrdečný smích, jindy zase jako melancholické melodie, kterou posloucháme za večera smutni a zamyšlení.

Dopisuju si s dětmi i se starými lidmi, které znám a miluju, i s takovými, kterých jsem nikdy neviděla a neuvidím. A všechna ta psaní, tak rozličná, jsou mi stejně drahá, jsou stejně radostně vítána. Přinášejí mi mnoho krásného. Je zimní, nudný, zašeřený a pustý den; a přijde psaní z jihu, od moře, a v mém pokoji zasvítí čisté, vysoké nebe, rozprostře se moře, zazelenají se pahorky, zavoní první jarní květiny. A mé oči jsou veselé, jasné.

Čtu dopisy tak, že je mi drahé každé slovo, že je mi každé slovo krásným darem, který dostávám nezaslouženě a nečekaně. Čtu jakobych zase po dlouhé době viděla člověka, který mi píše; usmějeme se, podáme si ruce, on povídá a já se mu dívám do očí a mám radost, že jsou tak živé a teplé.

A když sama píšu psaní, píšu jakobych tahala lidi za rukáv: „poslyšte, poslyšte!“ Chci, aby lidé četli vše tak, jak to píšu, aby měli radost, aby se i jim vyjasnily oči a aby věděli, že já jim to píšu, píšu ze srdce, upřímně a teple.

Někdy chodím a myslím si: „dnes bych ráda napsala krásné psaní, ale komu?“ Píšu-li pěkné psaní, chci aby ten, kdo je dostane, je ocenil, aby je nepřečetl s polovice a nehodil pod stůl, ani nevěda co píšu. Často napíšu takové krásné psaní, že mám z něho radost, ale neodešlu ho. Je příliš upřímné a potom: píšu o kráse, o štěstí, o citu, který byl, trval jediný okamžik, o pomíjivém květu duše a srdce, který uvadne v mžiku; trvá pokud píšu psaní, je-li napsáno, není ho už. A proto neodesílám takových psaní: lhala bych.

Jsou také psaní, pro která je mi smutno, že nebyla napsána a odeslána. Jdu a zamyslím se někam do daleka, vzpomenu si na krásný den, na člověka, který mne kdysi potěšil, a myslím si: napíšu mu, ještě dnes mu napíšu, aby věděl, že na něho někdy myslím vděčně a přátelsky. Vzpomenu si na někdejší spolužačku, která je nyní učitelkou někde ve Štyrsku. Nepsaly jsme si a málokdy jsme spolu mluvily, ale měla jsem ji velice ráda. Bylo v ní mnoho života, síly a ohně, její oči byly živé jako žádné jiné ve škole. Před lety jsem ji opět potkala a měla jsem radost, že má dosud tak živé, lesklé a oduševnělé oči, že je ještě stále tak plná života. Byla bych jí ráda jednou napsala, jak je mi sympatická. Ale nenapsala jsem do dnes.

Posledně jsem se sotva mohla dočkati až přijdu domů, abych napsala psaní; měla jsem však do večera tolik cest, že jsem byla celá unavená a pro ospalost jsem nenapsala ničeho. Byla bych psala redaktoru v Praze, staršímu pánovi, který byl vždycky ke mně dobrý. Hned, když jsem vešla do redakce, viděl mi na obličej, že se mi špatně vede, a že bych ráda dostala zálohu. A vždy mi napsal poukázku, abych nemusila prositi, ponižovat se. Tiskl mé věci brzy a slíbil, že rád zase přijme, přinesu-li něco nového. Řekla jsem, že napíšu řadu feuilletonů, a že mu je brzy přinesu. Ale nenapsala jsem ničeho, a už několik měsíců jsem tam nebyla. Ale bylo by mi líto, kdyby si myslel, že nepřicházím z lhostejnosti, snad proto, že nejsem v nesnázích. Chtěla bych mu psáti a poděkovati mu za to, co mi učinil dobrého, třeba nevěda, kolikrát bych byla neměla na jídlo a na uhlí, kdyby byl nepřijal mých prací! A potom — byl vždy tak laskav a ač jsem přišla pro zálohu častěji, dovedl to vždy tak zaříditi, aby mi to nebylo trapné. Řekla jsem mu, že chci napsati studii, a slíbil mi, že mi opatří knihu o té věci, abych jen přišla, že mi ji obstará. Nepřišla jsem a ráda bych, aby věděl, že jsem vděčna za jeho námahu a jeho laskavost, a že jen proto nejdu, že se stydím, že jsem nenapsala slíbených feuilletonů.

Ani to psaní není ještě napsáno a odesláno. Člověk se bojí, aby se neučinil směšným, proto nepíše. Když je pravý okamžik, nebojí se toho, ale pak se rozmyšlí a malicherné ohledy mu brání,

aby ukázal své city. Ale myslím, že je lepší býti směšným, než takto bázlivým.

Můj úvod vzrostl. Ale ráda bych, aby i to se četlo ...

*

Tehdy jsem byla ještě doma. Přišla jsem právě z města, ze školy, a bylo mi v naší vzdálené vesnici v horách velice smutno. Moji rodiče a všichni moji známí byli starší lidé, vážní a zamlklí. Daleko v okolí žádného mladého děvčete, žádného mladého muže, s kterými by si bylo možno někdy pohovořit a zasmát se. Všichni, které jsem znala, byli dvakrát, třikrát starší než já, byli zamlklí, nežertovali, nesmáli se. Jejich život byl tvrdý, beze štěstí, plný tajných a hořkých sklamaní, a proto už nesnili, nedoufali, neočekávali ničeho.

Mne mrazilo mezi nimi a bylo mi, jakobych byla sama na celém světě. Měla jsem připraveno pro každý okamžik svého života sto krás a štěstí, a ke každému dni budoucnosti jsem upínala tisíc nadějí. Snila jsem celé dny. Ráno, když jsem vstala, začala jsem si vymýšlet divný příběh a ať jsem dělala cokoli, mé myšlenky tkaly tiše dále svůj příběh, který vzněcoval v mém srdci horečnou touhu po lepším, bohatším životě.

Večer, když jsem šla spat, ležela jsem dlouho se zavřenýma očima a snila. Nechtěla jsem usnouti, protože mé myšlenky byly krásnější než sny. Byly jako sen a jako skutečnost. Zatoužila jsem bůh ví kam a chodila jsem bůh ví kudy. Jela jsem do Indie, nebo do Ameriky, nebo někam jinam, a tam

jsem se setkala s dobrou, starou paní, které jsem byla vším, a která mne vzala k sobě. Pak jsme jely do zámku u moře nebo do villy u jezera, kde bylo vše podivuhodně krásné. Paní měla syna, který byl umělcem nebo něčím jiným. Byl velmi odvážný a procestoval pěšky celou Afriku.

Když se mi chtělo, jezdila jsem po pustě na koni; byla jsem lehká a rychlá jako vítr. Nebo jsem plavala v moři jako ryba, až se všichni divili, — co vše jsem uměla v tom snění!

A syn té paní se do mne zamiloval, a protože byl krásný, měla jsem ho i já ráda.

Ale někdy se mi více líbilo, aby byl nemocen, slepý ku příkladu. Byl by strašně dobrý a šlechetný, měl by zvlášť krásné a jemné ruce, měl by krásnou duši a dlouho by se nepřiznal, že mne miluje. A já bych ho milovala věrně a oddaně, že by ho nečinilo docela nic nešťastným, že je slepý.

Takové myšlenky jsem měla; vymyslíla jsem si sta životů, které jsem žila. Dnes se mi zdají směšnými ty sny, ale přece jsou mi milé a mám je ráda.

Vzpomínám na ně polo s úsměvem, polo dojata.

Můj pravý život byl pustý, nudný a bez radosti jako šedý, deštivý den. Když jsem se smála, setkaly se mé oči s chladnými, vážnými pohledy, které se jaksi divily mé radosti. Měla jsem příjemný hlas a ráda bych byla zpívala, ale jakési napětí, které bylo v naší rodině, potlačilo vždy mé písně. A když někdy bujně mládí zvítězilo, a zazpívala jsem plným hlasem nějakou jásavou píseň, přišla moje matka, vzdychla a řekla káravě:

„Jak jen můžeš zpívat, když je na tom světě tolik starostí! . . .“ Umlkla jsem a odvykla jsem zpěvu. Dnes už neumím zpívat a ráda bych. A nejen u nás, všude v těch horách byl život těžký a tvrdý. Všechny tížila starost a všichni se jí bránili mlčky a zachmuřeně, ale nemohli se ubránit. Celou zimu bylo ve vsi ticho, a když v létě hoši za měsíčních nocí zpívali celé hodiny, byly to písně smutné a tesklivé.

Takový byl tenkrát můj život, a já jsem si neustále přála do světa, kde by bylo jinak, krásněji a veseleji. Bylo mi, jakobych hladověla po životě a po světě a srdce mi svírala touha a mé oči stále hleděly, hleděly do dálky za hory v širý svět.

Tehdy se mi dostalo do rukou staré číslo nějakých vídeňských novin. Neměla jsem tam v horách mnoho čteny, a četla jsem vše, co se mi dostalo do ruky, od začátku až do konce. Četla jsem indiánské povídky, Marlittovu, staré kalendáře; staré noviny jsem četla se stejnou pozorností jako nejkrásnější román. Vše mne zajímalo, dokonce i inseráty mi vypravovaly o životě ve světě. Pradlena, která hledala práci, rodina, která potřebovala kuchařku, vdova, která pronajímala pokoje, prodej továrny, domů, lesů — vše se měnilo v mé hlavě v dlouhý příběh, každé slovo bylo pro mne předmětem snů.

Zvlášť mne zaujalo krátké nabídnutí: „Která dáma by chtěla vstoupiti v ducha osvěžující korespondenci s pánem? Psaní na Fr. M. Jero. Opava.“ Přechítala jsem několikrát tato slova, která se mi

zdála tajemnými a laskavými zároveň. „Která dáma . . .“ hučelo mi v uších.

S počátku jsem nemyslela na to, abych psala, poznenáhlu se mi však tato myšlenka stále více zamlouvala. A opravdu, třetího dne večer jsem se zavřela do svého pokoje a psala pozdě do noci. Napsala jsem dlouhé, obšírné a otevřené psaní, naivní a vroucí. Nemyslela jsem na to, je-li moje bezmezná otevřenost na místě nebo ne. Ani vzhledem ke jménu jsem si nedovolila žádné mystifikace. K čemu také? Tam ve Slezsku řekne mé jméno dotyčnému pánovi právě tak málo, jako nějaký pseudonym. Psala jsem jak jsem sama, jak nemám živé duše, s kterou bych promluvila, nikoho, kdo by se zajímal o to, co cítím, co myslím a sním, nikoho, kdo by mne poslouchal. Otec je stár, unaven úmornou prací; matka zamlklá, utrápená věčnými malichernými starostmi, tupá ke všemu okolí, ubitá pustotou jednotvárného a těžkého života. Starosti obou jsou stále stejné, rok od roku. Oba mají strach, že jsem tak mladá, bojí se, že bych byla ráda veselá a smála se; oba už dávno zapomněli, že byli také mladí.

A já se dusím v tom těžkém, úmorném ovzduší. Nejsem špatná a mám je ráda, ale nemohu za to, že tolik toužím po pravém, svěžím životě. Chtěla bych rušný, plný život, ne tak mrtvý, jak vidím kolem sebe. Ať pán odpustí, že mu píšu, co ho nemůže zajímat, ale že už nemohu mlčet. Chce-li býti dobrý, ať mi dovolí, abych mu psala vše, co mi přijde na mysl, třeba by to byly pošetilsti.

Tak začala korespondence, která trvala skoro deset let.

Brzy jsem dostala odpověď, abych psala cokoli, že rád četl mé psaní, že je v něm něco svěžího a teplého. Abych jen psala často. Moji rodiče že mne mají jistě rádi, více než si myslím, a jistě jsou rádi, že jsem taková, jaká jsem. Vždyť jsem dobrá. Jen upřímnější mám k nim býti. A do světa ať si nepřeu, že je lstivý a nebezpečný, velmi nebezpečný a zničí člověka, než se naděje. Lépe zůstat doma v úkrytu, v bezpečí. Mnohem lépe! Nedožijeme se sklamaní a neštěstí. Ať si opravdu nepřeu do světa . . .

Potom jsem odpisovala. Psala jsem často a upřímně. Jakobych psala denník, tak jsem psala ta psaní. Někdy jsem jákala mládím, veselostí a odvahou, jindy zase jsem byla smutná, sentimentální, vzpurná a vášnivá. A jeden refrain byl u všech dopisů: toužím do světa, do světa. Toužím, toužím. Zaduším se doma, zhloupnu.

Všechny odpovědi z Opavy byly mírné, dobré a laskavé, s napomenutími, že se musí každý naučit resignaci, že obětování sebe sama je také štěstím.

Ah, ta korektní, dobrá, vždy krásně psaná psaní, duchaplná a navoněná, jak mne vždy dráždila! Ale byla mi milá; měla zvlášť půvab tajnosti a přicházela tak daleko ze světa do naší malé vzdálené kraňské vesnice. Můj Bože, mně se zdálo tehdy tak daleko to Slezsko!

Měla jsem ráda ty dopisy a byla jsem na ně pyšná, poučila mne tehdy tolik v mé samotě.

A přece jsem se proti nim bouřila, protože mi nechtěly rozuměti, jak jsem si přála.

Proč bych se měla obětovat? Komu by to co prospělo, kdybych se obětovala? Otec a matka nebudou jiní, o nic veselejší a šťastnější, kdybych se desetkrát obětovala! Ani by toho nevěděli. I kdybych jim to řekla, nebudou věděti. Mám je přece ráda, ale proč by měl být můj život právě tak prázdný jako jejich, vždyť je to bez účele a bez smyslu. Ať jsem i nešťastná venku, ve světě! Neštěstí je přece lepší, než ta prázdnota zde, než to nic zde doma! Člověk není šťasten, to ví, ale ani nešťasten není, protože nemá proč. Otupí, sestárne, uschne tělesně i duševně, zvolna, že ani nepozoruje kdy, a všechno je pryč, celý život je pryč!

Psala jsem vše to v nesčetných variacích na špatném papíře a pobouřena onomu pánovi do Opavy — ale jeho odpovědi byly stále stejně klidné a varovné.

Konečně jsem si pomyslíla: ten pán ve Slezsku je jistě už starý. Jak by mne mohl krmiti dobrými radami, abych se obětovala, abych se radovala ze svého klidného zátiší, kdyby byl mlád? A i to mi bylo příjemné, že je stár. Zdálo se mi to skoro ještě lepší. A v následujícím psaní jsem mu napsala, že mi bylo vždy líto, že nemám strýce, že bych měla nade vše ráda nějakého strýce, takového dobrého, duchaplného a tak málo konservativního jako je na příklad on. A chce-li, aby byl mým strýcem, mně že se to zdá velice krásně.

Psal mi, že převezme tu úlohu, je-li mi to příjemné, že se jen diví, že mi přišel na mysl právě strýc. Mladá děvčata mívají přece raději tety!

Odepsala jsem, že za tety děkuju, že mám dvě — bohužel! — a že z nich nemám zvláštní potěšení. Ale strýc, to je něco jiného!

To bylo v druhé polovině prvního roku naší písemné známosti. Brzy na to jsem složila trochu svých věcí do malého kufříku a odcházela jsem do světa. Žel, jen do prvního blízkého města, které se mi zdálo jen na prahu světa, ne ve světě. Doma ovšem moji rodiče, zvlášť dvě mé tety oficiálně prohlásili, že jsem ztracené dítě, že se mi špatně povede, ba ještě hůř než špatně, a že vše, co mne stihne, bude zasloužené, dobře zasloužené. Ale ať potom nechodím domů! Když jdu, ať jdu! Peněz mi ovšem na takovou cestu nedají. Nejsou tak hloupí, když mohu být doma!

Srdce mne silně bolelo, když jsem odjížděla poštou s takovým požehnáním a s celými pěti zlatými — mým vlastnictvím! — po cestě z vesnice. Seděla jsem velice zpříma, pohvizdovala jsem si cestou, abych si udržela odvahu. Eh, co! myslila jsem si. Hůř nebude než doma. Tety mi chodily s ženichy — s jakými! Jen když měl peníze, třeba byl jinak celý chromý a opotřebovaný jako stará bačkora!

V městě jsem dostala brzy místo v jakési písaárně. Strýci jsem psala, že jsem nyní tam a tam, že jím nyní svůj vlastní chléb, a to je také něco!

Tehdy mne pojala strašná zvědavost, kdo je ten můj vyvolený strýc. Ptala jsem se nejrůznějším

způsobem, ale nic to nepomáhalo. Psal mi konečně, aby se zbavil otázek, že to není hezké, že jsem tak zvědavá, a že je lepší nevědět, že je to poetičtější. Uznala jsem, že má pravdu.

Toho roku byly mé dopisy neklidnější a jednovtápné. Měsíc za měsícem. Moje samostatnost mne dlouho těšila, a že byly hodiny, kdy jsem nebyla v pisárně, opravdu jen mé, že jsem byla sama za sebe zodpovědná, to mi bylo tak příjemné, že jsem skoro zlenivěla.

Tehdy jsem začala spisovati. Napsala jsem několik básní, nějakou novellu, a poslala jsem to sedmi slovinským časopisům. Co řekne většina, tím se budu řídit, rozhodla jsem. A většina řekla, abych psala. Upřímně řečeno, byla jsem jen jednou velmi veselá, když jsem četla v listárně kteréhosi našeho listu, že moje novella je přijata, a že se vytiskne. Když byla opravdu vytisknuta, nebylo mi už tak radostně. Rozhodla jsem se tehdy také, že si koupím za prvý honorář zlatý skřípec; nekoupila jsem si ho dosud.

Ano, ten rok mohl být se mnou můj strýc spokojen. Ale věčně, rozumí se, nic netrvá, a já jsem se téměř ulekla, když jsem viděla, že jsem byla téměř celý rok spokojená. Chtěla jsem do světa, a sedla jsem si na prahu jako žebrák, který nesmí do domu. Pokoušela jsem se tedy přijít do světa.

Dala jsem anonci do „Slovenského Národa“ a do několika větších německých časopisů, že by taková a taková slečna šla ráda někam do většího města, někam daleko. Na německé anonce nepřihlásil se nikdo, na onu v „Slov. Národu“ mi na-

psal slovenský cukrář z Rjeki, že by potřeboval ženu, která umí tolik, co já, a že mi nabízí svou ruku, mám-li aspoň tři sta zlatých, jinak že je mu líto —. Mně bylo také líto: za prvé jsem neměla tři sta zlatých, bohužel! a za druhé se mi nelíbil sladký muž. Tak jsem dostala nabídnutí k sňatku, ne místa, které jsem hledala.

Potom jsem šla do kanceláře v Terstu, kde je krásné moře a plno lodí. Ach, jak jsem měla ráda ty lodě! Zvláště jednu. Byla jako bílý pták; přijela každý měsíc z Řecka. Tehdy jsem byla dítětem jako ještě nikdy. Ani dříve, ani později jsem nebyla tak naivní. Tehdy mi přišlo do hlavy plno nových myšlének, a já je rozhlašovala na všechny strany. Psala jsem Fr. M. Zerovi obšírná psaní, snila jsem o moři, a opět jsem si přála pryč, daleko. Byla bych ráda šla za hospodyni na velké parníky, které jezdily do Číny nebo někam jinam, jen daleko — vůbec jsem měla sta plánů, jak bych cestovala do světa, daleko do světa. Ach, všechny ty plány byly stejně nemožné, marné, a nebylo nikoho, kdo by jim byl věřil. Kdyby mi byl tehdy někdo řekl: udělej to! zkus to! Byla bych to vše udělala, pokusila se. A možno, možno, že by se byl některý z mých plánů stal skutkem. Možno, že není pošetilým snem vše, co se pošetilým zdá.

Můj Fr. M. Jero věděl o všem, psala jsem mu dlouhé kapitoly. Moře, moře je krásné, ač v přístavě tak zkalené, že zapáchá. Krásné je, ach, ještě dnes po něm toužím. Tehdy jsem doufala všechno. Dnes vím co dovedu a co mohu, tehdy

nebylo hranic pro mé cíle. Byla bych chtěla tehdy nevíť co.

Když jsem byla ještě doma, snila jsem a věděla: To jsou sny, život bude jiný. Tentokrát to byly fantastické plány. A plány dělá člověk proto, aby je splnil. Věří v ně, ovšem tak dlouho, pokud je dělá. Někdy jsem stála u moře, když zuřila bouře, a vlny celé bílé se tříštily o skály, stála jsem tam a zdálo se mi, že jsem tak silná, že bych přemohla celý svět. Dusila mne ta síla a nevěděla jsem, na co ji upotřebiti.

Myslím někdy, že je to velké neštěstí, že většina lidí nenajde pravého místa, kde by mohla uplatniti své síly. Dosáhli by jistě něčeho velkého. Pak ale nestojí všechno za nic.

Chtěla jsem tenkrát vše, a věřila jsem, že všeho dosáhnu, že zmožu vše, co si vymyslím. Jen začítí jsem nedovedla! Proto jsem si přála pryč, za moře do Ameriky nebo někam jinam, kde je život živější, intensivnější, kde je plno nebezpečí, kde má člověk stále plné ruce práce, aby se jim ubránil. Přála jsem si zbohatnouti, ne z hmotného důvodu, ale abych se mohla duševně státí takovou, aby každé mé slovo za něco stálo, abych rozveselila každého, komu bych je řekla. A věděla jsem, že se člověk může mnoho dozvědětí. Ne z knih, ale ze života musí brátí! Musí pohledětí lidem do duše, aby jim porozuměl a poznal zájmy jejich života.

Ale byla jsem tehdy směšná. Vší silou jsem chtěla poznati život a nevěděla jsem, že je nutno dívatí se klidnýma očima.

Ach, četla bych ráda ještě jednou ona psaní, která jsem tenkrát psala do Slezska. Trápila jsem tehdy svými plány všechny lidi, kteří mne chtěli poslouchati, a zvlášť do Slezska jsem posílala dlouhá vyznání svého srdce. Někdy mne trochu těšilo postrašiti svého dobrého strýce zvlášť odvážnými plány.

„Ach, jaká vy jste!“ psal mi, a nepřestával zrazovati a uklidňovati. Také trochu žertoval : slova, slova!

A tehdy jsem se najednou sebrala a odcestovala jsem do Švýcar. Dříve jsem jela ještě na tři dny do Benátek. Za ty tři dny jsem utratila osm zlatých za různé pohlednice a za malou vázu čtyřicet centimů. Italské ovoce je dobré, a můj žaludek je snadno k ukonejšení. Konečně i nadšením se člověk nasytí. Ještě teď mi zazáří před očima, když si vzpomenu na Benátky. Vrátila jsem se do Terstu tak veselá, že se na mne vše jen smálo. Jako bych byla vzala celé Benátky s sebou. Bohužel měla jsem v kapse jen dva krejčary a druhého dne jsem měla odcestovati do Švýcar. Koupila jsem si ještě za ty dva krejčary fíků, potom jsem šla pro peníze do kanceláře, kde jsem měla dostati už před týdnem od nakladatele dvě stě zlatých. Ale ovšem, peněz tam nebylo. Vypůjčila jsem si třicet krejcarů a telegrafovala jsem: „Vělice nutné, pošlete hned!“ — Dostala jsem jen krátkou odpověď, také telegraficky, která mne zvlášť nepotěšila: „Kde nic není, ani smrt nebere!“

Zastavila jsem hodinky. Zůstala jsem ještě čtrnáct dní, napsala jsem nevím kolik feuilletonů

a když jsem měla šedesát zlatých, odjela jsem do Švýcar. Stavěla jsem se v Inšpruku a Mnichově a prohlédla jsem si znamenitosti. V Curychu jsem zůstala dva měsíce. Vedlo se mi tak, tak... Ale odvahy bylo stále dost, třeba peněz ne. Německé listy platí lepší honoráře, ale než přijdeš na řadu — jestliže vůbec přijdeš! A co bylo ještě v mých starostech humoru! Dostala jsem něco peněz za novellu, a rozhodla jsem se jít do Bernu na universitu. Když jsem však zaplatila dluhy, zůstalo mi v kapse osm franků, zrovna tolik, co stojí vlak do Bernu! Bylo odpoledne, když jsem dělala ten smutný rozpočet, příští ráno jsem chtěla odjet. V té situaci si vzpomenu, že mám ještě v kterémsi redakci rukopisy. Jdu tam, řeknu, že druhého dne chci odcestovat, a že by mi bylo milé, kdybych dříve věděla, jsou-li přijaty či ne. — Kdy vlak odjíždí? — „V deset.“ — Nemohla bych přijít druhého dne o půl deváté? — „Proč ne?“ — Přijdu.

Jdu opravdu, bez snídáně, protože peníze na cestu jsem nesměla na žádný způsob utratit, kufrík jsem už poslala napřed. Klepám s bázni. „Přečetl jsem to ještě včera večer“, řekl mi redaktor, ukazuje na rukopisy. „Vím jak je začátečníkovi. Pamatuji se ještě dobře na ty doby, kdy jsem i já čekal se strachem na úsudek. Každý musí projít tou školou. Něco jsem vzal, něco vám vrátím, snad budete jinde šťastnější. Honorář dostanete u pokladny.“ Dal mi složenou poukázku. Poděkovala jsem a na schodech se dívám: sto franků! Srdce mi poskočilo, a odjela jsem ve výborné náladě.

Už v Curychu se otevřel před mýma očima nový svět, ale v Bernu se mi líbilo ještě lépe. Chodila jsem do přednášek, se studentkami do divadla, do spolků, každý den jsem zažila, slyšela něco nového. Starostí jsem měla ovšem také nad hlavu, zvlášť když nastala zima a nebylo peněz na uhlí. To byla psaní, která tehdy dostával ode mne Fr. M. Jero! Himmelhochjauchzend, zum Tode betrübt! . . .

Viděla jsem brzy, že se bez peněz nedá studovati a poslouchala jsem jen ty přednášky, které mne zajímaly, a z kterých jsem měla bezprostřední prospěch. A vydaly něco, ty měsíce ve Švýcarsku! Byly jako několik let, a dnes vidím jasně, jak mi byly užitečné. Byl to ale život! Týden klid, pak zase starosti, až se mi dělaly mžítiky před očima. Na vánoce mne pozvala redaktorka kteréhosi ženského listu do Belinzonu. Jela jsem nejkrásnějšími partiemi Švýcar. Alpy byly celé v sněhu, horské řeky zamrzlé, jezera podivně modrá . . . Byl jasný den, nikde mráčku, nikde mlhy, vzduch jako křišťál, že bylo viděti každou horskou stěnu přesně jako nakreslenou. Byla to krásná cesta!

Psaní do Slezska byla stále jako denník, přesná a obšírná. Co lidí jsem poznala ve Švýcařích! Všech národností; a když si na ně vzpomenu, knihy bych o nich mohla napsati.

Po vánocích jsem už nejela do Bernu, ale do Mnichova; šest neděl, které jsem tam ztrávila, byly pro mne nejhorší dobou. Nachladila jsem se, nemohla jsem pracovati, peněz nebylo. Po celý

měsíc jsem ani jednou nevečeřela. Ani jediné myšlenky nebylo v mé hlavě; celé hodiny jsem seděla u stolu, a sama jsem nevěděla, o čem přemýšlím. Přes to jsem nezoufala.

Snažila jsem se všemožně dostat nějaké místo, opisování nebo něco podobného. Jednoho odpoledne jsem si myslila: „Půjdu osobně, s písemnými nabídkami není nic!“ Byl krásný den, po ulicích smetali sněh. Když jsem přišla do první kanceláře, byla jsem v strašných rozpacích, ale pak jsem se naučila rychle své litanii, která byla všude stejná: je-li uprázdňené nějaké místo, mají-li nějaké opisování, že pěkně piši. Ale nebylo ničeho. Když jsem byla už na dvanácti místech, přešel mne humor a prochodila jsem jich ještě dvanáct. Dva tucty za jedno odpoledne a výdělek žádný! Každý den jsem byla v obrazárnách a proseděla jsem před obrazy celé hodiny.

Takové to byly doby, ale není mi jich líto. Vše, co člověk zkusí, je dobré, a když to minulo, vzpomíná se na to vesele.

Potom jsem přišla do Prahy, měla jsem lidi, s kterými jsem mohla o všem hovořit a korespondence s mým drahým strýcem ochabla. Někdy jsem měla výčitky svědomí, a psala jsem zase dlouhá, srdečná psaní, ale pausy se stávaly stále delšími. O svátcích a na svůj svátek jsem dostala vždy kytici konvalinek, které mám nejraději, a pohnuta, rychle napsala jsem teplý list. Stále jsem myslila: Napiši jednou ohromný list, mám mu tolik co psát! Ale nenapsala jsem ničeho.

A přece, za kolik krásných chvil mu mám děkovati. Jeho psaní mne seznámilo s mým mužem. To bylo tak: Ještě když jsem byla v Lublani, učila jsem se stenografovati. Učil mne jakýsi student. Mezi hodinou přijde listonoš a přinese mi psaní ze Slezska od Fr. M. Jera.

„Dovolte, abych si to přečetla,“ pravím a otevru psaní. „O prosím,“ usmívá se můj instruktor, a vidím mu na očích, že si myslí: Aha, milostné psaníčko! „Mýlíte se,“ pravím, a dávám mu dopis, aby si ho přečetl. „Nepíše duchaplně?“ — Proč pak si dopisujete s Němcem a ne raději se Slovanem?“ táže se můj uvědomělý národovec. „Protože nikoho takového neznám! Je to těžké, každý by vždy myslel na lásku, na hlouposti, a toho nechci!“ — „Počkejte, znám Chorvata; opravdu intelligentní člověk a vážný. Teď je v Praze. Možno s ním mluvit o všem možném i o ženskou otázku se zajímá. Ještě dnes mu budu psát. Aspoň se naučíte chorvatsky!“

A psal. Naučila jsem se chorvatsky. Jak by ne. Bude třináct let od toho rozhovoru a onen vážný Chorvat je mým mužem.

Považte, co se může státi takovým dopisováním.

Když jsem rozesílala snubní oznámení, vzpoměla jsem si, že jsem strýci Jerovi nepsala celý rok. Bylo mi toho líto, ale neměla jsem času, proto jsem odeslala pouze lístek, ať to dostane nebo ne. Kdo ví, ptá-li se ještě na poště po psaní, posílaném poste restante, když mu tak málo píše.

Odcestovala jsem na jih, a když jsem přijela do Záhřebe, čekala mne tam spousta gratulačních listů. Sedím večer u stolu a prohlížím je. Zavoní známý parfum. Roztrhnu netrpělivě obálku a čtu:

Co to? Místo starého „drahá Žofko!“ čtu tam: „Velectěná paní!“

Ach, zlobí se, myslím si, že jsem nic nepsala, a že nic nevěděl a opět je mi líto, že jsem nepsala.

Čtu dále.

„Dovolte, abych také já, ač pozdě rušila tímto psaním blaženost Vašich líbánek, a složila Vám k nohám své nejsrdečnější blahopřání. Přeji Vám mnoho štěstí, neboť v manželství je potřeba štěstí, mnoho štěstí. To vím nejlépe já, která jsem slavila letos svou stříbrnou svatbu.

A nyní, prosím, nebudte příliš zklamána, když ze starého, zapomenutého strýce vyklube se stará žena, která se o Váš osud, věřte mi, vždy živěji zajímala, než by to bylo kdy možno nějakému strýci.

Tedy, prosím, nehněvejte se! Jsem churava, jak víte, stará také, jak jste uhodla, a Vaše svěží, teplá psaní mi byla vždycky milá, připravila mi mnoho krásných, radostných chvil. Díky za ně.

Svému pohlaví máme tak málo co povídati, tak myslíváme, a člověk se skryje za šifru, aby si zachoval zajímavost.

Tedy nemocná a stará žena, právě včera jsem se vrátila z Karlových Varů, Vás srdečně, v přátelské lásce pozdravuje!

F. M. Jero.

To psaní mne dojalo. Vzpomněla jsem si na onen první večer ve vzdálené horské vesnici, kdy jsem poprvé psala do světa psaní; vzpomněla jsem si na všechna ta leta, na všechny události, celý život v kterém mne provázela ta psaní jako věrný druh.

A té noci jsem seděla dlouho a psala svému „strýci“, psala jsem abych doplnila denník, který o mně měl. A poděkovala jsem za vše a řekla, čím m n ě byla ta psaní z dálky.

Rozednívalo se, když jsem končila. Poslední psaní, neboť co by se ještě bylo psalo, bylo by konvencionelní, nebylo by už tak krásné. Rozloučila jsem se a zdálo se mi, jako bych se byla vrátila v ty doby, které mi zůstanou, vím, stále nejdražším z celého mého života.

PIKOLO.

Přišel na svět v chladném sklepním bytě špinavého domu jako páté dítě příštípkaře a pradleny. Na křtu mu dali jméno Pavel. Před ním byla už čtyři děvčata a po něm přišla zase čtyři. Matka by byla sice neměla nic proti tomu, kdyby byl ten onen z mladších křiklounů, beztoho slabých, zemřel, ale měli tuhé životy. „Jako kořata,“ říkala částečně s politováním, částečně tónem drsné něžnosti.

Pavel byl rozhodně její miláček. Byl nejzdravějším a nejvydařenějším dítětem z celé rodiny. Stál matku nejméně práce a starostí a snad proto ho měla ze všech nejraději. Protože on jediný „měl

uznání“, a už od začátku „se choval jako dítě usoužené pradleny“.

Otec neměl do toho mnoho co mluvit. V zarytém mlčení mořil se celý den svými střevíci právě pod širokým sklepním oknem, kde se mnohdy vynořovaly ne zcela čisté spodničky služek, které ve dvoře prášily koberce z předního domu. Když Pavel, sotva že odrostl plenkám, sliboval státi se neobyčejně důvtipným hošíkem, nenapadlo příštípkaře ani zdaleka, sdíleti nadšení svojí ženy nad dobrou hlavou hošíkovou. Naopak, při každé příležitosti, při níž Pavel pověst chytrého kluka ospravedlňoval, otec vzdychal a vrtěl nespokojeně hlavou. „Škoda, škoda! Chudému je lépe, je-li hloupý!“

Při tom byl Pavel jedináčkem svých rodičů. „Neštěstím celého mého života bylo, že jsem ženská,“ říkávala pradlena, „a tu mne Pánbu stvořil ještě tak, že musím mít osm dcer. Bude to hotové peklo, až dorostou!“

„Ty jsou, ženo, všechny hloupé!“ odpovídal švec. „Ty budou mlčet. I kdyby ta neb ona přinesla domů dítě, co na tom? Hloupého nic nebolí. Ale ten kluk Pavel není hloupý, ten bohužel pořádně ucítí, kdy a kde ho někdo štípne.“

„Ach ty! Co pak ty víš! Kdybys ty za něco stál, mohli jsme mít závod v hlavní třídě, teď příštípkuješ žebrákům díry v botách. To je tvoje „zlaté“ řemeslo. Ale z Pavla bude něco jiného, to vidím já. Jestli ten nás všechny i s našimi osmi holkami nevytrhne, ať umru ještě dnes!“

Její muž odplivl, ale mlčel. Nestojí za to, hádat se se ženskou, myslil si. „Buď je hloupá nebo je-

dovatá jako zmije! Závod v hlavní třídě! . . . to bych se mohl zrovna tak divit, proč mi nelitají do úst pečení holubi!“ Pavel nepotřeboval „vytrhovat“ svého otce z bídy. Sotva se trochu ohřál v obecné škole, položil se příštipkář jednoho dne a zemřel, jako by pokládal za nejmoudřejší zmizeti, neboť právě před několika dny položili do starého, opotřebovaného dětského kočárku osmou dceru. Právě se ještě se svou ženou přel o výhodách, které člověk má, je-li z devíti dětí osm dcer, když náhle klesl a za půl hodiny byl mrtev, jak jen možno býti.

„Vidiš, Pavle,“ řekla pak večer matka. „Otec je mrtev, teď jsi ty jediný mužský v rodině. Až vyrosteš, musíš být naším ochráncem. A když budeš hodný a budeš se dobře učit, můžeš nás všechny udělat šťastnými. Mně a osm svých sester. Považ, devět lidí! To je velká věc!“

Pavel tomu rozuměl, byl hodný a učil se dobře. Jen měli teď, když otec byl mrtev, méně co jísti než dříve a o šaty a boty byla velká nouze.

„Byla bych nikdy nevěřila, že můj muž nám tolik pomáhal!“ vzdychala prادلena. „Byl opravdu dobrý muž a dobrý otec, to teď vidím. Dokud ještě žil, stávalo se nám sotva jednou za čtrnáct dní, že jsme neměli co jíst, teď každou chvíli.“

Nejstarší dceři, Lině, bylo už čtrnáct let a pomáhala matce prát, žehlit, prádlo sbírat a roznášet. Druhá, Gréta, roznášela noviny, třetí, Milada, byla u domovníkových dětí, čtvrtá, osmiletá Karla, byla hospodyní, vařila brambory a opatrovala nejmenší dítě, Anna starala se o tři ostatní, Katinku, Rů-

ženku a Tonču, nazývané v rodině hromadným jménem „žáby“, a vodila také Pavla ráno do školy, než běžela dále do své. Vysmívali se jí, ale nedala se zmásti.

„Chodí teprve dva měsíce do školy, mohlo by se mu snadno něco stát. A co bychom si počaly, kdyby umřel? Maminka říká vždycky, jak můžeme být šťastné, že aspoň on je mužský,“ říkala moudře a plna přesvědčení.

Nepotvrzovala naprosto otcovy teorie, neboť nebyla ani trochu hloupá. Uzavřená, houževnatá povaha, která měla pro hlad, nespravedlnosti, bití doma jen zvláštní, chápající mlčení, venku však uměla dobře používatí svého jazyka. Smělá, odhodlaná a drsná, s malýma, svalnatýma dětskýma rukama, které se všeho pevně chápaly, s tmavýma, jiskřícíma očima, nejhezčí ze všech sester, nejpoctivější a nejtvrdší. Nezdála se mít smyslu pro laskání, lichotky a měkká slova, a měla-li koho ráda, byl to jen její bratr Pavel, který ji měl také skoro raději než matku. Život šel svým věčně stejným chodem. Nyní seděl Pavel na otcově místě pod sklepním oknem, kde bylo nejlepší světlo, psal své úlohy nebo účty za prádlo pro svou matku. Jak to vdova dělala, bylo její tajemství, ale Pavel chodil vždy oblečen pořádně a čistě. Měly-li všichni hlad, on byl nasycen. Opatrovaly ho jako kapitál, který má jednou nésti úroky. Někdy se styděl za tuto péči a dělil se o chléb se sestrami, ale pak přišla matka a Karla a vyložily mu, že musí jísti nejprve a hlavně on, aby byl zdravý a silný, neboť on je budoucností všech, jen on je může jednou

vyvésti z této sklepní díry; kdyby zemřel, může umřít celá rodina, neboť nač pak žít dále bez naděje na krásný a lepší život?

Jedl tedy a dbal na sebe, neodvážil se skočit do louže, aby se nenachladil a neroznemohl se. Neboť i on věřil v pyšnou a podivuhodnou budoucnost. Ani matku ani sestry nechce oklamati. Stane se velkým, učeným, slavným a bohatým mužem, aby mohl koupiti krásný dům a hedvábné šaty pro matku a sestry; každého dne mají u něho míti pečení a dorty a co si budou přát.

Sny jsou krásné a sny dětí nejkrásnější, jasné a nevinné, smělé a dobré.

Když přišel do první třídy gymnasia, roznemohla se matka. Chudinský lékař jí radil, aby šla do nemocnice, ale ona nemohla a nechtěla děti opustiti. Vše musilo býti uděláno, jako by byla zdráva. Zákazníci musili býti upokojeni a nesměli ani věděti, že pradelna je nemocna. Nebyla to nakažlivá nemoc, ale lidé se bojí nemoci, je jim odporná, štítí se jí.

Kdyby však nebylo prádla, nemělo by devět lidí co jísti. Tak praly děti samy. Líně bylo teď už šestnáct let, věděla, jak a co dělati. Ale byla útlá a slabá, a nemohla všechno zmoci. Proto pomáhali všichni, i Pavel. A bylo dosti práce, a děti věděly teprve nyní, jak mnoho matka pracovala. Byla také nemocna, a bylo jí nutno ošetřovati a obsluhovati. A nemoc se protahovala od týdne k týdnu, od měsíce k měsíci. Pavel, který byl v obecné škole nejlepším žákem, pokračoval nyní

v gymnasiu jen těžce, tak byl vždy unaven, nevyspalý.

Přišla zima, práce se hromadila. Prádlo na půdě schlo těžce a zvolna, voda byla ledová, byt vždy plný páry, protože okno nemohlo býti stále otevřené.

„Dejte se přece odvést do nemocnice,“ radil lékař. Ale vdova měla vždy touž odpověď: „Celá rodina se rozpadne, půjdu-li. Ať ležím, přece je držím pohromadě. Musím tu zůstat, a mám-li umřít, je lépe, zemru-li u nich. Teď mám čas myslet a vynalézat dobré rady. A co řekne nemocná matka, na to se nezapomene.“

Pavel musil seděti často u její postele. Byla nyní měkká a dobrá. Mluvila ráda o svém dětství, vypravovala ráda o sobě, kdy byla nevěstou, a o prvních dobách svého manželství. Nyní se nemohla svého muže vynachváliti . . .

„Je to smutné, že lidé musejí umřít, aby ostatní věděli, jací byli. Smrt učí viděti. I vy mně budete lépe rozuměti a více mne milovati, až budu jednou mrtva. Živému se tak málo věří. Kdo mu věří, že je nešťastný, netekou-li stále jeho slzy? Kdo mu věří, že je dobrý, vloží-li mu život do úst zlá slova? My jsme věděli tak málo, že náš otec byl dobrý a milý člověk, dokud žil, a i nyní, i nyní si jeden druhého málo vážíme.“

Pavel poslouchal, aniž by mnoho z toho chápal. Často kleslo jeho tělo na stranu a usnul opřen o matčinu postel. Sestry přišly a chtěly ho vzbudit, aby jim šel pomoci nebo dělati své úlohy, ale matka nedovolila. „Nechte ho. Nebude mít možná

v životě mnoho příležitosti, aby si odpočinul u bytosti, která ho má ráda. Vy děvčata spíše přilnete k někomu, ale muž dosáhne těžce trochu té dobroty a laskavosti.“

Temná starost, smutná bojácnost zmocnily se chlapce. Ve škole to šlo denně hůře. Ještě nějaký čas šel v kroku s ostatními, ale brzy zůstal zpět.

Věděl stále méně, chápal stále pomaleji. Myslil na matku doma, na sestry, pokoušel se vzchopiti se, naslouchal několik minut s horečným napětím učitelově výkladu a přece přese všechnu námahu ztratil souvislost docela. Zmocnila se ho nepřekonatelná lenost, vleklá, omamující apatie. Neměl konečně jiného přání, jiné myšlenky, než odpočívati a spáti.

Doma se shasínalo teprve o půlnoci, a Gréta topila už v pět hodin ráno, než šla do administrace pro noviny. Matka v noci sténala, a to nebo ono dítě muselo vstáti, aby jí podalo léku.

„Jak se učíš?“ ptala se jednou matka. Dříve kladla tuto otázku Pavlovi často, ba denně, nyní se však dlouho na to nezeptala.

„Nemohu se už učit, maminko,“ odpověděl Pavel, pak přitiskl náhle svou hlavu do peřiny a vzlykal, že jeho malé hubené tělo se zmítalo.

„To všechno není pravda,“ mluvil přerývaně, „nikdy vám nepomohu, nikdy ničím nebudu. Žádným pánem, který může býti učený a bohatý a může pomáhati. Všichni budeme nešťastní, umřeme hladem.“

Matka se lekla a její ruce byly měkké a soucitné. „Ne, není docela nutno, abys studoval. To

byly jen hloupé sny, dětinské plány. Přeju si jen, abys byl řádným, poctivým člověkem. Tak nám taky pomůžeš, bude-li to v tvé moci; budeš mne a sestry mít rád, viď?“

„Budu, budu,“ plakal Pavel. „Mám vás všechny rád, ale ze sklepa přece nikdy nevyjdeme.“

„Kdybych byla zdráva, mohl bys se učit, vždyť ti bylo všechno tak lehké, dokud jsem byla zdráva, dokud jsi měl svůj pořádek. Snad, jestli se brzy uzdravím, snad bude ještě všechno dobře,“ mluvila matka a v jejím srdci se vzbouzela nesmělá naděje.

Ale hoch nebyl k upokojení.

„Ne, já už teď ničemu nevěřím, nejsem už tak dětinský. My budem mít takový život, jaký jsi měla ty a možná ještě horší. Nač se tak dlouho trápit? Nejlépe by bylo zemřít, čím dřív tím líp.“

„Mlč, dítě,“ ulekla se matka. „Měla jsem mnoho námahy celý život, samou práci, starost a dření, ale přece lepší takový život než žádný. Devět dětí jsem měla, a často mi bylo tak těžko, tak jsem byla unavena, tak vyčerpána, že jsem si přála, aby některé z vás umřelo. A věřte mi, že život už musí být velmi těžký, když matka má takové myšlenky. A třeba bych věděla, že na vás nečeká žádná skvělá budoucnost, je přeci krásné a dobré, že jste tady. Když vás vidím tak pracovat, bez klidu a oddechu, je mi těžko a také sladko k pláči. Máte ještě tak mladé, dětské ruce, a přece jsou už drsné, kůže rozpukaná, prsty červené a naběhlé.“

A matka se dotýkala rukou všech svých dětí, které přišly k její posteli a tlačily se k ní.

„Milé, dobré ruce, dětské ruce ještě, a už uživi svou matku. Jste hodné, děti, a děkuju vám.“ I Pavlových rukou se dotkla, vzala je do svých dlaní, pozorovala malou, dětskou hochovu pěst dlouho a dojata.

„Proč pláčeš, Pavle? Proto že se už nemůžeš učit, že jsi ztratil naději být pánem? Nech toho pláče, podívej se, i tvoje ruce jsou už naběhlé. Denně nosíš prádlo nahoru na půdu a pomáháš je Líně rozvěšovat a suché sundavat. Nahoře je chladno a průvan, prádlo je tvrdé a zmrle a poraní prsty. Někdy zapomeneš, že se nesmí sahat na železné dveře půdy holou rukou, a pak je těžko kůži od nich odtrhnout a celá ruka bolí jako spálená. Vidiš, to všecko vidím na tvých rukou. Neděláš dost pro svou matku, dítě? A co se týče učení, i to můžeš ještě dohonit, až budu zase zdráva.“

Tak mluvila matka, a políbila Pavlovy ruce. Všichni plakali, všichni byli dobří. Aspoň to dobré má někdy nemoc, že činí lidi měkkými a dobrými. Jsou smutni, a smutné srdce je měkké a plné něžnosti. Nemocný se nestydí líbat a rozdávat lásku, prositi o dobro, laskání, měkká slova. Nemocnému stojí v očích slzy a srdce je otevřené, přístupné a vnímavé. A nemocná žena touží dvojnásobně po milém, lichotivém dotyku, srdce churavé matky překypuje dobrou, oddanou a něžnou láskou.

Tenkrát v té nemoci našly děti matku a vzpomínka na tuto dobu zůstala vždy plná smutné, dojemné, sladké krásy. Musely nadlidsky pracovati a trpěti, ale jejich matka byla jim pravou matkou, nikdy dříve ani později nebyla tak dobrá, laskavá. Jak se jí vracelo pomalu zdraví, jak se začal vraceti život a síla do jejího těla, mizely měkké nálady, ústa byla hrubší, hlas střízlivější, tvrdší.

Když přinesl Pavel ke konci semestru jen prostřední vysvědčení a doznal, že, má-li choditi dále do gymnasia, musí platiti školné, řekla matka skoro chladně: „Škoda, tohle tvé vysvědčení mi vzalo krásnou naději. Jsi ještě moc dětinský, abys tomu rozuměl. Ale osud se nedá nutit. Půjdeš do měšťanské školy.“

Nevzpomněla naprosto na těžkou dobu, kdy i Pavel poctivě pomáhal vydržovati rodinu. Zapomněla na to? Ne. Ale zříkáme se těžce svých nadějí a měl-li je vyplniti jiný člověk, neptáme se mnoho po tom, mohl-li či nemohl: milujeme ho, vyplnil-li je, a máme mu za zlé, zklamal-li je, byť bez své viny. Všednost je zlý společník; zasype lhostejnou a tvrdou rukou jemné podivuhodné písmo, které vepsal zvláštní, krásný a vznešený okamžik do našich srdcí. Měkká něžná slova nemocné matky dozněla. Políbila mu skutečně kdysi ruce?

Pavel chodil tedy do měšťanské školy a protože měšťanská škola byla méně důležitá, musil pomáhati také v domácnosti, sestavovati účty, prohlížeti a opravovati úlohy sester. Nebylo o něho

už tolik pečováno a nedávána mu už přednost, a až ho měla matka dosud nejraději, byla tato láska střízlivější, všednější. Nesprádali už velkých očekávání, pestrých přání, zlatých nadějí. Mluvílo se o řemesle, o poctivé, jednoduché práci, jež získává sice chleba, ale nijakých lesklých tret, nijakých smělých mostů do říše bezstarostného a slunného štěstí. Byl nyní jedním z nich, nic neobyčejného, žádný vyvolený.

Rok nebo dva vlekly se tak v střízlivé práci a jednotvárnosti. Lína byla osmnáctiletá, dospělá děvče, jež nosilo dlouhé šaty a vysoký účes. Byla pilná a poslušná, její mladost byla klidná, docela ne divoká a bouřlivá. Matka postarala se o ni už předem a slíbila ji jakémusi malíři pokojů, který bydlil dlouhá leta v témž domě a byl tovaryšem u solidní firmy. Byl to suchý člověk, už ne docela mladý, ale slušný; střídal, který si už naspořil hezkých několik set. Lína se mu líbila, neboť byla hezká, počestná a krotká a její klidný způsob, její píle a poslušnost k matce dávaly tušiti dobrou manželku. Nebyla právě okouzlena nápadníkem, jež matka přijala beze všeho, pouze s tou podmínkou, aby počkal se svatbou ještě dvě leta, až ostatní děvčata dorostou a za Línu bude dobrá náhrada; ale nenamítala také nic proti němu. Tak počala nudná a počestná doba zasnoubení, jež spočívala v tom, že ženich pozval tu a tam rodinu na vycházku. Jeli tramwayí do tak zvané zahrady, kde ztrávili večer při pivě a vojenské hudbě, a odtud se touž cestou vraceli. Lína si připadala velmi důležitou, dělala usedlou

a velmi vyspělou, ostatní však se nudili už po půl hodině nesnesitelně.

Jediná Karla, ze které se stala velmi všetečná žabka, odvažovala se reptati a udělala často smělou poznámku, která vzbudila nelibost ženichovu a matčinu. Dospělo to tak daleko, že ji konečně nechávali doma. Pavel byl poprvé osvobozen od vycházky pod záminkou bolení hlavy, ale později stalo se pravidlem, že Karla a Pavel nebyli s sebou bráni. Karla se vůbec zmocnila chlapce zcela a vzala jeho výchovu úplně do svých malých rukou. Přinášela mu knihy, brala ho v neděli dopoledne s sebou do muzeí a kostelů, kde bylo možno slyšeti krásný zpěv, a mluvila s ním dopoledne, když byli sami, o své a jeho budoucnosti. Byla nyní v učení u modistky a dovedla se učiniti užitečnou a nepostradatelnou. Snila o velké kariéře a všechny její plány do budoucnosti zvučely divukrásným, elegantním a zcela zvláštním modním salonem v některé z hlavních tříd města. Přirovnávala to místo k onomu, vybírala si na ulici jen vkusně oblečené, jemné dámy za svoje budoucí odběratelky, vynalézala nové mody, chtěla však za několik roků ještě do Paříže, aby se co nejvíce vyzbrojila na své budoucí tažení.

Jen Pavel byl důvěrníkem všech těch plánů, matka neměla ráda přemrštěností a ostatní sestry byly husy, jak Karla říkala — Línu v to počítajíc.

Také o Pavlovu budoucnost se starala. Nejprve mu radila, aby se stal typografem. Gréta chodila do tiskárny a vypravovala s velkou úctou o sazečích.

Karla věřila beze všeho v jejich inteligenci a noblesu, ale jejímu podnikavému duchu vadila okolnost, že sazeč vlastně zůstane vždycky jen sazečem. Byla pro kariéru. O sazečích však nesyšla nikdy, že by se byl stal některý majitelem tiskárny.

„Mám ráda jen takové obory, kde se člověk může všeho domoci, státí se šéfem. Šéf je jako malý král. A vidíš, čím byla dříve majitelka modního salonu? Učennicí jako já. Skoro všechny. Ovšem každá učennice se nestane majitelkou salonu, ale člověk musí mít tu možnost. Vyvol si to povolání, kde je největší možnost státí se šéfem. To je to nejlepší!“

Takové moudrosti slyšel Pavel nesčíslněkrát, ale nepomáhaly mu mnoho, protože myslil málo na budoucnost a nevěděl o žádném povolání, jež by bylo panské a mělo vyhlídky, jak si Karla přála.

Karla radila také to a ono, ale žádný stav se jí nechtěl pro Karla hoditi. Jednou konečně připadla na čišnictví a tato myšlenka ji přivedla v nadšení.

Začala podle svého zvyku hned nejvyšším stupněm.

„Vidíš, můj milý, kavárník, restauratér, majitel hotelu, to jsou vlivné osoby, vojevůdci. To není maličkost vésti takový závod. Myslíš, že to svede každá prázdná hlava? Ani pomyšlení, a kdyby na milionech seděl, neobratný pohoří i se svými miliony. Pro něco takového musí být nadání. A čím byli dříve tito pánové, tito kavarníci, restauratéri a majitelé hotelů? Sklepníky a pikoly, můj milý !

To je něco pro tebe! Pikolo, to zní pěkně a ne sprostě. Tak napolo srdečně, napolo zvláště! O tom se dá mluvit. Co myslíš: pěkně oblečený, bílá košile, černý žaket nebo dokonce frak, skvělá pracovní místnost. To také stojí za mnoho, můj milý. Už náš salon je něco, co budí úctu; ale víš, kde my modistky pracujeme? V malé díře vzadu. Napřed jsou nádherné místnosti, a náš pokojík je malý a úzký, ani pořádných kamen tam není. Plynová kamínka jsou zrovna jen tak velká, aby-chom si tam ohřály ruce; dva kroky od nich nám mrznou prsty. Žádné větrání, špatné světlo.

Ale kavárna, jaká skvělá, vznešená místnost! Na stěnách zrcadla a barevné krásné obrazy; všude vycpaný nábytek, elegantní židle, čisté mramorové stoly. Všechno svítí sklem a mosazí. A u stolů vyšňoření, elegantní pání, hrají šach, čtou, pijí kávu. Všechno je jasné, vzdušné, přívětivé. A ty obcházíš, nosíš noviny, vodu, co si kdo přeje. Služebník je přece také pán. Jsou k tobě přívětiví, neboť hosté jsou vzdělaní lidé, universitáni, profesori, kupci, doktoři. Muži jsou vůbec ochotnější než ženy. Nejjemnější dáma je rozmarná, chová se hrubě a bezohledně, není-li v dobré náladě. Ale vzdělaný muž je vždy přívětivý a spravedlivý!“ Tak mluvila Karla; pak přešla na svého koníčka, kariéru, líčila krásné růžové obrazy budoucnosti a strhla také Pavla do příjemných, veselých snů.

Rozhodli se zasvětit matku a ostatní sestry teprve koncem posledního školního roku Pavlova do těchto plánů.

Skoro půldruhého roku uchovávali toto tajemství, šeptali si o tom ustavičně, obcházelí městské kavárny pomalými, vleklými kroky a pozorovali kritickými a zkoumavými zraky okny všechny místnosti.

Karla zmoudřela, bylo jí skoro šestnáct a byla chytrá a statečná osůbka. Její nadšení ještě trvalo, ač byla nucena viděti a oceniti všechny těžkosti dělání karriéry. Měla však důvěru v sebe a ve svého bratra.

„I když to bude trvat trochu déle, dosáhneme toho přece! Naše matka je z pevné rodiny, kde se dlouho žilo. Náš pradědeček, malý krámář v sedmihradské vesnici, žije ještě. Snad budem i my oba tak staří a svěží, jak se povídá o něm. Máme mnoho času!“

A těkaví, jako byly jejich myšlenky, zůstali dlouho u vzdálené cizí vesnice v Sedmihradsku, odkud byla jejich matka.

„Je to podivné, že maminka mluví málokdy o svých rodičích, jako by vůbec nebyli na světě. Já budu musit vždy myslet na otce a matku. A na všechno, co vypravovala, když byla nemocna. Víím všechno ještě dopodrobna. Připadá mi vždycky, jako by jen tenkrát v nemoci byla taková, jaká je. Teď je docela jednoduše pradenou pro lepší panstvo, tenkrát byla matkou.“

Šla potom k ní a ptala se jí na dědečka a babičku, a na onu sedmihradskou vesnici, jejíž jméno si nemohla zapamatovat.

„To všechno je daleko a vzdálené,“ řekla matka, „jako bych to byla ani neprožila. Přišla

jsem do města ve čtrnácti letech, a od těch dob jsem už nebyla doma. Píšu tam za dva, za tři roky a oni mně dají po učiteli odepsat. Pár pozdravů a zpráv o zdraví, jak se vede mým bratrům a sestrám, kolik mají dětí, kolik jim jich umřelo, jestli pijí, nebo jsou šetní, a takové věci. Zním sotva jejich jména. Člověk se v životě ztratí, a i vy, děti, se sobě ztratíte. Je to smutné, ale člověk nemůže proti tomu nic dělat.“

Karla a Pavel procházeli se ještě nějakou dobu v malém, zaprášeném parku, který dával svými desíti stromky v této chudé čtvrti s četnými činžáky v úzkých ulicích illusi přírody. Byl krásný letní večer a Karla přišla dříve domu; byla doba mrtvé saisony a málo práce. Nebe bylo krásné, ještě růžové západem, ale vzduch byl dusný, plný městských výparů, plíce těžce pracovaly a horký pot se tlačil do všech pórů těla. Lavice byly obsazeny unavenými lidmi, hlavně dělníky, kteří se pokoušeli odpočinouti si zde trochu, než by se odebrali do svých úzkých, bezvzdušných světnic k nepokojnému, stísnujícímu spánku dusné letní noci.

Šli vedle sebe a myslili na matčina slova a cítili již nyní pravdu její životní zkušenosti, která i na nich vykoná jednou své dílo. Lína byla několik týdnů vdaná a už bylo v rodině méně cítiti, že tam žila dvacet let. Přicházela jako známá a oni chodili k ní jako ke známé, ale pouto, které je dříve vázalo, bylo přetřháno, žila jiný život.

„Kdyby Lína šla teď do jiného města,“ začala filosofovat Karla, „zapomněla by na nás, jako naše

maminka zapomněla na svou rodinu. Také my bychom na ni málo myslili. Víš, myslím si vždycky, že to není jen příbuzenství, které nás drží pohromadě. Musí být ještě jiná podobnost. Proto bychom mohli my dva na Línu spíše zapomenout, než ostatní. Je jim podobná. Vůbec jsou všichni takoví, že snáze zapomenou. Jen my dva jsme jiní. Nepozoroval jsi toho ještě?“

„Myslím, že ano,“ řekl hoch a začal také přemýšlet, ale těžkopádněji a pomaleji než sestra. „My jsme snad blíž tatínkovi,“ mínila Karla. „Ráda bych věděla, jaký byl. Ne zevnějškem, ale uvnitř, v srdci. Byla jsem ještě moc dětinská, když zemřel, než abych mohla vědět, jaký byl. Vím jen, že vždycky záviděl hloupým, protože jen hloupí jsou spokojeni. Myslil, že jen mužští jsou nespokojeni a bouří se. Kdyby byl déle žil, byli bychom, myslím, my tři drželi dohromady, a pak by věděl, že všechny ženy nedovedou trpět a ohýbat záda. Byl by mne měl rád. Zdá se mi někdy, že mám srdce jako muž. Přijdu-li jednou ke zdi, budu do ní tak dlouho tlouci hlavou, až zahynu. Ale být tiše a vzít si na sebe klidně osud, toho bych nedovedla.“

Nebe bledlo, stíny pod stromy byly černější, elektrická světla vzplanula, ale ti dva se procházeli stále ještě kolem kostela v nepatrné aleji, podle zmrzačených křovin, jimiž bylo vidět nekonečné řady domů. Karla neměla přítelkyni, Pavel přítele, byli tedy zvyklí svěřovat se sobě navzájem. Pavel se těžce rozpovídal, trvalo vždy nějaký čas, než začal. Karla myslila nahlas, každá

myšlenka se změnila hned ve slova. Pavel však přemýšlel mlčky a vyslovoval teprve výsledky svého přemýšlení krátkými, skoro neobratnými větami.

„Říkala jsi prve, že příbuznost není pravým poutem, které by udržovalo lidi pohromadě. Že si musí býti jinak podobni. To se mi zdá správným. Nejen těla, ale i duše si musí být podobny.“

„To se rozumí, to jsem právě chtěla říci,“ přerušila ho sestra.

„My dva, ty a já, jsme si tak příbuzni, tak správně, tělem i duší. Proto se nesmíme sobě ztratit, jak říká maminka, že se lidi životem jeden druhému ztratí.“

„Ne, budeme vždycky patřiti k sobě.“

„Neztratíme se sobě ani v štěstí, ani v neštěstí.“ — „Ne, nikdy.“

„Podej mi ruku,“ řekl Pavel, sestra mu ji podala a pak se dala náhle do pláče.

„Milý Pavle, bojím se, že nebudeme mít v životě mnoho štěstí,“ řekla a políbila ho.

Několik lidí šlo mimo.

„Ti začínají brzy,“ řekl jeden. „Vždyť jsou to ještě děti.“

„Vždyť je to můj vlastní bratr,“ zvolala Karla a zasmála se. Šli domů dětsky rozpustilí.

Den na to vypravovali matce, že se Pavel rozhodl pro čišnictví. Nenamítala nic, a Línin muž, který byl také tázán o radu, chtěl se hned poplati v kavárně, kterou navštěvoval, bude-li na podzim uprázdňeno místo pikoly.

Ale Karla byla rozhodně proti tomu, aby bratr začal svoji životní dráhu v předměstské malé kavárně, kde její švagr hrál každé neděle svou kulečnickovou partii. Pavel měl vstoupiti do elegantního závodu, co možná ve středu města, a ona se nabídla, že se již teď sama poptá.

Nikdo nevěděl, jak to provedla, ale na podzim byl Pavel skutečně pikolem v jedné z nejskvělejších kaváren. Matka mu koupila frak, u večešníka sice, ale přece dobře padnoucí. Košile byla bílá, pečlivě vyžehlená a na nohou měl nové boty.

První den byl zcela omámen velkými místnostmi, nesčetnými obrovskými zrcadly, ohromnými okny, množstvím stolů a hlučících hostů. Musil roznášeti vodu a sbíráti časopisy a byl již brzy večer unaven a jako rozlámaný.

„Nespíme mnoho,“ řekl mu jeden z jeho starších kolegů, „tomu se nejhůř odvyká.“

Když Pavlovi bylo stále nesnadněji míti oči otevřené a nemohl potlačiti zívání, dostal od jednoho z číšníků ránu do boku. Tento první krutý dotyk cizího člověka jím hluboce otřásl a zahnal každý nával ospalosti. Doma nebyl nikdy bit, zde však viděl již první den, že o nějaký pohlavek nebo štulec není nouze.

Jeden z jeho kamarádů upustil odpoledne skle-nici a vrchní, zatáhnuv vinníka za první sloup, vytahal mu pořádně za uši. Pavel zčervenál a odvrátil se, ale hoch šklebě se, přišel k němu sám a pravil lhostejně:

„Chléb náš vezdejší dej nám dnes, o Pane!“

Pavel vtipu nerozuměl a podíval se důkladněji na mladíka, který před ním stál bez pobouření se silně červenýma ušima.

„Co pak to smí?“ ptal se.

„O dovolení nežádal,“ odpověděl hoch. „No, teď pohlavkujou mne, až já sám budu vrchním, budu pohlavkovat jiné. Podívej se, jaké má velké uši! Ty také něco prodělaly, dokud byl pikolou.“

A ukázal s ošklivým, posměšným posunkem na vrchního, který úslužně se usmívaje, vyměňoval s kterýmsi hostem několik slov. Teď ucítil Pavel sám rýpnutí do žeber a krev se mu vrazila prudce do tváří. Srdce se mu sevřelo a krásná budoucnost, vykouzlovaná tak často Karlou, posunovala se do velké, nedosažitelné dálky.

Pozdě v noci přišli pikolové do místnosti, kde spali. Byla ve sklepě, úzká a vlhká.

Číšníci v domě bydlící a dva nejstarší pikolové spali ve dvou mansardách. Pro pět nejmladších nebylo už nahoře místa. Okno bylo vysoko nahoře, takže bylo nutno vystoupit na postel, chtěl-li je kdo otevřít. Postele byly ještě rozválené, ve dvou umyvadlech byla špinavá voda od včerejška.

„Musíme si sami uklízet,“ povídal kterýs hoch. „Často jsme tak unaveni, že necháme všechno, jak to je. Jen vodu vyměníme v noci, neboť ráno je těžko běžet hned z postele ven. Každý den to obstarává jiný. Pojď se mnou, zítra jsi ty na řadě.“

Vzali svíčku, dva velké džbány na vodu, džbery se špinavou vodou a šli nahoru na dvůr, kde byl

vodovod a záchody pro domácí lidi. Všude byl velký zápach, stěny byly lepkavé nečistotou.

„Obchod jde dobře,“ začal vypravovati hoch. „Vždycky je plno jako v mraveništi. Všichni cítí a uklízejí stále jen v předu, neboť tam se musí všechno svítit čistotou. Na nás vzadu nic nezbude. My můžeme ve špině pojit.“

Přišli k vodovodu. Pavel držel džbány pod kohoutkem.

„Plné, docela plné musejí být,“ poučoval hoch. „I my musíme býti čisti a vymydlení, když půjdeme zase ráno tam napřed. Musíme svítit čistotou jako popelníčky, tácky, sklenice, mosaz okolo žárovek, jako porculánové koflíky a stříbrné lžičky. Myjeme se pro hosty, ne pro sebe. Proto potřebujeme tolik vody.“

Džbány byly plné, džbery vyprázdněné a vypláchnuté, a oni se zase vrátili. Ostatní tři leželi už v postelích, dva spali, jeden pojídal žemli. Na Pavlově posteli byla dvě čistá prostěradla a polštářový povlak.

„Máš ještě co dělat, musíš si dělat panskou,“ mínil hoch, který jedl žemli. „Ale za to budeš aspoň dobře spát. Dostáváme čisté prádlo sotva jednou za šest neděl, proto se člověk naučí vážit si toho požitku.“

Pavel pohlédl na postel. Přikryvka byla mastná a její dotyk způsoboval mu nepopsatelný pocit hnusu. Doma to neměli sice zvlášť nádherné, povlaky byly staré, záplatované, otřelé, ale matka byla pradelna a pečovala o čistotu a bylo-li už něco špinavé, tedy to byla, aby se tak řeklo, domácí

špína. Pavel vytáhl z pod postele kufřík a vyhledal starou košili.

„Ty máš panské zvyky,“ mínil hoch, s kterým byl pro vodu. „My spíme všichni nazí, tak se ušetří prádla.“

„To nemohu, nejsem tomu zvyklý,“ mínil Pavel a pocítil nepopsatelnou sklíčenost. Přál si býti zase doma u matky a u sester. I ony bydlely v sklepním bytě, ale bylo to jiné, hezčí, příjemnější.

„I já jsem měl kdysi lepší zvyky,“ vypravoval hoch se žemlí. „Chodil jsem do gymnasia a doma jsme nepoznali bídy. Nosil jsem krátké kalhoty a byl jsem vždy oblečen tak pěkně a způsobně jako holčička. Pak zemřeli otec a matka, oba v jednom roce a příbuzní mě strčili sem. První dny jsem vždycky zvracel, když jsem přišel sem dolů spát. Můj žaludek byl zhýčkaný a nesnesl téhle špíny. Ale všechno je konečně cvik, můj milý. Dneska mi to nevadí. Citlivůstkářství nemůže člověk v životě potřebovat. Dobrou noc.“

Obrátil se ke zdi a usnul okamžitě.

Pavel byl hotov poslední. Zhasil svíčku. Nahore na okně cosi zašustilo.

„Ano, zapomněl jsem ti říci, že tu máme občas návštěvu krys,“ bylo slyšeti ze tmy hlas hochy, který mu ukázal vodovod. „Nelekni se, až ti některá vyleze na postel, jsou to docela mírumilovná zvířátka. Dobrou noc, ať se ti zdá něco hezkého!“ ukončil polo blahosklonně, polo posměšně.

Tak začala Pavlova životní dráha. Pomalu se ho zmocňovala tupá lhostejnost. Věčná únava,

věčná ospalost činily ho mdlým a tichým, tlumily každé odporování, každé duševní vzepření se.

Měl-li volno, šel obyčejně domů spát. Teprve potom, když se vyspal a umyl, byl s to, aby mluvil s matkou a sestrami. Neštěžoval si, protože věděl, že mu doma nemohou pomoci. Byl by snad měl začít něco jiného, vstoupiti do jiného učení, ale jistě byla všude táž špína, všude totéž špatné zacházení. Viděl choditi ulicemi mnoho hochů svého věku, a vyznal se nyní dobře v jejich obličejích. Jedni byli bezstarostní; ti měli domov, chodili do školy, mohli čísti knihy a smáti se; a pak byli všichni ostatní, mnozí, nesčetní učenci, jedni z velkých závodů, pěkně oblečení, druzí ošumělí, učňové malých obuvníků, zámečníků, truhlářů. Bohatí a chudí, dobří a špatní. Kadetci, kteří kouřili pyšně a panský své cigaretky, chodili za svými prvními láskami a utráceli své peníze za bonbony, pak uličníci, kteří utekli svým mistrům a teď se potulovali bez práce, čekající na náhodu, která jim měla nějak pomoci: buď do poctivého života nebo mezi zločince.

Toto podivné otroctví, tento obojaký život v lesku a ve špině, nádhera kavárny, kterou zmnohonásobovala nesčetná zrcadla, a špinavá, páchnoucí ložnice ve sklepě, kde teklo se stěn a kde krysy lezly na postele, vše to ho mátlo a omamovalo. Jasná budoucnost klesala pomalu do bezútěšné šedi, sny se už neodvažovaly na světlo, obrazotvornost byla příliš otupělá, než aby mohla stavěti vzdušné zámky.

Po půl roce se styděl dělati s Karlou plány pro budoucnost, jak to dělal dříve, po roce věděl, že z tisíce otroků sotva jeden jednou za čas do-
bude svobody, že sotva tisíce může se zmocniti místa na slunné straně života, kde panuje požitek a radost a bezstarostnost.

Hloupý, nespravedlivý osud tě položil do chudé kolébky a žiješ až do smrti v lopotě a strádání. Zasloužíš lepšího osudu? Kdo se po tom ptá, kdo se ptá po zásluze?

I Karla se stala tižší a malomluvnější. Ani ona nemluví už a nesní o skvělém salonu, kde by byla paní. Vydělá už něco málo a dává to matce, která za poslední dvě leta podivně sestárla. V rodině pradlenině není už tolik smíchu, ona sama ztratila humor a dobrou je zřídka.

Boli-li záda od nekonečného stání u necek, rozežírá-li loup ruce stále palčivěji, zajdou žerty a měkká slova schladnou v tupé všednosti a věčně stejných útrapách. Život jde a člověk běží, běží s sebou, oddychuje, zajíká se a musí přece dál! Musí vydělávat chleba, musí užiti každé chvíle; chtěl by odpočinouti a nemůže, neboť nouze a hlad ho ženou dál. Per, per od časného rana do pozdní noci, od ranního šera do večerní tmy! Jen nenechati ruce klesnouti, neboť kolo života je tak blízko, je slyšeti jeho hučení: pracuj, běž, mohlo by tě dostihnouti a rozdrtit jako tak mnohé jiné. Člověk ví, i na něho přijde řada, ale přeje si, jen ne dnes, jen ne zítra a běží dál, namáhá se, pracuje v tupé mučivé, zoufalé bezmoci.

Ne, ze sklepa nelze vyjít!

I Pavel věděl dobře, že z něho nevyjde. Jeho povaha byla taková. Nedovedl si zvyknouti na to, aby se vrhl jako jestřáb na podnosy s vodou, kde ležely obligátní dva krejcarey zpropitného.

Jeho výraz byl vždy o poznání pyšnější, jeho ústa se nedovedla naučiti obvyklému úsměvu. Byl pilný i ochotný, ale nebyl dosti hbitý a rychlý v této věčně konkurenční honbě po zpropitném.

Nebylo divu, že měl ze všech nejmenší příjmy. Ještě stále se mu zdálo zpropitné ponižující a urážlivou almužnou. Jeho kamarádi rozlišovali hosty jen na vznešené a nuzácké, dle toho, jak velké bylo zpropitné. Zahaleči, hejskové kteří rozhazovali jen jmění svých otců, byli nejštědřejší. Hloupí a a nafoukaní řídili se zásadou: „žítí a nechati žít“ aspoň tam, kde jim to nedělalo obtíží. Pavlovi se hnusil jejich spokojený úsměv, jejich žerty a řeči, v nichž se obrazila jejich domýšlivost. Ostatní byli k takovým panáčkům nejúslušnější, neboť nebylo nic lehčího, než dobře udanou lichotkou proměnit dva krejcarey ve dva desetihaléře.

„Tenhle druh mně vystaví můj hotel,“ pravil jeden z jeho kolegů, který se vyznal více než jiní ve vytahování peněz z jejich kapes, a měl už dosti sebevlády, aby týdenní příjem prvního volného dne lehkomyšlně neutratil. Týž řekl Pavlovi, že nemá nadání k čišnictví. „Se svou citlivostí se daleko nedostaneš. Jen drží dobudou štěstí!“

„Nechci raději nic,“ mínil Pavel.

„Než být drzý? No, škodí to charakteru, ale konečně je jedno, jak se dostane kdo vzhůru.“

„Člověk by neměl být nucen ponižovati se, chce-li se nasytit. Pracuju; musím si také dát nadávat a pohlavkovat se, musím být pochlebníkem, abych mohl žít?“

„Nač filosofovat? Našinec nemá na to čas, k čemu potřebuju čest? Mohu si za to něco koupit?! A pohlavek? To se ví, jsou u nás lacinější, než u soudu. Desítikrejcarovou škodu vyrovná u nás pohlavek. Ale filosofovat? Jsi nervosní, proto filosofuješ. Zdravý člověk toho nedělá; ten bere život, jaký je!“

Ano, bylo snad pravda, že Pavel byl nervosní. Byl už přes dvě leta v závodě a jeho „nervosita“ se neumírnila. Žil jakoby pod tupým tlakem; leželo to na něm jako těžké jho, jež neseme mlčky dále, ježto jsme se vzdali všech nadějí setřásti je už předem.

Jak lživé bylo to vše! To skvělé, naduté prostředí, v němž žil; veliké sály, zdvojnásobující se velkými zrcadly na stěnách, světlo, okna, lidé, vše bylo beze smyslu, vše žilo zdánlivým životem. Zde se odehrával celý jeho život. Kolem stálo několik fauteuilů, on se však nesměl do žádného posadit, aby si odpočinul. Několik set žárovek svítilo dotěrně a nepoprálo očím klidu, když někde venku dávno už nastala klidná, tmavá noc. Na buffetu stály až od shora dolů lahve vína a likérů, které přicházely bůh ví odkud a čekaly na to, až za ranního šera budou od opilých, nočním bděním znavených lidí v affektované, umělé a předstírané veselosti vypity. Pyšné umělé květiny stály okolo, větvičky v květu, které nikdy nekvetly, fialky

z látky a hedvábí, chtějící na okamžik ošálit zrak. V regálech ležely denníky, revue a umělecké časopisy. Illustrované sešity s krásnými krajinami, na papíře od sta prstů pomačkaném; krásné ženy byly tam vyobrazeny, pošpiněny a zneuctěny necudnými zraky milovníků pikanterii.

Nejvíce nenáviděl zrcadla, jež všechno toto světlo, všečen lesk, všechnu nádheru, všechnu tu prolhanost stokráte odrážely a zvětšovaly. Oči neměly klidného místečka, všude kmitání a lesk světla, všude spěch a neklid. A středem všech těch kouřících, smějících se, povídajících lidí, mezi mramorovými stolky, okolo mohutných sloupů, k buffetu a zase zpět k velkým otáčecím dveřím, ke garderobám a regálům s novinami chodil on, Pavel, štíhlý, plavovlasý hoch, vysokého vzrůstu, ještě neohrabaný, s horečnými očima, s ústy zkřivenými ve vynucený úsměv.

Chtěl na sebe zapomenouti, chtěl nepřipomínat si, jak uboze a poníženě vypadala jeho osoba v těchto vysokých prostorách, jak nevzhledně a směšně působila jeho postava v poletujících šosech, ale vysoká zrcadla na něho křičela, vrhala mu do očí ubožácký jeho obraz, týrala ho opětováním každého poníženého posuňku, ke kterému ho nutilo jeho povolání.

Byl by nejraději zničil a roztříštil všechny ty hladké, studené plochy, jež napodobily tak neunavně, věrně a přece mrtvě, pošklebně skutečnost.

Tyto ohromné zrcadlové stěny zdvojnásobovaly neklid a chvat lidí, kteří ustavičně přicházeli a odcházeli. Každý pohyb se opakoval v zrcadlech a

vzrušeným nervům bylo mnohdy těžko rozeznati klam od skutečnosti. Když pak se zahleděl očima do svých vlastních očí, když Pavlův dvojenec v zrcadle postál nějakou vteřinu, aby se na něho upřeně zadíval, tu projelo jeho tělem tajemné zachvění. Zdálo se, že i ten v zrcadle je skutečný, že to není obraz, ale skutečné strašidelné napodobení jeho sama. Polekán, sklopil zraky, odvrátil se a pokoušel se myslit na něco jiného.

Ovšem byl tak unaven. Zdálo se mu, že se ještě nikdy, nikdy nevyspal. Byl by mohl ulehnout uprostřed denního shonu a spáti týden, celý měsíc! A přece, když klesl pozdě v noci na špinavou postel, nemohl spáti. Jeho druzi chrápali a vzdychali ze spaní, na dvoře bylo slyšeti tu a tam kroky, v chodbách přede dveřmi pokoje chrastily myši. Myslíl na noci doma, na matku a na sestry. Lína měla už dvě slabé, churavé děti, sama vyhlížela unaveně a odkvetle, její muž byl svárlivý a vždy ve špatné náladě. Matka stárla ode dne ke dni, její vlasy byly už docela šedivé, obličej vráskovitý a vpadlý. Sestry vyrůstaly v bledá, hubená děvčata, Karla jediná kvetla.

Její smích zněl zmužile a svěže, a ač se vzdala všech svých plánů z dřívějšíka, zdálo se, že našla zase nové sny. Její zářící oči byly tak veselé a bezstarostné, její mladé, plné rty tak svěží, jako by byla již přemohla svá první životní zklamání, poznání brutální a nemilosrdné skutečnosti.

„Hlavní věc je důvěra,“ vypravovala jednou Pavlovi. „Člověk musí důvěřovati osudu a náhodě. Jak mohu zajíti, důvěřuji-li ve svou sflu, jak se

mohu zklamat v lidech, věřím-li v jejich poctivost, v to dobré, co v nich je. Já bych nemohla zklamat nikoho, kdo by ve mne věřil. Jako bys mohl zavést malé dítě, svěřilo-li se ti? Tak jsem se svěřila životu. Cítila jsem dříve život jako něco temného a hrozivého, ale teď věřím, že je dobrý a jasný.“

„Odkud máš tu víru?“ ptal se Pavel.

Usmála se. Její tváře se lehce zarděly, oči ztichly a zasnily se.

„Jednou ti všechno řeknu. Teď ještě nemohu. Ještě to není skutečnost. Je to ještě jako tušení, krásné tušení. Nebo naděje, touha, sen, jak chceš.“

„Pamatuješ se, jak jsme si slíbili, že se sobě nikdy neztratíme?“

„Pamatuji!“

„Řekni mi tedy všechno!“

Váhala chvíli.

„Ne, ne; ještě to sama nevím. Najdu snad člověka,“ pravila zvláštním tichým a teplým hlasem.

Pavel chtěl něco říci. Přepadla ho náhlá bázeň. Kam jde sestra? Nejsou na jejích cestách propasti? Bylo mu, jako by ji měl varovati, jako dítě, které sahá s břehu po vážkách, tančících lehce a vzdušně nad vodou, ale nedovedl nic říci. Těžká stísněnost sevřela jeho srdce.

Od tohoto rozhovoru musil na ni stále myslet. Tušil, že se chystala vložit svůj osud do rukou jiného člověka. A kdo byl tento člověk? Byl dobrý či špatný? Oklame ji? Ušetří ji? Učiní ji šťastnou?

Myslil na to mnohou noc a ve dne díval se na lidi, jako by chtěl poznat toho, jejíž sestra minila.

Ovšem sem přicházeli muži jiné třídy, bylo však možno, že jeden z nich byl ten, o němž sestra mluvila. A kdyby ne sestra; každý z těchto mužů měl ve své ruce štěstí nebo zkázu některého děvčete venku i v městě.

Prohlížel je nyní také dle toho, mohli-li by být k ženě dobrými nebo špatnými. Ale čím více pozoroval svalnaté obličeje, spokojené a sebevědomé zraky všech těch mladých mužů a poslouchal úryvky jejich rozhovorů, tím více litoval oněch cizích žen, kterých neznal a jichž osud závisel na těch mužích zde. Jen málokteří byli dobří.

Předsevzal si zase varovat sestru. Ale zdálo se, že mezi ní a ním stojí nyní něco cizího, její řeči byly prázdné a povrchní, mluvili spolu jako cizinci, kteří si nemají co říci. V závodě mu bylo stále nepříjemněji. Přišel nový vrchní, který jako nový vojevůdce ujal se pevně otěží vlády. Byl to snad řádný člověk, ale bezohledný a tvrdý. Pavla neměl rád, stále ho odstrkoval a týral.

„Až dosud jsem z každého udělal, co jsem chtěl. I vy, milý panáčku, budete hezky poslouchat. Tak, jak jste, nejste k ničemu. Kůže se vám musí obrátit,“ řekl mu a poručil mu běhat, poskakovat, klanět se jako opici. „Pavle, vodu na stoly! Pavle, ten pán si přeje cigarety! Pavle, pomáhat do svrchníku!“

Rozkazy padaly na Pavla jeden za druhým jako rány bičem a při buffetu, v herně, za sloupy do-
stával nadávky a rýpance. Jednou ho vrchní dokonce zpohlavkoval. Tenkrát Pavel všecek zbledl a zasyčel:

„To už nedělejte, pane vrchní, to už nikdy nedělejte!“

Vrchní se zasmál polo rozpačitě, polo vzdorovitě: „Vy se zdáte být velmi citlivý!“ a šel dále. Ale již Pavla nebil.

V této době se díval Pavel velmi nerad do vysokých, lesklých zrcadel. Díval se z nich na něho bledý, vážný obličej, zalekané, ponížené a zvláště hloubavé oči, sevřené, úzké, smutné rty.

„Kdo nedovede ovládati život, je slabocho,“ mínil Pavlův kamarád, ten, který dovedl získati nejvíce peněz, jednou v noci před spaním.

„Pak jsou skoro všichni lidé slaboši,“ řekl Pavel. „Je jen málo těch, kteří dovedou život ovládat, kteří dobudou štěstí.“

„Ať. Nejsou šťastni, protože jsou slaboši. Dobře se jim děje, že hynou, nezasluhují nic jiného.“

„Ne, to je nespravedlivé,“ zvolal Pavel. „Jsou možná lepší než jiní. Jiní jsou hrubí a silní; ale čeledín je méně než učenec nebo vynálezce. Jsou i duševní čeledínové, kteří se všude tlačí, protože jsou hrubší, protože jsou bezcharakterní bez vnitřního ponížení a šťastní bez výčitek svědomí.“

„To je pro mne moc vysoké,“ řekl protivník. „Ale jisté je, že ohleduplní, ušlechtilí a svědomití hynou. Jsou to slaboši. I ty jsi takový.“

Pavel ulehł ke spaní. „Život by měl býti takový, aby i poctiví, dobří, pyšní a upřímní ho mohli ovládati,“ myslil si. „Lidé jsou možná jako rostliny, každá půda se pro všechny nehodí. Nepřišel jsem na pravé místo. Kdybych byl jinde, byl bych možná silný; silný a dobrý.“ — To se

mu zdálo nejkrásnější: býti silný a přece dobrý. „Kdybych měl velký obchod, nesměli by moji zřízení mít postele ve sklepě, všichni by se mohli dost vyspat, nikdo by nesměl jinému ubližovati, byl bych dobrý a spravedlivý ke všem.“

Jednoho nedělního odpoledne vyhledala ho v kavárně matka. Nebyla tu ještě nikdy a vyvolalo pozornost, když stará, chudě oblečená žena kráčela mezi obsazenými stoly mimo elegantní pány k buffetu.

Vrchní se k ní přihnul a ptal se jí odmítavě, co zde hledá.

Ptala se po Pavlovi a řekla, že je jeho matka.

„Tady není místo, abyste se tu s ním bavila,“ řekl vrchní. „Dnes taky není ani čas. Je-li to něco důležitého, můžete přijít zítra dopoledne. Teď dělejte, ať jste pryč.“

Zatím zpozoroval matku také Pavel a vrhl se k ní: „Co se stalo?“

„Karla se otrávil. Chce tě vidět. Dovezli ji do nemocnice, máš tam ještě dnes přijít. Možná, že umře, já nevím,“ a stará žena, nevšímajíc si hostů, dala se do pláče.

„Jen žádný skandál,“ zasyčel vrchní, „to jsou soukromé věci, zítra je čas na všechno.“

„Jdu hned s tebou, maminko,“ řekl Pavel. — „To neuděláte,“ mínil vrchní. „Teď máme plné ruce práce, nemohu nikoho postrádat, zítra můžete jít, pro mne a za mne, kam chcete.“

„Nechte ho přece jít se mnou, prosím vás,“ řekla matka.

„Nikdo mne nemůže zdržovat,“ zašeptal Pavel.

„Nechcete-li připravit syna o existenci, nechte ho tady. Půjde-li, je okamžitě propuštěn,“ řekl vrchní.

Pradlena si utřela slzy.

„Tak jsem to nemyslela. Když to jinak nejde . . . Ale zítra, synu, přijď hodně brzy, jsme všichni moc zmateni. Jest to hrozné neštěstí!“

Než věděla, co a jak, vystrčil ji kdosi nenápadně z kavárny. Pavel stál s kupou novin v ruce před jedním ze stolů omámen a neschopen mysliti.

„Tak sem přece dejte ty časopisy!“ volal kdosi. Položil je na židli a šel dále.

„Musím hned domů,“ myslil si. Ani mu nenapadlo zůstat. Ale hosté na něho volali a on mechanicky poslouchal. Přinášel vodu, odnášel prázdné koflíky, pomáhal pánům odložit svrchníky, svlékal dámám kabáty, chodil sem a tam, obsluhoval, mluvil, aniž by chtěl a myslil.

Ve zmatku hlasů, neklidu množství, v šumotu a spěchu ztratil vědomí, cit sebe sama. Matka přišla a odešla jako přízrak, snad snil, snad sní nyní. Srdce se mu chvělo v hrudi jako cizí natažený stroj, ale jinak byl klidný; myšlenky se plížily zvolna a líně mozkem. Karla se tedy otrávil. Přece jsi tedy nenašla člověka, sestro, vid'. Důvěra tedy nestojí také za nic. Všemu je konec. A všechna touha a všechna naděje a všechny sny jsou konečně přece jen klam. Záminka . . .

Něco zdržovalo jeho kroky. Stál před jedním z velkých zrcadel, jako by chtěl jít přímo do něho. Jeho dvojeneček stál dlouhý a černý s bílým, bez-

krvým cizím obličejem těsně před ním. Nemocné, vyděšené oči se na něj upíraly, bledé rty ukazovaly strašidelný, strhaný smích.

Jeho tělem proběhlo chvění a podnos se sklenicemi letěl k zemi.

„Dejte přece pozor, nemotoro!“ křičel kdosi a odstrčil ho.

Přišel k sobě, odklidil střepy, začal zase pobíhati mezi stoly, obsluhovat, usmívat se. Karla se tedy otráвила a snad zemře. Matku vyhodili z kavárny, musila jít sama domů a vrchní byl k ní hrubý. Karla chce s ním mluvit. Měl by odejít. Je to hloupé, že zde obchází a obsluhuje hosty, když přece jeho sestra umírá a chce s ním mluvit.

„Ihned k ní jdu!“ ale nohy ho nesly mechanicky mezi stoly, jeho ruce se chápaly novin, konfíků, byly zdvořily, a obsluhovaly jako samy sebou.

Slyšel se říkati: „Prosím!“ „Má poklona!“ „Ruce libám! Hned! Ano, okamžitě, pane!“ Odříkával fráze jako papoušek, klaněl se v pravo, v levo, usmíval se. Ano, usmíval se! Cítil, jak obličejové svaly roztahovaly rty, že bylo viděti trochu zuby. Dle předpisu, jak to nový vrchní žádal.

Karla se otráвила. Kdyby byl u ní, řekla by mu proč. Snad je tím někdo vinen a on by se mohl pomstít. Ale obchází tu, a Karla snad zatím zemře a nikdo nebude vědět, proč to udělala.

Jen jemu by řekla všechno. Jen jemu samotnému, neboť oni dva měli stejné duše. Nikomu

jinému nesvěří svého tajemství, neboť všichni ostatní jsou jiní. Oni dva však byli rodem a duší bratr a sestra. Měl by k ní jítí ...

Postavil pečivo na stůl, před kterým právě stál a chtěl odejítí dveřmi na ulici. Ale někdo mu vtiskl košíček s pečivem zase do ruky a postrčil ho v pravo. „Zde ne, tam u třetího stolu!“

A on nesl pečivo na třetí stůl v pravo, pak přinesl cigarety, shledal několik humoristických listů, zvedl kteréśi dámě taštičku, byl zdvořilý a úslužný, jak toho vyžadovala jeho povinnost.

Den uhasínal, velká zrcadla bledla, světlé halenky dam šedly, velkými okny hleděla dovnitř ulice, ve večerním soumraku vážná, větší a tišší. Hosté ustali poněkud ve čtení, ne všichni, ale přece ten neb onen se oddal zvláštní, měkké a snivé podvečerní náladě. Hlasy byly tišší.

Tu zaplála světla, zrcadla ožila, tisíc paprsků zatančilo po stolech, kovu, sklenicích. Obličejové ožily, barvy zase zazářily, šumění sta hlasů bylo živější a intenzivnější.

„Už je noc a jsem tu ještě,“ myslil si Pavel. „Možná, že už Karla umřela a já jsem u ní nebyl. Slíbili jsme si, že se nikdy neopustíme a teď, když mne potřebuje, jsem tady, protože vrchní nechce, abych šel. Ano, je to pravda, jsem slaboch.“

Proč tu jsem, co mne zdržuje? Hned bych měl jít. Co tu mám co dělat?

Zase mu něco zatarasilo cestu.

Stál před zrcadlem. Velké, tmavé, široce rozvěšené oči zíraly do něho ze smrtelně bledého, ka-

menného obličej. Přizračný, mrtvý pošklebek cenil na něho zuby.

Zavrával. Židle se převrhla.

„Co to dnes děláte, pro Boha! Vy jste se docela zbláznil!“ křičel někdo a jakási ruka zatleskla na jeho tváři.

On však hleděl jen ztrnule do zrcadla.

Tam políčkoval kdosi smrtelně bledého mladíka. Mladík stál docela vpředu v zrcadle. Vzadu u kulatých stolů byli hovořící hosté a nahoře sta světel. Světlo vedle světla, třpyt, záře, lesk. Celá kavárna stála v zrcadle, celá skvělá, zpupná prohanost, všechny bezstarostné, požívačné obličej, celá nádhera maleb, skleněných dveří a mosaze, bohaté lustry, ohromná okna, buffet a vpředu on, Pavel, který musel ke své sestře . . .

A políčkovali ho! . . .

Sestra umírá a jej políčkují.

Vystoupil náhle na nejbližší stůl a skočil prudce do velké, hladké, lesklé, zrcadlové stěny, jako se skáče do moře . . .

Třesk, padání a řinčení střepů. Zrcadlo shaslo, rozbilo se a na zemi udeřilo černé, štihlé tělo s obličejem rozřezaným v krvavé cáry.

Z DĚTSTVÍ.

Začalo to už první den, když jsem přišla do školy. Ač mne matka prohlédla ráno od hlavy k patě, mám-li vše v pořádku, prohledala všechny

kapsy i tašku, nezapomněla-li jsem tabulku nebo čítanku, přece jsem měla ku konci první hodiny zaslzené oči.

„Co je ti, Žofko?“ táže se mne učitel.

„Zapomněla jsem kapesník,“ pravím červenajíc se rozpaky jako velikonoční vajíčko.

„Nu, to není tak zlé. Doběhni Rafe nahoru, ať ti dá Michaela čistý kapesník.“

Raf skočil a za několik minut jsem si utírala, potěšena, nos.

Raf neboli Rafael byl učitelův syn a můj dobrý známý. Hráli jsme si každé odpoledne v naší zahradě nebo u nich v prázdných třídách, nevy-lákal-li nás kostelníkův Toník do kostnice na hřbitov nebo k malému oknu ve zvonici. Toník nám odemknul a choval se jako hospodář.

Učitelovi měli samé anděle: Michaelu, nejstarší dceru, která byla už devatenáctiletou slečnou, Serafinu, která byla nemocná a právě toho roku zemřela, pak mého vrstevníka Rafaela a nejmladší Gabrielu, kterou jsme brali do své společnosti jen ze zvláštní milosti.

S Rafem jsme byli nejlepšími přáteli, jaké jen si možno představit. Ač jsem byla děvčetem, obcovali se mnou Raf a Toník jako se sobě rovným člověkem. Od té doby, co jsem jednou lezla po římse malých oken ve střeše, uznali moji úplnou rovnoprávnost. Chytala jsem čmeláky jako oni, trhala jsem nezralá jablka zrovna tak obratně jako oni. Doma, bohužel, nerozuměli mé touze po dokonalosti a nejeň že jsem byla trestána pro různé poškození svých sukní, ale musila jsem také kle-

četi v koutě k vůli všelijakým ranám a boulim na své vlastní hlavě. Pomalu se mi utvořila na ko-
lenou skoro tvrdší kůže než na chodidlech.

Ve škole jsme seděli s Rafem v první lavici, právě před katedrou, já na dívčí, on na chla-
pecké straně, ale tak blízko, že jsme se mohli do-
sáhnouti rukou. Když jsem něčeho potřebovala,
neprosila jsem svých sousedek, aby mi to půjčily.
Kývla jsem jen na Rafaela a on už věděl co chci.
Když jsme se naučili psát, psali jsme si, ale ne-
jen o školních věcech. Raf mi psal na příklad:
„Přiď odpoledne k potoku, budeme lovit raky.“
A já jemu: „Pod náš stoh dali slámu, budeme
skákat dolů.“

Na důkaz zvláštního přátelství daroval mi Raf
někdy velkou sbírku starých per a zvlášť krásných
knoflíků, já jemu pečené fazole, které jsem do-
stala od dětí za bílý chléb. Někdy mi také na-
tloukl, protože byl silnější než já. Ale nežalovala
jsem. Za to mi dal druhého dne nejlepší obrázek,
jaký měl.

Vůbec, ty obrázky: Jeden měl smutné následky.

Učila jsem se každého odpoledne u Rafovy
sestry Michaely ručním pracím. Seděly jsme na-
hoře v pokojíčku, já, ještě jedna spolužačka, a to
se rozumí také Rafael: Bylo mu mne velice líto,
že musím sedět a vyšívat křížky, proto cvičil za-
tím na klavíru. Někdy zahrála jeho sestra polku a
pak jsme tančili. Bylo to velice pěkné. Jednou
jsem přinesla s sebou všechny své obrázky, aby-
chom si hráli na hřbitově před kapličkou na „boží
pouť“.

„Co pak to máš?“ zeptala se mne Michaela a rozbalila růžový papír, ve kterém bylo mé bohatství.

Ukázala jsem jí vše, nic zlého netušíc.

Všechny nejlepší obrázky jsem měla od Rafaela. Zvlášť milý mi byl stříbrný obrázek s dvojími dvířkami. Ještě zvlášť jsem se jím Michaela pochlubila.

„To ti dal taky Raf?“ táže se mne.

„Taky,“ pochválím si.

„To je neuvěřitelné, on je strašně skoupý; mně by nedal ničeho za nic na světě.

„Vždyť je to vzadu napsáno,“ pravím.

Ona obrátí obrázek, zachechtá se hlasitě a volá: „Mami, mami! Haha! Pojď sem!“

Opravdu přijde paní i pan učitel.

„Raf a Žofka jsou zasnoubeni!“ směje se Michaela. „Jen čtete: „na věčnou upomínku dává ti ten obrázek do smrti a do hrobu Tvůj věrný Raf“.

Všichni se smějí.

„Ale to není nic divného,“ směje se paní učitelová, „až bude velký, bude učitelem a vezme si Žofku, vid', Rafe?“

„No, odpověz!“ naléhá učitel.

„To se ví!“ odpoví Raf. „Ty jsi si taky vzal maminku. A zrovna si ji vezmu!“ — podívá se na mne, ale pak vyběhne z pokoje.

Plakala jsem, tak jsem byla rozvzteklena, ale přece jsem zase byla spokojena, že se mne Raf neodřekl.

Druhý den věděla celá škola, že bude Raf učitelem a že si mne vezme za ženu. Při nábožen-

ství ptá se ho velebný pán: „Čím budeš, Rafe, až budeš veliký.“

„Učitelem bude!“ zvolá kdosi místo něho.

„Proč nechceš být velebným pánem, co, Rafe?“ směje se kaplan.

„Nechci!“

„Aha, potom by Žofka chudák musila do kláštera.“

Celá škola se smála, my dva plakali zlostí. Od té doby mi říkali „Rafova nevěsta“.

Když byla u nás pouť, dal mi Raf růžový balíček. „To je pro tebe,“ řekl a odběhl. Šla jsem do kouta zahrady a rozbalila jsem papír. Byl v něm krásný obrázek, celý hedvábný a na druhé straně bylo napsáno jen: Rafael. Také psaní bylo při tom:

„Moje milá nevěsto! Nezlob se nic, ať tě škádlí. Já tě mám věrně rád a budu se pilně učit a až budu učitelem, tak si tě vezmu. Ty jsi mi nejmilejší, ostatní jsou všechny hloupé. A ten obrázek jsem ti koupil za dvacet pět krejcarů. Michaelka myslí, že jsem si koupil piškoty a hubovala, že jsem mlsný a že jsem všechny peníze utratil. Já jsem si nekoupil piškoty, ani jeden bonbon jsem nesnědl, ale za všechny peníze jsem ti koupil na památku obrázek. A já si z toho nic nedělám, ať se mi smějí. Až budu veliký, uvidí. Milá Žofko, zůstanu ti věrný až do chladného hrobu, Raf.“

To psaní mne potěšilo a myslila jsem si, že si nebudu z ničeho nic dělati.

Bylo mi tenkrát devět let a on byl o rok starší. Na podzim mne poslali rodiče do školy do města. Než jsem odešla, dala jsem Rafovi krásnou utěrku na péra, kterou jsem vyšíla červenými křížky. Také jeho jméno jsem vyšíla: Raf. Téhož dne, kdy jsem odcházela, dala jsem mu ještě malé stříbrné srdíčko a přikázala mu, aby ho neztratil. Řekla jsem doma, že jsem mu je dala, a nic se nezlobili.

* * *

Tato idylla skončila smutně. Rafova matka zemřela ještě té zimy a když jsem přijela o velikonočních domů, ležel na márách jeho otec. Raf seděl u něho a neustále plakal. Šla jsem k němu a podala mu ruku. Podíval se na mne tak smutně, že i já jsem se žalostně rozplakala. Musili mne odvést domů.

O velkých prázdninách nebylo už v naší vesnici nikoho od učitelů. Děti se rozešly na všechny strany. Rafa si vzal k sobě příbuzný z Horní Krájině.

Po osmi letech jsem ho viděla zase. Byla jsem tehdy dospělá městská slečna a samostatná. Raf chodil do septimy. Rok před tím byl prý nemocen, myslel, že má souchotiny. Zůstávali s mým bratrem u téže paní. Někdy jsme šli společně na procházku, ale Raf byl vždy velice málomluvný. Bratr mi říkal, že má srdeční vadu. Bylo mi ho líto. Zdál se mi ubohým a dětským, a mluvila jsem s ním jako starší sestra laskavě, plna soucitů. Jednou jsem se ho ptala, ví-li ještě, jak chtěl být učitelem a jak

mi psal „milá nevěsto“. Smála jsem se, vzpomínajíc na ta dětská slova, ale on mlčel.

Jednoho rána přišel ke mně bratr o sedmé hodině.

„Raf umřel.“

„Kdy? Jak?“

„Včera večer dostal náhle srdeční křeče a za hodinu byl mrtev.“

Bratr vzal z kapsy jakousi krabičku a položil ji na stůl. „Rovnali jsme v noci jeho věci a to jsem tam našel. Na papíru bylo napsáno: ‚Od Žofky‘, proto jsem to vzal. Podíval jsem se dovnitř a zdá se mi, že je to tvé. Snad jsi mu to dala, když jste ještě chodili spolu do školy.“

Otevřela jsem škatulku. Bylo v ní několik starých obrázků s mým dětským podpisem, pentle, kterou jsem měla ve vlasech když jsme šli se školou na procesí a kterou jsem cestou ztratila, malé stříbrné, zčernalé srdíčko a okrouhlá utěrka na péra, prošitá kolem do kola červenými křížky a označená jménem Raf.

KDYŽ HVĚZDY PADAJÍ.

Večer, když padají hvězdy, sedí oba na lavici u domovních dveří. Poslouchám je, podepřena o okno. Ona chová v náručí spící dítě, její muž hraje na kytaru. Zpívá starodávné vesnické písně, sentimentální, měkké písně lásky, pak zase vzdorovitě popěvky chasy. Na nebi se lesknou miliardy

hvězd, tu a tam náhle jedna zasvíti a padá v dlouhém, svítivém oblouku do neznáma. Na střechách stojí čápi, civí nepohnutě do tmy. Jejich dřevěný klapot se ozývá po vsi a zaniká kdesi daleko za bažinami Sávy. Z druhého konce vesnice zanáší sem vítr chvílemi tiché zvuky tamburiny, nebo smutný, jednotvárný zpěv mladých děvčat a hochů. Tančí „kolo“.

Opírám se o okno a dívám se na nádheru hvězd. Je krásně.

Ti oba sedí vedle sebe a mlčí. Divím se tomu. Proč se nelíbají, vždyť je tak krásně? Ale oba mlčí, sedíce bez hnutí. Z polí je slyšeti cvrkání cvrčků a z chléva oddechování dobytka.

Žena odešla s dítětem domů. Muž sedí venku sám a dívá se na nebe jiskřící hvězdami.

„Je přece jen krásně,“ praví ke mně.

Myslím si bezděky: jak to „přece jen“? Má milou, krásnou ženu, dítě — —

Zamlčel se na chvíli, pak vypravuje: „Když moje žena byla ještě dívka — —“

Vypravuje to jako starou pohádku.

„Když moje žena byla ještě dívka, zpívala mi každý večer písně, mnoho písní. Doprovázela se sama na kytaru. Měla krásný, čarokrásný hlas. Jako hlas stříbrného zvonku, tak jasný, čistý, ještě něžný a milý! Ach, byl bych ji zlíbal za každý zvuk, který vyšel z jejích rtů. A stále jsem myslel, jako onen orientálský básník: ty hvězdy! Andělci vyvrtali díry do oblohy, aby se mohli dívat dolů na mou krásnou lásku. Co jsou hvězdy? Andělské

oči, záře z nebe! Jak jsem býval opojen! Cítil jsem ráj v sobě samém.

A jak jsem ji miloval! Se stromu spadl list na její vlasy; shodila ho, ale já ho zdvihl a líbal, nesčetně, mnohokrátě líbal. Byla krásná a rozmilá. Oči, ach, její oči! Hluboké, teplé, jako samo nebe. — Když má žena byla ještě dívka — — —“

A vypravoval, vypravoval, ale mne to zarmucovalo. Zmocňovala se mne tichá, něžná, smutná bolest, jakobys zbavil květ vůně, oloupil mne o illusi.

Když moje žena byla ještě dívka . . .

„Poděte už domů!“ volala jeho choť, „už je chladno!“

Muž nešel, jen já jsem vstoupila k ní do druhého pokoje. Položila dítě na kolébku, usedla k ní a popěvovala jakousi melodii. Byla tak něžná a milá . .

„Jsem v nějaké měkké náladě,“ řekla. „Ty večery pod hvězdnatým nebem!“

I přinesla všechny své fotografie, památník i krabici naplněnou různými dívčími tretami. Ušchlé květy, vybledlé stužky, lístky a veršičky, dopisy.

Hovořily jsme. Přišly vzpomínky jako svěží, večerní vítr z venčí. Vypravovala mi všechny minulé příhody s milým, snivým úsměvem na rtech a tichým, stálým jasem v krásných očích.

„Bylo to tak krásné!“ vzdychla.

„A je dosud!“ dodala jsem.

„Ne, ne,“ odporovala. „Každá krása zmizí.“

Ukázala jsem mlčky na kolébku.

„Ano, ale to je něco jiného!“ Usmála se a políbila dítě. „Opravdu, je to přece krásné, přese vše je to krásné!“ řekla ještě tak tiše, jakoby jen nahlas myslila.

A opět rozmyšlím: proč řekla „přece“? Proč řekla „přese vše“?

„Podívejte se, psaní od něho! Je jich málo, vidíte? Byli jsme stále pospolu, v téže obci, já i můj muž. Nebylo třeba si dopisovati. Tyto s růžovou páskou jsou z dřívější, ještě před svatbou, tyto prosté z pozdější doby. Můj muž totiž několikrát odcestoval. Chcete si je přečíst? Je to vlastně tak — k smíchu! Hlouposti ...“

Vzala jsem si dopisy.

„Přečtěte si je pak ve svém pokoji! Teď půjdeme a zavoláme mého muže.“

Vzala na sebe pláštěnku, přehodila mi přes ramena šátek a vyšly jsme z domu. Všude byl klid a ticho. Ani tónu nebylo nikde slyšeti. Jen chvílemi bylo slyšeti cvrčky v zahradách a y polích. V domkách nikde ani světla, všude ticho. Sly jsme pěšinou do polí.

„Tudy chodívá vždy můj muž!“

Vskutku, brzy jsme uslyšely kroky.

„Proč jsi mne volala?“ řekl své ženě. Sním tak rád večer, dívám se rád do vesmíru. Všechno opustit, na všechno zapomenout, vznést se do cizích, vzdálených světů!“ řekl, obrácen ke mně.

Vraceli jsme se beze slova. Oni šli spolu, já sama, ale oni si nepodali ruce. Divila jsem se tomu. Taková noc, jasná jen leskem hvězd, taková letní noc, v níž touha zalévá srdce, které se šíří,

opojeno láskou — a ti dva jdou přede mnou a jejich ruce se nedotknou, jejich oči se nezahledí do sebe.

Pozorovala jsem je bedlivě i potom, když jsme byli již zase v pokoji, ale jejich oči nezazářily něhou, jejich ruce se nedotkly, byl tu jen velký, nasycený klid . . .

Když jsem přišla do svého pokoje, usedla jsem a četla dopisy. Ty pod růžovou páskou se mi líbily. Milovala jsem sama, — a všechny tyto zbytečné starosti, tato naivní bolest, vše to krásné, dětinské, zaujalo mé srdce a nalezlo ozvěnu v mém srdci. Z těchto dopisů vanul omamující dech štěstí. Bylo mi, jakobych měla jásati, zpívat . . .

Jak jsou lidé šťastni, Bože, Bože!

Otevřela jsem okna, aby ke mně mohl celý širý svět, svatý klid noci i lesk hvězd na obloze. Bylo mi těsně mezi čtyřmi stěnami. Mohl mi stačit jen celý, širý svět; tak velebné, tak mocné byly city, které se ve mně probudily.

Četla jsem dál, dopis za dopisem. Kolem mne voněl svěží noční vzduch, chvílemi sem zavál měkký vítr a pohnul světlem lampy.

Přečetla jsem i psaní bez růžové stužky a dlouze jsem se zamyslíla. Do duše se mi kladla jakási tíha. Vyhlédla jsem do noci, a zdálo se mi, že hvězdy svítí již temněji.

Poslední psaní, které jsem četla, znělo:

„ . . . Jsi mi přece milá a drahá, jako kdysi. Miluji Tě stále, svou dobrou, něžnou choť. Někdy je tak těžké, dívati se pravdě do očí. Skutečnost a pravda, že jsme lidé, ne andělé; jsme

stále lidmi, ať cítíme sebe ušlechtleji a ideálněji. Všichni musíme jít cestou přírody, ať se bráníme nebo poddáváme. Není to jen u lidí, celá příroda je taková. Růže, sebekrásnější, odkvetá, její lístky vadnou a opadávají. Doba krásy jí uplynula, přichází doba přísné, chladné pravdy. Dříve ji zdobily vonné listy, teď je nahá, plná plodů. To je pravda života. Tak to končí všude, drahá. Všichni musíme vyplnit přirozený postup, museli jsme a musíme. To je pravda! Ale přece Tě mám ještě stále rád! Tvůj úsměv je mi stále ještě milý a sladký jako kdysi... Změnil jsem se, ale jsi mi přece ještě stále drahá a milá.“

Četla jsem toto psaní. Znovu a znovu. Toto „přece ještě“ mne bolelo, tak bolelo.

Nastane také někdy v mojí lásce toto smutné „přece ještě“? Zachvěla jsem se úzkostí. Ne, ne!

Přistoupila jsem k oknu. Obloha se skvěla v pohádkové kráse a majestátnosti. Ach, ty miliardy světů a já tak malá, pouhé nic v tom vesmíru, a přec jen veliká, vše objímající. Miliony cizích světů hledí do mých zraků.

Zase spadla hvězda a tam ještě jedna. Když hvězdy padají . . .

A ve mne vstoupila náhle víra: má hvězda nezapadne.

Hvězdy září, lesknou se, hvězdy jsou věčné, i moje láska je věčná. Má láska je hvězda, ne meteor, který na okamžik zazáří a padá pak v světlém oblouku do věčné tmy . . .

MARNÉ VZPOMÍNKY.

Venku padal sníh. Jako by bylo vše umřelo, takové hluboké, těžké ticho leželo nad krajem. Za cestou stála pila, dřevěná, široce rozložená parní pila. Bylo tu zaměstnáno asi padesát dělníků, kromě kočí ze všech blízkých i dalekých horských vesnic. A přece nebylo slyšeti do pisárny hlasu. Všechno dusil sníh.

Stála u okna a v její duši se chvěla jakási divná zloba a hněv. Právě dnes tomu bylo pětadvacet let, co sem přišla. Dvacítiletá, mladá, veselá a kvetoucí přišla se svým mužem do toho pustého, horského kraje. Všechny vrchy kolem dokola, všechny lesy patřily bohatému baronu. Měl po nepřehledných, nekonečných lesích své lesníky a myslivce, své dřevaře a uhlíře, měl své soustružnické dílny, továrny na hole a jiné dřevěné zboží. I tato pila byla jeho.

Mariin muž byl správcem a ona vypomáhala prací v pisárně. Šla sem s lehkou myslí, beze strachu, jakoby šla na letní byt. Nemyslila, že tu zůstane věčně, jako si její muž nic takového nemyslí.

Když se vzali, neměli ničeho; zadlužili se a bylo třeba chopiti se pilně práce, aby se dluh vyrovnal. Pak přišly děti. Pět. Je těžko stěhovati se s dětmi a začínati něco nového. Muž sice stále vykládal, že půjde zpět do světa, ale zůstali v horách a leta mýjela.

Vzali se z veliké lásky, ale během let zničila pouť života vše, co bylo v duších jejich krásného

a něžného. Už dlouho žili mlčky a jeden druhému cizí.

Jejich život byl jednotvárný a ubohý, a v jejich srdcích nezasvitlo po celá ta leta nic slunného, nového a svěžího. Zuboželi duševně. Jako by se jim byl vyčerpál mozek, jako by jim vyschlo srdce a otupěla duše v těch horách.

Venku padal sníh a v pokoji bylo vše tak hluché a tiché.

S nesmírným, tichým a bezmocným hněvem hleděla Marie oknem, jak padá tisíce a miliony sněhových vloček z pustého, šedého nebe. Nenáviděla ten pokoj, v němž sestárla, nenáviděla celé to okolí, hory, lesy, ve kterých uvald její život tak bez užitku, bez štěstí.

Pravda, měla děti, pět dětí. Nejstarší dcera se před rokem vdala. Ostatní čtyři byli synové, nejmladšímu bylo šestnáct let.

Na stěně nad psacím stolem visely jejich fotografie. Plno fotografií, třicet, možná ještě více. Malé a větší děti, a skorem už dospělé. Podívala se tam a srdce se jí sevřelo hněvivou bolestí. Vlastně měla z dětí jen ty fotografie. Dokud byly malé, byly ještě její, ale když jim bylo šest, sedm let, musela je posílati do školy, k cizím lidem do dalekého města. Zde v horách nebylo školy. V dřevěných chatách a boudách kolem pily měnili se dělníci často, a téměř všichni byli bez žen a dětí. Každý z nich sem přišel na nějakou dobu, jen ona a její muž zde byli stále.

„Dnes je tomu pětadvacet let,“ hučelo jí v hlavě. „Pětadvacet let, co mne sem přivezl.“

Tehdy byli půl leta svoji. Chtěl sem jít, domnívaje se, že si za několik let uspoří tolik peněz, aby se mohli vrátit zpět do světa. Nevydělali málo. Ale bůh sám ví, jak se to všechno rozletělo. Podepsal jednou svému bratrovi nějaké směnky. Tento byl kupcem v městě, a když už nemohl dále, ujel do Ameriky, zanechav spoustu dluhů. Připravil i bratra do záhuby. Musili dát vše, co si uspořili, právě když se připravovali, že půjdou za několik měsíců „zpět do života, mezi lidi“.

Vždycky do toho něco přišlo. Když musili děti do školy, stálo to mnoho peněz. A ještě nyní na ně posílají každý měsíc mnoho peněz a bude to ještě dlouho trvat, než budou všechny moci stát na vlastních nohou.

Proč, jen proč šli sem do toho kraje. Kdyby byli zůstali někde venku, mohli žít společně s dětmi.

„Měla bych jejich duše,“ říkala si Marie a bylo jí smutno v duši.

Přistoupila k fotografiím na stěně a pozorovala je. Veliká láska k dětem planula v jejím srdci, ale co měla z nich? Psali jí krátká psaní a i ta zřídka. Odcizily se jí venku ve školách, v městě. A i když byly o prázdninách doma, nemohla jim úplně vniknouti do srdce. Nikdy necítila oné pravé blízkosti, onoho krásného tepla jejich duší, štěstí lásky, která nezná nic cizího, nic tvrdého mezi matkou a dítětem. Toužila po nich, a když přišly, nedovedla jim ničeho říci. Milovala jejich oči, ústa, vlasy, jejich hlasy, smích, vše, ale chtěla mít ještě více. Někdy se ptala toho nebo onoho, který seděl vedle ní: „Pověz, řekni, na co jsi teď myslel?“

Ale potkala se jen s udiveným cizím pohledem. „Na nic,“ odpovídali, ale ona věděla, že na něco myslili, ale na co, na co?! Trápilo ji to, trpěla vždy, když byli doma. Trpěla skoro víc, než když zde nebyli. Tu někdy snila, že přijde Branko, nebo Ivo, nebo Milan, nebo Zlata, nebo Srečko, že přijde a řekne: „Maminko, já ti něco povím . . .“ A bude dlouho, dlouho seděti před ní a povídati jí vše, co se děje v jeho mladé duši.

Ale nikdy k ní žádný nepřišel a nikdo jí ničeho neřekl.

Když se dcera vdala, trpěla Marie mnoho. Přišla k ní, až když bylo vše ujednáno. Už dvě leta před tím milovala svého nynějšího muže, ale matce neřekla ničeho. Až když dostal stálé místo a bylo nutno chystati svatbu, přišla a řekla.

V den svatby objala Marie dceru a řekla jí vroucně, upřímně a z hloubi duše: „Jak jsem šťastna k vůli tobě, moje dceruško! Jak jsem šťastna, že jdeš do života!“

Zlata se na ni podívala a usmála se: „Všude je život, maminko, všude!“

Ani dcera neviděla, že tu není života, že tu v té pusté, strašně tiché pisárně ani nikdy nebyl, že tu život její matky mizel, zdlouha a tiše umíral, jako umírá světlo lampy, nepřiléváš-li oleje.

Marie věděla, že si děti říkají někdy mezi sebou, že je „maminka divná“, ale k ní nepřišlo žádné z nich, aby se jí zeptalo: „Proč jsi taková, maminko?“

Nepřišly, protože neměla jejich duši. Ti lidé venku, s nimiž žili děti větší část roku, ti jí vzali

jejich duše. Jejich učitelé, domácí, přátelé, ti všichni rozdělili mezi sebou duše jejich dětí, a matce nezůstalo ničeho, téměř ničeho.

Jen trochu cizí, plaché lásky, která pro ni neměla teplých, něžných a potěšujících slov.

Tenkrát, když to zpozorovala začala se dívat na svého muže tvrdě, s velkou obžalobou v očích. Už dříve uvolňovalo se pouto mezi nimi. Zdálo se jí, že jeho láska nevyplnila toho, co mohla od ní očekávat.

Dlouhá leta ho milovala vroucně a hluboce. Stále čekala na den, kdy i jeho láska k ní stane se silnou a krásnou jako její. Ale on ji měl rád a víc nic. Jeho láska byla jako sto jiných lásek a ona se domýšlela, že jí musí on, její muž, milovati jinak, než milují jiní muži své ženy. Ze začátku ani nepozorovala, že jeho láska není mohutná, úchvatná píseň bohaté, vroucí duše, že to není čarovný květ ohnivého srdce, plného krásy. Stále čekala, že jí otevře poklady své bytosti, poklady, z nichž pramení krása a věčné mládí srdce. Nemohla věřit, že není v jeho duši takového bohatého pokladu, že vyplýval a dal vše, co mohl, že jeho poklady nebyly nevyčerpatelné, že jeho srdce je studna, která se dá vyprázdnit, a ne horský pramen, který nikdy nevyschne. Zdálo se jí, že bez ustání klepala: „Otevři, otevři! Pusť mne k sobě, kde je krásně a milo, kde je dosti lásky a tepla pro celý život!“ Neotevřel jí.

Dlouho, dlouho věřila, že je v něm nějaká tajná, těžko přístupná svatyně, ale hledala marně. Později po létech začala pochybovat o těch po-

kladech, o tom pramenu, o té svatyni . . . Dívala se naň udiveně a bylo jí, jakoby měla zvolati: „Vždyť jsi prázdný!

Bylo jí strašně, když přišla k tomuto přesvědčení.

A začala i sama zvolna vadnouti, její srdce se prázdnilo. Kdyby byl takový, jak o něm kdysi snila, vypučel by v její duši nový květ; ale teď bylo vše jedno. Pro koho by rostl a kvetl?

Velká prázdnota pronikla její duši. Ale nevzpírala se. Jakoby tak musilo býti. On ani nepozoroval změny. Pak to někdy na člověka přijde, že v něm jako přes noc umřou sny o kráse a štěstí, umřou touhy a přání a on se stane jiným, ubohým, jako pohořelý — ale nikdo ničeho nepozoruje. Všichni myslí, že je týž, jako byl, ani on sám dobře neví, že je mrtev. Jen někdy za tichých nocí zdvihne se v něm bolestná touha po onom krásném, co zářilo kdysi v jeho duši, zdvihnou se touhy po ohni, který hřál v srdci, štěstí a radosti, která hraje v žilách tak rozkošně, po životě, který by svítil v očích a byl rájem na zemi. Jen někdy za tichých nocí . . . Druhého dne, když vstane, neví ničeho, zapomene na všechny sny, na všechny touhy, zapomene, že je ubohý a mrtev.

Ani Marie toho dlouho nevěděla. Až když děti odrostly, když od ní odešly jejich měkké, něžné duše a nevrátily se už k matce, tenkrát zpozorovala, že je sama, že nemá už dětí, že všechna krása života umřela a umlkla. Bylo jí, jakoby zůstal jen stín jí samé.

Bylo tomu už několik let, co to zpozorovala.

Odešla tenkrát nahoru do svého podkrovního pokoje. Když sem přišli, pojmenovala ten pokoj „pokojíkem pro neděle a svátky“. Tam bylo její piano, na stěně visely housle, po policích ležely slovinské, německé, francouzské a anglické knihy. Byla vychována velice pečlivě. Její otec, professor, ji sám vyučoval přírodním vědám a moderním jazykům. Umřel už dávno.

Ze začátku byl ten malý „sváteční“ pokojík tak teplý a milý. Přicházela sem s mužem skoro každý den. Ale znenáhla, aniž se to pozorovalo, navštěvovali stále řidčeji ten pokoj s dalekým rozhledem, pokoj, kde byla uschována „poesie jejich manželství“, jak z počátku žertovali. Vše, co jim bylo drahé, sem snesli.

Ale pokoj časem osaměl a pustl. Přicházeli sem jeden nebo druhý stále řidčeji a klíč od toho milého zátiší skoro rezavěl. Děti milovaly zahradu a skleněnou verandu, „nahoru“ netoužilo ani jedno z nich.

Zapomněli na pokoj, stal se místem pro staré, zbytečné věci.

Jednou přišla Marie nahoru. V domě bylo pusto, děti byly v městě. Bylo nedělní odpoledne. Chtěla se povyraziti, vzala housle, napjala nové struny a začala hrát. Ale pokojem zaskřípěly hrubé, nejemné zvuky.

Pokusila se ještě jednou, sesláblýma, třesoucíma se rukama. Srdce se jí chvělo strachem.

Ale námaha byla marná. Nehrála deset let, snad i déle, prsty se staly neohebnými. Vše, co bylo v její duši krásného, zemřelo.

Odložila housle. Stála dlouho nepohnutě a bezcitně uprostřed pokoje, jakoby se neodvažovala něčeho se dotknouti.

Často říkala se smíchem: „Všechno jsem zapomněla, docela jsem zdivočela v té poušti.“ Říkala to dělníkům, kteří chodili k ní do písárny pro peníze a pracovní knížky, když si vzpomněli, že je třeba vydati se na cestu do živějšího světa, než tu člověk, tady v horách docela „shnije“.

Kolikrát mluvila o tom, že „všechno zapomněla“, ale přece necítila, že je to pravda, a že je tak strašné přesvědčiti se o tom.

Otevřela piano. Bylo celé zaprášené a neodvažovala se dotknouti kláves.

Chodila po pokoji nahoru a dolů, až se zdvihal prach jejími sukněmi. Jednou za měsíc sem přišla služka uklidit. Marie se šla někdy za ní podívat, někdy ne. Pokoj se jí zdál pustý a bylo jí v něm nepříjemně. Podívala se trochu po podlaze, oknem, a odběhla zase dolů. Vzduch zde byl těžký a chladný, jako v místnostech, kde dlouhá leta nikdo nebydlí.

Chodila sem a tam, vzala z přihrádky knihu a četla s obtíží několik stran Byrona. Nerozuměla všemu co četla. I to zapomněla.

Zůstala nahoře do večera. Muž myslel, že odešla někam na procházku, ale ona seděla nahoře němá a bez slz, zdrcená; byla omámena, jakoby ji byl někdo udeřil do hlavy. Cítila, že v tom pokoji zemřela všechna poesie její mladosti a jejího života. „Sváteční pokoj“, to jméno bylo dnes jen nelitostným, hořkým výsměchem.

Vrátila se dolů ubohá, jako žebračka. A život šel dál, prázdný, pustý, hluchý a bez štěstí.

Tehdy se začalo probouzeti v jejím srdci cosi tvrdého k jejímu muži. V mysli se rodily divné myšlenky, rozpomínala se na všechno, na všechnu lásku, které jí nedal.

Rozpomínala se jak to bylo, když měla první dítě, Zlatu. Byla unavena prací, počítáním, úporným vedením knih, starostmi hospodyně. Vzala v neděli odpoledne dítě a usedla s ním do trávy na zahradě. Vše kolem ní kvetlo, lesy voněly, motýli se chvěli nad květy na horských lukách. Dítě v jejím náručí usnulo. Zdálo se jí nesmírně krásným, že tu odpočívá s dítětem v zelené trávě a vyhřívá se v jarním slunci.

Tu přišel muž. „Šel bych dolů do vsi. Přijde tam několik lesníků z okolí, rád bych si s nimi zahrál v karty. Ale měl bych udělati měsíční účet, zítra to musí jít na poštu. Mohla bys to udělat ty. Dítě spí, služka zůstala doma, budeš mít klid.“

Políbil ji spěšně a odešel.

Velice těžce šla tenkrát do pisárny. Uvnitř bylo pusto a neveselo. A byla tak unavena. Venku zpívali ptáci, venku byla neděle. Celý týden pracovala v pisárně a v domácnosti, a těšila se na neděli, že si trochu oddychne. Přece však sestavila měsíční účet, který jinak dělal její muž. Byla to nudná práce, ale ukončila ji přece s jakýmsi zadostučiněním. Myslíla, že ji pochválí až se vrátí, že bude rád.

Vrátil se až pozdě v noci. Vypravoval, jak se znamenitě bavili, vykládal vtipy, které slyšel od

svých přátel, a na účet se nezeptal. Ani druhý den jí nepoděkoval, že mu pomohla, a za měsíc řekl bezstarostně: „Víš co, ty bys mohla dělat měsíční účty sama. Poslední byl úplně v pořádku, a máš také lepší rukopis než já.“

Tenkrát se jí to zdálo v pořádku a rozumné, ale nyní, když po tolika letech na to vzpomínala, páliło jí to jako bolestná urážka.

A sto jiných maličkostí přišlo jí na mysl. Byl-li on trochu nemocen, nevěděla, co by mu udělala, aby mu bylo lépe, ale když jí bolela hlava, řekl nevlídně: „Mlč už jednou s tvou hlavou! Slyšel jsem to dnes už aspoň desetkrát.“ Oči se jí zalily slzami a mlčela. Řekla mu, že jí bolí hlava proto, aby ji pohladil, polaskal, aby ji políbil, aby se jí ulehčilo . . .

„Vy ženy nemůžete žít bez divadla a komedie!“ to byla jedna z nejoblíbenějších jeho frází.

„Přeju si vědět, vidět, cítiti, že mne máš rád,“ bránila se.

„To je to,“ odpovídal. „Vy ženy chcete, aby se vám všechno povídalo a ukazovalo, v city nevěříte.“

„I city hledají výrazu,“ myslívala si.

Ale to bylo dávno.

A vše se teď vracelo. Vše, čím jí ukřivdil.

Šla do těch hor jen k vůli němu, ale on se tak málo o ni staral. Někdy odjel na několik dní k vůli záležitostem do většího města. Vracel se čilejší, svěžejší, v nových elegantních šatech, s různými maličkostmi pro svou vlastní potřebu. Jí přinesl nějaký dar, na kterém bylo viděti, že byl

koupen ve spěchu, jen tak, aby nepřišel domů s prázdnýma rukama.

Kdyby v něm bylo více lásky, bylo by vše jiné: ale on, snad nevěda, ubíjel poesii jich manželství.

„To všechno, co chceš, jsou hlouposti. Do dvaceti let je ještě chápu, ale později se stanou směšnými,“ říkal často, a ona mu věřila, dokud v ní opravdu všechno na vždycky nezemřelo a nezhy-nulo.

Mlčela, stále mlčela. V očích by jí byl mohl někdy čísti vše to, co mu v duši vyčítala, z čeho ho vinila, ale ústa nepromluvila.

Rozhořčení se v ní hromadilo, rostlo a zveličovalo se a dnes dosáhlo vrcholu.

Dnes, po pětadvaceti letech co jsou zde, daleko od pravého života, dnes mu řekne, že ji oklamal, že jeho vinou její duše otupěla, zemřela.

Její vlasy jsou zcela bílé, ač je jí teprve pět a čtyřicet let, srdce je plno zklamání.

Teď, až přijde od pily, předstoupí před něj a vmete mu do obličeje: „Podívej se, co jsi ze mne udělal! Co jsi mi dal za mé mládí, za mou krásu, za můj rozum, za mou duši. Všechno jsi zlomil, zničil jako nerozumné dítě svou hračku. Mé srdce je prázdné, hlava prázdná, duše pustá, jako spáleniště. Nenávidím tě!“

To mu řekne.

„Nenávidím tě!“ mu řekne, „protože náš život mohl býti jiný, protože jsme mohli byti dnes šťastni, kdybys byl chtěl. Teď nemám ani děti. Ani jedno z nich nemiluje hudby, nemiluje knih, ničeho, co

jsem měla ráda já ve svém mládí. Jsou jiné, jsou mi cizí. Ale já tím nejsem vinna. Proč jsi mne více nemiloval, tak, jak to bylo nutné? Proč jsi mi nedal trochu své duše? Bylo by jinak. Jsem smutna pro to vše. Smutna pro ta dlouhá leta minulé mladosti, citů, které zanikly, protože jsi je nedovedl pěstovat. Dnes je mi líto, že jsem tvou ženou!“

Právě tak mu to řekne: „Dnes je mi líto, že jsem tvou ženou! Že jsem jí vůbec kdy byla!“

Přistoupila zase k oknu, celá se chvějíc rozrušením. V srdci jí hlodalo něco strašného, jakási plamenná nenávist. Jiný je její život, než si myslila, že bude! A kdo je tím vinen? — On!

Zatmělo se jí před očima, zdálo se jí, že by se na všem mohla pomstít; že by ho mohla udeřit do obličeje, udělati mu něco zlého.

Stála dlouho u okna a hleděla do sněhové vánice.

Dvěře se otevřely a její muž vstoupil. Na jeho obličeji a prošedivělé bradě byl napadáný sníh. Sundal klobouk a okrouhlá, plešatá hlava vypadala nyní ještě ubozeji. Jeho oči byly červené a zanícené.

„Ach, jsem unaven k smrti!“ vzdychl. „Od samého rána lítám jako pes. Takový život, můj Bože!“

A klesl na židli celý zesláblý a ubohý. Bylo mu teprve pětapadesát let, ale prázdný, nudný a jednotvárný život ho zcela vyčerpал. I v něm bylo kdysi trochu všeho: trochu svěžesti, radosti a energie — ale jako voda ve studni se brzy vyčerpá, ne-

má-li odnikud přítoku, tak se ztratilo také vše z jeho duše.

Otřel si obličej šátkem, neustále vzdychaje.

„Jak se musí člověk dřít: A kdyby z toho něco měl! Ale to má jen starosti, starosti a starosti. A nikdy konce.“

Mlčela a pozorovala to, zmatena a udivena. Před několika okamžiky se třásla rozhořčením jako v horečce, a teď najednou se v ní vše nějak zarazilo, jako když shasneš světlo. Nyní je světlo a tma už skoro v tutéž chvíli.

„Proč tak mlčíš?“ tázal se jí. „Co je ti?“

„Nic, nic,“ řekla jakýmsi divným, cizím hlasem. A opět se na něj zadívala a hleděla na něj dlouho, dlouho. Jakoby ho byla už dávno neviděla, ještě nikdy.

Vždyť i on je sestárlý, vyčerpán. Ano dokonce více, než ona. Čím zhřešil na ní, zhřešil i na sobě. Jak jsou jeho oči unavené a prázdné! Úplně prázdné, apatické. Ničeho nedovedly ze života zachrániti.

Je možno nenáviděti takového člověka? Takového ubohého člověka?! —

Otřel si ruce, aby se trochu zahřál. Vstal a přistoupil ke kamnům.

„Co máme dnes k obědu?“ zeptal se.

A ta otázka, ta každodenní, stereotypní otázka, která vyjadřovala už po leta skoro jediný zájem jeho života, vzbudila v ní smutný a zároveň zlobný smích.

„Nevím, zapomněla jsem, co jsem poručila ráno služce uvařit. Měla jsem dnes jiné myšlenky,“

pokračovala podrážděně. Ale zase se v ní hnulo cosi hořkého.

„A na co jsi myslila? Co je ti?“ ptal se.

„Dnes je tomu pětadvacet let, co jsme zde,“ řekla s výčitkou v hlase.

Zarazil se její odpovědí, zamyslel se poněkud, vstal a začal přecházeti pomalu, unaveně po pokoji. „Uteklo to, uteklo. Marně si lámat hlavu. Hm, stáří, stáří přichází.“

„Ale to stáří by pro nás mohlo být lepší a teplejší,“ vzkypěla ona.

„Můj Bože, kolik lidí si dnes pomůže k zámožnosti?! Sotva každý stý. Proč bychom se trápili, že nejsme mezi nimi!“

„Nemyslíím bohatství. Myslím něco jiného. Trochu duše bychom si byli měli zachovat, trochu jasu.“

„I s duší je to v životě tak, jako s majetkem. Jeden ji získá, druhý ji v životě ztratí. Já ji ztratil, zdá se mi. Netěší mne to zvlášť, ani mne to zvlášť nebolí. Přiju si, abych se vyspal, odpočinul si a najedl se, a všechno ostatní jsou hlouposti, věř mi.“

Ji polily slzy.

„Ale pro mne ne. Mně je toho líto, líto, že není jinak! A bylo by, kdybys ty byl jiný. Tak jsi udusil i moje sny.“

Vzal se za hlavu. „Pro Boha, co zase chceš?! Všechno je hloupost. Leta jdou tak nebo tak. Co chceš? Když už to tak je, musí člověk mlčet. Je nutno žít, jak se žilo dříve. Jsem unaven a hladov. Pojďme k obědu, musím zase do práce. Stroj

nám nechce pracovat. Mlč, neplač. Já také mlčím. Je, jak býti musí.“

A odešel se svojí vulgární filosofií, která je tak nemilosrdná. Tak nemilosrdná a pravdivá.

A ona cítila, že je vše marno, že je marná lítost a vzpomínky. Nic, nic se už nedá napravit, změnit. Nic neprospěje ani hněv, ani hořkost, žádná slova, žádný čin. Život půjde dál jako šel dosud a každým rokem, každým dnem budou oba bídňější, chudší.

A odešla, aby poobědvala s mužem, jako vždy jindy.

JHO.

Sochař Aljoša měl dnes plný atelier. Přišlo několik dobrých známých umělců i umělkyň. Přišli hned po obědě a se smíchem se rozhodli zůstat u něho nejen odpoledne, ale i celý večer. Hned začali vařit čaj. Jeden šel koupit zákusky, víno, cukroví a ovoce, jiní dělají cigarety pro celou společnost. Několik konservatoristů sňalo se stěn kytary, mandoliny, balalajky a tamburiny, které tam visely pro ozdobu. Sochařova dílna se naplnila hlučným životem, smíchem, zpěvem a veselým rozhovorem.

Potřebovali sklenky na víno, talířky na cukroví, lžičky a koflíky na čaj — a celá společnost shledává tyto předměty po bohémské sochařově do-

mácnosti. Všechno se pohybuje sem a tam, skáče a štěbetá, ozývají se žerty a smích.

Jedna z malířek si přeje papír a péro, chce napsati známé rodině, kam je pozvána na večeři, že nepřijde. Zde je zábavněji.

„Kamila chce papír a péro,“ volají někteří.

„Jen jděte do pokoje, mám tam dokonce psací stůl,“ praví Aljoša, který hněte právě z hlíny karikaturu známého mecenáše pro obecnou zábavu.

„Najděte si v zásuvce co potřebujete!“

A najdu-li nějakou tajnou zásuvku?“

„Není tam žádná.“

Malířka vejde do pokoje a usedne ke stolu. Na stole není papír, proto vytáhne první zásuvku, která jí přijde pod ruku. Je plna různých dopisů a nahoře leží psaní, jehož rukopis velmi dobře zná.

Zavře rychle zásuvku a vytáhne jinou, kde najde papír a obálky. Píše statečně, ale tváře jí hoří a srdce neklidně bije.

Co píše? Co je v tom psaní?

Jako had se zahryzla do jejího srdce tato otázka, ruce se jí chvějí, jakési podivné napětí jí plní hrud.

Ale vždyť je to směšné! Přes čtyři leta? Proč se tolik zneklidňuje? Vše je už dávno u konce, její duši dávno naplnila místo lásky a bolesti chladná apatie.

Láska to není. Ale jen věděti, věděti by chtěla, co píše.

Vstala, aby se vrátila do atelieru, ale něco jí táhne násilím zpět ke stolu. Váhá ještě několik okamžiků, pak otevře zásuvku a začne čísti.

To je jeho psaní.

Aljoša je jeho přítel. Dávny přítel. Ale přece toho, co se stalo před několika lety v Itálii, toho neví. Neví o její pošetilé a strašné lásce, o onom zoufale krátkém štěstí, o onom zoufalství, oněch slzách, o celé její krásné a prázdné fatě morgane.

Minulo to, zhynulo. Jako by se to bylo ani nestalo.

Kdo to vše zažil? Ona? Opravdu ona?!

Otevřela psaní a četla, co píše svému příteli Aljošovi. Líčí věrně a maloměstsky svůj život.

„Oženil se“ . . . to ví. „Žije bez starosti“ . . . můj bože, naprosto hloupost; budiž. „Cestoval“ . . . kdo necestuje?

Nezajímají ji ty malichernosti.

Ale hle, zde píše, že se uklidnil.

Ach, jak pijí její oči ta slova! Uklidnil se. Ha, ha. Krásně. „Život přinutí člověka, že dělá kompromisy a když uděláš první kompromis, uděláš zítra druhý a pozítří třetí. Neplanu už, nač nadšení, nač ideály?! Lépe se žije bez toho všeho.“

Tak píše.

Krev se jí rozproudila do hlavy, do srdce, do všech žil, jakoby se byla napila starého, ohnivého vína. Hodila list opovržlivě zpět a oči jí zasvítily, jakoby měla před sebou toho člověka, který jí dal tak málo štěstí a tolik slz.

„Mrtev!“ zašeptala a srdce se jí zachvělo překrásným, opojným vědomím, že ona žije, že plane, že pro ni není kompromisů.

Ta slova o uklidnění, to o kompromisech, to bylo pro ni jako zadostiučinění uraženému, satis-

fakce, na kterou nevědomky čekala, dlouho čekala. Netřeba, aby mu vrhla své pohrdání do tváře, netřeba aby mu ukázala svou převahu, stačí, že to vše cítí v sobě, ve své duši a ve svém srdci.

A přece potřebovalo jeho vlastního přiznání úplného duševního bankrotu, aby s ním mohla ve svém srdci zcela súčtovat. Pravda, udusila v sobě už dávno svoji lásku k němu, ale přece ji někdy znepokojoval jakýsi temný, neurčitý cit. Byla by trpěla, velice trpěla, kdyby se byl zdvihl nad ni, kdyby se byl stal větším, lepším a silnějším. Když vše mezi nimi skončilo, musil klesati a ne zdvihati se, aby se mohla osvoboditi ode všech vzpomínek, snů a přání, které ji k němu pojily.

Vešla do atelieru změněná, svěžejší. Jakoby byla vybojovala dlouho toužené vítězství, tak svobodně a pyšně se jí zdvihala hrud.

Usedla k Aljošovi.

„Co myslíte,“ tázala se „věříte, že nic, naprosto nic z mé síly ve mně neumřelo?“

„Věřím,“ přisvědčil směje se a zahleděl se do jejích očí, které byly v tu chvíli planoucí a plné jakési démonické spokojenosti.

„Oh, chtěla bych býti Římankou a mítí otroky. Otroky, abych jim mohla stoupnouti nohou na šíji,“ řekla, vyskočila a postavila se do pósy. „To by bylo krásné.“

„Proč? Není třeba otroků. Je-li to vaše přání, položím před vás své srdce, a stoupněte na ně jako královna, která jde po růžích, sypaných před ni,“ řekl Aljoša s úsměvem, hluboko se klaně. Ale

když ji viděl před sebou tak krásnou a vítěznou, zazdalo se mu náhle, že nemluví jen žertem.

„Ne,“ řekla, „nechci otroků. Opovrhuji slabochy. Ať se jejich cesta neskříží s mou. Nechci jich vidět, nechci se jich dotknouti. Jsem silná a statečná.“ Vzpřímila se a zdvihla ruce za hlavou.

„Závidím vám,“ řekl Aljoša.

„A toho si také přeji, abyste mi záviděl,“ odpověděla mu a pomyslela si, že i on, kdyby stál v tu chvíli před ní, by jí záviděl. Naplnil ji nějaký sladký pocit. Pocit vykonané pomsty, pocit vítězství. A ten pocit ji dával podivnou sílu, omamující štěstí.

Vzala mimovolně Aljošu za ruce a zašeptala vášnivě: „V tuto chvíli bych chtěla přemoci každou duši!“

Ale výraz Aljošova obličejě ji vyburcoval z její extase. Polekala se téměř.

Pustila ho rychle a odstoupila. Usedla k ostatní společnosti a začla hovořiti jakoby se bylo nic nestalo. Stále však cítila, jak v ní vše hoří a plane. V duši jí zvoní tichá, tajemná jakási tíseň, vzrůstá v mohutný, vítězný zpěv. Tělo se jí chvěje nesmírným jakýmsi uspokojením, ukojenou pýchou a silným sebevědomím.

Aljoša mlčí. Je pobouřen, rozechvěn, neklidný. Stále se musí na ni dívat. Šest let a snad i déle zná Kamilu a ještě nikdy se jeho srdce k vůli ní silněji nezachvělo. Nyní však se rodí v jeho duši divné šílenství, horoucí oheň a neukojitelná, nerozumná touha po jejích očích a po její lásce. Diví se sám sobě, jak se mu víc a více zažihá

srdce, jako se kupí v duši touha, jako mraky na nebi před bouří.

Snáší těžce společnost, přemýšlí, jak by se co nejdříve zbavil přátel a mlčí zcela udiven a překvapen vším tím, co se děje v jeho duši.

Za chvíli to spozorují jeho přátelé.

„Co je ti?“

„Bolí mne hlava,“ odpovídá a přemýšlí o podivných, tajemných záchvěvech lidského srdce.

Leta a leta s ní mluvil každý den, smál se, žertoval, rozmlouval o různých věcech, jak už to přináší každodenní život mezi kolegy. A přece nevěděl, že je krásná, že má hluboké, pyšné a ohnivé oči, že má bohaté, měkké vlasy, že její hlas zvoní plně a teple jako harfa. Teprve nyní v tu vteřinu se mu to vše zjevilo, teprve nyní spatřil její život, její vážné úsilí umělkyně o zdokonalení talentu, odvážnou a vytrvalou námahu dosáti cíle všech jich. Jeho srdce se zachvělo ještě silněji, zněžnělo úctou před tou poctivou a ušlechtilou dívčí duší. Celých těch šest let, co žila v jejich středu, zjevilo se mu před očima. Vidí ji vždy přívětivou, milou, pyšnou a statečnou, pracovitou a vážnou. Její smích byl vždy srdečný smích dítěte, smích, který vychází ze svobodné a poctivé duše. Vzpomene si na jakýsi smutek, který se jí kdysi zmocnil na dlouhý čas a který opět přešel jako temný mrak, který vrhne stín na krajinu a zanikne před vítězným sluncem. Dosud nikdy se nezajímal o příčinu tohoto smutného a dlouhého mlčení, které padlo tenkrát do jejího života, ale nyní, v tom okamžiku, když byl tak sám v hlučném veselí

druhů, vybaví se v něm tato otázka krutě a ne-
lhostně a sevře jeho srdce. Ale její jasný smích,
přímý a veselý pohled jejích očí, které září dnes
jako ještě nikdy, uklidní ho poněkud.

Druhové se připravují k odchodu a jemu se
poštěstí nabídnouti Kamile svůj průvod.

Bydlí daleko v předměstí. Měsíc svítí, vysoko
na nebi kvapí světlé a lehké obláčky od jihu k se-
veru. Ulice jsou tiché a prázdné.

Aljoša by rád vypravoval sto věcí, ale ústa
mlčí, sotva že někdy vyřkne banální poznámku
o cestě, svítilnách na ulici, o přátelích, kteří byli
toho večera u něho.

I Kamila mlčí, ale hrud' se jí šíří radostí a
vítězstvím, ústa se chvějí spokojeným a pyšným
úsměvem. Konečně se hlasitě zasměje a podívá
se Aljošovi do obličeje.

„Víte dnes je mi krásně,“ praví, „Jsem šťastna
a svobodna. Vy víte, že naše štěstí je skoro vždy
závislé od jiného a dnes jsem se zbavila té zá-
vislosti. Pravda, poněkud na cizí účet. Ale život
je už takový, že naše vítězství je stavěné z cizích
ztrát.“

Aljoša neodpovídal. Zamyslí se. Jakoby po-
slouchal a díval se, co se děje v jeho duši. Je
sláb, bez síly a díví se jaksi oddaně a tiše no-
vému životu svého srdce.

Kamilu okouzlí intimní světlo té měsíčné noci,
ticho města, půvab procházky s přítelem. Zapo-
mene na jeho obličej v atelieru, na okamžité vzpla-
nutí jeho očí, které ji tak zmátlo, a vypráví mu
historii své lásky. Vypravuje klidně, jakoby to

byl zažil někdo jiný, jako by to byla povídka, kterou kdysi četla. Mluví o tom po letech poprvé, vypravuje o všem, dotýká se hlubokých ran své duše, které jsou dnes zacelené a nebolí. Snad to byla pýcha, která jí zavírala tak dlouho ústa, ale dnes už není pýchy, jen uspokojení, že má zase sebe samu tak úplně jako kdysi dávno o prvním květu nedotknuté mladosti.

Ach jak krásně, svobodně se dýchá v pyšném sebevědomí.

Nikdy, nikdy už nedá svého srdce do cizích rukou, své duše na milost a nemilost cizí duši!

Tak vypravuje, rozohňuje se, její hlas je teplý, její oči září a v přeplněné hrudi se chvěje srdce, mladé zase a silné.

A do toho ohnivého, pyšného vyznání zašeptá Aljoša, který ztratil úplně sebe sama, ona stará, sladká, věčně krásná, věčně svůdná slova:

„Kamilo, miluju vás, miluju vás!“

A do jejího plného, silného srdce jakoby skanula krůpěj toho božského jedu. Zastavila se jako v prvním leknutí, zachvěla se jako slabá třtina, když do ní zavane vítr.

„Mám vás rád,“ opakoval Aljoša a vzal ji za ruce. „Mám vás rád jako ještě nikdo, jak by nikdo nemohl vás milovat. Miloval jsem vás od té doby co vás znám, když jsem ani nevěděl, že vás miluju a budu milovat do smrti, do smrti, Kamilo!“

Tato slova ji našla bezbrannou, nepřipravenou, a ona dovolila, mimovolně, aby jí Aljoša políbil ruce, aby jí přitáhl k sobě, aby se dotkl svými horkými, žízňivými rty jejích pevných a pyšných úst.

A znovu se jí zmocní láska, celá sladká, celá krásná. Zlomí ji, naplní ji a její duše se sklání pokorně pod její sladké a šťastné panství.

„Ctím vás, Kamilo. Budu vás milovat věrně a oddaně, učiním vás šťastnou, přísahám vám!“ hovoří Aljoša blažený a spojený.

Měsíc se prodere z mraku a jeho světlo, plné snů, plné sladkých pohádek se rozlilo zase nad městem.

Kamila se vzpamatuje.

„Bože, ne, ne, nechci! Ne, bojím se!“ šeptá, vyvine se z Aljošovy náruče a kvapí k domu, kde bydlí.

Aljoša ji sleduje skromně a pokorně a zatím, co ona odmyká domovní dveře zapřísahá se, že ji opravdu miluje, že ji má rád z celé duše.

Prosí ji, aby mu věřila, jeho srdce není lehkomyslné, on není oheň, který uhasne sotva vzplanul. Jeho duše je věrná pro celý život, pro celý život do smrti.

Ona neodpovídá, klíč se jí třese v ruce a když konečně otevře dveře, ani se nerozloučí. Jen uprchnouti, dokud ta slova neproniknou srdce. Běží po schodech vzhůru.

Vejde do pokoje celá sesláblá, celá bez sebe. Ale v uších jí zní ještě stále jeho hlas a v duši vznikají nové naděje.

Vždyť Aljošu zná tak dlouho, je jiný, je věrný, spolehlivý a rázný.

Ale tu si vzpomene na slzy, kterými platila každý polibek své první lásky a vrhne se na postel a zapláče.

„Ne, to není možné,“ myslí si. „Bojím se, příliš se bojím. Nechci trpět. „Nechci býti závislá na cizím srdci.“

Ale v jejím srdci se už rodila nová láska a její duše se poddávala novému utrpení.

Vždyť my všichni, my všichni nosíme od narození do smrti to jho, od pokolení do pokolení je dědíme. Naše srdce a naše duše jsou cizí majetek, závislý na cizí vůli.

ŠKOLA.

Nahoře, poněkud stranou od kostela a fary stojí škola. Je zcela opuštěná a osamělá, neboť vesničané jsou rozptýleni dole v údolí nebo na protilehlých úbočích hor. V létě je krásně bydlíti zde nahoře. Zrak letí přes pestrá pole, přes zelené pastviny, přes oslnivě bílé vesnice, přes tmavé jehličnaté lesy od hory k hoře v modravé dálky. Bujná příroda leží kolem dokola, plná neztkrocené síly, šfavnatá, hýřící sytými barvami. Po tmavě modrém nebi letí bílá oblaka, svěží vítr přichází a odchází, plný vůně a lichotivý, jako májové víno.

V zimě však je všechno bílé. Všechny hory, všechna údolí jsou bílá a nahoře vyje bez ustání hučící bóra. Sto dětí vylézá ráno a v poledne s námahou vzhůru. Ale na zpáteční cestě kutálí se právě tolik veselých a hlučících diblíků shora dolů do údolí. Ti, kteří si před školou přinesli saně,

jsou nyní v okamžení dole, ostatní se valí za nimi jak to právě jde. Čtvrt hodiny se směje vrch stem dětských hlasů, pak je zase holý a pustý, živá duše nejde po příkré, točité cestě, kde se vysoko kupí sněhové závěje.

Ve škole žije řídící učitel se svou ženou a dcerou, v podkrovním pokojíčku bydlí učitelka. Učiteli je asi padesát let, je nevládný a zamlklý. Po škole zmizí ve svém pokoji a spí až do šesti. Pak stojí už na stole večeře. Učitel sedí mezi třemi ženami, shltne jídlo, vezme plášť a čepici a jde dolů do údolí, kde se schází ve vesnickém hostinci každého večera inteligence krajiny.

Ach, příroda je v těchto krajích zdravá a nádherná, ale lidé zajdou v těchto horách všichni. Snad sem přinesli z venku příliš malý základ — kdož to může vědět. Za deset, za patnáct let je každý u konce. Přišel-li sem jako mladý lesník, učitel, kněz sebe radostněji, pln nových myšlenek ve svém srdci, — v desíti, patnácti letech se jich zde důkladně zbaví.

Každého večera přicházejí do vesnického hostince a hrají taroky. Kouří, pijí. Nikde jinde se nestane tolik lidí pijáky, jako v těchto horách. Jako se stojatá voda, nemající přítoku a odtoku kalí a hnije, tak je to zde s lidskými dušemi. Daleko venku leží svět, zřídka ukápne až sem z jeho velikého a mohutného života.

Když sem přišel řídící učitel, byl mladý a svěží, a měl hezkou, jemnou ženu. Magda se jmenovala. V prvních letech byli velmi šťastni. Ale jak už se stává, klidný, pravidelný život, kde žádný den se

nelišil od druhého, je unavoval a činil mrzutými. Dali si ze svého nejvnitřnějšího života vše, co se dáti dalo. A protože nepřišlo z vnějška nic velikého, co by jejich duše osvěžilo a obnovilo, znudili se navzájem. Žena by byla ještě vytrvala, protože byla plna jemnocitu a oddanosti ve vše, co jí dal osud. Ale on nebyl mírný a nebyl-li ve svém srdci spokojen, neměli býti ani ostatní. Šel jednoho dne do hostince dolů do údolí, a vrátil se teprve po půlnoci. Červený a shrublý opilostí. A protože začala pod jeho polibky, jež páchly, plakati, tloukl ji. Tak to šlo stále, jenže se Magda po letech odnaučila plakati — jako její muž mluvíti. Ve velké školní budově, jakmile ji opustily děti, bylo zcela ticho. Neboť i Dora, jediná jejich dcera, byla zamlklá. Žila s nimi ve škole ovšem též učitelka, ale nebylo ani pozorovati, že zde byla, byla tak tichá, bledá a nepatrná. Nosila stále hnědé šaty, a její pohyby byly unavené.

Nyní seděly tyto tři ženy v pokoji. Nezasřené okny bylo viděti do jasné měsíčné noci. Hory a údolí ležely sněžně bílé, vzduch byl jasný. Ležel nad sněhem jako stříbrný, třpytný dech.

Krajina se zdála hluboce mlčeti, ač silný vítr lomcoval ustavičně okny.

Magda byla skloněna nad nějakou ruční prací, její dcera četla v knize. Četla ji už často, uměla už všechny knihy z malé knihovny svého otce nazpaměť, i tuto zde — ale četla je zase. Zdálo se jí, že je klidnější když se nutila do cizích myšlenek. Bylo tomu již čtyři, pět let, co nevěděla, co je klid.

Ach, jak krásnými se jí zdály hory, když byla malá. Stále ležela v okně a dívala se přes údolí a pahorky, které se stále zvětšovaly až k vysokým zasněženým horám, které zářily daleko na obzoru v slunci.

Pustila knihu a dívala se ven. Pokoj, kde seděla, byl rohový, a když se pohledělo ven, mohl zrak běžeti daleko, daleko.

„Jakobychom seděly ve vězení,“ pravila nahlas.

„Nyní je mi už třiatdvacet let a sedím den co den v tomto jediném pokoji.“

„Ano, náš osud je často smutným vězením,“ řekla učitelka, slečna Alma. „Náš život je často tak těsný, jako smutné, ohyzdné vězení. Jsem tu už také osmnáct let. S počátku jsem chtěla stále pryč, ale zůstane si konečně jedno, kde jsme. Všechno je mi teď jedno. Vše. Zemřu-li zítra nebo musím-li zde žít ještě sto let — je to jedno a totéž!“

„Chtěla bych pryč!“ zvolala Dora. „Když jsem loni udělala maturitu, myslila jsem, že je to jako svoboda ven do světa — ach, a jmenovali mne zde výpomocnou učitelkou!“

„Buď přece ráda,“ řekla matka. „Já byla tak ráda a šťastna, když jsi udělala zkoušku! Bylo to velké štěstí pro tebe, která jsi nebyla nikdy ve světě, nikdy v ústavě!“

„Jsem zde a tady jsem byla dříve také. Možná, že budu žít ještě čtyřicet let, a stále tady!“ vzdychla Dora.

„Člověk nemůže ven ze svého života,“ řekla matka. „Je to jedno, kde jsme, člověk nese svůj osud ve svém srdci.“

Všechny tři se zamlčely. Dora zase četla, učitelka opravovala sešity a Magda pozorovala svou dceru.

Srdce jí začalo bolet. Zdálo se jí, že krev kape bez ustání z jejího srdce a mizí v písku a prachu.

Ach, kolik let byla rána otevřená, a duše měla stále ještě sílu trpět. Jejího života jí nebylo líto. Trochu štěstí, trochu slunce přece měla. Ale Dora neměla ani toho. A byla taky krásná, dobrá a nadaná. Proč musí mnohý květ tak osaměle kvést, že se žádné oko nemůže těšiti jeho nádherou? Kdyby Dora mohla nyní přijíti do velkého města, snad by to s ní přece ještě mohlo býti dobré. Mnoho lidí, hlučný život — člověk snáze zapomíná. Ale zde, kde je člověk tak osamělý, mezi horami, zde nemůže na nic zapomenouti. Nedívá se kolem sebe, neboť vše kolem dokola tu bylo před staletími a po staletích bude zase; zde se pohlíží jen do sebe a do svého vlastního srdce, zde se ošetřuje štěstí, a ošetřuje se bolest, aby vystačily na leta. Co smíchu a pláče přinese venku jeden den, to zde přinese desíletí. Venku šumí bohatý život, přináší štěstí a neštěstí v požehnané hojnosti, ale zde tráví duše z jedné události po celý život. Pak málo lidí zde člověk zná, a když ti jediní štěstí dají nechtějí nebo nemohou, je konec pro vždycky. Jako přesýpací hodiny, skoro nepozorovaně zde plynou leta, a než se nadějeme, je čas promeškán a ztracen.

Před šesti lety spozorovala poprvé, jak je to s Dorou. Zde v sousedství je rodina jiného učitele. Tři hodiny odtud, více k rovině. Ti měli syna Sašu. Hezký, černý hoch, který přicházel v létě

aspoň jednou za týden k nim nahoru. Zpíval veselé písně a Dora hrála na citeru. Vždy, když přišel, byla živá a veselá. Neměla jinak žádných soudruhů, proto bylo zcela vysvětlitelné, že Sašu, jakmile se objevil, vítala s radostí.

„Děti,“ myslila si paní Magda, když se dívala, jak běhali po zahradě nebo lezli do špičky kostelní věže, aby dále viděli.

Doře bylo sedmnáct let, když se Saša zase po mnoha měsících objevil.

„Haló, udělal jsem maturitu a jdu na universitu!“ zvolal už na prahu a celá škola se ozývala jeho mladým, silným hlasem.

„Jdu na universitu, slyšíte?!“ volal znovu, když mu běželi po schodech naproti.

Tu se vrhla Dora matce na prsa a začala plakat. „Ach bože, bála jsem se vždycky, že musí býti knězem!“ šeptala.

„S kněžstvím nic není,“ smál se Saša. „Můj starý mi hučel stále do uší, že se mají faráři dobře — můj drahý — lépe než každý advokát! Ale jsem zrozen pro kněžství paní Magdo, když má člověk takový knír?!“

A běžel nahoru do pokoje, vrhl se na židli a prosil: „Dejte mi něco k jídlu, pro boha. Máš nějaké ovoce, Doro?“

A Dora běžela jej obsloužit. Dva dny zůstal tenkrát u nich, tolik vypravoval, dělal tak krásné plány. Dora měla nádherné, hluboké, zářící oči, její hlas byl sladký a měl opojný zvuk. Paní Magda hleděla s obdivem na své dítě. Vykvetla

jako přes noc ve svěží kráse. A matce se zdálo, že vše, kde Dora byla, voní mládím a štěstím.

Když Saša odešel, přišla Dora ke své matce, která stála v zahradě a hleděla do údolí. Položila obličej na její rameno a řekla s údivem: „Maminko, Saša mne nepolíbil, když odcházel. Není to divné, že mne nepolíbil?“

„Proč by tě měl líbat, hloupá?“ pravila matka.

„Vždyť jde přece na universitu! Nebude knězem, slyšela jsi to přece. Až bude hotov, vezme se.“

„Řekl to?“

„Ne, neřekl mi ničeho, ale já to vím. Může být jinak, teď, když nemusí být knězem?“

„Může si vzít také jinou.“

„On, Saša?! Ne, žádnou jinou než mne!“

Tu se matka ulekla. „Nemyslíme na svatbu, jsme-li tak mladí jako ty, Doro,“ řekla.

Můj Bože, to dítě bude nešťastné, prolétlo jí hlavou, a zmocnila se jí šílená bolest. V té chvíli začala trpět pro své dítě. Její srdce mlčelo už dlouho a nebolelo, mohl její muž činiti cokoli, ale nyní se vzbudilo v její duši zase utrpení.

„Musíš na Sašu zapomenout, Doro,“ pravila jemně, a políbila dceru na obě oči.

„Ach, neřkej to, maminko, nezapomenu na něho nikdy. Proč? Miluji ho. Ano, miluji ho, abys to věděla,“ odpověděla Dora a běžela nahoru na půdu, aby viděla Sašu scházejícího do údolí.

To bylo poprvé a naposledy, co matka a dcera o tom mluvily.

Tehdy začala Dora čekatí. Stále čekala na Sašu, že přijde a řekne co říci musí. Přijel každé vánoce, každé velikonoce a o velkých prázdninách přicházel každý týden jako tehdy, když byl hochem. Přinášel knihy a brožury a učil Doru všemu, co sám věděl. Ale toho jediného, na co čekala, neřekl. Dora se stala tak podivnou. Když přišel, byla jakobys světlo zapálil, když odcházel, jako bys je shasil. Jako růže z Jericha. Jsou zcela suché, ale dáš-li je do vody, rozkvetou za chvíli.

Cokoli činila, činila k vůli němu. Učila-li se, učila se proto, aby byla pro něho, k jeho radosti rozumnou a duchaplnou, šila-li si něco, udělala to tak krásně jak možno, aby byla krásná a milováníhodná pro něho! Často, když se česala, byla netrpělivá a trhala vlasy, ale hned si připomněla: musím mít krásné, vlnité vlasy, aby mu jednou činilo radost hladiti je.

A zase čekala. O vánocích jí toho neřekl, ale řekne jí to o velikonocích, až přijde. To je jaro a krásná doba pro hovory o lásce. Ale on přišel na velikonoce a odešel a neřekl ničeho.

V létě jí řekne, co jí musí říci, pak kvetou růže v zahradě a lesy šumí a voní, v údolí zraje žito a ženci zplývají. „Miluju tě,“ řekne, „miluju tě, Doro,“ a políbí ji. Ale když přišel podzim, odešel a nepolíbil ji.

„Ach Bože, Sašo, čekám tak těžce na tvoji lásku,“ chtěla zvolati. „Mluv ke mně, mluv ke mně o lásce a štěstí!“

Neřekla toho, přirozeně, ale bylo by to tak krásné, kdyby to bylo lze říci. „Sašo, miluju tě!

Tvé oči miluju, tvá ústa, tvé vlasy, tvůj hlas miluju! Tvé srdce miluju, tvou duši miluju!“

Ach Bože, proč se to nemohlo říci!

A leta šla.

Matka viděla jak dítě trpí, ale nesměla je těšiti. Není dobře dotýkati se ran. Bolí ještě více. Dělalá tedy jakoby ničeho nevěděla, jakoby byla dávno zapomněla, co jí Dora kdysi řekla, když jí bylo sedmnát let. Často, když Saša přišel, bylo jí, jakoby musila k němu přistoupiti a prositi: „Milý Sašo, buď milosrdný, Sašo, smiluj se! Ona trpí tak velice, slituj se!“

Jak často by byla ráda před ním padla na kolena: „Milý Sašo, buď dobrý, nevidíš jak trpí!“

Ach, ale to, oč by ho byla ráda prosila, to nelze vyprositi ani na kolenou! To musí býti dáno samo, ne v soucitu, ne, v štěstí, že to smíme dáti.

A Saša neviděl ničeho. Leta šla a Saša neviděl ničeho.

Před půl druhým rokem udělal doktorát, přišel jim oznámiti, záře radostí, že je nyní volný, volný muž, který může jíti sám, svou cestou. Byl k Doře tak dobrý jako dosud nikdy, ale nepolíbil ji.

„Jsi mi jako sestra, Doro, tak milá,“ pravil.

Jen jako sestra — bodlo ji v srdci a vnikalo tam jako šíravý jed.

Půl roku na to udělala i ona svou maturitu. Nejela vlastně proto do města, aby dělala tuto hloupou zkoušku — přišla, aby viděla Sašu.

Ukázal jí a její matce město a řekl mnoho milých slov. „Jsi moje mládí, Doro,“ pravil, — ale

to právě to nebylo. Bylo to jen trochu naděje, trochu síly k dalšímu čekání.

Ach, to byl těžký rok, ten poslední rok. Přijal suppleturu na gymnasiu a přišel domů jako dříve. I k Doře přišel, jako dříve, zpíval veselé písně, předčítal jí něco, nebo vyprávěl o svých kolegách a žácích.

Stále bylo Doře: „Nyní i to nejbližší slovo to bude . . . v nejbližším okamžiku se to stane Musí to přece říci!“

A až to řekne, položí hlavu na jeho rameno a bude plakati: „Milý Sašo, proč jsi tak tvrdý?! Tak těžce jsem čekala na tvou lásku celá ta dlouhá leta! Ach jak dlouho, jak dlouho jsem čekala, abys mi řekl, že mne miluješ! Říkej to často, Sašo, říkej Sašo tisíckrát: miluju tě, Doro! Řekni to tisíckrát, Sašo, neboť mé srdce je hladové a má duše žízni po těch slovech. Řekni: miluju tě, Doro! Řekni to tisíckrát!“

Takové měla myšlenky, zatím co seděl před ní a smál se a vypravoval.

Odešel zase a neřekl ničeho.

Na vánoce nepřijel. Zdrželi ho, psal na lístku. Dora chodila po škole a kde byla okamžik sama, položila hlavu na stěnu a plakala. Tak těžko bylo zadržeti slzy, tak těžko.“

A nyní před týdnem psal Doře, že se zasnoubil.

„Tobě, Doro, svému mládí píšu nejdříve o svém štěstí,“ napsal krásně a nemilosrdně.

Ukázala dopis také své matce. Ta učinila posuněk, jakoby chtěla dceru přivinouti na svá prsa,

ale pohled dcery ji prosil: „Mlč, maminko, nedotýkej se ubohého raněného, raněného srdce!“ Matka neřekla ničeho. Jen šla nyní večer dříve nahoru do ložnice, a vzala slečnu Almu s sebou, aby dcera mohla býti sama a vyplakati se.

Hodiny tloukly devět.

Dora četla stranu knihy už třikrát. Matka to spozorovala. Jak těžké slzami jsou její oči, myslila si a šla. I ona plakala na své posteli každého večera, než dcera přišla. Nechtěla, aby ještě její slzy padly na dceřino srdce.

„Nechcete jít spat, slečno Almo?“ řekla učitelce. Byla nyní zvlášť dobrou k této bledé bytosti. Takovou bude jednou moje dcera, myslila si a byla by křičela bolestí.

„Už jdu,“ řekla učitelka a složila své sešity. „Ty budeš ještě čist, vid', Doro,“ pravila.

Dora jí nikdy ničeho neřekla, ale slečna Alma věděla vše. Žijeme-li tolik let vedle sebe, známe se už. „Bude ještě dlouho plakat, je ještě velmi mladá,“ myslila u sebe, ale nerozrušilo jí to, jakoby tomu musilo býti tak a ne jinak.

„Dobrou noc, Doro!“

„Dobrou noc, maminko! Dobrou noc, Almo!“

Sotva obě ženy za sebou zavřely, vyhrnuly se z očí Dořiných slzy. Padaly hlasitě na knihu před ní.

Vstala a usedla ke kamnům na zem. Žhavé uhlí svítilo špatně zavřenými dvířky do pokoje a ozářilo Doru červeným světlem. Tiskla obličej do rukou a plakala.

Nadarmo, Sašo, nadarmo jsem čekala! Neviděl jsi květu, který kvetl pro tebe. Ach, já nešťastná,

já nešťastná! I sny jsi mi vzal. Sašo! Jak mám žít, když už nemohu na tebe myslit? I toto právo mi bereš!“

Až do půlnoci plakala tak na zemi. Světlo lampy pomalu shaslo a oknem vstoupila jasná, stříbrná měsíční noc. Vítr noci hvízdal a zdálo se, že to venku zvoní a zplívá. Strnulé a krásné stály kolem bílé hory.

A když tlouklo dvanáct, shaslo v údolí poslední světlo.

Dora šla nahoru, neboť nyní musil brzy přijít otec.

OBSAH I. DÍLU :

Psaní	3
Pikolo	22
Z dětství	57
Když hvězdy padají	63
Marné vzpomínky	69
Jho	83
Škola	92

LIDOVÁ KNIHOVNA
ROČNÍK VII. SVAZEK II.

ŽOFKA KWEDER-JELOVŠKOVA:

POVÍDKY

DÍL II.

ROKU 1910.

NÁKLADEM TISKOVÉHO VÝBORU ČESKOSLOVANSKÉ
SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ STRANY DĚLNICKÉ (ČASO-
PIS „ZÁŘ“) V PRAZE. TISKEM DĚLNICKÉ KNIHTISKÁRNY.

ELISA.

I.

Byla zima. Slunce právě zašlo a pod jasným nebem začaly se klásti na vesnici jemné, zelenavé mlhy. Po sněhu se plazily tmavé stíny, rostly a halily údolí v šero. Na pahorcích se ještě odrážely poslední červenavé paprsky, krátily se, zápasily se smrtí a umíraly vysoko nahoře v chladném vzduchu.

Svrchu se hnala ke vsi tlupa dětí, vlekouc za sebou malé saně, schovávajíc červené, nafialovělé ruce v kapsách. Podlagarův čeledín hnál dobytek na vodu, práskal bičem a pomalu si pohvizdoval.

Z vesnické cesty se ozvalo melodické zvonění a brzy se ukázali dva hnědí koně, vlekoucí za sebou zvolna prosté, zeleně natřené saně, ve kterých seděly dvě podivně zahalené postavy.

Děti se vyhnuly, potom však se pustily za saněmi, až sníh odletoval pod jejich těžkými, okovanými botami. Postava, která seděla v saních po pravé straně, mávla bičem a pak to šlo tryskem vesnicí. Tu uskočil s cesty, hubuje, nějaký sedlák, tu se polila nějaká selka, příliš rychle se vyhnuvší, vodou, kterou nesla ve džberu na hlavě.

Před domem, který se mu zdál nejlepším, trhl kočí opratěmi a koně se zastavili.

„Ty, chlapče, je to tady starosta?“ zeptal se malého hošíka, ukazuje bičem na dům.

„Ne, to je škola,“ odpověděl hoch a narovnal si čepici.

„To je na konci vesnice, na konci,“ — vmísily se do řeči jiné děti, obstoupivši saně.

„Dobře, dobře,“ zabručel onen na voze, podíval se ještě jednou na dům, před kterým se byl zastavil a zabručel pohrdavě:

„No, taková škola!“ Potom švihnul bičem po dětech, které se chytaly saní. Odskočily s křikem, koně se dali zase do klusu, saně letěly mimo chlěvy, stodoly i domy, až zastavily u dosti velkého, čistého, selského domu. Nad vraty byl vymalován zelený věnec, v jednom z předních oken se bělalo několik dýmek, půvabně opřených o cikorii, mýdlo a svíčky, na průčelí domu pak, na vybledlé, černé tabuli bylo lze čísti zamazaný, ale přece čitelný nápis: Obecní kancelář a starostenský úřad obce Leskovec.

Hned jak se saně zastavily, objevila se na prahu tělnatá žena. Z pod její zástěry vykukovalo malé, ušpiněné děvče, přes rameno se natahovala velká, mohutná hlava otce starosty.

„Dobrý den, pane starosto,“ pozdravil onen, který vyskočil ze saní, odmotal si velký šátek, který mu sahal přes uši a kryl část prsou a vytáhl z kabátu, na kterém svítily dvě řady mědě-

ných knoflíků, pomačkaný, mnohokrát skládaný papír.

„Tady jsem vám přivez’ nějakou ženskou, poslali vám ji z Lublaně,“ řekl a ukázal palcem přes rameno na saně, kde onen zabalený tvor ještě stále nepohnutě seděl.

„Pane Bože, samé potíže!“ vzdychl starosta, rozbaluje papír.

„Jak se jmenuje, odkud je?“ tázal se jedním dechem, hledě do papíru. „Eh, aby čert vzal ty holky,“ rozlítil se a obrátil se k ženě.

„Jdi nahoru. Ať pan Divjuš přijde dolů z kanceláře!“ A když se tlustá starostová obrátila do předsíně, nakázal čeledínovi, který se objevil u chléva:

„Ty vypřáhni koně, zatáhni vůz na dvůr a pak dej koňům ovsa!“

Čeledín šel ihned odepínat uzdy, a tu se také ona žena vymotala na zem.

Kolem hlavy měla vybledlý, ale přece moderní šál, otočený také kolem krku; z obličeje bylo viděti jen kus čela a dvě velkých tmavých očí. Tělo měla zahalené starým, zelenavým mužským kabátem a nohy vězely v ohromných kožených bačkorách.

„Musil jsem jí dát ten starý kabát. Z Lublaně nám ji poslali tak, v letních šatech a lehkých botkách, že by mi byla po cestě zmrzla,“ připomněl její průvodce, když šli se starostou do domu.

„Jo, jo, potíže, samé potíže,“ opakoval starosta už ve světnici, rozhlížeje se po dvou, třech hostech, kteří seděli za stolem u piva.

„No, no, copak je?“ ptali se zvědavě, prohlížejíce si muže zákona, ale ještě více onu postavu u kamen, která vstoupila za ním, a o které nevěděli, je-li to žena či muž.

„Ach, co by bylo —“ mávl starosta rukou, položil list na stůl a nakázal své starší dceři, která přišla z kuchyně:

„Půllitr vařeného vína, ale brzy!“ a když dcera zmizela ze světnice, obrátil se k cizince a řekl jaksi měkce:

„Odložte, bude vám moc horko!“

V tom vešel pan Divjuš, obecní tajemník, a vzal onen list do ruky.

„Elisa Kovačova ze Stebrca,“ řekl.

„V Stebrcu není žádná Elisa Kovačova,“ upozornil ho starosta, „znám lidi z celého okresu.“

„Ovšem že není, ale tahle tam přísluší,“ vykládal tajemník. „Její dědeček, Matěj Kovač, se narodil v Stebrcu číslo pět, a patřil sem do naší obce Leskovce. Přestěhoval se do Terstu, oženil se tam a měl syna Antonína. Ten se také oženil a přestěhoval se do Gorice, kde zemřel. Jeho dcery, Anna a Elisa, rozené v Gorici, přísluší sem.“

„Jeje, jeje,“ podivila se matka starostová a otci starostovi prolétla hlavou rozumná myšlenka, kterou u vědomí své moudrosti sdělil s posluchači:

„Ale když tady až do nynějška nebyla, nepotřebujeme jí tu ani teď.“

„To se rozumí, že jí nepotřebujeme,“ přisvědčil tajemník, „ale byla v Lublani bez práce, bez služby a bez dokumentů, sebrali ji pro tuláctví a poslali ji sem do obce, která ji musí přijmout.“

„Pro tuláctví?!“ opakovala starostová a dívala se nedůvěřivě na cizinku, jež zatím odložila kabát, bačkory a šál, a vypadala v lehkých, tmavých panských šatech docela poctivě.

„Ano, pro tuláctví,“ potvrdil tajemník. „Tady se čte doslovně: podepsaný úřad města Lublaně oznamuje, že šestnáctiletá . . .“

„Šestnáct let!“ zvolali posluchači a tajemník pokračoval nevšimavě: — „že šestnáctiletá Elisa Kovačova se posílá pro tuláctví do domovské obce Loskovce.“

„Tak mladá,“ zvolala starostová a sepjala ruce.

Starosta se poškrábal u vědomí své zodpovědnosti za uchem a rozumoval.

„Co si s ní počneme? Dělat asi není zvyklá, zadarmo . . .“

„Počkejte, pane starosto! Tady nemůže a snad ani nechce zůstat — co, slečno?“ obrátil se tajemník k cizince a zčervenal, že oslovil tulačku přívětivě: slečno. Ale její štíhlá postava, inteligentní obličej a sebevědomé chování vynutily mu mimovolně to oslovení.

„No, tady nezůstanu,“ řekla krátce a rozhodně.

„Nu, tedy!“ pokračoval tajemník. „Obec jí vydá pracovní knížku, dá jí potřebné peníze na cestu a pak ať jde zas do světa. Podruhé si dá už pozor, aby nepřišla do rozporu se zákony.“

„Tak, tak, máte pravdu!“ — oddychl si starosta.

„Ale v takových tenkých šatech ji nemůžete nikam poslat,“ vmísil se do řeči kterýsi host, „zmrzne, než přejde přes prah.“

„To je pravda,“ přisvědčila starostová, které bylo děvčete přese vše líto.

„Necháte-li mě tu tři dny, pošle mi sestra šaty. Mám jich dost, ale sebrali mne zrovna tak, jak jsem šla přes ulici,“ řekla cizinka.

„Tak zůstaňte“ — řekl starosta, kterému bylo vše jedno, jen když se vyhne větším nepříjemnostem. „Zle vám nebude, budete v teple a jíst také dostanete.“

Rozhodli, aby cizinka zůstala u starosty tak dlouho, dokud jí sestra nepošle šaty, pak se jí vydá pracovní knížka a dají se jí peníze na cestu do Lublaně.

II.

„Je to pravda, paní starostová, že k vám poslali z Lublaně šupem nějaké děvče?“ ptala se leskovecká učitelka, když šly v neděli ze mše.

„Pravda, pravda,“ přisvědčila starostová a zakryla si obličej šátkem, aby učitelka neviděla, jak sčervenala radostí, že jí slečna řekla „paní“.

„Ale to je divné! Já jsem opravdu nevěděla, že se tak posílají také ženské.“

„Málo se to stává, málo.“

„Vždyť je dost smutné, že vůbec někdy!“

„Co dělat, svět je dnes zkažený.“

„Ano, ano. Jaká je?“ zeptala se učitelka za chvíli.

Byla první rok v místě a v Leskovci bylo tak nudno, že se jí nesmí její zvědavost příliš zazlívati.

„Ó, krásná je, moc hezká. Taký je ještě mladá. Pomyslete si . . . šestnáct let!“

„Šestnáct?!“

„Ano, šestnáct. Ale není to na ni vidět, že je tak moc mladá. Byla bych jí řekla dvacet.“

„A panská, říkáte?“

„Panská. Škubánky nejí a kaši taky ne.“

„To jsem na ni opravdu zvědavá.“

„Přijďte odpoledne trochu k nám, vždyť jste u nás už dlouho nebyla,“ zvala ji paní starostová.

„Ale . . .“

„Nic ale! Dovedu vás nahoru do pokojíka, ona je taky nahoře. Pan tajemník povídal, že je vzdělaná, tak jsme ji dali nahoru, protože je dole v šenkovně pořád plno lidí.“

„To jste dobře udělali, musí to být chudákovi hanba, když se tak na ni chodí dívat. Možná, že ani nic neudělala, když řekl pan Divjuš, že je vzdělaná.“

„Ano, povídal, že umí německy a italsky.“

„Tak odpoledne přijdu, když je vám to vhod.“

„Bodejť, slečno, bodejť! Člověk je rád, může-li si trochu pohovořit.“

Přišly dolů ke škole a učitelka se rozloučila se starostovou tak vlídně a přívětivě, že tato přišla domů celá rozradovaná, a hned připravila, aby upekla na odpoledne trochu pečiva.

* * *

„Ale, a kreslit umíte také, slečno?“

„Ano.“

„A kde . . .?“

„Bratr mne naučil. Chodil do reálky. Do šesté. Před rokem umřel.“

„Bože, jak je to smutné.“

„Smutné. Kdyby on byl živ, nebylo by to se mnou přišlo tak daleko. Nehonili by mne po světě jako poběhlici.“

„Nemluvte o tom.“

„Vždyť je to pravda!“

Mlčeli nějakou dobu a učitelka pozorovala zvědavě svoje vis-a-vis. Tahy jemného, podlouhlého obličejem neměly v sobě nic okrouhle dětského, ani jeden rys nehotový, vše pravidelné a vyspělé, jasné upřímné a klidné. Hladké, bílé čelo se ani trochu nesvraštilo, rty nebyly ani trochu stažené, jen dlouhé jemné řasy se zachvěly, když řekla trpce: „Vždyť je to pravda!“

Učitelka pozorovala její výrazný, pravidelný profil, jemný krk, vlasy nad šíjí zkadeřené, něžné, malé ruce a tenké prsty s lesklými růžovými nehty.

Vypravovala jí o škole, o svévolných vesnických dětech, o nudné jednotvárnosti života v Leskovci a mezi vypravováním vnucovala se jí stále otázka: Nevinná nebo vinná?

Matka starostová přinesla trochu pečiva a nabídla učitelce a cizí dívce.

Učitelka kousala drobné pečivo, slibovala starostové, že ukáže její starší dcerce krajky k ubrusu a mladší naučí plést, ale v hlavě měla stále jedinou otázku: Jak to je, jak to je.

A je-li opravdu poběhlicí? Je-li to pravda?

Polekala se a odsedla od ní bázlivě.

Sluší se, aby tady seděla, aby se bavila s ní — poběhlicí? Mimovolně se přisunula blíž k staro-

stové. Čizinka zdvihla husté dlouhé řasy a podívala se na ni přímo a tázavě. Učitelka se zarděla; zdálo se jí, že jí ten pohled pronikl až na dno duše.

„Je nevinná, nevinná!“ šeptala si a pozvala ji přívětivě, aby ji navštívila, zůstane-li ještě nějaký čas v Leskovci.

„Děkuji, slečno, zítra odjedu.“

„Už zítra?“

„Ano, či mi snad přejete delší vyhnanství?“

„Tak jsem to nemyslila.“

„Vím, a já jsem vám vděčna za vaši laskavost.“

„Budete psát?“

„Přejete si?“

„Rozhodně bych ráda věděla, jak se vám povede.“

„Napiši vám tedy.“

„Prosím.“

Odcházejíc pokynula učitelka starostové, aby ji následovala do síně. Tu otevřela tobolku, vyňala z ní dva zlaté a vtiskla jí je do ruky.

„To ať pan starosta přidá té dívce na cestu!“ Pak položila prst na ústa: „Ale nikomu to neříkejte!“ — a rychle odešla.

Matka starostová se rozhodla v srdci, že přidá ještě jeden zlatý ze svého a řekne svému muži, že učitelka dala tři, ne dva zlaté.

Asi za čtrnáct dní dostala učitelka navoněné psaní, s krásně, drobně psanou adresou. Bylo od Elsy Kovačové.

„Podivno,“ řekla si učitelka, „nemá ničeho a píše na jemném, moderním papíru, který dokonce voní. Také frivolní tón psaní se jí nelíbil.“

Přes to odepsala, ale marně čekala na odpověď.

* * *

Jednou na podzim přišel obecní tajemník pan Divjuš z pošty rozčilen.

„Pane starosto,“ volal už před domem, mávaje ve vzduchu jakýmsi papírem.

„Co je, co je?“ zvolal starosta a v duchu viděl, jak mu čte pan tajemník nový rozkaz o čištění hnojišť, o nákupu karbolu proti choleře, což přece obstaral už před měsícem.

„Pomyslete si!“

„Anna a Elisa Kovačovy jsou zavřené!“

„Ale! Kdo by si to byl pomyslíl!“

„Pane bože, jaký je to svět!“

A za půl hodiny psal pan Divjuš v zakouřené obecní kanceláři do knihy „trestaných občanů“ neboli do „černé knihy“, jak se vyjadřoval starosta, následující poznámku:

Anna Kovačova, stará 25 let a Elisa Kovačova, stará 17 let, rozené v Gorici, příslušné do obce Leskovec, byly odsouzeny rozsudkem zemského soudu v Lublani, dne tolikátého a tolikátého, dle paragrafu toho a toho, pro krádež k tříměsíčnímu vězení.

III.

Po lublaňských ulicích vál chladný podzimní vítr, hvízdal kolem rohů a zapléтал se do holých

větví v sadech. Jakési řezavé, nepříjemné ovzduší leželo na městě a vtíralo se všude. Každý se zapínal těsně do kabátu, aby se ochránil před ostrým, chladným větrem. Vítr urval z větví několik opozdřených listů a roznášel je v kroužících vírech; chvíli poustal, ale hned na to zdvihl s dvojnásobnou silou prach a hnal ho dále.

Kolem věží poletovalo několik vran ve velikých kruzích a vysoko v ovzduší visely husté vrstvy mraků, zastírajíce slunce a kalíce obzor šedým, nudným tónem pozdního podzimu.

Od domů se odráželo nějak táhle a líně drkotání vozů, kroky lidí, hlasitá hádka dvou vozků na hlavním náměstí. Na lidi padalo chladné, nevlídně červenošedé světlo.

Z velkého třípatrového domu vyšlo děvče v tmavozeleném kloboučku, v šedém žaketu, s malým balíčkem v ruce. Proti jdoucí důstojník se mu podíval pronikavě do obličeje, zabručel několikrát: „Famosní postava, typický obličej,“ zabřinknul šavlí, zazvonil energicky ostruhami, obrátil se a šel za neznámou, tluče neustále šavlí o zem.

Ona se po něm několikrát pohrdavě a hněvivě ohlédla, ale protože se vytrvalému důstojníkovi naprosto nezdálo upustiti od sledování, vešla do prvního domu, počkala za dveřmi až zmizel a pak spěchala dál.

Obličej jí zastíral hustý závoj, bylo možno viděti jen jiskrné oči.

Dívala se zamyšleně před sebe, několikrát z hluboka vzdychla, zdvihla si trochu dlouhou, černou sukni a šla stále rychleji a rychleji: Chví-

lemi bylo viděti, jak se jí zachvělo tělo a zdvihla ramena potlačovaným pláčem. Nějaký posluha do ní vrazil svým břemenem, něco dále strčil do ní ševcovský učeník starými, roztrhanými botami, hned potom vrazila sama do nějaké služky, která zahučela zlostně cosi o „manýře“. Nepozorovala ničeho z toho. Kráčela téměř mechanicky, zahrnula kolem svatojakubského náměstí na Trnovské předměstí a z toho temnou, úzkou a špinavou ulicí do Krakovské.

Zastavila se před malým, starým domem a zaklepala na vrata, která se za dlouhou dobu otevřela.

„A to jsi ty, Eliso,“ řekla šeredná, odporná stařena a zachechtala se zlomyslně, když ji viděla, její unavené, zoufalé vzezření.

„Jak bylo, he-he?“ tázala se, dotýkajíc se suchou, kostnatou rukou elegantního dívčina žaketu.

„Ach, nechte mne, —“ vzdychla dívka, nervosně se oddalujíc.

„No, no, vždyť to není nic zlého,“ řekla stařena a pokoušela se s odpornou roztomilostí obejmouti ji kolem pasu.

„Mně se to nelíbí,“ zahučela dívka mezi zuby. Stršásajíc stařeniny ruce, zeptala se:

„Kde je Anna?“

„Nahore, nahore. Už dlouho čeká — odpověděla stařena a odešla do světnice, spokojeně se smějíc.

Děvče se na okamžik opřelo o stěnu, pak stoupalo pevně po schodech.

Z malé, temné chodby vedly na každou stranu jedny nízké dvěře. Za oněmi na levé straně bylo

slyšeti nápěv nějaké kluzké pouliční písně a přesunování židli. Hned na to se otevřely dvěře a vyšel vysoký muž.

„A, hleďme slečnina sestra, hm . . . “ těší mne.“

„Nech ji, nech, —“ ozval se za ním ženský hlas.

„Ha ha, bojíš se snad, abych nepřešel k ní,“ zasmál se muž hrubě, obrátil se k oné ženě, uhodil ji do ramene a odešel.

Na schodech ještě zvolal:

„Na shledanou, cara mia!“

„Na shledanou,“ zavolala za ním žena, pak se obrátila k Elise.

„Jen pojď dál, sestřičko,“ řekla a táhla ji s sebou do pokoje.

„Trochu čaje přece nechal, dokonce i trochu rumu —“ řekla, vlila trochu vonného nápoje do malého šálku a přistrčila ho k sestře.

„Děkuju, nebudu —“ řekla tato a spustila se unaveně na nejbližší židli.

„Jak chceš,“ odpověděla sestra a srkala sama čaj.

Malá lampa, která hořela na stole, protože pokojík měl jen jedno malé okno na úzký, tmavý dvorek, osvětlovala ostře její špičatý obličej. Po tvářích ležela jakási nezdravá bledost a kůže byla suchá a svadlá.

V pokoji stály dvě postele, uprostřed stůl s několika pletenými židlemi, v koutě skříň, pod oknem malý, černý kufřík. Na stěně visely na hřebíkách ženské šaty, na kufříku ležel černý plyšový límec

vedle mysliveckého, šedého klobouku se zahnutými péry.

Pokoj a nábytek byl velmi chudý, šaty však byly čisté a elegantní.

Elisina sestra měla na sobě bílou, zmačkanou ranní jupku a živě červenou sukni, její vlasy byly pocuchané, na rtech ležel nenávistně — opovržlivý výraz.

Seděly mlčky proti sobě dokud Elisa neodložila klobouk.

„Nu, jak, dostala jsi práci?“ — otázala se sestra.

„Ne.“

„Haha! Co jsem ti říkala?“

„Zkusím to ještě zítra.“

„Gratuluju ti k tvé vytrvalosti.“

Zase bylo ticho.

Najednou si přikryla Elisa obličej rukama, opřela lokte o stůl a zaplakala.

„Bože, Bože, smiluj se nade mnou!“

„Slzy! Haha! Jak jsme citlivy!“ vysmívala se sestra.

„Celý den jsem hledala, a nic, nikde nic.“

„Oh ty dítě, co myslíš, že tě opravdu vezme někdo k dětem. Tebe?! Směšné!“

„Hledala jsem vyšívání.“

„Ha, ha, jakoby ti ušlechtilé dámy dovolily, aby začáteční písmena jejich vzácného jména vyšívaly ruce, které . . .“

„Mlč o tom!“

„Nač mlčeti?! Vždyť přece každý ví, že slečna Elisa Kovačova seděla tři měsíce . . .“

„Mlč, mlč! Nejsi tím sama vinna?! Kdo mne svedl!! Ty!“

„Děkuju! Kdo pak byl vinen, že tě chytili a mne s tebou?! Co? A hned po prvně když jsi šla se mnou do krámu?! Tvoje nešikovnost, má drahá!“

„Mlč!“

„Mlčet? Tvoje nervy jsou hrozně citlivé. Haha! Ostatně máš sesterský cit, to musím uznat. U soudu jsi se mohla krásně ze všeho vysekat, na můj účet, to se rozumí. Nu, byla jsi raději zticha . . . Musím se ti ještě jednou poděkovat!“

„Nech mne!“

„Aj, jak jsi dnes nevlídná. Vidiš, já tě mám taky ráda, proto ti ze srdce radím, nech toho hledání služby a práce; nedostaneš nic, jdi raději tam, kam ti radí naše hospodyně.“

„Do toho bahna, kde jsou jen ztracené ženské! Nikdy, nikdy!“

„A proč ne, drahoušku? Práci nemůžeš dostat, krást nesmíš, strádat není příjemné, hm, jiného nezbyvá.“

„Půjdu do Celje, do Mariboru nebo do Hradce, tam mě neznají.“

„Neznají? No, něco takového se rozhlásí rychle. Každý se tě zeptá: jste vy ta Elisa Kovačova, o které bylo v novinách — — no a tak dále. Nezbude ti než říci: ano, a pak se ti všude poděkují za čest, vzít takovou zajímavou osobu do svého domu. Doprovodí tě možná ještě se schodů, ale jen ze strachu, aby se ti někde něco nezalíbilo, a jsi zase na ulici.“

„A kdo je tím vším vinen?“

„Nevím . . . Snad naši rodiče, že nám nic ne-
nechali, když odešli na onen svět . . . snad jiní
lidé, já nevím.“

„Ty jsi tím vinna, ty!“

„Já? Už jednou jsem ti povídala, že nemám
té cti. A vůbec nejsi příliš vděčná. Kdo pak vás
živil, tebe a bratra, od tvého devátého roku, co?“

„A z čeho jsi nás živila?“

„O to se nejedná.“

„O to se jedná! O to! Kdyby byl bratr věděl,
jaké bylo tvé řemeslo, nebyl by vzal od tebe ani
krejcaru.“

„Nebyla bych ho mohla nutit. Vůbec si ne-
dovedu představit, jak může být někdo tak naivní,
aby věřil, že z pouhého vyšívání je možno živit
tři lidi!“

„Bože, Bože!“

„Nebreč mi tady!“

„Kdyby byl bratr živ, nepřišlo by to se mnou
tak daleko.“

„Jen naříkej pro svého hrdinu, je ti tak zle!“

„Zle je mi.“

„Oh, hleďme, slečně je zle, ale nosí drahý
žaket a moderní sukni.“

„Vzala jsem si to, abych udělala lepší dojem —“
plakala, rozpínajíc nervosně rychle knoflíky.

„Dojem!? Hm . . .! Když jsi řekla své jméno
myslili, že's to ukradla!“

„Bože!“

„A co na tom? Nech všeho a poslechni mé
rady.“

„Ne . . . ne!“

Jednou jsi neměla tak jemné svědomí! A vůbec se brzy pro něco rozhodni, nechce se mi už namáhat se s tebou, jsi příliš hloupá. Pro mne mi můj rozum stačí, ale starat se ještě o tebe, to je moc.“

„Půjdu zítra ještě jednou do města; ať bude sebe horší práce, vezmu cokoli.“

„Tak je to v pořádku! Polepši se, dej se za děvečku ke kravám, snídej kyselé zelí s nemastnými škubánky, v poledne brambory. Snad potom někdo zapomene na to, že tě vodili šupem a na všechno ostatní, co není zanesené v žádných aktech pod číslem a datem.“

„Ty jsi můj zlý duch, Anno!“

„Jaká čest pro mne!“

Elisa se zachvěla, vyskočila a s jakýmsi divokým svitem v očích zatrásla sestrou.

„Ty jsi moje kletba,“ vykřikla, a odstrčivši ji daleko od sebe, šla k posteli, scházela šaty bezohledně na zem, zula botky a vrhla se na postel obličejem ke zdi.

„Hi, hi, kočička se zlobí,“ řekla sestra, vypila čaj, který byl ještě v samovaru a polohlasitě hvízdajíc šla dolů k stařeně, u které seděl mladý, přibledlý člověk mdlého pohledu, který ji se smíchem uvítal.

IV.

V malé kanceláři obce Leskovec přecházel drobnými krůčky tlustý starosta, drbal se za ušima a tu a tam zavzdychal:

„Co má člověk z toho starostování! Jen potíže a starosti! A odkud je tenhle papír, pane Divjuš?“

„Z Budapešti.“

„Z Budapešti! Pro Krista pána, ještě z Afriky nám něco pošlou —“ zlobil se starosta a zaříkal se znovu a znovu, že už se nedá nikdy voliti za leskoveckého starostu.

Po světnici poletovalo líně několik tlustých much, sedaly po velikých, vázaných státních a zemských zákonících, lezly mezi papíry a zalétaly drze i na vysoké čelo pana Divjuše, který si podpíral melancholicky bradu.

Venku svítilo slunce a bylo slyšeti klepání cepů v krátkých taktech. Na dvoře kdákalo několik slepic a od chléva donášel vítr kletby starostova čeledína.

Všechny ty hlasy se spojovaly v jakýsi snivý, idylický mír, a pana Divjuše se jala zmáhati příjemná, měkká sentimentálnost, která se ještě zvětšila, když starosta, hubuje, odešel ze světnice dolů do šenkovny, aby zalil potíže svého starostování sklenicí vína.

Dole na zahradě plelo děvče travu a zpívalo vysokým, tenkým hlasem:

Rozmarýn je ještě čerstvý,
věneček můj usychá;
ať zelený aneb suchý
rozmarýn vždy vůni má.

Pan Divjuš si podepřel hlavu ještě pohodlněji a poslouchal nadšenou zpěvačku, která nyní přeskočila k jiné písni.

Růže jsem trhala,
věnce jsem splétala
dokud jsem nevinná bývala.

— Nevinná bývala — pokusil se pan Divjuš svým tlustým basem, ale pak se zahloubal resignovaně do dopisu z budapeštské nemocnice, který oznamoval obyčejným úředním stylem nemocniční a pohřební výlohy za Elisou Kovačovu, rozenou v Gorici a příslušící do obce Leskovec.

„Hm, dost je toho —, počítal, ale byl měkká a citlivá duše; ponořil se opět do svých sentimentálních pocitů, zmýlil se v sečítání a pozoruje bedlivě své dlouhé a suché číslice, vzdychl posléze do řídkého, malého kníru: verdorben und gestorben.*

IVO A JEHO ŽENA.

Když dostali jeho známí blbé, elegantní oznámení, že se toho a toho dne oženil se slečnou Cyrilou Ungrovou, podivili se velice.

Zdálo se jim, že nikdo nemá tak málo talentu pro manželství jako učitel Ivo Nedbal. Jistě nebylo v celé zemi tak výborného, veselého a milého spoléčníka, jako byl on. Byli-li jeho přátelé a známí, ženatí i svobodní mrzuti a rozhořčení na život, smutní pro neúspěchy svých přání, unaveni denními starostmi, šli pro Ivana a smáli se při sklenici vína hodinu, dvě, od srdce jeho ironickým dobromyslným i fantastickými přípitkům jeho zábavným výkladům, až je přešla špatná nálada.

Znal všechny literární intriky, přečetl všechny dobré knihy domácí i cizí, a když vypil několik

* Zkazila sa a zemřela.

sklenic vína, sypaly se duchaplné citáty, žerty a poznámky, i vlastní improvisace v tak podivuhodném množství, že by mu byl záviděl nejlepší vídeňský feuilletonista a nejelegantnější francouzský causeur.

Ostatní se během let měnili, jen on zůstával tímtež Ivou, stále stejně veselým, pro vše nadšeným, všemu přístupným.

Byl-li již zamilován, dobře, Ivo byl nadšen pro lásku, deklamoval sentimentální básně všemožných evropských básníků a přednášeti uměl jako nikdo jiný.

Chtěl-li jsi napsati článek, Ivo ti dal nejlepší radu, měl-li jsi dělati zkoušky, Ivo se zajímal o zkoušky.

Probděl celé noci v kavárnách, procházel se měsíčním světlem zalitými party, pil po vinných sklepech a doprovázel přátele po ulicích nahoru a dolů až do ranních červánků.

Byl nadaným a dobrým učitelem, jeho žáci byli nejlepší z celé školy. To bylo vlastně divné. Nestávalo se totiž zřídka, že přišel do školy nevyspalý, že ho bolela hlava, že někdy vůbec nepřišel.

Zvykl si na noc, na noční sedění v hostincích, na procházky tmavými, prázdnými ulicemi, a šel-li před půlnocí spat, zmocnil se ho takový nepokoj, že marně zavíral oči a čekal na spánek. Vůbec se stalo málokdy, že byl večer sám. Dnes ho vyhledal ten, zítra onen přítel, dnes byl s Frantíkem na cikánské hudbě v pivovaru, zítra ho vy-

vábil Karel do turecké kavárny na černou kávu a sladké likéry.

Tak to šlo rok od roku. Ivo zůstal stejně zábavný, stejně duchaplný, stejně lehkomyšlný. Vždy v peněžní tísní a vždy v dobré náladě, bez starosti, s cigaretou v ústech, elegantně oblečen, vždy připraven k žertování, debatám, zábavě.

Někdy, ale zřídka, napsal do časopisu krátký, duchaplný článek, několikrát za rok přednášel v různých klubech, nebo recitoval na zábavních večírkách. Jeho jméno bylo známé, a ač všichni věděli, že je nespolehlivý, vzbuzoval přece pro svou originalnost o svou inteligenci u všech zájem.

Znamé — a měl jich mnoho — bavil někdy za několik cigaret, za sklenici vína, za kávu v kavárně nebo za půjčku několika korun, kterých nikdy nevracel. To byla daň, kterou mu platili za jeho vždy dobrý rozmar, za onu podivnou, jim nedosažitelnou schopnost každého rozveseliti.

Jeho přátelé se většinou už oženili, stali se vážnějšími a účastnili se řídčeji veselých nocí. Ale protože jich bylo více, nescházela Ivovi nikdy společnost. Probděl z třiceti nocí měsíce jistě dvacet pět, a během let se stávalo stále častěji, že ho našel bílý den ještě v hostinci nebo v kavárně spícího ve fauteuillu nebo ležícího na lavici. Když se umyl a převlékl, nebylo na něm sice viděti, kde spal, a jeho úspěch ve škole byl stejný jako jindy, ale není přece příliš doporučující pro učitele, vidí-li ho kolegové, představení a rodiče žáků v poněkud veselejší, vinné náladě.

Sestra, u které bydlil, domlouvala mu často, aby dal na sebe pozor, aby se neničil. Také její muž, bankovní úředník, mu nejednou řekl, aby nedával tak lehkomyšlně v sázku své štěstí a svou budoucnost.

Sestra myslila konečně, že by bylo pro něho dobré, kdyby se oženil, a seznámila ho kteréśi prázdniiny s mladou a zámožnou vdovou, Vídeňáčkou, která byla na návštěvě u její přítelkyně. Mladé vdově se Ivo líbil, jako skoro každému, kdo s ním přišel do styku. A Ivo, přístupný krátkým milostným dobrodružstvím, a velmi podléhající krásným očím a červeným rtům, zapletl se rád do galantní příhody, která posléze skončila oficielním zasnoubením.

Vdova odjela na podzim do Vídně. Ivo jí psal několik krásných a duchaplných psaní, které byly přímo literární. Když se ho přátelé v té době ptali, proč ničeho nepíše, odpověděl se smíchem, že píše „dopisy ideálního snoubence“ a že je mu velmi líto, že je nemůže uveřejniti v některém časopise, protože jsou psány tak svědomitě, jako nějaká črta nebo novella.

O vánocích jel navštívit svou nevěstu do císařské Vídně. Štědrý večer ztrávili ve velkém přátelství s celou její rodinou, tety a strýcové byli spokojeni, že si vezme jejich „Fini“ toho učitelíčka, který je sice chudší než kostelní myš, ale za to zábavnější a vtipnější než dvacet vídeňských humoristů.

Fini dala svému snoubenci jako štědrovečerní dar zlaté hodinky s řetízkem a dvě stě korun.

Ale Ivo šel toho večera místo do hotelu studovat veselý vídeňský život a vrátil se až za dva dny do náruče své snoubenky. Mrzutost byla veliká, ale Ivo ji statečně překonal.

Vrátiv se na jih, zapomínal den ode dne více na svou snoubenku, až konečně o prázdninách, kdy měla být svatba, jí napsal, aby mu to neměla za zlé, že se ženiti nebude.

Vdova se rozhněvala a zarmoutila. A poněvadž nebyla tak ušlechtilého a dobrého srdce, aby snesla tuto zradu s důstojnou a pyšnou pósou, chtěla, aby jí Ivo vrátil zlaté hodinky, řetízek a stovku, protože není zvyklá nechávat takové vzpomínky lidem, kteří je nedovedou oceniti. Ale Ivo nemohl jejímu přání vyhověti, protože stovku utratil už ve Vídni, a hodinky s řetízem ležely v zastiavárně. Vdova, energičtější, než by se mohlo zdáti dle jejího jména a jejích očí, ho žalovala.

Tak sešlo se svatby a Ivo se vyhýbal ženitbě více než dříve. Ale pil na oslavu své svobody také více než dříve a miloval noci s kavárenskými kasírkami, s měsícem, cikánskou hudbou a poetickými rozhovory ještě nadšeněji a věrněji než v minulých dobách.

Mínění řiditelovo, střízlivých filistrů o něm se stávalo stále nepříznivějším. Přátelé ho už opouštěli. Do půlnoci, do dvou, do tří ráno měl ještě společnost, ale když se mu začal plést jazyk, když začal zpívat nebo přiti se, ztráceli se přátelé a přenechali ho sklepníkům a osudu. Nikdo nedával pozor, aby neseděl ráno o půl osmé u okna kavárny na té straně, kde ho mohl každý viděti.

Trvalo to týdny, měsíce, celý rok. Představení přimhuřovali oči k vůli jeho dobrým paedagogickým článkům, jeho melancholickým, jemným črtám. Ale konečně dvě, tři rozpravy za rok a půldruhé črty, toho nebylo dosti na milosrdný plášť jeho výstřednostem a kteréhosi dne byl přesazen do horského zákoutí, šest hodin od železniční stanice.

Přátelé mu udělali večer na rozchodnou, pronesli více než tucet vřelých a nadšených řečí a Ivo otevřel na rozloučenou všechna stavidla své duchaplnosti.

Pak odejel, a v zájmu pravdy nutno říci, pohřešovaly ho čtyři tucty upřímných kamarádů. Večerní jejich schůzky byly nudné. Žádných vtipů, srdečné veselosti, žádného ducha nebylo v těch „zábavách“.

Pohřešovali ho a zlobili se na něho, že nebyl opatrnější.

„Sám je tím vinen. Co je mnoho, to je mnoho. Je ho škoda, ale zasloužil si to.“

Ivo našel ve vzdáleném horském zákoutí nové přátele. Každý, kdo s ním vypil dvě sklenice vína, stal se jeho přítelem. S každým se pobratřil a každý řekl: „Ten Ivo, to je! Mám ho rád, jen kdyby nedělal hlouposti. Člověk ho rád poslouchá, ale život je vážný. Divím se, že má stále tolik času a že to vydrží. Každý večer a každou noc, to není maličkost!“

Nepsal ničeho. Jednou, dvakrát poslal sestře psaní a přátelům několik zálepek. Psal, že je na vsi pusto, že ani k četbě nemá chuti a že plše

každý týden anonymní psaní dceři nějakého lesního, která je, dle jeho mínění, nejhezčí ženská v Evropě.

S jiné strany se proslýchalo, že Ivo pije jako dříve, a přátelé v hlavním městě se zlobili.

„Bude-li takhle vyvádět, nedostane se nikdy zpět.“

„Ať si koupí sud vína a pije jak chce. Ale doma. Nač se potřebuje povalovat po hospodách a dělat pohoršení.“

Opět minul rok a před prázdninami dostali přátelé ono osudné oznámení, kterým jim dával zprávu, že spojil svůj osud s osudem nějaké slečny Cyrily.

Nikdo nevěděl, kdo ta slečna Cyrila je, a Ivo nepsal ničeho, jen sestře lístek, že ji hodlá navštívit a ukázati jí svou ženu. Přátelé vyzvěděli různými oklikami, že je to nejstarší sestra poštmistra, který má zároveň větší usedlost a že má ještě devět sester. Každý se zasmál. Deset sester — to je celá armáda!

„Byl vždycky přítelem žen, proto si vybral takovou rodinu,“ vtipkovali.

„Chytli ho,“ řekli jiní.

„Kdyby si byl vzal aspoň nejmladší, ne nejstarší,“ vzdychl jeden, který byl o deset měsíců mladší než jeho žena.

„Nejmladší je deset měsíců,“ řekl ten, který přinesl první zprávu o novém Ivanově příbuzenstvu. Hlasitý smích byl odpovědí.

„Je ho škoda,“ mínil jiný. „Ivo není pro manželství. Nebude to už Ivo.“

Všichni se sotva mohli dočkatí prázdnin.

A jednoho dne, bez oznámení, přijel Ivo se svou ženou. Na venkovanku, která nebyla ještě nikdy v hlavním městě a která nabyla v malém městečku skromného školského vzdělání, byla vlastně elegantní. Nebyla krásná, její tvář byla už odkvetlá, ač jí bylo sotva čtyřiaadvacet let. Ale její oči, její čelo, profil, vše to mělo ušlechtilé tahy. V hlase a výrazu očí bylo něco, co mluvilo o hořkosti a slzách. Na první pohled byla veselé povahy, ale poněkud nervosní.

Ivo ji ukázal přátelům. Některým se líbila, jiným ne, a všichni prorokovali, že Ivovi, onomu vtipnému, bezstarostnému Ivovi odzvonilo.

„Bude z něho „otec rodiny“ nebo bude pít ještě více,“ tvrdil kdosi.

„Ona ho nedovede ovládat tak, aby tím netrpěla jeho individualita. Přistřihne mu křídla a nebude z něho nic.“

Byla z počátku poněkud rozpačita na návštěvách, které konala se svým mužem, ale brzy se opanovala a vypravovala živě a příjemně o svých cestách, o svém mládí a o prvních měsících svého manželství s Ivanem. A když slyšeli příběh jejího života, pochopili, proč její tvář není již něžná a kvetoucí.

„Doma jsem měla velmi mnoho práce,“ vypravovala: „Můj otec je už pohodlný, rád posedí, rád se podívá po polích a po lese, a já ho musila zastávat na poště. Matka je churavá a slabá a nemůže se mnoho starati o hospodářství. Musila jsem tedy i hospodářství vésti sama. Mé sestry

jsou všechny mladší než já. Jsem jim druhou matkou. Poslední tři, ty nejmladší, jsem vůbec vychovala sama. Matka se jich ani nedotkla, spaly v mém pokoji. To nebyla maličkost.“

Usmála se a pokračovala.

„Přes to bylo u nás veselo a život se mi zdál krásný. Naše ves není velká, dvě hodiny od města, a v okolí se najde málo společnosti. Ale příroda je krásná, a já byla vždycky taková, že mi na příklad pohled na krásný vodopád milejší zábavou, než ples nebo nový klobouk nebo něco podobného.“

Můj otec měl k vůli mně často starosti. Umínil si, že žádná z nás nesmí zůstat starou pannou, ale já jsem k tomu jevila talent, protože se mi nelíbil žádný z nápadníků, které otec přivedl do domu.

Dvě sestry, mladší než já, se vdaly, ale já byla vybíravá a nikdo se mi nelíbil. Otec říkal, že jsem hrdá a že marně čekám na nějakého hraběte.

Nu, můj „hrabě“ přišel. Seznámila jsem se s ním na jakési zábavě a zajímal mne, jako zajímá každého. Nejsem už tak mladá, proto jsem viděla nejen jeho duchaplnost, jeho jiskřivý temperament, svůdnou osobnost, viděla jsem i stín, viděla jsem, že pije, a to je velká a bolestná chyba. Nu, líbil se mi, a když mne otec chtěl seznámiti s nějakou novou „partii“, řekla jsem mu, že o nikoho nestojím, ale kdybych se už vdala, že bych si vzala Ivana.

Můj otec vzal věc do ruky. Nevím, jestli se Ivan zamiloval dobrovolně. Myslím, že na to nemyslel, když k nám přišel prvně na zvláštní otcovo pozvání. Ale když byl u nás, bylo snadné, vzbuditi v něm trochu sympatie. Nejsem hloupá, mám dobré a veselé srdce a domýšlím se, že to má takovou cenu, jako krásná, svěží pleť a červené, plné rty. Zkrátka byla jsem přesvědčena, že Ivo může být pyšný, že ho mám ráda, ač jsem si upřímně přála, aby i on mne miloval. A stalo se, že se mne zeptal, chci-li být jeho ženou. Řekla jsem mu, že ráda, ale že nenávidím pití a ponocování po hospodách. Chce-li se změnit, dobře, ale nemůže-li nechati vína, že bude lépe, řekne-li to upřímně. Řekl, že mne má dosti rád, aby změnil své obyčeje a zvyky. Dva měsíce jsme byli zasnoubeni a po celý ten čas nepil ani jednou přes míru.“

„A teď?“ zeptal se kdosi indiskretně.

Ivanova žena se zarděla sklopila oči. Její rty se bolestně sevřely.

„Jaký máte byt?“ zeptala se Cyrily paní, která spozorovala její bolestné odmlčení se.

„Bydlíme ve svém domku,“ řekla. „Ivo dostane na podzim místo v městě. Je to sice jen trochu větší vesnice a daleko od dráhy, ale je to přece lepší. Asi dvacet minut za městem je o samotě hezký domek s velkou zahradou. Za domem, který je stavěn na způsob villy, s balkonem a verandou, teče potok a na dvoře je chlév. To vše a krávu a dvě selátka a množství slepic a kachen nám dal můj otec. Je to klidný a hezký domek. Z oken

vidíme na lesy a do města a zahrada je stinná a plná ovocných stromů, růží a záhonů luštěnin.

Máme včely a na dvoře piští přes čtyřicet kuřat. Já se starám o růže, Ivo si pořídil psa a kočku a má také několik ptáků. Mám ráda to hospodářství, ten domek, a zdá se mi, jakoby byl stvořen pro štěstí.“

„Jistě budete šťastni,“ řekl někdo.

„Doufám,“ odpověděla. „Ale nyní se bojím vás, jeho přítel.“

Podivili se.

„Jak to myslíte, povězte!“

„Vím, že mi to budete mít za zlé, že budete odsuzovat moji přímlost, ale to je jedno. Mně se zdá vždy velmi divným, že si Ivan myslí, co má přítel, a ještě více se divím, když i oni si tak říkají.“

Přátelství — což je přátelství zábava? Já tvrdím, že Ivan nemá žádného přítele, že mu ani nikdo z vás, odpusťte, pánové, že to říkám, ale je tomu tak — není přítelem. Kdykoli se sešel se svými přáteli, vždycky mne zarmoutil a znepokojil, vždy jsem plakala a cítila se nešťastnou. Přišli pro něho přátelé, odešel s nimi a přišel domů druhého dne k ránu, opilý, bledý, přepadlý a churavý. Pravý přítel by si přál, aby byl spokojen, šťasten, aby klidně žil, aby byl zdrav a vesel. Jeho přátelé si toho nepřejí, protože jednají naopak. Zvou ho s sebou, aby se s nimi pobavil. Dobře, nemám ničeho proti tomu, ale on se také opije, utrácí peníze, dobrou pověst a lásku své ženy.

Toho všeho je škoda pro několik vtipů a trochu smíchu. Víím, že si budete mysliti, že jsem domýšlivá, že mu nepřēju vyrazení, že ho chci dostatí pod svou moc, a tak dále.

Ale věc se má jinak. Vy jste s ním několik hodin, já s ním mám býti po celý život. Proto, že si myslíte, že jste jeho přáteli, nemáte práva bráti mu zdraví, protože nespí a neodpočine si, bráti mu úctu jeho ženy, dávajíce mu příležitost, aby se opil, příváděti do nebezpečí jeho dobré jméno, protože opilý, rozumí se, nechová se tak, aby vzbuzoval úctu.“

Zamlčela se na chvíli. Poslouchali ji udiveně a kdosi se zeptal:

„Vy tedy tvrdíte, milostpaní, že nejsme Ivanovými přáteli?“

„Ano, to tvrdím,“ řekla. „Aspoň se nechováte tak, jako byste jimi byli. Jsem tu tři dny, a sotva se mohu dočkati, abych zase odešla s mužem zpět do „vyhnanství“, jak se někdy Ivo vyjadřuje. Vy, pánové, víte, že naše manželství trvá teprve čtyři měsíce a že mám proto tím větší právo čekati od muže laskavost a ohledy. Den na to, jak jsme přijeli, umluvil si s vámi malou schůzku. Neměla jsem důvodu, ani jsem nechtěla překážeti mu v tom, anebo rušiti vás svou přítomností.

Ale čekala jsem, že i vy budete mít ke mně trochu ohledů, jako jsem měla já k vám. Jste-li přáteli mého muže, měli byste býti také trochu mými. Nemám pravdu?“

„Ano, zajisté,“ přisvědčili všichni, a nyní teprve chápali, kam směřuje.

„Vy znáte dobře mého muže, že ano?“

„Ó zajisté.“

„Vy víte, že ho není možno nechat samotna, má-li trochu v hlavě?“

Všichni mlčeli.

„Ó, jistě to víte,“ pokračovala. „Jistě to nebylo včera poprvé, že jste odešli domů v jedenáct, o půlnoci, v jednu nebo ve dvě. Vim, doufám aspoň, že jste řekli také Ivanovi, aby šel spát. Ale on je dítě, věřte mi. Vy jste odešli domů, když jste se dost pobavili, ale on začal své románky po kavárnách a vinárnách jako před jedním, dvěma roky. Měl s sebou trochu peněz, hodinky prsten. Čekala jsem doma velice netrpělivě. A když nepřišel ráno v šest, ani dopoledne, ani v poledne, byla jsem tak smutná a zoufalá, že jsem chtěla odjet. Jen pryč, domů! A skrýti se někam a plakat!“

Jeho sestra a švagr, kteří jsou už od dřívějšíka zvyklí na takové věci, mne těšili, ale i oni byli rozhořčeni. Konečně přišel, ve dvě hodiny odpoledne, bledý jako smrt, zaprášený, bez krejcaru, bez hodin, bez prstenu. Vy to víte, proto vám to všechno říkám. Odpustila jsem mu, protože ho mám ráda, a byla jsem ráda, že se nestalo nic horšího, ale pochopíte, že toužím pryč odtud, že se bojím všech vás, jeho přátel, že se bojím, aby ho jednou zase nepřesadili do hlavního města.“

Mluvila rychle a jako v rozpacích. Její oči planuly, tváře zčervenaly, stala se krásnou. Její hlas byl laskavý, a jakoby prosil za odpuštění za příkrá slova, tak byl chvílemi něžný a měkký.

Pravda, kterou říkala, byla drsná, ale způsob, kterým ji říkala, byl dojmavý a její úsměv budil mimovolně sympatii těch, kteří ji poslouchali.

Umlkla a pak přistoupila ke Staňkovi, který se pokládal za nejlepšího Ivanova přítele, protože s ním nejčastěji býval a podepsal mu kdysi dvě směnky jako ručitel.

„Nehněvejte se a odpusťte mi!“ řekla a podala mu ruce.

„Ó nehněvám se, milostpaní,“ řekl, a opravdu zmizel z jeho srdce nepřijemný pocit, vzbuzený jejími slovy. „Snad máte pravdu.“

„Jistě mám,“ usmála se. „Vy, jeho přátelé, jste jím nadšeni několik hodin, vidíte ho na jevišti, já jsem za kulisami. Zde je třeba mnohem většího úsilí, aby se udržela vzájemná náklonnost a úcta.“

Vám stačilo, že Ivo dělal dobré vtipy, že uměl pít, zpívat a veseliti se, že byl sentimentální nebo smutný, jak jste si přáli. Ale v životě je třeba jiných prostředků: charakteru, příčinnosti, vytrvalosti, vůle, dobroty. Miluji svého muže nejvíce, je-li duchaplný a veselý, když ukazuje nejlepší poklady svého bohatého rozumu, ale — samými dory nelze žít. Také docela obyčejného chleba je třeba, obyčejné, prosté dobroty, rozvážnosti, filistrovské cti a nudné důslednosti. Toho si přeju, to od něho chci, a jen tehdy bude naše manželství šťastné, zaslouží-li si těmi vlastnostmi mou úctu.“

Dvěře se otevřely a vstoupil Ivo. Měl cosi obstarávati v městě, proto se trochu opozdil na

čajový večírek, který uspořádala jeho sestra pro jeho přátele.

Viděl poněkud užaslé obličej. Jeho žena stála opřena o klavír a viděl jí na očích, že mluvila s velkým záplem.

Přistoupila k němu a pozdravila se s ním.

„Odpust, vykládala jsem tvým přátelům své názory.“

„Tedy vás kárala?“ zasmál se hlasitě.

„Ano, velice.“

„Také tebe trochu,“ připoměla.

„Ona je totiž ideál bez chyb,“ řekl.

„Ó, mylíš se, také o svých chybách byla bych povídala, ale nebylo dost času, protože jsi přišel, právě když jsem chtěla začít.“

„Povídej tedy.“

„Ne, drahý, dost, že mé vady vidíš, proč bych ještě před tebou o nich mluvila. Že nejsem krásná, že nejsem mladá, to vidí každý, a ty druhé chyby — a mám jich mnoho — si chci odvyknout než je spozoruješ!“

„Výborně,“ smáli se přátelé a začali téměř věřit, že Ivo neudělal hloupost, oženiv se s vesnickou slečnou, která nebyla ani hezká.

A Staněk, který dosud nikdy nemyslel na manželské jho, ač mu bylo už pětatřicet let, měl té noci podivný sen.

Zdálo se mu, že žije daleko od města v krásném, zeleném horském kraji. Kolem hory pokryté černými lesy, v údolích pestrá pole a louky. Na malé samotě stojí hezký domek, obklopený velkou zahradou. Před domem stojí lípa, na dvoře ko-

šaté kaštany. Na zahradě zrají hrušky a jablka, na tyčkách se pnou fasole, tlusté zelné hlávky stojí v dlouhých řadách a při cestičkách, posypaných světlým pískem, voní poslední podzimní růže.

Dvůr je plný drůbeže, v chlévě bučí kráva, na prahu se vyhřívá pes a laskavá, rozumná žena — Staňkova žena — chodí po domě, po dvoře, po zahradě, prohlíží, upravuje a zpívá prosté písně spokojeného srdce.

On leží v trávě ve stínu s knihou v ruce, ale nečte. Stále se dívá na vše kolem, na hory, vesnice v údolí, na bílé cesty a stříbrné potoky a na svůj malý dům, své teplé, klidné hnízdečko, a je mu v duši tak krásně a měkce, že by se rozplakal blahem a spokojeností.

Venku na ulici zarachotí vůz, je slyšet chrapativou píseň a Staněk se probudí. První bledé ráno se dívá oknem. Mne si udiveně oči. Zdvihne se, zasměje se.

„Není-li Ivo hlupák, může být šťastný,“ zabručí polozávistivě, obrátí se na druhou stranu a za několik minut usne znovu.

Z CESTY.

I.

Byla jsem v malé bosenské vesnici. Domy, ozdobené vyřezáváním a dřevěným mřížovím na oknech, ležely klidně a tiše v zahradách; v kavárně — světnici s improvisovanou verandou —

sedělo několik mužů v malebném tureckém kroji mlčky srkajících kávu. V uličkách toulalo se několik dětí, hochů a děvčat s opálenými obličejí a velkýma, snivýma, černýma očima.

V obchodě, originelní dřevěné boudě, kde bylo zboží pestrě rozházeno, ležel na zemi prodavač a majitel obchodu v celé své majestátní délce a kouřil s filosofickou lhostejností cigaretu za cigaretou.

Pekař seděl na široké zděné římse před pecí, jejíž otvor byl obrácen přímo do vesnické cesty, seděl tu po turecku a těkal očima přes střechu do neurčita.

Nad vesnicí až daleko k horám leželo ospalé mlčení, tichý, sytý klid. Tu a tam umíral slabě a stlumeně nějaký ton v jasném, těžkém vzduchu. Pestré povídky z „Tisíce a jedné noci“ vystupovaly z bezmyšlenkového snění jako lehký, modrý kouř z krbů těchto cizích, zvláštních domů. Fantasie plynula pohodlně jako hladký proud v poledním vedru. Zadívala jsem se na zamřížovaná okna a snila o životě za nimi.

Fatimy a Julejky, Hanumy a Arify, všechny tančily přede mnou v pestrém rejí. Viděla jsem jejich krásu, nedotknutou, jen pro jednoho muže kvetoucí, viděla jsem jejich propastné, planoucí oči, pel mládí na sametově měkkých tvářích, jejich snivé, osamělé duše. Přicházejí a odcházejí, kvetou a stárnou jako exotické, vzácné květiny v tichých, osamělých vásách.

Horký, klidný vzduch zpíval cizí, neznámé písni. Duše květin houpaly se v nesmírném slunečním jase, trávy voněly poesíí a pohádkami.

Kdesi v zadu se rozkládal háj. Kolem dokola barvilo se už listí nádhernými podzimními barvami.

„Posvátný háj!“ cítila jsem a moje duše zvažněla; když jsem vstoupila do jeho mlčelivého, soumravného chladu, proběhlo mnou slavnostní zachvění.

Slunce nepronikalo hustým listím. Od stromu ke stromu se rozkládal tmavě zelený, měkký trávník. Cosi jako rosa se svítilo na něm, nebo to byl jen onen intimní lesk trávy, jaký nalézáme někdy na osamělých pasekách. Stálo zde několik pařezů. Bylo v nich cosi lidského, smutného, tak smutného. Mrtví zde spali.

Hluboko uvnitř mezi stromy stála malá džamia. Její chudost, její temná neozdobnost mne dojaly. Na schodech seděl starý Turek.

„Chcete vejítí?“

Ano, chtěla jsem dovnitř. Usedla jsem přede dvěře a zula jsem se. Když jsem potom bosa vstoupila a spatřila chudé koberce, byla jsem dojata.

„Bosa, bosa,“ myslila jsem si, a tato jednoduchá věc mne učinila docela měkkou. Bylo mi, jako bych cítila na svých chodidlech všechny ty hluboké poklony, ty četné doteky těch mnohých a mnohých Turků, kteří se zde v extásích modlitby vrhali na zem, všech, kteří zde vykonali svou pobožnost.

Slavný Turek mne vedl ku předu, kde stály v rovné řadě tlusté voskové svíce, kde visely vyšívané průpovědi z koranu v úzkých, zlatých rámcích,

kde v malém klenutí, kde hodža odbývá modlitby, byla upevněna v dojemné naivnosti malá kytička.

„Z Mekky,“ řekl stařec, „z Mekky!“

V jeho hlase se chvěla úcta k relikvii.

„Byl jste v Mekce?“ tázala jsem se.

„Ne,“ byla smutná odpověď. „Jen bohatí tam putují. A já nemám ničeho.“

„To je Mekka,“ pravil, ukazuje na několik starých obrázků.

Pozorovala jsem ho. Jeho oči zazářily, obličejem přelétlo fanatické zachvění.

A starý Turek se svým bílým vousem, s tmavýma, zářícíma očima ve vráskovitém obličejí, se starými, vyschlými údy mi připadal jako velká, nekonečná, stělesněná touha.

„Mekka, Mekka!“

Ty vzdálené, vzdálené štěstí! V tiché svatyni mého srdce visí tvé slabé, mdlé obrazy, a moje duše jim přináší osamělé, čisté oběti. Ty daleké štěstí, ke kterému putuji, uvidím tě někdy? Nebo budou moje sprahlá, chvějící se ústa marně volati jako ten starý Turek v tiché, osamělé džamii bosenské vesnice:

„Mekka, Mekka?!“

II.

Tam v hluboké, rovinaté Slavonii, v jedné z těch jako šňůra rovných vesnic bylo posvěcení. Kolem kostela byly postaveny perníkářské boudy, improvizované hostince a vinárny, bosenská kavárna, a hned po odpoledním požehnání rozvinul se pestrý, barevný obraz.

Ach, tanec a výměna srdcí, smělá zpupnost hochů a stydlivá nesmělost děvčat!

Děvčata ve svých sukních z doma upředeného hedvábí, bohatě vyšíváných košilích, pestrých nákrčních šátcích, umělých účesech kolébala se sem a tam jako široké květy, mezi nimi vykračovali si hoši trochu směle, trochu vesele, nebo také poněkud příliš důstojně, vážně, dle temperamentu a nálady.

Gajdaši se procházeli sem a tam, málo se starajíce o tanec kolem nich. Hráli, hráli a procházeli se nahoru dolů, nahoru dolů. Oba byli už ženati, řekl mi kdosi, a pro muže se už nesluší smáti se.

Chvílemi vybavil se ten neb onen z tance, přenechávaje své místo jiným, kývl si na některou dívku ze skupiny a vedl ji k perníkáři.

Velká srdce se zrcátky a papírovými pentličkami zdobila hrubě spojené stoly v boudách. Šla dobře na odbyt. Červené, rozpálené dívčí obličeje hleděly na ně šťastně a ostýchavě, když jim byla nemotorně hochy strčena. Jsou to námluvy, a když v zimě jsou vinice prázdné a holé a ve sklepích kvasí mladé víno, je svatba. Posvícení je všeobecná zásnubní slavnost, a staré tety, které stojí v hloučku stranou, dávají ovšem pozor, aby vše šlo v patřičném pořádku.

„Jestě nezavolal náš Mato na Mandu?“ tázala se jedna stará teta své snachy.

„Ne!“

„Bože, ten hoch!“ naříkala stará nad svým tvrdohlavým vnukem.

Měl si vzít Maru, dceru nejbohatšího sedláka ve vsi, už bylo vše ujednáno, jen dnes ještě měl za ní dle starého zvyku přijít. Ale on odporoval už dříve a dnes už docela se dalo od něho vše čekat.

Právě šel mimo její syn. Tetka mu pokynula, a poslala ho k vnukovi.

„Naprav mu hlavu!“

Sedlák se v tom vyznal. V malé chvíli byl zpět s Matou, krásným, osmnáctiletým hochem.

„Kup Maře perník!“ poručila stará. „Co by řekli lidé?“

Hoch jevil málo chuti, ale temný, vyhrůžný otcův pohled mu přece pomohl na cestu.

Kývl mrzutě a hrubě na Maru; byla to tichá, nehezká bytost.

„Pojď!“ poručil jí pánovitě a nechal ji jít za sebou.

Šla, klopíc hluboko oči před pohledy lidí. Měla tak ráda toho pyšného hochu! Byl nejlepší ve vsi a ona ho měla dostati!

Když stanula u perníkáře, zdvihla k němu mírně a prosebně své hnědé, laní zraky. Ale on se na ni ani nepodíval. Vzal mrzutě první srdce, které se mu namanulo a nějaké maličkosti, hodil peníze na stůl a dal vše dívce.

„Na, tu máš!“

Znělo to tvrdě, a pohled, který ji zasáhl, byl zlý.

Potom se bezohledně obrátil a nechal ji státi.

Stála nyní sama s velkým, červeně zbarveným perníkovým srdcem v ruce.

Dvě velké slzy jí vstoupily do plachých očí a padly dolů. Na červeném, perníkovém srdci se udělaly dvě temné skvrny.

„Nejsou poslední.“ řekla nějaká žena lakonicky. I jí se tak kdysi stalo . . .

PRÍHODA Z VLAKU.

Stmívalo se. Na bledém nebi se zdvihla vysoko tmavá oblaka, vítr je hnál od východu a přinášel ssebou šum řeky, která se nyní na jaře rozlila po rovině.

V pokoji se sešeřilo, jen široké, velké okno zůstalo jasné. Všichni byli k němu obráceni a hleděli na kupící se mraky.

Dva hošici seděli tiše u svých hraček, nejmladší dítě leželo líně a blaženě v náručí mladé ženy. I jeho dětské oči byly upřeny na mraky.

Na stole stál samovar a v šálcích voněl čaj. Pán domácnosti kouřil cigaretu, jeho přítel otáčel nervosně v rukou perský ubrousek z pravého čínskému papíru.

„Stíchl jsi,“ řekl inženýr Celesta, otec té klidné a milé rodiny. „Umlkl jsi a já myslil, že proud tvého vypravování nebude mít konce. Dvě leta jsi byl ve světě, naplnil jsi se vzpomínkami jako houba, když ji hodiš do vody. A teď sedíš mezi námi už půl hodiny tichý a malomluvný, zamyšlen kdo ví kam. Povídej nám něco! Byli jsme svého času nejlepšími přáteli a rád bych věděl, co se

s tebou stalo za ty dva roky, co jsi byl pryč. Co jsi dělal, co se ti přihodilo? Jakého štěstí jsi se dožil a kolika cílů jsi dosáhl?“

„Oh, příteli, napovídám se ještě dost,“ řekl malíř Ante — Josip Ante, uznaný a nadaný malíř. „Napovídám se toho, až tě omrzí poslouchat můj hlas. Ovšem, dnes a snad ještě několik dní nebo neděl nebudu vypravovat veselé věci. Zažil jsem smutnou událost, když jsem jel z aristokratického a veselého Bruselu na jih do naší krásné, ale k umění tak lhostejné vlasti.“

„Povídejte, pane Ante,“ řekla plavovlasá paní a obracejíc se k hošíkům, pohrozila jim prstem: „Jestli nemyslíte být hodni, jděte ven k Anně!“

„Ne, maminko, neposílej nás ven! Víš, že umíme pěkně poslouchat, když se něco povídá,“ řekl starší hošík.

„Dobře, zůstaňte, i vás to bude zajímat,“ rozhodl malíř.

Pozdvihl oči k fantastickým večerním mrakům jarního deštivého dne, sepal ruce nad kolenem a začal mluvit.

„Jel jsem z Bruselu rychlíkem Calais-Vídeň. To je nejlepší spojení a kupé jsou stále plna cestujících. V oddělení druhé třídy, kam jsem vstoupil, seděla už nějaká rodina: pán, paní, pětiletý hošík a jeho vychovatelka, mladá, štíhlá slečna. Usedl jsem do kouta, abych nerušil jejich rozhovoru. Byl bych jistě zůstal ve své rezervě, kdyby nebylo hošíka. Prohlížel si mne hned s velkou sympatií. Vyklouzl z rukou své matky, u které stál,

přišel ke mně a tázal se mne s tváří mladého Angličana: „Pane, proč máš dlouhé vlasy?“

Usmál jsem se. Pohládl jsem svou tmavou hřívu, a odpověděl jsem mu v jeho řeči: „Mladý pane, jsem malíř. Umělcům se dovoluje jistá extravagance v obleku. Moji přátelé tvrdí, a já sám vím, že mi mé dlouhé vlasy dodávají zajímavého a oduševnělého výrazu. Kdybych neměl dlouhých vlasů, nebyly by mé oči tak jiskrné, jemné a dobré jak jsou, můj obličej by byl obyčejný. Dojem obrazu je často odvislý od přiměřeného rámce, který zvětšuje jeho přednosti nebo je ničí. Vlasy jsou skoro vždy dobrým rámcem obličeje, proto je nosím tak dlouhé.“

Díval se na mne očima, které byly modré jako pomněnky u potoka. A přisvědčil mi vážně, jak se sluší na potomka britského ostrova: „Úplně rozumím, pane. Ano, ano, tvé vlasy jsou velmi dobré pro tvůj obličej. Moje jsou jiné, protože jsem ještě dítě.“

A uchopil prstem zlatou kadeř, která mu visela u růžového líčka.

Ten malý Angličan byl podivuhodně krásný. V každém tahu jeho dětské a něžné bytosti byla skryta nepopsatelná gracie a měkká líbeznot.

Když stál přede mnou, vzpomněl jsem si mimovolně na krásný a poetický portrét, kterým zvětčil nešťastný český malíř Marold svého synáčka. Zarmoutil jsem se a řekl jsem pohnut svému mladému známému: „Dovolte, mladý pane, abych se na vás podíval pozorněji. Připomínáte mi syna umělce-malíře, kterého jsem znal a ctil.“

Vzal jsem mladého Angličana za rameno, od-
dálil ho trochu od sebe a díval se na něho s umě-
leckou radostí pro jeho krásu a s oním melanco-
lickým pohnutím, s kterým si vzpomínáme na
smutné osudy nám sympatických osob.

Dítě se usmálo, a když ho mé ruce pustily,
přiskočilo ke mně a objalo mně, ujišťujíc roztomile:
„Pane malíři, mám vás velmi rád.“

Přiznání hošíka mne naplnilo úžasem, a také
rodina mého malého Angličana byla překvapena
rychlou zálibou zlatovlasého hošíka.

„Odpusťte, pane,“ řekl mi jeho otec. „Není
zvykem našeho hochy, aby se choval tak volně.
Je velmi nepřístupné dítě, a ani našim příbuzným
se vždy nepodaří získati si jeho náklonnost.“

„Jsem tím pyšnější, pane, že jsem si tak rychle
naklonil malé a vybíravé srdce vašeho synka,“ od-
pověděl jsem, a opravdu, má slova nebyla zdvo-
řilou frásí.

I hošíkova matka se zneklidnila. Vstala, vzala
hochy za ruku a řekla mu káravě: „Nevyrušuj
pána! Možná, že nemá rád děti!“

„Právě naopak, milostivá,“ řekl jsem. „Budu
šťasten, dovolíte-li, abych se i já, cizinec vám
i jemu, slunil ten krátký čas naší společné cesty
v náklonnosti vašeho líbezného dítěte.“

Seznámili jsme se. Oni jeli z Londýna na ve-
likonoce k příbuznému, který byl řiditelem nějaké
továrny v Norimberce.

Vlak letěl krajinou, která se každým okamžikem
měnila. Na záhybech se vlak zatřásl a hoch se
opřel s veselým smíchem do mého náručí. Jeho

nevinná tvář zazářila svévolnou radostí, ale hned udělal vážný obličej a řekl matce, která byla téměř žárliva na naše přátelství, vážným, přesvědčivým hlasem: „Musel jsem. Jinak byl bych upad', mama.“

Nevím, jak se to stalo, ale náhle seděl na mých kolenou. Sáhł mi do kapsy u vesty a podíval se na hodiny. „Odpusťte, řekl, „já se dívám moc rád na hodinky. Až se naučím znát, kolik je hodin, koupí mi teta Amalie hodinky s mým monogramem.“

„O, nepochybuju. A jak se jmenuje můj zlatovlasý přítel?“

„Bob,“ řekl a dodal: „Myslím, že je to moc krásné jméno.“

Nebyl jsem jeho mínění, ale přisvědčil jsem. Proč bych mu kazil radost?

„Povídejte mi něco!“ naléhal.

Pokoušel jsem se vzpomenouti si na ony nespočetné pohádky, které nám dětem vypravovala babička a které by se mu jistě líbily, jako kdysi mně. Ale než ožila v mé paměti stará povídka, přerušil Bob mé přemýšlení a prosil mne, abych mu povídal o tom hošíkovi, „který byl takový jako já.“

„O kterém hošíkovi?“ ptal jsem se, ještě zcela ve vzpomínkách na dětská leta.

„O hošíkovi toho pána, co maloval jako vy.“

Vzpomněl jsem si. A vypravoval jsem mu tu melancholickou historii, která mnou oťřese, kdykoli si na ni vzpomenu.

„Oh, příteli,“ řekl jsem, „onen pán nemaloval jako já, ale mnohem lépe. Já jsem nepatrný malíř a ani v mé malé vlasti mne každý nezná. Ale onen pán byl slavný, uznaný a známý v Paříži a po celé Evropě. Ty nevíš, co je to Paříž a Evropa; ale řeknu ti, že je to velmi těžká věc, než někdo dosáhne, aby ho znali v Paříži a v Evropě. Marold, tak se jmenoval ten malíř, byl mistr jasných, svítivých odstínů, veselých, kypících barev, elegantních linií a rafinované graciélnosti. Ale tomu ty nerozumíš, můj modrooký příteli . . .“

„O, rozumím, proč bych nerozuměl? Pěkně vypravujete. Když mi čte miss Elen povídky, poslouchá se to zrovna tak.“

„Tak dobře. Ten malíř byl hezký a mladý a měl mladou, krásnou paní. Maloval ji nesčíslněkrát, vždy v jiných pódách, v jiných elegantních šatech, ale vždy stejně krásnou a okouzlující. Měli syna, pětiletého hošíka, krásného jako ty. Malíř a jeho paní byli z Čech a v jejich domě se mluvilo česky.

Můžeš si představit, jak krásný život měl malířův synáček. Sedával v atelieru, plném pestrých drahých věcí, obrazů, koberců, opatřeném velkými okny, kterými bylo viděti na překrásné, živé pařížské náměstí. Díval se, jak otec maluje jeho krásnou matku v jemných hedvábných šatech, s fantastickými klobouky na bujných vlasech.

Také jeho maloval otec. Byl to snivý obraz, plný půvabu a kouzla. Malý hošík světlých, kučeravých vlasů, v sametových šatech; na ramenou má bílý límec z drahocenných krajk. Má jemný obličej, bílé, něžné ruce. Vypadá jako synek staré

vznešené patricijské rodiny. Kolem dětského, ale už zamyšleného obličej se měkce vinou plavé vlasy. Je to vyhýčkané dítě, milované a ošetřované jako vzácná perla, jako něžná květina. Jmenoval se Luděk jako jeho otec.

Jednou se zmocnila malíře touha po domově, naplnila celou jeho uměleckou duši. A zavřel skvělý atelier, zavřel rozkošnou villu v okolí Paříže, kde se ženou a se synem odpočíval od práce a žil mezi přáteli bohatý a záviděníhodný život umělce. Oh, kolik veselých písní tam zpívala jeho krásná žena, co tu bylo šťastných večerů, kdy se tu ozývaly housle, zpívaly mandoliny a kytary mezi rozhovory mladých, geniálních přátel. Jako šampaňské, tak šuměl v malířově domě pestrý, radostný život.

A zavřel vše a odjel se ženou a synkem domů do slavného města rodné země. Sto věží má Praha, tisíc slavných paláců, náměstí, je bohatá na staré památky, má romantické zahrady, pyšné kláštery i černá tovární předměstí, zalidněná tisíci potomky vzpurných Husitů. Pod královským hradem teče městem široká řeka, přes ni se klenou mosty jako drahé pásy. Tu je Karlův most, vroubený starými sochami. Tam v zeleni se ztrácí široká, zubatá zeď; stavěli ji za dávných časů, když hlad hubil město jako strašná příšera. Tam je stará židovská synagoga, postavená za středověku bohatými židy, kteří půjčovali králům a knížatům zlato a stříbro.

Podivné je to město, můj drahý, a oči malířovy po něm žíznily jako suché letní pole žízni

po vodě. Neměl už matky, ale chodíval k ní kdysi ze světa pak tak s milujícím srdcem, jako se vracel nyní do toho malebného a pyšného města. A ukazoval synovi vše, jakoby to bylo jeho vlastnictví: Všechny ty paláce, všechny ty katedrály, kapličky, ty staré a romantické ulice, všechny ty kvetoucí stromy v parcích, všechny zelené ostrovy v široké řece, která zrcadlila ještě jednou krásy města.

A myslil, že život v domácím městě se ženou a se synem bude ještě radostnější a bohatší, než byl v cizině. Přicházeli k němu přátelé, mnoho přátel, protože jeho jméno bylo ke cti celé zemi. Zasypávali ho poctami, oslavovali ho všude, kde se ukázal. Paní záviděly jeho manželce, že má tak slavného, ctěného muže, a děti snily o tom, jak by to bylo krásné, kdyby i jejich otec byl slavným malířem, jako byl otec Luďkův.

Jen několik dní trval ten sen, krásný a pyšný jako pohádka. Ale pak odkvetlo vše, radost a sláva i všechno štěstí za jedinou noc.

Malíř se roznemohl a zemřel. Rodáci mu vystrojili slavný pohřeb, pokrýl jeho rakev sty věnci, po ulicích visely černé prapory a hořela světla, když ho vezli do hrobu.

Oh, kolik soucitných rukou pohládilo světlou synáčkovu hlavu, ó, kolik krásných, soucitných slov slyšela ony dny mladá paní!

Ale černá opona zakryla to slunečné štěstí na vždycky. Země napadala na malířovu rakev a krásné pohádky byl navždy konec.

Přihlásili se věřitelé, prodali villu, měkké, orientálské koberce, všechny jasné, slunného úsměvu

plné obrazy, drahé hedvábné záslony, všechny věci, které byly svědky veselí a štěstí.

Pro krásnou, mladou paní a blondovlasého hošíka zůstalo jen málo peněz. Dali peníze do spořitelny — nebylo jich mnoho — a z těch peněz se měl vychovávat umělcův syn, jako se vychovávají všichni sirotci otců, kteří nemohli uschrániti peníze pro svou rodinu.

Mladá paní byla nešťastná a nesmírně smutná. Dříve žila jako princezna, její nohy chodily po květech, její krásné tělo pokrývalo hedvábí, samet a krajky. Na rtech stálý úsměv, v očích slunce, v srdci radost — tak žila. A teď přišel po neděli pustý všední den, hvězdy v očích shasly a rty se trpce sevřely. Na její dvěře klepala bída, a hle, ku podivu: ruce, které se jí dříve ve štěstí tak ochotně vztahovaly vstříc, stáhly se zpět a laskavé obličej, které se na ni dříve tak sladce usmívaly, zvažněly a přijaly cizí výraz. Ztratila zlatou korunu s hlavy na vždycky.

Žila skromně s hošíkem, ale prostředky docházely. Chtěla dělati — ale kdo by vzal bývalou princeznu k sobě za popelku? Nevěří, že by dovedla něco jiného než býti princeznou.

Bohužel, i princezny a princové musí jísti. Malý Luděk byl jemný, potřeboval zvláštní péče. Krásná mladá vdova poslala syna, poslední dědictví po muži a štěstí, k příbuzným. Bude od ní potom vzdálen; nebude ho moci líbat, hrát si s jeho hedvábnými vlasy, dívat se do jeho milých očí, její rty se nebudou dotýkati každý den nesčíslněkrát jeho sametových, dětských tváří. Ale

bude syt; dostane jíst kdykoli bude chtít a nikdy nebude bez přístřeší; bude se moci přitisknouti k teplému krbu a příbuzní nedopustí, aby chodil roztrhaný.

Mladá, krásná paní zůstala sama. Byla jako pták, kterému rozházeli hnízdo. Kam se obrátila, nikde nenalezla klidu ani útočiště, Můj Bože, byla ještě příliš mladá a krásná, měla příliš mnoho slunných a pyšných vzpomínek, aby se mohla stisknouti do kouta jako kajícnice. A snad by se byla stiskla, kdyby takový kout byla našla. Ale nenašla ho.

Měsíce mijely a šedá všednost se ohlašovala stále bezohledněji. Paní nevěděla, kam má jít, co počít. Do jejího bytu se vetřela bída. Oh, jak trpkými, jak hořkými se staly vzpomínky na bývalé štěstí. Poslední zásvit zlatých snů shasl a se všech stran ji obklopoval jen trudný nedostatek. Všechno štěstí, všechna radost zanikly beze stopy.

A jednou, když vzpomínky byly nejtrpčí, když život se stal ubohým a prázdným, když byl jen úmorným břemenem, plným starostí a strachu, tenkrát ulehla zoufalá k smrti.

Té noci se otráвила plynem.

A tak se stalo, že malý Luděk, který byl tak šťasten, který měl tak slunná dětská leta, neměl nyní ani otce, ani matky. Oba zemřeli ještě mladí a krásní.

Hošík zůstal sám. Dali ho do nějakého ústavu. Sametové šaty s jemným krajkovým límcem se roztrhaly a nezůstalo z nich ani hadříčku. Ustříhli

mu také plavé, měkké vlasy, a vyroste, zapomene na krásná dětská leta, jako zapomínáme na divnou pohádku, kterou nám vypravují v první mladosti. A až vyroste, velký a dospělý muž, předstoupí před onen obraz, který namaloval jeho otec, a nezná v tom jemném, aristokratickém dítěti sebe sama. Stane se úředníkem nebo profesorem a nezkusí toho skvělého, opojného a radostného života, toho smavého, zářivého štěstí, v jakém se zrodil.“

Utichl jsem, vlak letěl s rachotem ku předu, okna se zachvívala, a mimo nás letěly vesnice, pole už obdělaná a osetá, lesy v první skromné zeleni jarních dnů. Na sentimentálním, něžně modrém nebi visely světlé obláčky, podél trati tekli zelený potok.

Zahleděl jsem se na tu jarní krásu, kterou se hnal vlak; myslil jsem na hošíka, kterého jsem znal z krásného, poetického obrazu jeho otce, a pojala mne touha, aby měl lepší, jasnější budoucnost, než jsem mu prorokoval.

„Pane, až uvidíš toho hošíka, řekni mu, že ho mám moc rád, Bob ho má rád z Londýna. A jestli nemá hračky, ať přijde ke mně, já mu dám. Všechno, co bude chtít. Mám jich moc, plný pokoj.“

Tak řekl můj malý Angličan, vyprostil se z mého náručí a odešel ke své matce. Objal ji a tázal se, má-li i ona ráda hošíka, „který byl namalován“.

Když mu přisvědčila, vrátil se ke mně. Matka mu bránila, že je unaven, a ať spí, protože byl

celou noc vzhůru. Ale Bob zůstal u mně a do Kolína jsem mu vypravoval mnoho věcí, vážných i veselých. Bavili jsme se výborně a sliboval mi, že mi bude psát každý týden, až ho slečna Ellen, jeho vychovatelka, naučí psát.

V Kolíně stojí vlak dvacet nebo třicet minut. Vystoupili jsme všichni, Angličané odešli do restaurace, já odešel, abych telegrafoval příteli o svém příjezdu do Vídně.

Malíř umlkl na několik okamžiků. Nalil si čaje a zapálil cigaretu.

„Je tma,“ řekl hostitel a otočil knoflíkem elektrické lampy. Po pokoji se rozlilo vtíravé a ostré světlo.

„Ne, ne!“ bránila domácí paní. „Soumrak je lepší pro vypravování. A podívej se, vzbudíš dítě,“ dodala ukazujíc na dítě, které jí v náručí bylo usnulo.

„Máte pravdu, milostpaní,“ přisvědčil malíř.

„Šero je příznivější, měkčí a soucitnější, řekl bych. Elektrické světlo je pro smích a zábavu, pro můj smutný příběh je lepší večerní stín.“

Hostitel zatáhl kohoutek a opět byla v pokoji tma. Jen okno zůstalo sivé, poloosvětlené večerním nebem.

Malíř pokračoval:

„Když jsme vstoupili zase do vozů, řekla mi matka malého přítele: „Odpusťte, pane, přestěhovali jsme se od vás. Jsme unaveni cestou. Rádi bychom si trochu odpočinuli, a konduktér byl tak laskav, že nám nabídl zvláštní kupé. Právě nám tam nesou zavazadla.“

Vlak se už hýbal, vozy nejely ještě plnou parou, když jsme jeli mezi skladišti a nesčíslnými kolejemi velkého kolínského nádraží.

Železniční vůz měl obyčejné vzezření: po straně chodba, na obou koncích příční ulička s dveřmi po obou stranách. Dvěře se otvírají ven.

Dokud moji známí přemísťovali zavazadla, skákal hošík po chodbě a uličkou sem a tam; zvlášť se mu líbilo běhati od dveří ke dveřím. Pohládl jsem ho mimochodem po zlatých vlasech. Chtěl jsem se s ním rozloučiti, ale myslil jsem si, že budu mít do Norimberka ještě několikrát příležitost ho viděti. Také jsem se bál o své pohodlné místo v kupé, aby mi je nepřebrali cestující, přistoupivší v Kolíně. Usmál jsem se na něho a odešel jsem.

Mé oddělení bylo prázdné, jen nějaká dáma, jak jsem se později dozvěděl, Elsasanka, seděla u okna proti mému místu, na které položili Angličané můj kufřík na znamení, že je obsazené. Mé místo bylo ve směru jízdy.

Zvykl jsem si v cizině býti vlídný, osvojil jsem si trochu kavalírské galantnosti, kterou jeví vzdělaný Francouz vůči ženám. Vzal jsem tedy svůj kufřík, a nabídl jsem mlčky své místo elegantní spolucestovatelce, věda, že dámy sedají raději ve směru jízdy. Přijala mou úslužnost a přesedla si.

Široké okno bylo na polo spuštěno, do kupé vál příjemný vítr. Moje spolucestovatelka vyhlížela ven, kde se táhly nudné, předměstské ulice. Vlak jel rychleji.

Náhle venku něco zarachotilo, zazvonilo; dáma vykřikla, a viděl jsem, jak se s čela a tváří lije krev. Na klíně jí ležely kusy skla. Okno zůstalo celé.

Vyskočil jsem, vytáhl kapesník a otřel jí krev s obličeje. Byla strachem bledá jako smrt, ale rány byly jen povrchní; jen škrábnutí.

„Uklidněte se!“ řekl jsem. „Na štěstí věc není nebezpečná. Za několik dní se vám všechno zacelí.“

„Děkuji vám!“ pravila. „Cítím sama, že to není nic zlého. Ale je to na každý způsob nepříjemná věc, a možná, že mi zůstanou jizvy na vždycky.“

Usmál jsem se: Ó ženy, v každé chvíli myslí na svou krásu! Ujišťoval jsem ji, že její tvář bude právě tak hladká a růžová, jako byla dříve, a vyšel jsem na chodbu, abych oznámil konduktérovi, co se stalo. Domníval jsem se, že někdo z předního vagonu vyhodil oknem sklenici, která se rozbila o nějakou tyč a střepy se odrazily do našeho okna.

Na chodbě bylo vše pobouřeno. Cestující vybíhali z kupé a nějaký pán na konci vagonu křičel: „Konduktér, konduktér! na schůdkách je krev!“

Něco mne uhodilo do srdce, krev v žilách se mi zastavila a nevím, jak jsem si uvědomil, že se malému Bobovi stalo neštěstí. Viděl jsem ho dříve, jak běhal od dveří ke dveřím . . .

Skočil jsem ke kupé, kde byla ona anglická rodina. Pán stál mezi dveřmi, ze zadu volala paní

„Pro boha, kde je mé dítě?! Kde je, řekněte, kde je?!“

Nemohl jsem ze sebe vypraviti slova, skočil jsem k závoře a zatáhl, kola zaskřípěla a vlak zastavil.

Odstrčil jsem lidi, kteří mi byli v cestě, a letěl ven. Dvěře vagonu byly odtrženy. Běžel jsem po trati zpět, konduktér a několik pánů běželo za mnou.

Nějakých tři sta metrů zpátky, ležely rozbité dvěře, zastavil jsem se a s konduktérem jsme je zdvihli.

Oh, nikdy nezapomenu, co jsem tenkrát viděl! Na písku leželo něco rozmačkaného a roztrhaného. Hromada krvavých cárů.

Zhrozil jsem se a odvrátil se.

Dech se mi zastavil a málem jsem omdlel jakousi hořkou bolestí, která mi projela celým tělem.

To tedy zůstalo z nevinné, milé krásy toho malého anděla! Vše rozmačkané, rozdrčené, jen hromádka strašně zohaveného těla.

Ale nebylo času rozmýšlet. Tam běžel otec nešťastného dítěte. Ještě třicet, dvacet kroků a bude státi před smutnými a hroznými pozůstatky svého dítěte.

Ale ne, ne, toho nesmí viděti! Toho ne!

Skočil jsem mu naproti, pokynul jsem ostatním, kteří spěchali na místo neštěstí a oklopili jsme nešťastného otce.

Asi šest nás ho ztěžl udrželo.

„Pusťte mě, pusťte mne k synovi. Musím ho vidět!“ Snažil vysvoboditi se z našich rukou, ale

bylo by bývalo nemilosrdné, byl by to zločin, kdybychom ho byli pustili.

Odkudsi přikvapilo několik železničních úředníků. Svěřili jsme jim strachem a nesmírnou duševní mukou pološíleného muže.

Konduktér přistoupil mezi nás: „Pánové, zpátky do vagonů! Musíme konat povinnost, vlak musí dál.“

„A co bude s matkou?“ ptal se kdosi.

„Omdlela,“ odpověděli někteří.

„Má jeti s námi dál?“

„Ano,“ řekl jsem. „Má v Norimberku bratra. Bude nejlépe, pojedede-li k němu. Její muž tady zůstane. Musela by se zblázniti, kdyby se dozvěděla najednou pravdu.“

Vstoupili jsme do vozů a vlak jel dále. Mně se chvěla kolena a ruce se mi třáslly.

Ještě před hodinou mi seděl hošík na klíně, smál se zvonivě a sladce, jeho modré oči svítily. Byl sám život, sama teplá, smavá radost.

Je to možné?

Vzal jsem se za hlavu, prsa mi svírala silná bolest. Nějaká paní přišla pro mne do mého kupé. „Matka by vás ráda viděla, pojdte k ní,“ řekla. „A neříkejte jí pravdu!“

„Ne, neřeknu.“

Sel jsem k ní. Přemáhal jsem se jako ještě nikdy v životě, aby můj obličej byl klidný, aby neprozradil ničeho ze strašného výstupu, který viděly moje oči.

Ležela. Rty byly bez krve, oči velké a ustrašené.

Sepjala ruce: „Řekněte mi, je živ?“

Ó, byl bych lhal, kdyby mne to stálo vlastní život! Odpověděl jsem klidně: „Ovšem, že je živ. Dvěře nebyly zavřeny, otevřely se, udeřily o nějaký sloup a odtrhly se. Bob vypadl. Ale nic vážného se mu nestalo. Trošku se mu odřela kůže na nohách. Váš pan manžel s ním půjde k lékaři, aby ho obvázal, a zítra snad už budou za vámi v Norimberce.“

„Ale je to všechno pravda, co mi povídáte? Ó, pane, povězte mi ještě jednou, je-li to pravda!“ prosila mne, a slzy jí tekly po bledých tvářích.

Uklidnil jsem ji, lhal jsem, vypravoval jsem, co řekl její hošík, že ani mnoho neplakal, že nemá zlomených nohou a že opravdu není žádného, ale zcela žádného nebezpečí.

Ale její klid dlouho netrval, začala plakati, hleděla mi z blízka do očí, zaklínala mě, abych jí řekl, co se stalo. Na každé stanici chtěla vystoupiti a vrátiti se prvním vlakem do Kolína. Že nemůže být bez syna, že má strach, že jí srdce tak divně bolí.

„Přísahajte mi při své matce,“ řekla mi, „že Bob žije.“

Přísahal jsem. Usmála se pohnutě. „Ó, děkuji vám, potěšil jste mne,“ děkovala.

Ale za čtvrt hodiny se jí zmocnil nový neklid, šla do chodby a ptala se ostatních cestujících. Lhali všichni. Vzala mne za ruce.

„Vy jste ho viděl, pane. Jak jsem vám vděčna, že jste ke mně dobrý. Miluji velice své dítě, vy ani netušíte pane, jak velice!“

Ve Frankfurtu poslala vychovatelku, aby se zeptala, nepřišel-li za ní z Kolína telegram. Všichni jsme se musili přestěhovati do jiného vozu, náš vytlačili k vůli soudní prohlídce na zvláštní trať. Policejní úředník si zapsal mé jméno a adresu, jméno oné elsaské dámy, kterou ranilo sklo do obličejů, a jména ostatních.

Bál jsem se, aby se ubohá paní nedozvěděla ve voze mezi cizími lidmi o neštěstí. Věděl jsem, že vychovatelce jistě povědí pravdu. Dával jsem oknem pozor, když se vracela do vlaku. Blížila se, potácejíc se, smrtelně bledá, s vytřeštěnými očima. Skočil jsem jí naproti, že jí musím otevřít dvěře.

„Mlčte! Paní nesmí nic tušit. Jen pomalu, zvolna ji musíte připravit na všechno, ale později, až bude u bratra. Teď ani slova!“ zakazoval jsem šeptem.

„Oh, můj Bože, pane, lehnu si také pod vlak! Já jsem vinna. Kdybych byla na něj dala pozor, nebylo by se to stalo,“ pravila. Pláč se jí dral usilovně z prsou.

„Klid! Chcete ještě jiné neštěstí?“ Nikdo není vinen. Ale teď je naše povinnost, abychom ošetřovali ubohou matku. Hrozná zpráva by na ni mohla strašně působit, klidnou tvář, usmívat se!“ Zatřásl jsem jí. „Přemáhejte se!“

Už jsme byli v kupé.

„Není tam telegram?“

„Ne,“ odpověděl jsem. „Úředníci si stěžují, že je obchodní spojení ohromné. Nejspíš se telegram ještě nemohl vypravit.“

Věřila na chvíli, ale sotva se vlak hnul, byla zase neklidná a smutná.

„Pane, kdyby mne jen srdce tak strašně nebolelo, byla bych úplně klidná. Ale srdce mi horečně bije, prsa se mi svírají strachem, nemohu skoro dýchat. Jistě se něco stalo. Proč se jen tak bojím? Strašně se bojím. Oh pane, odpusťte, že vás tak trápím! Snad i vás někdy potká neštěstí a bude vám milé, když vás dobří lidé potěší. Jsem vám od srdce vděčná.“

Mlčela několik minut, pak se mne začala znovu vyptávat.

„Řekněte mi, jak ležel můj syn, na znak nebo obličejem dolů. Poznal vás hned? O, můj muž bude jistě neklidný, že jsem nevystoupila z vlaku. Ale omdlela jsem. To je neodpuštělné, že jedu dál, a můj syn mne třeba potřebuje. Volá mě: Maminko, maminko! Co si s ním můj muž počne? On je muž, neví, jak se má zacházet s nemocným dítětem.“

A začala plakati, kdo ví kolikrát už mezi naší jízdou.

Tak to trvalo až do Norimberka, a věřte mi, že jsem byl celý zničen, zmořený tou strašnou věcí.

Když paní odešla, lehl jsem si na sedadlo a rozplakal jsem se. Mé nervy byly do krajnosti napjaty. V uších nechtěl utichnouti jasný, stříbrný smích hošíkův, zdálo se mi, že je u mně v kupé, že mne právě objal, že mi řekl sladkým, dětským hlasem: „Mám vás rád, pane!“

A ještě nyní, když jsem už týden doma, dosud mi zvoní v uších ten něžný hlas, ještě teď cítím měkký dotyk jeho dětského těla. Dnes dopoledne jsem se pokoušel malovati. Co jsem namaloval? Hlavu malého hošíka, kopii onoho podivně jímavého obrazu, který namaloval Marold. Po obědě jsem rovnal své skicy, illustrované časopisy, psaní a papíry. A našel jsem mezi nimi reprodukci onoho Maroldova obrazu. Podíval jsem se na ni, srovnal s hlavou, kterou jsem dopoledne namaloval, a viděl jsem tytéž tahy, táž ústa, tytéž oči.

Zneklidnilo mne to. Co se se mnou stalo? Vždyť nejsem sentimentální, ale každého večera se mne zmocní taková melancholie, že nevím, co se mnou bude. Proto jsem přišel dnes k vám. Musím se rozptýlit.“

Nastala noc. Předměty v pokoji se jen nejasně rozlišovaly. O širokou zeď se opíral prudký vítr.

Ze země se zdvihlo něco tichého. Dvě drobná těla se opřela o malířova kolena, dva mokré obličej se dotkly jeho obličej, který opíral rukama. Pyšný, ale plachý a pohnutý hlásek řekl: „Jsem Míla, a ten malý, víš, je Leo. Ale jestli chceš, můžeme být Bob a Luděk. Včera jsme byli Džin a Džan. Hráli jsme si na Kitajce.“

Paní, jejich matka, se tiše zasmála. „A to je naše Darinkica,“ řekla, a položila malíři do náruče něco teplého a milého. „Jste dobrý člověk, a proti vaší melancholii budeme všichni hledati lék.“

Otočila kohoutkem elektrické lampy. Vzala hedvábné stínítko, které leželo na etažéru a po-

věsila je na lampu. A světlo bylo náhle zelené a příjemné.

Vzala si zase dcerku a v náhlém výbuchu něžnosti přitáhla i oba hošíky do svého upřímného, milujícího mateřského náručí.

„Oh, děti, děti!“ zašeptala vroucně a její krásné oči se naplnily slzami.

TĚŽKÁ A NEZNÁMÁ CESTA.

Bylo už deset hodin a ještě ležel v posteli. Nespál už několik hodin, ale vstávat se mu nechtělo. Proč by vstával?! Nemá žádné práce, je bez služby a bez cíle. Ležel takto, bděl na znak a jeho oči hleděly nepohnutě oknem na zamračené, šedé zimní nebe. V srdci jej tísnilo něco strašného a trýznivého. Jakoby byl zaklet do těžkých, nemilosrdných okovů. Vstal by, setřásl by ty neviditelné okovy a vyběhl by ven do světa. Ale nemohl. Čekal na nějakou pomoc, na nějaký zázrak, na něco krásného a podivuhodného, na to, co by ho vytrhlo z té hnusné, nečinné bažiny, na nějaký hlas, který by ho zavolał k životu a k práci. Ale odnikud nebylo pomoci, nadarmo čekalo srdce na spásný hlas.

Na stole ležely knihy. Mohl by je čísti, mohl by se učit italskému, jak si byl umínil, místo aby ležel v posteli jako strouchnivělý kmen. Dosáhl by rukou pro knihu, snadno by dosáhl, stůl stál blízko. Tolik volného času měl, už tři měsíce byl

doma. Ale ruka se nezdvihla. Jako hnusné a hrozné strašidlo ležela jakási úmorná lenost na celé jeho bytosti. Chytla se ho jako polyp, ssála mu z mozku sílu a vůli, rozhodnost z duše. Cítila, jak nad ním nabývá stále větší moci. V hlavě se mu mihaly myšlenky, sta plánů, sta nadějí. Ale vše mlhavě, nejasně, nic vážného, upotřebitelného.

„Co si počnu?! Co si počnu?!“ hučelo mu ve dne v noci v uších jako hučení strojů v továrně, hlasitým a zoufalým se mu zdálo to volání v duši, tak strašným, až se mu zarosilo čelo jakousi tichou rozechvívající hrůzou.

Proč tu leží tak bez práce, proč se nepokusí o něco, proč neběží ven do světa v boj o štěstí?

Pohleděl na své ruce, odkryl se, aby viděl své mladé, silné tělo. Prsa se mohutně šířila, svaly byly zdravé a napjaté, schopné práce a boje.

Chtěl vyskočiti, ale klesl na zad na postel, jako pod neviditelným, silným úderem. Ztratil cíl, nevěděl, proč by měl vynakládati své síly. Jako lokomotiva vleče rychle a lehce vlak z města do města, silná a nepřemožitelná, tak byl i on, kdyby byl na kolejích, byl by silný a statečný, pracoval by, vydělával. Ale jeho život byl vytržen z kolejí, a jako se lokomotiva zaryje do země, zastaví se a rozbije, když se odchýlí ze své dráhy, tak byl také on sám bez síly a bez vůle. Nevěděl, kde je jeho místo, to byla ta kletba, která ho zajala do svých okovů. Nebyl z těch lidí, kteří sami hledají a najdou svou cestu, čekal od jiných, aby mu ukázali směr, kam má jít. Ale nebylo nikoho, kdo by mu mohl pomoci, kdo by mu mohl říci pravé

slovo: pojď sem, zde je místo pro tebe, práce, kterou budeš prospívat sobě i jiným.

Do pokoje vstoupila jeho matka. Byla vdovou už mnoho let. Měla tři dcery a jej. Byl nejmladší. Byl ještě docela malý, když mu zemřel otec. Ač byl bez otce, ač jeho sestry musily šít a sotva si mohly s matkou odpočinouti, bylo jeho mládí lehké a krásné. Všechny čtyři v něj věřily, věřily, že je jednou zachrání od bídy, že jim připraví spokojené a klidné, bezstarostné stáří.

Nyní mu bylo čtyřiaadvacet let. Jeho sestry byly staré panny, nejmladší bylo třicet let. Byly bledé a suché, jakoby byla nikdy nekvetla na jejich tvářích a v jejich srdcích mladost. A opravdu, pamatoval se dobře, nebyly nikdy veselé jako jiná děvčata. A vždy byly takové bledé, štlhlé, s velikýma očima, jež nikdy nezářily štěstím a krásnými nadějemi. Co pamatoval, seděly v druhé světnici a šily. Starší dvě u jednoho okna, matka a mladší u druhého.

Matka vstoupila do pokoje. Její vlasy byly už zcela bílé a její tělo trochu nakloněné.

„Už je deset,“ řekla tiše. Chtěla říci ještě něco, něco vyčítavého, hořkého, ale její rty oněměly, slova padla zpět na její vlastní srdce, a zabořila tam a páčila jako živý oheň.

„Vím, je deset,“ odpověděl a vzdychl. Pohlédl matce do očí a ten pohled byl jako hlasitý a zoufalý výkřik o pomoc.

— Co si počnu — tázaly se jeho oči. — Nevím co, a kam, a je mi zle a strašně.

Matčiny oči se zarosily.

„Paní Matjaževa říkala, že je vyspáno místo u banky,“ pravila.

„Půjdu se zeptat,“ řekl syn a začal se oblékat. Věděl, že je zbytečno ptáti se. Zkoušek nemá, nedělal žádných a dnes nedostaneš ničeho bez takových papírů. Nějaké místo písaře by snad ještě dostal, ale písaři jsou placeni šedesáti a sedmdesáti korunami a to je pro zemření mnoho a pro žití málo.

„Co mám udělat k obědu?“ tázala se matka.

„Mně je všechno jedno,“ řekl. Věděl, že uvaří něco, co on rád. Ale i to ho trápilo. Proč mu matka a sestry posluhují, když je tak zbytečný na světě, trubec v úle, který bere jiným chleba od úst. Matka odešla. Šiřl stroje v druhé světnici hrčely. Od sedmi hodin ráno do desáté večer hrčely stroje každý den. Byl od maličkosti zvyklý na to hrčení a neslyšel je ani. Ale teď někdy zahrčí stroje příliš hlasitě, zakřičí, zaúpějí. Celý se zachvěje, když je zaslechne tak hlasitě a vyčítající. Jak veselý a lehkomyšlný hoch byl kdysi. Mladý a odvážný, plný krásných nadějí. Matka a sestry mu kupovaly pěkné šaty, jemné botky, hodinky mu koupily, řetízek a věřily v něho jako v Boha.

Zdálo se mu zcela správným, že pracují na něho, že samy chodí v obnošených šatech, že jemu kupují hůlku a pěkné kravaty, elegantní deštník a krásnou vestu. Cítil, že je stvořen na pána, na něco vynikajícího. Bylo mu sotva šestnáct let, ale uměl se chovati jako baron.

Na ulici bylo krásně naň pohleděti, druhové si ho vážili a slečny byly rády, když se na ně podíval svýma krásnýma, ohnivýma očima.

Večer u večere stavěl někdy matce a sestrám zlaté zámky.

„Oh, jen ještě trochu sečkejte. Za deset let se budete vozit v automobilu, a nad městem vystavím vilu. Všechny šicí stroje vyhodím oknem, obleču vás do hedvábí, bude vám krásně jako v nebi. Vedle mojí villy budou stát vaše, s verandou kolem do kola, porostlou květy, a v pokojích budou státi fauteuilly a divany. Abyste si důkladně odpočinuly od toho prázdného, ošklivého šití.“

Tak mluvil a matka a sestra věřily. Jak by se nevyplnilo, co říká Srečko? Od té chvíle, co přišel na svět, viděly, že jim bude ke štěstí a k radosti. Ještě nebožtík otec řekl často ve své nemoci: „Jsem rád, že je Srečko na světě; až vyroste, bude vám k pomoci a k útěše.“

Ve škole, pravda, se neučil zvlášť dobře. Neměl dobrých profesorů. Bylo to divné: Celý svět měl Strečka rád a vážil si ho, jen profesori ho pronásledovali. Vytýkali mu ješitnost a lehkomyslnost. A sami byli nudní a suchopární, vykládali a učili nudně a protivně, že je nebylo lze poslouchati a sledovati. Když v třetí třídě zase propadl, šel na kupectví.

„Jen v kupectví dosáhne člověk v dnešní praktické době bohatství a vlivu,“ řekl doma matce. Čím pak by vlastně byl, i kdyby měl maturitu a studoval na vysokých školách. Oh, suplenti, koncipienti, praktikanti, to jsou sami

chudáci a žebráci; při kupectví však může podnikavý člověk dosáhnouti čeho chce, má-li jen trochu energie. Matka ho zbožně poslouchala a sestry přisvědčovaly.

Šel na kupectví a byl tam půl roku.

Neboť Strečko byl jemný a šlechetný charakter, aristokrat duší i srdcem. Hrubost byla proti jeho přirozené povaze, šplhavost se mu protivila ze dna srdce. A v obchodě je to tak, že musíš vlastního bratra zničit, je-li tvým konkurentem. A také než se vyučíš! Postaví tě do jedné řady s jinými mladšími učeníky, kteří nemají žádného vzdělání a tlustou kůži hrocha. Člověk citlivějších a jemnějších nervů není pro kupectví. Rozumí se, že matka i sestry byly téhož mínění.

Praktikoval pak u nějakého stavitele, učil se sochařství, nějaký čas myslil, že má talent ke zpěvu a přátelé mu radili, aby se učil zpívat, že se může stát tenoristou světového divadla. Ale brzy ochraptěl. Pak byl při nějakém podpůrném spolku tak dlouho tajemníkem, až musil jít na vojnu.

U vojska byl rád. Dali ho do kanceláře, důstojníci se měli k němu laskavě a mezi čtyřma očima si s ním každý rád pohovořil. Matka a sestry mu posílaly jak mohly, aby měl do kavárny, na jemné boty, na zábavu, na cigaretky. Když krácel lehce a pružně velkým městem, zdálo se mu, že by si dovedl získati celý svět jediným pohledem. Slečny se naň usmívaly, salutoval té a oné, aby bylo viděti, že nosí jemné jelení rukavice na elegantní úzké ruce. Ta a ona se do něho

zamilovaly, i z lepších kruhů, ale vše se zhatilo, když zvěděly, že není ani velkostatkář ani bohatý kupec. Netrápilo ho to příliš, a jeho ohnivě černé oči dobyly brzy nějaké jiné romantické dívenky, třebaš ne na vždycky.

Ale když byl měsíc doma, prohlédl. Viděl, že se o něho nikdo nedere, že večer v hostinci nebo v kavárně je každému svému známému vítaným druhem, nikoli však ve dne, ve vážném, pravém životě. Každý měl připravenou výmluvu, když ho prosil za radu a pomoc. A nikdo mu nedal odpovědi na otázku: Co si počnu?

Nyní také poprvé viděl život matky a sester v celé jeho žalostné prázdnotě. Tolik let námahy a útrap, práce bez oddechu a odpočinku, a co bylo ziskem — nic! Poprvé ve svém životě se zarděl studem, že bral ty krvavé groše z kostnatých rukou matky a sester, že je bral a promrhal bez úcty na zábavu, na parfumovaný papír, na lakové boty, na pestré kravaty, víno a kavárnu.

Kolikrát koupil vonnou kyticí drahých růží nějaké marnivé slečně a nepomyslel, že jeho matka a sestry večeřely suchý chléb a trochu vodnaté kávy, aby uschránily pro něho, kolik chtěl.

Čekaly od něho, že jim připraví klidnou a bezstarostnou budoucnost. Stokrát už si vydělaly na klidné stáří a měly by je zajištěno, kdyby nebylo jeho. Za peníze, které promarnil, mohly si koupiti domek se zahradou, mohly tam žít spokojeně bez velkých starostí. Ale on jim snědl tak klidně a tiše dům, vzal jim zasloužený odpočinek starých let a pošetile ho promrhal.

Sta podobných myšlenek se mu vnucovalo.

Ležel na posteli jako zdřevěnělý a jakási strašná, podivná lenost na něj lehla a vypíjela mu ze žil všechnu sílu. Cítil, že je slaboch, slaboch odjakživa. Nikdo nebyl vinen jeho neúspěchy, ne profesori a kupecký stav, ne poměry a lidé, ale on sám byl vinen, že je polovičatým člověkem, že je pro vše malý a ani pro jedinou věc úplný.

Umyl se a oblékl, a všechny ty myšlenky, které myslel už po dva měsíce každý den, vzbouřily se se strašnou silou v jeho duši. Šicí stroje ve vedlejší světnici hlasitě hrčely. Báł se vstoupiti tam a pohleděti matce a sestrám do obličeje. Pohleděly by na něho staré, svadlé obličeje, pozdravily by jej smutné úsměvy a ty tiché, nevyslovené výčitky by ho udeřily do srdce jako kámen.

Byl jedinou láskou těch žen, jediná naděje a šeredně je sklamal. Ještě mu trochu věří, ještě je trochu naděje v těch zardělých, přebdělých očích, ale zítra shasne, a budou mu hleděti do očí v němé hrůze: Co jsi to udělal, synu? Co jsi to udělal bratře? Jsi opravdu podvodník? Jsi opravdu lhář?!

Ne, nemůže zde zůstat. Musí prchnouti odtud. Ani jinde nebude úspěchů, žádné radosti nebude, jen trapné a smutné čekání na nějakou milosrdnou náhodu, na vlnu, která by ho chytla a zvedla do výše. Snad nebude nikdy té náhody — ale šicí stroje umlknou, budou daleko, neslyšné.

Oblékl se do nejlepších šatů, vzal zimník a klobouk. Otevřel skříň. Tam ležely v starém etui staré zlaté hodinky. Byly to otcovy hodinky, vzpomínka na někdejší krásné časy. Nedávno mu je

dala matka k čtyřiaadvacátým narozeninám. A nākázala mu, aby jich nenosil každý den, jen při svátečních příležitostech, a aby je měl v úctě; často byl v domě nedostatek, ale hodin se nikdo nedotkl.

Pak vstoupil do druhé světnice. Čtyři šicí stroje se zastavily.

„Jdeš se představit, Srečko?“ tázala se matka.

„Ano, jdu se představit,“ řekl, a něco hořkého mu stáhlo hrdlo.

„Potřebuješ peněz?“ tázala se jedna ze sester. Mlčel.

„Tu máš pět zlatých,“ řekla matka. „Neutrať všechny, jsou to poslední.“

Vzal mlčky pětku a obrátil se ke dveřím. Ale vrátil se ještě jednou, přistoupil k matce a dotknul se její šedé hlavy: „Tak dobré jste všechny.“

Vzdychl, podivný mrak přelétl jeho bliče. „Je mi nějak těžko,“ zamručel, „nemohu říci, jak těžko...“ A náhle odešel. Dole na ulici se na několik okamžiků nerozhodně zastavil.

„Poslední pětku mi daly,“ řekl nahlas a bylo mu jako zloději nebo lupiči.

Pak šel na nádraží. Vzal lístek a vstoupil do vlaku. Nic nepřemýšlel, nic se nedivil, že vlak stojí na trati jako připravený pro něho. Doma ho napadla myšlenka, aby ležel, odešel na nádraží, a hle, na trati stojí vlak připravený k odjezdu. Jel k moři. Je tam velké město, a sta cest po suchu i po moři v širý, neznámý svět.

Kam jde cesta, a kdy se přijde z temné, cizí dálky zpět? Kdo ví, kdo ví?!

SYN.

„Uteč, Anna, uteč, to bude nejlépe,“ volala sousedka Polová ještě ve dvéřích. „Tvůj muž se vrátil!“

Knapová, tlustá, ale dosud hezká žena asi dvaatřicetiletá, zbledla. „Co mám dělat, pro Boha?!“ vzkřikla a klesla na lavici u kamen. Tolik let se strchovala té zprávy a připravovala se na ni a teď přece nevěděla, co počítí.

„Vyhni se mu, to bude nejlépe,“ řekla sousedka. „Ještě by tě třeba zabil v první zlosti. Ale musíš dělat zčerstva. Přijel poštou. Bude tu každou chvíli. Můj ho viděl nahoře, když vystupoval z vozu. Postrčil Jernetového, aby ho na cestě trochu zdržel a skočil promě, abych ti řekla co je, a abys se schovala.“

Žena mluvila nesmírně rychle. Anna ji neposlouchala. Trásla se na celém těle a z očí jí tekly slzy.

„Vypadá jako pán. Sestárnul, ale je statný muž, povídal můj,“ vykládala sousedka. Ale najednou si zase vzpomněla jak málo času je, a začala opět nutiti Annu: „No, neseď, zčerstva! Vyhni se mu, potom se už uvidí, co dělat. Jdi ku sestře do Olešné!“

Anna skutečně vyskočila. Běžela do komory, vytáhla ze skříně několikery šaty a balila je do šátku. „Jak jsem já nešťastná, nikdo neví, jak jsem nešťastná!“ vzdychala mezi tím.

Venku zazkřípaly dvěře. Ženské se polekaly ale vstoupil jen Toník, velký a rozumný dvanáctiletý hoch.

„Co pak je?“ zeptal se udiveně.

„Otec přijel z Ameriky,“ řekla sousedka. „Maminka pojedje k tetě do Olešné“.

„A co já si počnu?“ tázal se hoch.

„Můžeš jít se mnou, to bude nejlépe,“ řekla Anna, jeho matka a obrátila se do síně. „Půjďme přes zahrady,“ řekla sousedce, otvírajíc dvěře na dvůr.

Hoch se trochu zamyslí. „I, já zůstanu, co se budu schovávat,“ řekl pomalu a vážně.

„Zabije tě,“ zvolala matka. Ale sousedka ji uklidnila. „Nech ho, už to nějak udělá, postará se sám o sebe. No, viš, to nebude lehká věc, dej si pozor!“ řekla hochovi a spěchala za Annou přes dvůr na cestu mezi zahradami za vsí.

I Toník šel na dvůr. Podíval se do chléva. Dvě děvečky tam dávaly stelivo.

„Povídají, že přijel hospodář z Ameriky. Jděte k sousedovi, přijdu pro vás, až bude potřeba,“ řekl hoch.

„Pak se vrátil do domu. Přistrčil židle ku stolu hodil matčin šátek, který ležel na lavici, do kouta, sebral slámu z podlahy a usedl ke stolu. Na oknech visely čisté, bílé záclony a v kořenáčích kvetly karafiáty, ač byl už podzim.“

Tu se otevřely venku dvěře, bylo slyšeti několik těžkých kroků a hned na to vstoupil do světnice vysoký, silný muž. V ruce nesl kufík z hnědé kůže.

„Kde pak jsou všichni? Což není nikdo doma?“ zeptal se.

„Přijdou brzy,“ řekl Toník, vzal kufřík a postavil ho na lavici pod okno.

„Jsem hospodář Knap,“ řekl muž a usedl ke stolu.

„Z Ameriky je dlouhá cesta,“ mínil hoch. „Nechcete něco jíst? Mléko a chleba máme doma; přinesu to sám, když tu nikdo není.“

Odešel, ale hned se zase vrátil. „Americké mléko není jistě takové jako naše,“ řekl, postavil mísu na stůl, přisunul chleb, lžici a nůž.

Muž se rozhlížel po světnici. „Je tu hezky,“ mínil.

„Hezky,“ přisvědčil hoch.

„Kde je hospodyně?“ tázal se muž.

„Odešla někam, není to dlouho.“

„Kdo pak jsi ty?“

„Toník. Jestli chcete, ukáži vám, jak je to v domě. Slyšel jsem, že jste tu dlouho nebyl.“

„Dlouho, hochu. Čtrnáct let. Hospodyní bylo tenkrát osmnáct let. Byli jsme jen dva roky spolu.“

„Proč pak jste odjel?“

„Tak, hochu. Člověka chytne touha po bohatství. Vypravovali o Americe, jakoby tam leželo zlato na cestě, není proto divu, že to člověka poplete!“

„Což tam není zlato?“

„O, zláta na kupy, ale ne pro každého.“

„Vedlo se vám špatně?“

„To zrovna ne.“

„Proč jste nepřišel tak dlouho domů?“

„Proč?! Vidiš hochu, to je těžko vykládat. Sám nevím, proč. Člověk odkládá. A leta tam rychle utíkají.“

„A ani prý jste nepsal?“

„Ne. Každý nepíše rád. Ani peněz jsem neposílal, to taky říkali ve vsi?“

„Taky,“ řekl hoch. „A mnohým se to nelíbilo, že jste se tolik let neozval.“

„Věděl jsem, že se jim to nebude líbit. Viš, ale o to se moc nestarám, co říkají lidi.“

Muž snědl mléko.

„Jestli jste unavený, lehněte si trochu v komoře,“ radil Toník.

„Nejsem unaven. Spal jsem v městě, a ty dvě hodiny na poště, to nic není. Ve voze není moc místa, ale byl jsem tam sám. V Americe, hochu, jsem jel vlakem třeba pět dní za sebou.“

„Musí to být pěkný život v té Americe. Člověk může něco povídat.“

„To si myslím, hochu. Eh, co bych mohl povídat! Kolikrát jsem byl boháčem a kolikrát žebrákem! Skoro každé dva roky se to měnilo. Proto jsem také nepsal. Až budu mít dost peněz, potom teprve pojedu domů, bohatý, s plnými kapsami. Už jsem měl hodně pohromadě, a tu se mi to zase všechno rozběhlo. Kopal jsem zlato, byl jsem kupcem, čistil jsem kanály. Někdy jsem dělal jako dobytek, někdy jsem byl pán. Tak je to v Americe, teď jsi nahoře a za půl hodiny dole. Několik let to baví, ale pak se unavíš. Teď mám Ameriky dost. Přijel jsem domů, něco jsem přivezl, zvláště mnoho ne, ale dá se z toho žít.“

Muž vyňal z tobolky cigaretu a zapálil si.

„Kde pak jsou všichni tak dlouho?“

„Přijdou brzy.“

„Ty jsi také pastýřem, ne?“

„Také,“ přisvědčil Toník.

„Jsi rozumný hoch. Kolik je ti let?“

„Dvanáct.“

„Vidíš, vidíš. Za mých časů byli takoví hoši ještě hloupí.“

„Ani teď nejsou všichni rozumní,“ řekl Toník.

„Nechválím se, ale lidi říkají, že takovou hlavu jako já nemá nikdo v okolí.“

„Oho! Jsi moc pyšný, ne?“

„Proč bych byl pyšný?“ Můj rozum udělali jiní.“

„Mluvíš rozumně. To je pravda, lidi často udělají nevědouce z člověka hlupáka nebo moudrého. Líbíš se mi.“

„Vy mně také.“

„Ha, ha, zasmál se muž. „Budeme přáteli, hochu. V Americe necení lidi podle let, ale podle rozumu.“

Oknem zasvítilo slunce. Červené karafiáty silněji zavoněly, obrazy na stěnách se vyjasnily, a v domě bylo ještě čistěji a přívětivěji.

„Okna jsou větší než byla když jsem odešel,“ řekl muž zamyšleně.

„Před čtyřmi lety opravovali dům. Střecha je teď břidlicová a chlév zděný,“ pravil Toník.

„To je hezké, hm,“ pochválil Amerikán. Vstal a chodil po světnici. „Řekni mi, hochu, jaká je hospodyně, dlouho jsem ji neviděl.“

„Jaká je?“ řekl pyšně Toník. „Silná je a hezká. Mně se líbí.“

„A jaká je jinak?“ tázal se muž. „Viš, jiných lidí bych se neptal. Mohl jsem se zastavit u ně-

kterého domu a vyptat se, ale to se mi nelíbí. Tebe se mohu zeptat, vždyť jsi rozumný hoch. Rád bych věděl co a jak, než ji uvidím. Řekni, je poctivá?“

„Poctivá, hospodáři. Kdo je spravedlivý, smekne před ní z úcty, je pracovitá, šetrná a rozumná. Každý není hoden takové ženské.“

„Hle, hle, to je velká chvála. Ani já nejsem z těch posledních. Je-li pravda, co říkáš, budeme s hospodyní dobrý pár. E, tenkrát jsme byli také dobrý pár, když jsme se vzali, dobrý a hezký pár. Je snad škoda, že jsem tenkrát odešel do Ameriky. Bránila mi velice. Ale co, člověk je takový. Jde, kam ho to táhne.“

Amerikánec přistoupil k oknu, které vedlo na dvůr. Zamyslíl se.

„Čisto je v domě, čisto. Ale kde jsou všichni?“ Mívali jsme děvečku a čeledína. Žádného není vidět, ani hospodyně není nikde.“

„Přijdou brzy.“

Muž se obrátil k hochovi, vstrčil obě ruce do kapes a dotazoval se ho jen tak z dlouhé chvíle :

„Čí pak jsi ty, chlapče?“ Zapomněl jsem na lidi v okolí, snad si vzpomenu na jméno.“

Toník stál před Amerikánцем, stál a hleděl mu do očí a nijak se nerozmýšlel s odpovědí.

„Váš jsem,“ řekl jasně a hlasitě.

„Jak to, můj?“ tázal se Amerikánec a ruce se mu jakoby samy zdvihly z kapes.

„Jsem váš syn,“ řekl hoch. „Váš syn, Antonín Knap,“ a hleděl bez ustání Amerikánci do očí.

Muž ho pohladil po vlasech v jakýchsi divných a trapných rozpacích.

„Kolik je ti let?“ tázal se.

„Dvanáct, minulý měsíc mi bylo dvanáct.“

Krev vstoupila Amerikánci do bledých tváří, obočí se stáhlo. „Vidíš, chlapče, a před třemi měsíci to bylo čtrnáct let, co jsem odešel do Ameriky.“

Obrátil se k oknu, zabubnoval na ně prsty a nejednou zazvonilo sklo o podlahu. Muž sevřel pěsti a chodil po světnici dlouhými kroky sem a tam.

„A, tak je to,“ zasyčel mezi zuby. „Proto je dům opravený, proto je teď střecha z břidlice, proto je chlív zděný. Ovšem, dobrý hospodář je v domě, to je vidět.“

Vzal se za hlavu, žíly na krku mu naběhly, oči vzplanuly. Ale vzpamatoval se, hrozivý stín přeběhl přes jeho obličej jako černý mrak a zmizel. Přistoupil ke kufříku a vzal klobouk.

„Víš, chlapče, bude dobře, když odejdu. Kdybych potkal toho, kdo tu teď hospodaří, nevím, co by se stalo. Dlouho bych se nerozmýšlel, to vím.“

Toník přistoupil ke kufříku a položil na něj ruku. A jakoby byl ulitý z ocele, tak stál, ani sval v jeho těle se nezachvěl a jeho velké, rozumné oči hleděly přímo do obličeje vysokému, zachmuřenému Amerikánci.

„Tady nikdo nehospodaří, maminka hospodaří sama. Můj tatínek byl tady čeledínem. Ale zemřel ještě než jsem já přišel na svět. Lidi říkali, že to byl odvážný člověk. U Uhlířů tenkrát hořelo, ve světnici zůstaly dvě děti. Můj otec vynesl jedno, a kdy šel pro druhé, střecha se sřítla a zasypala ho v plamenech.“

Hoch se chvíli odmlčel, ale když Amerikánec ničeho neřikal, na nic se netázal, vypravoval dále.

„Od té doby nebyl v domě žádný čeledín. Maminka hospodařila tak, že to bylo všem hospodářům vzorem. Nevím, jestli má někdo právo něco jí vyčítat.“

„No, já snad ne ? haha !“ zasmál se Knap řezavě.

„Vy ne, vy nejméně ! Čtrnáct let jste se ani nezeptal, je-li živá nebo mrtvá !“ řekl hoch a zdálo se, jakoby vyrostl.

„Jsi ještě zelený, chlapče, abys mohl někoho posuzovat,“ řekl muž a jeho obličej se zase zachmuřil.

„O, proč ne,“ řekl hoch. „Jiní mne odsuzovali a já přemýšlel, jsem-li vinen nebo ne. Nebyl jsem ničím vinen a odsuzovali mne, když jsem ještě neuměl ani chodit. Proto jsem rozumný, proto, že mne neprávem odsuzovali. Když mi bylo deset let, umínal jsem si, že mé matce nesmí být nikdy hanba, že jsem její syn. To jsem si umínal a takový jsem od té doby, jako z křemene. Poctivý a zlý. Nikomu nic neudělám, ale ani mně nesmí nikdo nic udělat. Bráním se jazykem i rukama. A až budu velký, budou si mne lidé vážit, to vím.“

Toník byl celý červený, oči mu hořely jako dvě světla. V prsou ho páliło. Jakoby mu srdce hořelo, zdálo se mu.

A ještě na něco si vzpo mněl.

„Zapsali mne při křtu na vaše jméno,“ řekl. „Lidi mi říkali, že nemám na ně právo a že nejsem žádný poctivý, zákonitý syn. Jestli se za mě stydíte, pojdte a vymažte mě, nebo já sám se vymažu, až budu velký. Budu i tak poctivý !“

To řekl hoch. A srdce mu planulo pýchou a bolestí. Hrud' byla příliš malá, příliš těsná, zle a strašně zbolelo dvanáctileté, rozumné a statečné srdce. Hoch se naklonil na stůl, přitiskl ruce na obličej a zaplakal hořce a dětsky. Náhle se stal malým a dětským, potřebným útěchy.

To se dotklo srdce a duše Amerikánce, který byl čtrnáct let mimo domov; v tvrdých, širokých prsou se rozlilo něco měkkého a sladkého. Všechn hněv a všechna nadutost zmizely. Vzpomněl si, musil si vzpomenouti na všechny své přestupky a hříchy těch posledních, v Americe ztrávených čtrnácti let. V uších mu zašuměl jakýsi tajný, tichý a slavnostní hlas: Vždyť jsou lepší než ty, čistší a poctivější.

Nějaká tajná síla ho přiblížila k hochovi, sehnul se k němu a zdvihl ho za ramena.

„Co pláčeš? Což jsem ti něco udělal? Proč bych tě dával vymazat z křestní knihy, vždyť vidím, že jsi výborný hoch. Mohu mít radost z takového syna.“

Jeho jazyk vyřkl jaksi neobratně poslední slova, ale v srdci mu zněla sladce a krásně.

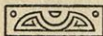
Hoch zdvihl hlavu, oči se mu zasmály, ale slzy se řinuly ještě hustěji po tvářích. „Ne, já nepláču,“ vzlykal, „ne, tatínku.“

Odpoledne šel Toník do Olešné pro matku a všichni tři žili od té doby klidně a spokojeně.

OBSAH II. DÍLU :

Elisa	3
Ivo a jeho žena	21
Z cesty	36
Příhoda z vlaku	42
Těžká a neznámá cesta	62
Syn	71

LIDOVÁ KNIHOVNA
SVAZEK III., ROČNÍK III.

ŽOFKA KVEDROVA JELOVŠKOVA:

POVÍDKY

III

Příběh ze života vesnické učitelky.

Helena neměla žádných příbuzných a byla nyní už třetí rok učitelkou v pusté, osamoceně horské vesnici. První rok se jí strašně stýskalo po městě a čilejším životě, pak si zvykla a tupě se oddala samotě i nudě. Nežila, živořila tak sama bez společnosti, bez radosti. O nic se nezajímala, ničeho nečetla a děti ve škole učila jako automat, natáhneš-li ho a postavíš za kathedru. Z počátku jí bylo líto, že tomu tak je, ale později zaniklo i to tiché vyčítavé sebeobžalování. Starostlivě živila v sobě tuto strašnou netečnost a zdálo se jí, že je nejlépe zavíratí oči, zavíratí — abys neviděl ani slunce, ani tmy, ani dne, ani noci, abys se ani neradoval, ani netruchlil.

Před vánocemi dostala toto psaní, kterému se bezděky podivila:

„Slečno! Slyšela jsem, že jste již třetí rok v horách učitelkou a že nikdy nikam nejdete na prázdniny, ani v létě, ani na vánoce nebo veli-

konoce. — I já jsem byla před lety učitelkou a zvu Vás, byste přišla ke mně na tyto prázdniny.

Jsme skromní a spokojení lidé a myslím, že se Vám bude zajisté líbiti v naší malé rodině na našem zámečku.

Co byste dělala ty dny sama tam nahoře ve vesnici ? ! . . .

Přijímáte-li mé pozvání, odepište mi, a pošlu pro Vás hned ráno po škole sáně.

Vaše upřímná

Tereza Vodníková.«

Neslyšela jsem nikdy ničeho o Tereze Vodníkové, — myslila si Helena. — Musí to býti nějaká originelní žena.

Tázala se starostovy služky, která jí zametala pokoj, kde je »Zelený vrch«.

»I to je ten zámek nad L—ským městečkem. Lidé říkají, že paní je dobrá žena. Trochu divná, ale přece dobrá a rozumná. »Zelený vrch« jest odtud tři hodiny, a říkají, že je tam krásně.«

Helena tedy odepsala, aby jí paní poslala sáně. —

Přijali ji velmi srdečně.

Paní byla ještě mladá a krásná, bylo jí nějakých pětatřicet let; pán byl inteligentní, vzdělaný muž. I děti, dva hoši a jedno děvče, přijaly Helenu s velikou úctou. Jakoby byla přišla do domova, kterého nikdy vlastně neměla, tak jí bylo.

Druhého dne poslala paní Helenu s dětmi na procházku a uložila jim, aby jí ukázaly všechny

znamenitosti v domě a okolo domu. Šli daleko do lesa a vrátili se všichni zardělí a veselí. Helena se smála, jako už dlouho se nesmála, a divila se sama sobě, že jí těší skákati, křičeti a s dětmi žertovati.

Odpoledne zdobila s paní ve velikém sále vysoký a krásný smrk se svíčkami. A večer byly mezi ostatními dárky také některé maličkosti pro Helenu. Nějaké knihy, notesy a zvláště praktická lampa ke čtení a studování a krásná podoběnka.

»Abyste na nás nezapomněla,« řekla paní.

»Nezapomenu, věřte!« odpověděla Helena, a když se podívala na titul knih, podivila se: »Což jste věděla, že přijdu?! Vše je tak vybrané, jakoby byla dlouho přemýšlela, čím mne překvapíte.«

»Zajisté. Jen se zeptejte muže, jak jsem se ho ptala na radu, čím myslí, že byste byla nejvíce spokojena. Už před měsícem bylo vše zařízeno a přichystáno.«

»Ale, paní, jak jsem si zasloužila, že jste na mne tak krásně myslela, když jste mne ani neznala! Opravdu nevím«

»Ah, což,« přerušila ji paní.

»Jednou v létě řekl pan nadučitel z městečka, když byl u nás: Tam v horách, v Jesenném, tam má učitelka také život! . . . Říkají, že vůbec už neprijde mezi lidi. I v konferenci je tak mlčelivá a apatická, že se člověk téměř neodvažuje osloviti ji, to mi řekl. A já jsem si hned myslila: O, slečno Helenko, vaši apatii už zaženeme! Kdyby

byl člověk apatickým, když je ještě tak mladý, co bychom si počali my starší?!

A paní zatočila Helenkou a zasmála se, a také pán a děti se zasmáli. A všichni k ní byli tak laskaví a dobří, že na štědrý večer nemohla dlouho usnouti a stále si myslila:

»Není to divné, že jsou takoví lidé na světě? Zrovna jako v pohádce! . . . A už od léta myslila paní, že pro mne na vánoce pošle, a už dávno připravila pro mne knihy, lampu a obraz zámku v rámci . . . A je to divné a krásné, že si lidé sami od sebe vzpomenou na něco tak pěkného.«

Příštího dne řekla jí pětiletá Vidka: »Vidíte, slečno, že zase brzo přijdete? Mama řekla, budu-li dobrá, že přijdete každou neděli a také o velikonočních. Budem se honiti po zahradě, až bude sníh pryč, vidíte?«

A tak přešel den a každý řekl Heleně něco příjemného. Odpoledne hrála s nejstarším hochem, dvanáctiletým Ivanem, dvě partie domina a prohrála deset ořechů. Ale Ivan ji těšil: »To nic nedělá, to nic nedělá, slečno Heleno. Pošlu vám z Lublaně každý týden pohlednici. To je tak výtečné, když člověk dostává poštou mnoho psaní.« Ivan byl už v druhé třídě gymnasia.

Večer šly děti brzy spát, protože byly unaveny ještě od předešlého večera. Pán odvezl na saních soudcovy z města, kteří zde byli na návštěvě. Byli to starší bezdětní manželé a domýšleli se, že musí být vždy večer do osmi doma.

»Dnešní večer bude náš,« řekla paní Tereza Heleně a odvedla ji do malého budoirku ve věži.

»Zde jsem nejraději, ve dne je viděti na všechny strany a večer je tu příjemno jako v hnízdečku.«
Helena se pousmála.

»Poslyšte paní, na něco se vás zeptám. Jak to přijde, že jste ke mně tak laskava, tak srdečná, aniž bych byla zavdala nějaké příčiny k tomu?!«

»Což jsem vám nepsala, že i já jsem byla učitelkou?«

»Ano, ale přece . . .«

»Nu zdá se mi, že žijete ve svém Jesenném právě tak, jako já jsem kdysi žila. A to je škoda. Rekla jste, že jste apatickou. To znamená, vidíte, že je vám vše jedno, ať je den takový či onaký, ať měsíc uplyne rychle nebo pomalu, vše jedno jste-li smutná či veselá?«

»Ano, opravdu.«

»Nu, vidíte. A to je škoda. Byla jsem právě taková a proto vím, že je škoda, aby život takto minul — haha,« zasmála se náhle, »nemyslete si, že moralisuji, že chci dělati duševní dobré skutky. Mluvím tak z pouhého egoismu, proto, že mne těší, vidím-li něco krásného, štíhlý silný strom, šťastného člověka. Nebesky by bylo na světě, kdyby bylo více šťastných lidí. A mohlo by jich býti desetkrát více, jen kdyby lidé chtěli. Jen kdyby někdo přišel a řekl: Ty, člověče, otevři oči, což nevidíš, jak je život krásný? A tak bych ráda přistoupila k vám a probudila vás: slečno Helenko, vzchopte se, vidíte, že jste šťastna, že život je krásný, krásný!«

»Můj život není krásný,« řekla Helena tiše.

»Váš ovšem, ale můj? . . . Můj je jen nudný.«

»Oh, vidíte, jaká jste! Vzpomněla jste si na mého muže, na mé děti, na zámek, na les zde okolo. Ano, opravdu, nyní je můj život krásný . . Ale, slečno Helenko, i dříve byl můj život krásný, když jsem ještě neměla muže, dětí, zámku . . . Ale nechme toho! Je vám příjemně ve škole? Jste ráda učitelkou? Máte ráda děti?«

»Zajímá vás to?«

»Zajisté. Hned když jsem o vás slyšela, umínila jsem si, že se vás zeptám.«

»Nu, tedy: ve škole mi není příjemně. Učitelkou jsem jen proto, že nevím, čím jiným bych byla. A děti?! — Ne, špinavých, roztrhaných dětí nemám ráda.«

»Umyjte je tedy!« zvolala paní Tereza.

»Fuj! Nedotkla bych se jich za nic na světě!« řekla Helena rozhodně.

»Tomu nevěřím. Kdyby to byla pravda, měla byste špatné, malicherné srdce.«

»Nejsem dobrá, ani velkomyslná!«

»Není potřebí velkodušnosti; obyčejný člověk má dosti moci, aby obohatil svůj život a život jiných.«

»Co je mi po jiných!«

»A vy sama?! . . . Je už souzeno, že člověk se může obohatit a učiniti šťastným svůj život jen tím, že obohacuje a šťastným činí život jiných . . . To vím ze zkušenosti. I já jsem byla kdysi toho mínění jako vy. A právě proto bych vás ráda přemluvila. Hněváte se proto na mne?«

»Ne, paní.«

»Chcete li, budu strašně upřímnou. Myslete si, že jsem vaší starší sestrou. Už mnoho, mnoho let jsem o tom nemluvila. Vy nic neriskujete, slečno Heleno. Jen trpělivě poslouvejte. Budu velice upřímnou. Všechnu zbraň dám do vašich rukou. Nic o vás nevím, jen že jste mladá, že máte tiché mírné oči a že jste „apatická“, — paní se mírně usmála. »A proto se vám tak vydám na milost a nemilost, jen abych vám dokázala oprávněnost svého přirovnávání se k vám.«

»To je román mého života: Bylo mi třiadvacet let a byla jsem velmi nešťastna. Možno, že jsem se toho jen domýšlela, dnes už nemohu správně souditi o oněch dobách. Dvě leta jsem byla učitelkou někde na vesnici, pak mne náhle uprostřed roku přesadili do většího městečka. Těch dvou let je mi ještě dnes líto, tak tupě minula. Myslíla jsem tehdy, že by můj život měl jen tehdy nějaký smysl, kdybych se zamilovala a vdala. A tam na vesnici, kde vůbec nic takového se nemohlo státi, protože nebylo široko daleko nikoho, kdo by se do mne zamiloval nebo já do něho, zdál se mi život pustší, než zajatci žalář. Měla jsem v hlavě jen jednu představu štěstí a života, a neviděla jsem nic jiného.

Byla jsem učitelkou jen proto, že jsem nedovedla býti něčím jiným, — právě tak, jak jste řekla vy. A o svých dětech ve škole jsem věděla, že jsou umazané, ošklivé a zlomyslné.

Pak jsem přišla do městečka. Přišla jsem tam v masopustě, kdy byly zábavy a plesy. A takový život zdál se mi krásným a jedině hodným,

aby se žil. Byla jsem mladá a ne právě ošklivá a hloupá a dvorili se mi. A mně se to líbilo. Byl tam také mladý lékař, který mi brzy řekl, že se do mne zamiloval, a netrvalo dlouho, i já jsem se přiznala, že jej miluji. Na jaře jsem se s ním procházela stromořadím, a na zatáčkách, kam nebylo viděti, mne vždy políbil. A já jsem se domýšlela, že není většího štěstí, než mé.

Ale byl tam také jakýsi obchodník, který by si mne byl rád vzal za ženu. A ten mi řekl jednoho dne: »Vím, slečno, proč mne zamítáte. Nečiníte dobře, protože já jsem poctivý člověk, ale ten, kterému věříte, je nepoctivec. Kolika už přísahal lásku, ač se ví, že má kdesi u moře bohatou nevěstu.«

Zasmála jsem se a řekla, že je lhář. A když jsem se k večeru zase sešla s doktorem, povídala jsem mu, co jsem slyšela.

»Terezo,« řekl mi, »vím, že nejsi taková žena, jako jiné, je pravda, že mám nevěstu.«

»Proč jsi mi to neřekl už dávno,« vyčítala jsem mu. »Mohlo dávno býti jasno. Rozumí se, že se na tebe nehněvám. Jak jsi si mohl něco takového mysliti. Nemohl jsi přece čekati právě na mne, když jsi nevěděl, že přijdu a že mne budeš milovat.«

»To je pravda, Terezo,« řekl on. »Jak jsi rozumná. Jen tebe miluji.«

»Nu, to je dobře. Ale není hezké, že klameš nevěstu. Piš jí upřímně, že ji už nemiluješ, že miluješ mne. Vždyť to není tvoje vina. Lásku

přijde a člověk se jí nemůže ubrániti . . . Ona to pochopí a odpustí ti.«

»Nevím, jak to myslíš,« řekl chladně. »To jí přece nemohu psáti. Co by řekla, prosím tě? Mám tě rád, to víš, ale má nevěsta je bohatá a já mám plno dluhů. Musím si ji vzít, jinak byl bych zničen. Za dva nebo tři měsíce bude svatba. Nebudeš se přece zlobit, dušičko? Budu tě stále milovati.«

»Jak tomu mám tedy rozumět?« ptala jsem se nejistě.

»Jak!! Budeme muset dávatí více pozor. Oh, bude méně polibků, ale za to budou sladší. Vždyť i soudce N. má ošklivou ženu, a nikdo mu nezažlívá, že se miluje s expeditorkou. Všichni dělají, jako by ničeho nevěděli, a vše vědí«

Tehdy mně bylo strašně stydno, že jsem se před ním rozplakala. Takoví lidé zneuctí i slzy.

Objal mne a chtěl mne těšiti. Plivla jsem před něho . . .

Na podzim jsem zažádala jinam — zase na vesnici. Tam je klid, aspoň klid.

Paní Tereza se zamyslí. V kamnech praskal oheň a z venku sem svítila nezakrytými okny bílá noc.

»Mám vám ještě povídati, slečno Heleno?«

»Nezasloužila jsem, abyste mi povídala, — ale prosím, povídejte!«

»Nevím, proč dnes všechno to povídám. Myslíím zřídka na minulost. A snad to vše povídám

sama sobě, abych zase vše uslyšela, abych si na vše vzpomněla tak živě . . .

Přišla jsem opět do vesnice, do přívětivé vsi u Sávě.

Bylo málo dětí, škola byla jednotřídní. V hostinci, kde jsem jedla, scházeli se tři, čtyři kupci, hodinář a ještě několik málo lidí. Také expeditorka chodila na večeri do »panské světnice«; pošta byla v domě. Uměla dobře hrát taroky a kouřila viržinku, jako každý mladík — vůbec byla velmi zajímavý originál. Nebyly jsme přítelkyněmi, ač musím říci, že byla neobyčejně vzdělaná. Byla téměř o 10 let starší než já a vždy mi radila: »Myslíte-li zůstat učitelkou na vesnici, naučte se hrát taroky, kouřit viržinku, hvízdati, pak nebude váš život tak pustý až sestárnete. A ze sentimentálních starých frajlů si dělá každý blázný, ale já imponuji, hleďte! A ti muži«, ukázala rukou kolem sebe, »mne pokládají dokonce za člověka sobě rovného. Co si mám ještě přátí?!

Nerozumněly jsme si. Snad měla ona se svého stanoviska úplně pravdu, ale já byla odjakživa poněkud sentimentálnějšího rázu.

Po večeri vždy všichni hráli v taroky a já se procházela polmi. Zvláště k Sávě jsem ráda chodila. Jednou, když tak jdu po měkké stezce podél řeky, uslyším náhle za křovím usedavý pláč. Ten pláč vyzníval v tichém soumraku tak zoufale, že se mi srdce sevřelo hořkou bolestí.

Tam ve tmě za křovinami vzlykala lidská bytost samotná a opuštěná v nezměrné bolesti.

A ač bylo to vzlykání tiché a přidušené, naplnilo v okamžiku celé okolí od země do nebe. Zdálo se mi, že celé okolí ztichlo a poslouchá ten pláč nenadálý a smutný. Šla jsem tiše po stezce a vešla jsem do trávy mezi vrby. Nějaká žena ležela na zemi obličejem k zemi. Klekla jsem k ní, cosi dobrého samo od sebe se hnulo v mém srdci a objala jsem oběma rukama její hlavu. Nic se nepolekala, nic se nepodivila, že jsem u ní. Hladila jsem jí horký obličej, který byl celý vlhký slzami a večerní rosou, a opakovala jsem stále: »Ubohá! Ubohá!«

Cosi se hnulo, tiše zaplakalo vedle nás ve trávě.

»Máte s sebou dítě? Vždyť se nachladí,« řekla jsem a jako by se byla svalila jakási divná tíha, jakási temná bázeň z mého srdce tak náhle mne uklidnil dětský hlásek. Žena se trochu narovнала, ale já jsem ji ještě stále držela v objetí. »Proč jste tak plakala? Kdo vám co udělal?« tázala jsem se jí.

Nepohlédla na mne, zahleděla se kamsi daleko do tmy a řekla docela klidně: »Už od rána jdu s dítětem, nevím jak daleko. Jen k vodě abych přišla, k takové hluboké vodě, ve které by se člověk mohl utopiti. A přišla jsem, a bylo mi líto sebe samé i toho človíčka a proto jsem plakala.«

Přitiskla jsem ji silně k sobě. »Nikdy,« řekla jsem, »nikdy!«

Vzala jsem dítě do náručí a zdálo se mi, že je to pro mne veliké štěstí, že jsem našla tu ženu s dítětem. Těšila jsem ji a sama jsem se

divila, že se našla v mé duši taková krásná a upřímná slova. Nesla jsem dítě domů a žena šla se mnou.

Měla jsem u svého pokoje malou kuchyňku, a tam jsem ubytovala své hosty. Ona byla ještě docela mladé děvče a jmenovala se Anděla.

Její rodiče měli chalupu a její milý byl bohatý mladík. A když byl utrhl růži, odhodil ji. Právě tyto dny se ženil s bohatou nevěstou. Anděla šla ještě před svatbou k nevěstě a plakala u ní. Nevěsta se smála a řekla: »Dobře ti tak, proč jsi věřila muži! Není-li ti to vhod, žaluj jej!« Opravdu, jsou na světě i takové ženy bez duše, že se nic nehne v jejich tvrdém a kamenném srdci před slzami sestry.

Andělu pronásledovali doma a celá ves měla radost z jejího neštěstí. Takoví jsou lidé, že plivnou na zkrvácené srdce, jen aby se trochu zasmáli! A takový strašný život jí připravili, že odešla z domova hledat hlubokou vodu, kde by se utopila.

Já jsem nespala tehdy celou noc a stále jsem myslila, jak to bude krásné, jak bude to dítě i mým dítětem, když jsem je já zachránila od smrti. Jak bude mým dítětem a jak je budu i já živiti a vychovávat, a budeme žít šťastně všichni tři. Já budu učit ve škole a vydělávat peníze, Anděla bude vésti domácnost a vařit. A až bude hošík větší, dáme ho dále do škol a bude dobrým a poctivým člověkem. Až pak budeme již staré a přijde nás navštívit, řekneme: »Podívej

se, synu, měl jsi dvě matky, dvě matky, milý synu!»

Oh, tak krásná byla ta noc, jako žádná jiná v mém životě!

Druhého dne odpoledne věděli už v hostinci, že mám u sebe Andělu s dítětem. »Jakou tulačku jste si to vzala k sobě, okrade vás a půjde«.

Rozlobila jsem se a řekla, že Anděla je poctivé děvče, že ji někdo svedl a špatně opustil, a že je dobrá a že nedovolím, aby jí někdo něco říkal. Že mi bude hospodařiti a že bude navždy u mne s dítětem. Jen poštovní úředník a expeditorka byli v poledne u oběda, ostatní obědvali doma.

Když jsem přišla večer, uvítal mne strašný chechtot. Všichni byli červení a tloukli se do břicha a kolen.

»Hahaha! Vždyť se zalkneme, jej! Slečno Terezo, což jste se zbláznila?! Hahaha! Všechny takové k vám poletí, takové se vždycky najdou!«

Byla jsem celá polekaná a popletena tím hlukem, křikem a smíchem.

A začali znovu: »Prosíme vás, co si přece myslíte, co řeknou lidé! Vždyť si škodíte veřejně. Takovou ženskou! Vždyť je to ostuda!«

»Chtěla se utopit!« vzkřikla jsem.

»Nebyla by škoda.«

»Vy máte doma ženu a děti a tak mluvíte!«

»Naše ženy jsou poctivé!« řekli.

Ve mně vřelo a nemohla jsem se už zdržeti:

»Proč se vaše žena neutopila?« tázala jsem se

jednoho. »Vzal jste si ji, protože byla bohatá, ač měla dítě!«

Zdvihl pěst na mne a já celá utýraná, překvapená, že jsou takoví, že se tak chechtali, žertovali tak surově, jsem se již nemohla přemoci, naklonila jsem se na stůl a rozplakala jsem se hlasitě.

To je nějak zarazilo a uklidnilo. Domlouvali mi a když jsem zase zdvihla oči, zdály se mi jejich obličejové lepšími a všechna surovost z úst zmizela.

»Kdo pak to myslel tak zle! A chtěli jsme vás varovati v dobrém úmyslu, protože jste tak přepjatá,« řekli.

A sama nevím, jak to bylo, kde jsem brala slova. Ještě nikdy jsem nebyla tak výmluvnou jako tehdy.

»Vzpomeňte si, před dvěma měsíci,« řekla jsem hodináři, »vzpomeňte si, tenkrát, když se vám narodil syn, jak jste sháněl po celé vesnici vůz, abyste jel pro doktora. Vzpomeňte si, když jsem přišla navštívit vaši ženu, jak jste stál u okna a říkal jste: jestli mi umře žena, zblázním se, zblázním . . . A po tvářích vám tekly slzy a vy jste toho nevěděl. Víte, jak jste jí opatroval, jak byste byl učinil vše, vše . . . Ó, nestyďte se nic! Ani pro muže není hanbou mít srdce a duši . . . Vidíte, pamatujete se na to všechno? A teď si myslíte, že bylo takovému děvčeti právě tak zle jako vaší ženě. A neměla nikoho, kdo by ji měl rád a ji těšil. A nesměla vzdychati a nesměla plakati, protože by byla uslyšela samé

nadávky. Otec ji proklínal a vyháněl ji z domu, a její matka neměla pro ni dobrých slov, protože ji popichovali nelaskaví sousedé a posmívali se jí, až se stala tvrdou a zlou k dceři.

Pak mi řekli: »Byla vinna, za hřích se musí činiti pokání.«

A já jsem jim odpověděla: »Kdyby si ji byl hoch vzal, nebylo by žádného hříchu a žádného pokání. Ona musila trpěti za to, že on byl špatný, že on hřešil, že ji opustil v neštěstí. Vždyť ona není vinna, že ji opustil v neštěstí. Nic by ji doma neproklínali, nic by jí byli lidé neláli, kdyby si ji byl vzal. A místo, aby k ní byli lidé dobrými, protože je sama a zničena proto, že ji oklamal, že jí lhal, že někdy nebude pravdou, co snila o budoucím štěstí — místo dobroty ji lidé zasypávají pohrdáním, přezíráním, zlým posměchem! Což je to spravedlivé? Což je to lidské?

A je-li hříchem, že věřila, kdo ví, jestli by vaše ženy, vaše dcery, vaše sestry nejednaly na jejím místě právě tak jako ona, kdo ví, »neprohřešily-li« by se právě tak jako ona. Vaším ženám bylo šestnáct, osmnáct let, když jste si je vzali, jí bylo dvacet pět. Vaše sestry, vaše dcery snad nejsou tak zdravé, tak živé, tak krásné jako ona — neměly pokušení, snadno je jim býti čistými . . . Jablonož kvete na jaře, když přijde její čas — kdo jí zabráni, aby nekvetla?

Nemáme práva pohrdati Andělou, ani já, ani někdo jiný z nás. Je nešťastná, přejte jí aspoň, že já ji mám ráda! Že ji já chráním svými malými silami. Vždyť to není pravda, vždyť není

možné, aby vám ten smích prve byl šel od srdce — vždyť jste lidé!

Tak nějak jsem mluvila, ale mnohem lépe, nedovedu už tak mluvit. A všichni mi tiskli ruku. Ten pán, kterého jsem dříve docela urazila, když jsem mu vyčítala ženu, řekl mi dokonce: »Potřebuje li ta vaše Anděla nějakých dětských šatů a takových věcí, pošlete k nám. Moje žena má od našich dětí mnoho takových věcí a to vám řeknu, takové ženy s takovým srdcem, jako má moje žena, nenajdete v celé obci — a stydím se, že jsem byl tenkrát takovým a vzal si ji opravdu jen pro peníze. Ale to se už dávno mezi námi urovnalo a vyjasnilo.« — — — — —

Od té doby jsem žila s Andělou klidně a krásně, a od té doby věřím, že lidé jsou dobří, že mají dobré duše a dobrá srdce. Vše to zlo, všechna ta špatnost, ta zlá, pekelná škodolibost — vše to poskvvrňuje nás, jiné. Hoď zlatý dukát do cesty a chytí se ho bláto — ale přece zůstaně zlatým dukátem; očisti ho, omyj a bude znovu zářiti.

A takoví jsme my lidé, sami ničeho nevědouce. Své štěstí nosíš v sobě jako zakopaný talent. Ale dej napřed jiným štěstí, dobrotu, lásku a vrátí se k tobě vše stokrát. Jako ozvěna, zavoláš-li, odpoví ti krásně nebo ošklivě . . . Ale mlčeti je nejhorší. Nemlčte, Helenko! Nikdy nemlčte!

Mnoho dobrého a krásného volejte na všechny strany, a bude to zníti nesčíslněkrát k vám zpět.«
— — — — —

Dvěře se otevřely a vešel pan Vodník. »Pohovořily jste si?« tázal se.

»Náš příběh jsem vypravovala slečně,« odpovíděla paní Tereza.

»Konec jste mi neřekla, paní,« prosila Helena.

»Konec? . . . Nu, jednou přišel do naší obce nějaký pán na hon. Zamiloval se do mne a pak jsme se přestěhovali s Andělou a s naším dítětem sem na »Zelený vrch«.

Jen to je smutné a nemohu na to zapomenout: Anděla zemřela třetího roku mého manželství.«

»A to je sice tajemství, ale když jste slyšela vše — tak ještě to: Andělin syn je náš nejstarší syn Ivan. Dali jsme ho přepsati na své jméno. A nyní je úplně náš,« přerušil pan Vodník manželku.

»Chudák Ivan,« vzdychla paní Tereza; »myslila jsem, bude mít dvě matky, a nyní má přece jen jednu matku!«

Mlčeli dlouho všichni.

Náhle Helena vstala a vyscko se vzpřímila. Řekla pohnuta: »Já vím, i v mých horách jsou krásné ozvěny.«

»Jistě. Bohaté ozvěny jsou,« přisvědčila paní Tereza radostným a slavnostním hlasem.

Opilec.

Vesničané přišli večer do hospody na rozhovor.

Ženáci se tvářili moudře a důležité rozhovory se rozprádaly zvolna a důstojně. Na kuželníku už nebyl hluk a křik, v koutě už nebylo harmonikáře, který tu hrával veselé písničky, které se někdy rozléhaly otevřenými dveřmi po celé vesnici. V zimě se vše zdržovalo uvnitř a mladí muži odešli jako vlaštovky do lesů na práci.

A tam v rohu, kde obyčejně seděl harmonikář Joža, opíral se dnes Dobeckých Matěj. Ještě před deseti lety přisedl každý rád k jeho stolu a bylo každému ctí, nalil-li mu Dobecký sklenici a vyzval jej, aby pil na jeho a své zdraví. Nyní však se mu vyhýbali protože se lidem zdál obtížným a hloupým, upřímně řečeno. Když byl opilý, rozvázal se mu jazyk a sypalo se to z jeho úst bez přestání. Občas štouchl svého posluchače loktem, podíval se na něho upřeně svýma červe-

nýma opilýma očima a ptal se: »Posloucháš, příteli? Víš, co ti povídám? No, poslouchej, pro boha! Jsem smutný, z hloubi srdce smutný.«

A zaplakal. Ti, kteří jej poslouchali, říkali: »Vida ho, sketu opilou! Brečí jako babal!« A občas si někdo s opovržením odplivl, s opovržením a farizejskou pokorou: »Děkuji ti, hospodine, že nejsem jako tento člověk!«

Dnes seděl u stolu sám a byla mu dlouhá chvíle. Poručil si znovu osmičku kořalky a zavolał k sobě domkáře Kavku, který právě otevřel dvěře.

»Sedni si sem, příteli, mám dnes peníze a zaplatím ti, co budeš chtít! Zaplatím ti víno, třebaš já piju kořalku, příteli! Proto, aby mi nebyla dlouhá chvíle, abych nebyl sám. Je mi smutno samotnému, smutno, příteli!«

»Už jsi zase opilý?« otázal se Kavka a sedl si k němu. Pil rád zadarmo; proč by ne, když sám ničeho neměl a nebolelo ho, když mu někdo vytýkal, že je špinavec.

»Opilý jsem!« přisvědčoval Dobecký. »Kolik je dní v roce, tolikrát jsem opilý, příteli. Ale to nevádí. Sedni a poruč si!«

Kdosi od sousedního stolu řekl: »Dobecký se už opil »žitnou«; že mu není hanba!«

»Není mi hanba!« rozkřikl se Matěj. »Není mi hanba, lidé boží! Jen se podívejte, Dobecký se opil »žitnou«. »Žitnou«, lidé, »žitnou!« Jako žebrák je opilý, jako cikán! Jen poslechněte, vy pánové, kteří se opijíte vínem a dobrou slivovicí. Já jsem opilý »čistou«, která je pro žebráky, kteří ji platí krejcary, které jim dali lidé ve

jménu božím. Oh, příteli, je mi zle u srdce, když si pomyslím, že jsem opilý »čistou«.

Opřel se o domkáře a stáhl obličej. Nikdo u ostatních stolů se o něj nestaral, mluvili jiné věci. Dobecký objímal domkáře, který se pokoušel brániti se jeho laskání.

»Pomysli si, příteli, jaký byl Dobeckých statek. Víš? Jako dvůr, takový byl náš dům. S jakými koni jsem jezdil, pamatuješ se? A naše pole a mé lesy!« Udeřil se do prsou. »Příteli, plakal bych pro každou jedli, která stála v mém lese a už nestojí. A ani země už není moje, ani klády, které zůstaly z jedlí! Oh, příteli, byl jsem jako hrabě a každý den jsem mohl choditi po svém. Pomysli si, a zůstal sotva dům! Ovšem, hezký dům, je jako hrad, a ať mne čert vezme, má-li někdo v naší vesnici takové chlěvy jako jsou moje, ale co chceš, co mi pomůže hrad, co mi pomohou chlěvy, ze kterých by měl císař radost! Co mi pomohou? Jez zdi, můžeš-li! Nenajíš se jich, příteli! Posekal jsem ten týden topoly před domem. Co tam mají stát pro parádu, když mám žízeň. Žena plakala, ale posekal jsem je přece. A potom, chtěla peníze. Můj drahý příteli, moje žena jest často hladová a děti jsou otrhané. Jsou bosy, mají daleko do školy a je zima, příteli. Ale co chceš, já otec a hospodář mám žízeň na kořalku. Kdybych byl dal ženě peníze, byla by koupila na zimu brambory a dětem boty, kdybych jí byl dal peníze, které potřebuju na »čistou«, strašně potřebuju, příteli!«

Matěj Dobecký se opřel o stůl a rozplakal se hlasitě.

Slzy opilce jsou laciné, snadno tekou...

A přece Kavku, chalupníka, něco palčivě zbolelo v srdci. Začal těšiti svého smutného hostitele.

„I neplač! A dej ženě peníze, proč bys jí nedal? Vždyť je chudák, velký chudák, se mi zdá. Není narozená v bídě, to víš. Představ si, je z dobrého domu, ani se jí nezdálo, že bude u Dobeckých takto. I jo, po otci to máš, po otci! O, neslyšíš opravdu nic o něm, kde je?“ tázal se.

„Můj otec? Bůh sám ví. Pije po světě, slouží a pije. Oh, je mi ho líto, mého otce! Víš, všechny peníze bych mu dal, cò mám. Ať se bez starosti napije. Je to snad dvanáct let, co jsem ho neviděl a neví, chudák, neví, že ho mám rád. Neví, že jsem jeho syn, že jsem opilec, jako on byl opilec! Oh, příteli, říkal jsem ti?! Říkal jsem ti, že se večer napil »čisté« a druhý den spal ve stodole do poledne, ač jsme ten den sekali! Říkal jsem ti, že jsem odpoledne před ním plivl, když přišel k obědu a seděli jsme kolem stolu sami muži, já, čeledínové a sekáči. Jako u poslední večeře jsme seděli kolem stolu a ještě víc nás bylo. Nějakých třicet, příteli! A můj otec přišel do sednice a smrděl ještě kořalkou od včerejška. A já jsem vstal a stoupl jsem si před něj a plivl jsem na zem: Fuj, stydím se za takového otce kořalečníka! A ještě jednou jsem plivl na zem. Otec odešel dveřmi a už ho nebylo pod mou střechou, a už jsem ho nespátril od té doby.

Oh, příteli, je mi zle, strašně je mi zle, když si vzpomenu na ten den.«

A opilec zase zaplakal, zaplakal jako malé dítě. —

»Piš, co budeš smutný! Co budeš plakat pro otce! Nu, je to tvůj otec, pravda! Ale za mnoho nestál, na mou duši, toho nebudeš zapírat. No, takový člověk! A z největšího statku v celé obci, a místo aby pomáhal doma, chodí v zimě do lesů, v létě nádeničit k cizím lidem. Vždyť je to hanba. Neměl štěstí starý Dobecký s rodinou, neměl. Vidíš, po něm jsi měl být, po dědečkovi, Matěji! To byl člověk! Říkáš, že ani za sto let nebude v desíti obcích takový, jako on byl. Takový rozumný, poctivý člověk, co je pravda, to je pravda. Dle něho jsi se měl řídit, Matěji, a dnes bys mne neprosil, abych ti dělal společnost!« mudroval Kavka.

»Po dědečkovi?« tázal se Matěj. »Hahaha! Víš, tomu se to dobře v zemi neleží, je li nějaká spravedlnost, příteli!«

»Netlachej, no! Tak opilý bys přece neměl býti!«

»Také nejsem! A kdybych byl desetkrát opilejší, co vím, to vím, příteli. Ah, děd, kterému já dnes dělám ostudu, jako mu ji dělal můj otec! Však, když předloni umřel, říkali lidé, že je to velké štěstí, že umřel, že se vyhnul ze světa hanbě, kterou jsem mu stále více dělal já. Ale to ti řeknu, starý dobře věděl, proč jsme opilci, syn i vnuk.«

• Nakonec ještě řekneš, že on tě naučil pít, hehehe! Opilec vždycky najde výmluvu, kdyby nevím co bylo!•

• Co budeš popichovat! Mlč a pij a poslouchej, za to ti platím. Drž jazyk za zuby, když nic nevíš. Moje matka, vidíš, která neřekla nikomu křivého slova, přišla tenkrát, když můj otec nešel a nešel domů, přišla za mnou na půdu, abychom byli sami, a celou hodinu se mnou mluvila. Můj drahý příteli, jak jsem se divil tenkrát, jak jsem se divil!

Vypravovala mi, jak děd oženil svého syna, mého otce, a slíbil, že mu předá statek druhý rok, protože byl tehdy starostou a nechtěl odstoupiti. Jak byl dobrý, spokojený a šlechtetný, že tak z čista jasna dovolil synovi, aby si vzal mou matku, která měla jen tři sta věna. A jak ho chválili a jak mu byli vděční můj otec a moje matka, a jak nic na něho nedoléhali s postoupením statku. Děd také nepospíchal. Byl starostou, panem porotcem dokonce, soudil ostatní, jezdil s okolními pány a všichni jej uctívali, že se mu nechtělo odstoupiti do kouta, raději tam posadil syna. Ale říkala mi matka, že můj otec mohl přemluvit děda, aby to zařídil, že je v domě jako páté kolo, že není ani čeledínem, ani hospodářem, že je na tom na každý způsob hůře než čeledín. Má to, co zaslouží, je to jeho a nemusí žebrati o to, co mu patří. Ale můj otec musil si říkati dědovi i o ty krejcarey na tabák. Děd, kterému všichni vzdávali poctu, celá vesnice a farnost, ten

si myslil: vlez mi na záda; já jsem hospodář a nedám.

A jeho syn, můj otec, mlčel před ženou a před svými dětmi mlčel a před celým domem, i před čeledíny, kteří si z něho dělali blázny. Když mi bylo 15 let, šel můj otec poprvé do Chorvatských lesů.

Šel jako dělník, aby měl více práva a více cti, než měl doma. A tehdy to jaro koupil on nám dětem šaty a boty ze svých peněz, které si sám vysloužil u cizích lidí. Do toho jara nás oblékal děd, všechno kupoval sám, jakoby synovi nedůvěřoval. A tehdy to začalo, že mi začal děd lichotiti, bral mne všude s sebou, že jsem dokonce spal v témže pokoji co on. Odcizil mne otcí, kterého jsem začal přezíráti, protože jsem byl hloupý a věřil jsem všemu, co mi děd řekl. Říkal mi, abych jen byl jiný, více k lidem a ne takový podivín a bázlivec jako můj otec, že mi postoupí statek až vyrostu, ne otcí. A já, kluk, jsem řekl otcí, když mi nadával, proč kouřím viržinko, že do toho nemá co mluvit, že děd postoupí statek mně a ne jemu. Tehdy mi bylo šestnáct let a ten večer byl otec poprvé opilý. Od té doby jsme se neměli rádi a můj otec se mnou nepromluvil skoro nikdy ani slova. Za osm let připsal děd celý statek na mne, i oženil mne dle své vůle. Můj otec už tehdy pil. Pil už »čistou« a pastýř měl v domě větší právo než on. — Víš, to mi tenkrát vypravovala matka a já jsem najednou pochopil, proč můj otec pije; srdce se mi sevřelo a byl bych dal nevím co, aby se vrátil. Ale ne-

vrátil se ovšem a nic jsme se o něm nedozvěděli. Joj, ale plakala moje matka tenkrát! Přišla jednou k dědovi, a vše mu vyčetla a proklela ho, aby ho svědomí páliło, má-li duši. Děd se velice rozlobil a byl by ji uhodil, kdybych jí nebyl bránil. Ještě na smrtelné posteli mne každou chvíli volala k sobě a ptala se mne: »Proč jsi to udělal? Proč si ho vyhnal do světa, svého otce, který byl tak nešťastný a měl tě tak rád. Bez klidu bude choditi po světě! Oh, pro něho těžce umírám! Bez klidu chodí po světě a i já umru a nebudu mítí nikoho, kdo by naň vzpomínal. Řekni, synu, je ti líto toho, co jsi udělal? Lituješ, kaješ se?«

Plakal jsem a slzy mne bolely, jako bych plakal kapky krve, jako bych plakal krev ze srdce. A když matka umřela, když ležela na márách, tenkrát, tu noc jsem se opil. »Čistou« jsem se opil, na pokání jsem se jí opil, k vůli otcí!

Matěji Dobeckých tekly slzy po červených tvářích; Kavka se smál: »Za pokání jsi se napil »čisté«, hahaha! Pro pána krále, to se práší! Za pokání!«

Matěj Dobeckých vyprázdnil pohár a přisvědčil:

»Za pokání, za pokání, příteli! Za pokání, protože jsem vyhnal otce do světa, že se stal opilcem. Protože byl opilcem, proto piju. Protože jej mám rád, protože je mi dobře, když si na něho vzpomenu.«

Kavka se nemohl uklidniti: »Za pokání ji pije, hahaha!«

»Za pokání, příteli můj!« odpovídal Matěj. A myslíš, že je to snadné?! Krvavé pokání je to, oh! Žena, chudák, pláče bez ustání, děti, ubožátka postrašená, se mne bojí, prosí mne: tatínku, nepijte! Ale já, já musím pít. Žízním po kořalce, stále žízním. Otec se mi zhnusil, vyhnal jsem jej do světa a nyní dělám pokání a jsem opilec. Kořalky jsem žízniv, já, Dobeckých hospodář, žízním po »čistě!«

Tloukl do stolu, nevýslovně smuten, nevýslovně. Kavka bručel: »Podivné opilství! Já jsem veselý, když jsem opilý, ale ten . . . je celý bez sebe. Pomalu by ho člověku bylo líto . . .

Dveře se otevřely a vešla Dobeckého žena, suchá, kostnatá, uplakaná, plachá a nešťastná.

»Oh, Matěji, pojď domů! Všude tebe hledám, pojď domů! Děti pláčou, pojď domů! Nejstarší chlapec je celý stonavý, neustále mne honí: jdi pro tatínka, maminko, jdi, pro boha, ať neumře od kořalky. Každý den mne chudák honí pro tebe a nic to nepomáhá. Pojď domů, muži! Otec ti umřel, z Chorvatska přišlo psaní, že umřel. V strašné bídě umřel, na cestě; pojď domů, abys neumřel jako umřel on. Pojď, prosím tě, pojď!«

Zaplakal Dobeckých Matěj, zaplakal tak strašně, že všichni lidé vyskočili. Padl obličejem a roztaženými rukama na stůl, až se kořalka rozlila po zemi.

»Otec umřel! Tam umřel a nevěděl, že jsem opilec jako on, že piju kořalku jako on pil! Ah, nepůjdu domů! Nepůjdu, ženo, nepros! Musím do do světa, abych umřel jako umřel můj otec! —

Líza.

Milka Loicičova, nedávno ustanovená, mladická telegrafistka, přišla z úřadu domů. Bylo už po osmé hodině večer. Povečeřela v kuchyni u své dobré paní Darbušové skrovnou večeří, vypila sklenici vody a vrátila se do svého pokoje.

Nádhery nebylo v jejím malém království, ale jí stačily úplně dvě prosté pletené židle, malé železné umývadlo, okrouhlý stůl, skříň, noční stolek a jednoduchá postel. Vše to zcela stačilo pro její spokojenost. Po stěnách rozvěsila ilustrace, které jí kdysi dala její hospodyně; na malé okrouhlé zrcadlo v koutě nad umyvadlem připevnila papírového motýla s rozpjatými křídly a na stěnu u hlav postele pověsila prostý černý křížek, který dostala kdysi od své staré pobožné tety. —

Jediné okno vedlo sice na úzký, temný dvorek, do kterého nikdy nesvítalo slunce, ale což Milka věděla, že za dvacet zlatých nesmí mnoho chtít.

Ah, a bylo přese vše tak příjemno doma »ve svém«. Tak si oddychla, když ji objal chladný, poněkud vlhký vzduch jejího bytu. Bylo zde vše klidné, tiché. Někdy zamňoukala dole na dvoře nějaká kočka, nebo byly slyšeti občas v noci skrže tenký strop kroky bydlících nad ní, ale přece nebylo stále slyšeti onoho věčného klapání strojů, onoho nervosního chvatu a šeptání, jednotvárné píle poštovních síní.

Tak byla ráda, že je sama . . . Seděla docela sama u stolu, četla nebo psala do pěkných sešitů poznámky, týkající se různých úředních služebních předpisů. Okrouhlý stůl nebyl připravený pro takovou práci a často ji bolelo na prsou z nepohodlného sedění. Pak se opřela o lenoch židle a pro osvěžení myslila a snila nejkrásnější sny.

Věděla dobře, že jsou její sny pro takovou ubohou, chudou telegrafistku, jakou byla ona, zcela zbytečné a docela i nerozumné. Sama by byla nepověděla svých tajných myšlenek živému člověku za celý svět, ale ráda se jimi těšila.

Také dnes večer, když usedla ku stolku, objala ji sladká snivost. Opřela hlavu do dlaně a hluboce se zamyslíla. Několikrát přelétl přes její zamýšlený obličej rychlý úsměv, v snivých očích se tu a tam zajiskřil veselý, dovádivý záblesk a z plných červených rtů unikl hluboký touhyplný vzdech.

Nač myslila?

Ah, jistě to bylo něco krásného, ale směšného a pošetilého. Neboť se najednou otrásla, za-

smála se polohlasitě, vyskočila vesele ze židle a řekla si jaksi shovívavě:

„Děvče, děvče, jak jsme pošetilé.“

Dnes bylo prvního. Už dávno se rozhodla, že začne při první příležitosti zcela pořádně šetřit. Nikdy, ovšem, jí z platu ničeho nezůstalo, ale dnes přece nesla první pětku nahoru do poštovní spořitelny. Na jaře ji sice bude potřebovati, aby si koupila slaměný klobouk a slunečník, ale do té doby jest pětka všude lépe schována než v její kapse. Dovedla by ji velice snadno před časem utratiti a co by potom bylo, kdyby neměla ani peněz ani klobouku!

Odešla tedy dnes odpoledne na chvíli do prvního poschodí, kde se ukládají úspory.

Mladý, hezký úředník jí dal knížku, do které musila zapsati své jméno. Podepsala s jakousi pýchou své originálně podškrtnuté jméno, a s menším sebevědomím připsala: »Telegrafistka.«

Bylo jí už trochu nepříjemné, že byla bez klobouku a v zástěře: úředník by mohl mysliti, že je to nějaká služka.

Nu, nyní viděl už z písma, že je inteligentní a ještě zvláště, čím je.

»A, slečna je telegrafistkou?« tázal se zdvořile a podíval se na ni pozorně okénkem.

»Ano,« řekla se vším úsilím vážně. Třeba totiž všude zachovávat svou důstojnost a takový pan asistent si nemusí mysliti, že je proti ní bůh ví jakým zvířetem.

Avšak hle, zmýlila se. Pan asistent nebyl docela nic tak přesvědčen o své velikosti, jak si myslila.

»Tak? A — a, to je znamenité, pak jsme tedy jaksi kolegy, slečno?«

A podíval se jí škádlivě do očí, že se živě zarděla.

»Opravdu mne těší,« řekl ještě, když jí doručoval knížku, a dodal tiše: »Na shledanou.«

A její srdce se tak pošetile zachvělo při jeho přívětivém pohledu.

Šla pomalu po schodech do svého oddělení a ještě dlouho přemýšlela, jak je to divné, že mají někteří muži tak velmi krásné, teplé, rozmilé oči, jako na příklad ten pan asistent nahoře v prvním poschodí.

Večer pak jej potkala náhodou ve vratech pošty. Pozdravil dvorně, a když se po několika krocích obrátila, stál ještě na místě a díval se za ní.

Nyní přemýšlela už dobrou hodinu o asistentech vůbec a o »svém« zvlášť.

Byla hrozně zvědavá, jak se jmenuje. Každou chvíli prohlížela jeho podpis ve své knížce, ale kdo pak se vyzná v hieroglyfických podpisech poštovních úředníků.

Konečně pohodila energicky hlavou a šla spát. —

— — — — —
Od toho dne potkávala naše telegrafistka velmi často svého nového známého. Zardívала se stále více, vždy, když se s ním potkala, a jejich oči se setkávaly stále v delších pohledech.

Stávala se roztržitou a jednoho dne udělala v úradě první chybu.

Ah, jak ji mrzelo, že ztratila svou tak dlouho zachovávanou pověst nejpoctivější přesnosti, a nad to se jí její družky tak zlomyslně vysmívaly.

»Co to je přece, že se Milka splela?« tázala se flegmatická Iva tonem lehkého údivu.

»I, tak!« odvětila zlatovlasá Klára prostě.

Živá a svévolná Líza se zasmála:

»Ah, zamilovaná je.«

»Zamilovaná?!« tázaly se a volaly všechny ve sboru. A potom byl smích, otázky, chechtání se, divení.

»Ty, Lízo, do koho, kdy, jak?« tázaly se ve všech tónech, ve všech nuancích; ve vysokém sopránu i hlubokém altu.

»Do asistenta Digniče; kdy, nevím, jak, také ne.«

»Do toho v prvním poschodí?«

»Ano, ano.«

»Hezký je.«

»Pěkný!«

»Docela feš.«

»Ať žije Milka! Dobrý vkus, znamenitá myšlenka!«

Ale Milce začínalo být horko a byla by se nejraději rozplakala.

Ty zlé svévolnice a ta Líza! Chvála bohu, že se mezi dveřmi ukázal pan inspektor, měla aspoň chvíli oddechu. Ovšem, ten brzo odešel a pak bylo zase předešlé halo.

»Nechte mne, vždyť nevím ani jak se jmenuje!« vzdychla a do očí jí vhrkly slzy a tekly po zardělých, rozpálených tvářích.

Tak zle to naše živá, rozpustilá společnost přece jen nemyslela. Utichly a hlučná Líza byla hned u stolu Milky.

Objala ji kolem krku a pohladila jí něžně vlasy. »Ty, Milko, zlobíš se? Vidíš, že se nezlobíš?«

A naklonivši svá malá, stále se smějící ústa až k uchu Milky, pošeptala jí:

»Víš ty, Milko, on tě má rád. Jest přítelem mého bratra a říkal mu, že tě má hrozně rád. Nevěděl, že jsem ve vedlejšíh pokoji a že poslouchám.«

»Zlobíš se ještě, Miličko?«

Ah ne, nezlobila se. Oči měla ještě mokré slzami, ale svítily jako dvě perly, tak šťastně, radostně, vesele.

Od té doby se stala Líza přítelkyní Milky.

Ta Líza, jak ji měla ráda, každého dne ji vypravovala o něm něco nového.

»Musím se smáti,« vypravovala Líza. »Tak se snad ještě jakživ nikdo nezajímal o to, co děláme a mluvíme my telegrafistky, jako ten Dignič. Všechno chce vědět až do puntíku, a když začnu mluvit o tobě, poslouchal by celý den, ač se má velice na pozoru, aby to nebylo znáti.«

»Chodí k vám často?«

»I, stále je u bratra. Ah, to jsou ti někdy mezi nimi debaty a lamentace: celý svět by postavili na hlavu, kdyby to šlo. Ženská emancipace, socialism, literatura, umění a všechny možné denní otázky spolu projednávají. Jakmile přijdu domů, jsou ovšem ihned na tapetě telegrafistky,« vzdychla tragikomicky Líza ku konci svých zpráv.

Ta Líza byla opravdu zlatá! Živá, škádlivá a přece tak dobrého, něžného srdce.

A jednou byla Milka zase celá bez sebe štěstím.

Pršelo a neměla deštníku.

Otáčela se rozpačitě ve velkých vratech pošty, nemohouc se rozhodnouti vyjít do deště.

Můj bože, její čerstvě vyžehlené batistové šaty by byly hned celé pomačkané a mokré a to by byla přece škoda!

„Má poklona, slečno,“ ozvalo se za ní. „Nemáte deštníku? Smím být tak smělý?“

A než se vzpamatovala, jak a co, už šla ulicí zavěšená s ním.

„Snad znáte mé jméno,“ řekl jako v rozpacích. „Vilko Dignič.“

Neřekla ničeho, jen se usmála, ale její oči mu říkaly, že jej už dlouho, dlouho zná.

Jak bylo krásné být takto u něho.

Vzdychla štěstím a v duši se jí rodila víra a důvěřivost. Ale chtěla by stále, stále být tak u něho, aby jejich duše tonuly v upřímných, teplých pohledech a srdce bylo ve vědomí nepopsatelného, krásného, čistého štěstí.

Nemluvili ničeho po celou dlouhou cestu k jejímu domovu. Pohlédli na sebe, usmáli se a mlčky kráčeli vedle sebe. Cítila jak on chvílemi něžně, letmo, sotva znatelně přitiskl její ruku k sobě, a její srdce se zachvělo podivným citem.

Příliš brzy pro oba stáli před domem, kde Milka bydlela. Stanuli několik okamžiků, a pak

se rozešli s radostnou nadějí, že se brzy zase uvidí.

A od té doby se vídali častěji. Jakási tajná síla je přitahovala a spojovala. Myslili stále jeden na druhého a byli šťastni, mohli-li se na okamžik viděti.

II.

Družky už Milku neškádlily. Když přispěchala do úřadu celá zardělá a rozradostnělá, věděly všechny, že viděla svého Vilka, a byly všechny příliš dobré, aby kalily žerty její něžné mladé štěstí.

Měla je všechny velice ráda. Někdy přinesla kytičku karafiátů nebo růží, které pěstovala její hospodyně doma na okně, a rozdělila je mezi ně. Vždy sečtla doma, stačí-li množství květů pro všechny, a bylo-li jich příliš málo, utrhla několik větviček rozmarýny, která rostla u ní v jejím pokoji.

Potom přišla do úřadu a rozdělovala své bohatství.

•To je pro Lízu, to je pro Kláru, tenhle karafiát pro Tinu, ta rozmarýna pro Ivu!•

Líbilo se jí házet jim květy do sukní, do obličeje nebo na stůl mezi dlouhé pásky úzkého telegrafního papíru. Všechny ji měly rády a ona jim byla v srdci tak vřele vděčna za každý přívětivý pohled.

»Ty, Miloši, jak jsi hodný!« říkaly a vesele jí kynuly od svých stolů.

Zvykly si mluvit s ní v mužské osobě. Znělo to tak něžně, tak srdečně — dovádě, když s ní mluvily.

»Vida našeho Miloška, jak se vystrojil,« mínily dobromyslně a opravovaly jí záhyby na čerstvé lehké letní bluze.

Ach, bylo krásně býti mezi nimi ve velikém prostorném poštovním sále v líném, horkém odpoledním vzduchu.

A večer, když odcházela, čekal Vilko, pozdravil ji a doprovodil ji domů. Někdy šla večer ještě na chvíli s Lízou, pila u ní skleničku malinové šťávy nebo limonády a pak ji Dignič doprovodil zase domů.

Mluvili velmi málo o sobě, stále bylo tolik jiných věcí, tolik jiných událostí.

Jednou potkali dva chudáky. Bylo viděti, že je to muž a žena. Byli ubozí, chudě oblečení a churaví. Podpírali jeden druhého, a jen zvolna se ploužili dál.

»Chudáci, jak je mi jich líto,« řekl Vilko.

»Ano, i mně je jich ze srdce líto,« přisvědčila ona.

»Ale něco přece mají ve svém neštěstí. Jsou dva, nejsou sami. Hle, jak se o sebe opírají. Myslím, že je nejstrašnější, když člověk nemá živé duše, o níž by se opřel, která by pro něho žila, již by mohl zasvětit své city. Tak strašně je, tak pusto, smutno! Máte srdce, ale k čemu vám je, když nemůžete cítiti ničeho, než hroznou, mu-

čivou prázdnotu. — Mně je do dna srdce líto všech, kteří si nemohou nebo nedovedou získati veškeré sympatie cítících bytostí. Jsou sami, opuštěni a nešťastni, i když je veřejnost ctí a váží si jich. Člověku nestačí sláva, důstojenství a bohatství, povrchní přátelství známých ho nemůže potěšiti, právě jako kolegiální důvěra všedního přátelství; potřebuje nejhlubších, nejněžnějších záchvěvů srdce a nejsvětějších citů lidské duše, chce-li býti šťasten.◀

»Ale člověk může býti i sám v sobě šťastným,◀ odporoval.

»Ovšem, také, má-li takovou povahu, ale trvalým takové štěstí přece není. Je šťastným snad proto, že svět je krásný, že jsou lidé dobří, že sám má veselé a lehké srdce, a stále se mu svět nezdá krásným a lidé nejsou stále dobrými, a potom se znenáhla ztratí ona zásoba štěstí, které od přírody nosil v srdci a zůstane jen pustá prázdnota, nehledá-li štěstí v jiných.◀

»To znamená, my žijeme více v jiných než sami v sobě.◀

»Ano, jsme-li šťastni, a chceme-li býti šťastni.◀

»To se mi zdá poněkud přehnaným.◀

»Ne. Proč přehnaným? Kdybyste se chtěl ohlížeti na mínění massy nebo kteréhokoli jednotlivce, pak ovšem by bylo mé tvrzení přehnaným. Ale já myslím jinak. Netoužil jste ještě nikdy po bytosti, která by vám rozuměla, ve které byste žil a která by žila ve vás?◀

»Ano.◀

»Tedy?! Vidíte, že mám pravdu. Tak jsme divní, my lidé, stále bychom něco chtěli. Jakoby-chom šeptali: přeju si, přeju si, ale kdyby se nás někdo zeptal, čeho si vlastně přejeme, polovina by nás mlčela, protože bychom nevěděli co odpovédít.«

»A čeho si přejete vy?«

»Sr.lce, duše!« řekla polohlasitě a přivřela oči. A ta duše, po které toužila, plula jako ve snu před ní, vysoko, něžná, plna ohně, síly a půvabu.

Umlknul. Miloval ji v tom okamžiku více než jindy, přitiskl by ji k sobě, políbil by ji na ty její sladké oči a měkká ústa, a zvolal by:

»Chceš mne? Dám ti celé srdce a celou duši!«

Šla tiše vedle něho. Byla mu tak blízka a přece se mu zdála tak vzdálenou. Doufal a obával se a — mlčel.

* * *

»Ty, Lízo, jak jsem šťasten! Ty nevíš tak, tak...« A téměř vzdychala štěstím.

Líce se jí rděly a zdálo se jí, že je příliš malá, příliš slabá pro to veliké, krásné štěstí, které ji naplňovalo.

»Víš, políbil mne právě sem na ústa. Ach, jak to bylo krásné!«

A přivřela oči a opřela hlavu o Lízino ramě. Líza se zasmála.

»Ach, podívejme se na dítě, co pak je to za ohromnou věc! Vždyť je ti už osmnáct let, ty

děvče! Ale milujme, milujme! Jsem tak mladá, mám skoro příliš mnoho života a mladosti Tak velice bych někoho líbala. Ale což, když nemáš koho!»

A Líza se postavila do prostřed pokoje a patheticky vzdychla.

»Když není hrdinů, tak jich není!»

Milka se musila smáti.

»Ah, počkej, přijdou ještě!»

»Ah, co přijdou, přijdou!« rozlobila se Líza. Kdy přijdou a jací! Nyní, když je vše tak krásné, nyní nemáme jiné práce než stárnouti, ztráceti každého dne trochu té své svěžesti a žítí ze dne na den a čekati až vše odletí, všechny naše krásné touhy, všechny naše krásné, mámivé ideály! A ty nemůžeš ničeho učiniti pro sebe, pro své štěstí, smíš jen čekat! To je něco krásného, ten náš osud! Každý je kůjcem svého štěstí, bubnují do světa hloupí lidé. Ha, ha! Jak si je kujeme my děvčata, když nesmíme vzítí do ruky kladiva?»

A Líza zadupala hněvivě.

»Ah, ty sladké dítě, jen se dívej na mne! Ty máš ovšem své štěstí, tak náhodou jsi je našla, ale já, ale ostatní! ... Myslíš, že my bychom nebyly právě tak rády šťastnými jako ty? Ale co chceš! Někdy jdeme po ulici, blýskneme na někoho svým pohledem a jakobychom si myslely: Ty, snad jsi ty tím štěstím? A někdy mi je, jakobych musila někoho prositi: Ty, miluj mne!«

Ale to je všechno hloupost! Potom přijdu domů, a přiznám si docela upřímně, že jsem husa. Ale konečně uváží-li se, je to přece hrozné

bezpráví, že nesmíme ani malíkem hnouti pro své štěstí. To koketování, to lovení mužů po různých plesích a jiných podobných příležitostech na svou roztomilost to je dovolené, jaksi patentované; ale kdyby rozumné děvče přišlo k rozumnému muži a řeklo mu: »Jste mi sympatický, ráda bych lépe poznala vás a vaši duši!« to se ovšem nesmí! Jen náhoda, náhoda. A není-li té hloupé náhody, pak s bohem, štěstí! Protože je takový zvyk, vezmeme si prvního, který se snad ohlásí, a jsme-li příliš rozumné a příliš svědomité, abychom si vzaly muže, který nemá celého našeho srdce a celé naší duše, nu, pak zůstaneme tak!«

Milku polekal jaksi tento výbuch Líziny nespokojenosti a pohládila jí vlasy a čelo téměř bázně:

»Ty chudáčku, tak je mi tě líto!« řekla tiše, a bylo jí, jakoby jí činila křivdu svým štěstím. »Hněváš se na mne?« tázala se proto něžně a prosebně.

»Ah, proč bych se hněvala, hlupáčku? Ne, ale někdy mne víš něco chytí, a potom vysypu celou svoji moudrost. Příliš myslím, to je to. Víš, nic nemysleti, to je nejlepší. Někdy myslím tolik, že se mi hlava točí. Myslím za sebe a za jiné a to je velice pošetilé. Nic nemysleti, to je nejlepší!« opakovala a se smíchem zatřásla Milkou.

»Oh, tak jsem mladá!« vzdychla a vypjala se do výšky.

Tak tu stála štíhlá, kvetoucího obličej a jiskřících se očí, vtělená mladošť, vtělený život.

•Hleď, a když myslím dále, když myslím na budoucnost, mám strach, mám opravdu strach! pokračovala a její obličej přeletěl okamžitý smutek. •Je mi dvacet let, jsem mladá, ale jak dlouho! Tak se bojím oné reakce, onoho: potud a nic dále! Nic už v tobě neporoste, nic už neroste mladost, radost ze života, vše se zastaví a pak se zmenšuje a zmizí beze sledu. Není to smutné, strašné?•

•To je osud všech, připomněla Milka.

•Ano všech, ale ne všech stejně. O, někteří mají mnoho od života, jiní ničeho. Jedni vypijí svoji mladost a celé její štěstí, ostatní se smějí jen dívat, jak jim mladost uniká a hyne. A my ženy! ... Oh, jsme tak snadno šťastné, máme jakýsi zvláštní talent býti zcela z duše šťastnými, zcela do krajnosti, ale vpadneme beze štěstí, pomalu nám vráskovatí líce a srdce nám sestárne. Zůstaneme samy, nemáme nikoho, svět nás nenávidí a my jeho. Vidiš a není to bezpráví: některé jsou šťastné, mají muže a děti, v nichž znovu omládnou, jiné nemají živé duše pod sluncem. Bojím se zůstatí tak sama.•

•O, ty má Lizo, jaké máš divné myšlenky!•

•Divné? Proč? ... Nijak nejsou divné. Je nepříjemné, přiznati si pravdu. Dnes jsem už v proudu, proto tak mluvím. Ó, jinak pro denní potřebu mám docela slušnou filosofii, víš takovou •Nothfilosofie•. Co láska a štěstí, to je největší pošetilost, hloupost a ubohost. Když je člověk tak krásně sám, to je znamenité. Sich selbst genug. Ibsen má pravdu. A pak se pyšně zdvihne hlava,

a hledí se opovržlivě na všechno ostatní hloupé lidstvo, které se tak žene za štěstím a láskou! Vidíš, taková moudrost je přece pohodlná a z nutnosti s ní člověk dobře vychází. Ovšem, někdy přece začne páliť v srdci, a filosofie se ztratí jako sníh na slunci. Ah, co! konečně chce býti každý šťasten, a jeden má k tomu takové právo jako druhý. Ale brr! Nyní mám už sama toho všeho dost!

Vstala, zasmála se hlasitě, ale trochu nuceně.

„Ještě jsme mladé, ještě, ještě!“

Když Líza odešla, myslila Milka ještě dlouho na ni a všechna její slova.

Konečně má pravdu!

Ano, ano, kdyby neměla svého Vilka! . . .

Polekala se této myšlenky, usmála se a s egoismem, vlastním šťastným lidem, zapoměla na Lízu a pohroužila se ve své krásné, šťastné sny.

Oh, ano, ten Vilko!

Měla jej tak ráda, a stále, stále na něho myslila.

Měla jen starost, že byl tak velmi moudrý a vážný. A tolik uměl povídati, vše tak zajímavé, poučné a duchaplné, že se ptala někdy se strachem, může-li býti spokojen s ní, která je tak povrchní a zapomnětlivá. Četla ovšem stále velmi mnoho, ale docela nic si nemohla zapamatovati, vše se nějak ztratilo. Ah, ona nic nebyla podobna ženě, kterou tolikrát líčil Vilko vroucími, nadšenými slovy jako vzor pokrokové samostatné ušlechtilé ženy.

Oh, až zpozoruje, že ona není taková, že není tak vytrvalá, jistě na ni zapomene. Vždyť sám řekl, že miluje-li, chce milovati ženu a ne dítě.

Měl ji rád, představil ji své matce, která byla zámožnou vdovou, a ta ji přijala objetím a polibky.

Dal natisknouti jemná elegantní snubní oznámení, která pak spolu rozesílali, ale ona se přece bála, že mu restačí, že je proň příliš málo.

Stále se ho ptala svýma velkýma dětskýma očima, které hleděly bázlivě a vlhce z jemných, dlouhých řas, miluje li ji, má-li ji rád, opravdu rád.

Rozuměl těm jejím tichým, prosebným pohledům, zasmál se na ni, a v odpověď ji něžně, šťastně objal.

»Ty dušičko!« říkal zvolna a tiše, a její oči se na něho usmály ve velikém nepomíjejícím štěstí. Dohodli se, že se za tři měsíce vezmou a pak se ubytují v malém, ale vkusném domku Vilkovy matky.

»Já vám budu se starou Ninou hospodařiti a vy nebudete míti jiných starostí, než býti docela poctivě šťastnými,« říkala někdy ještě svižná a zdravá Vilkova matka, a smějíc se, dívala se do jejich zardělých šťastných obličejů.

Stará Nina pak mačkala vždy mezi prsty zástěru, když potkala Milku na schodech nebo v pokoji a v duchu se radovala z mladé hospodyně, která měla tak měkké, dobré oči.

Milka nechtěla hned vystoupiti ze služby, ač ji Digničova přemlouvala.

›Vždyť nemám kam jít a do svatby se chci vydržovat sama, když už jinak ničeho nemám,‹ řekla a podívala se dobré matce — tak totiž podle jejího přání nazývala svou dobrou tchýni — tak krásně do očí, že tato nevěděla docela nic namítati.

Vilkovi se velice líbilo chování jeho nevěsty. ›Podívejte se na mého Miloška, jak dovede být statečný,‹ pochválil ji někdy a pak ji škádlil, jak dovede hospodařiti, když ji vezme zrovna od aparátu k oltáři.

›Oh, nech ji, naučím ji všemu, čeho je třeba,‹ hájila ji jeho matka, která jí nakoupila i celou výbavu.

Měla ji nějak zvlášť ráda a děvčeti to dělalo nevýslovně dobře, milovala ji už napřed jako pravou matku.

S Lízou byly skoro stále spolu, právě jako dříve; pomáhala jí vyšívati monogramy, nezlobila se už tak nad ženským osudem, byla zase tou starou, škádlivou Lízou, jak ji znala Milka a její družky.

›Ó, jen nic nemysleti, nic nemysleti!‹ volala mezi smíchem, stáhla rty a zahvízdala skočný, veselý popěvek.

A takovou ji chtěly mítí její družky.

Milka byla poslední dny před svatbou velmi zneklidněná.

›Snad mu to bude líto, snad se mne nabaží,‹ opakovala si stále znovu, a trápila se různými temnými předtuchami.

Večer před svatbou se procházeli alej.

Bylo už temno a hvězdy svítily hustými větvemi košatých stromů. Vzduch byl měkký a vonný, vše kolem bylo ponořeno v klidné a snivé mlčení.

Jí začalo býti smutno. Bylo jí, jakoby ho nyní musila v posledním okamžiku ztratit, jej, svého Vilka.

Zaplakala.

»Proč pláčeš, moje zlatá?« tázal se jí něžně a přivinul ji k sobě.

»Je mi tak těžko, [tak mne bolí srdce,« zasteskla tiše a přitiskla se k němu.

»Proč, duše? Zítra už budeš mojí,« řekl a při zvuku vlastních slov jej přeletělo štěstí, že zaseptal ještě jednou přidušeně: »už zítra,« a přitiskl ji vášnivě k sobě, že jí to zabořelo.

Mlčeli nějaký čas, a pak se ho ptala sotva slyšitelně:

»Máš mne opravdu rád?«

Její měkká ústa se dotýkala téměř jeho uší, a její horký dech mu ovíval obličej.

»Jak bych tě neměl rád, ty zlatá moje dušičko,« řekl něžně a šťastně. »Což necítíš, že tě miluji, což opravdu toho necítíš?«

»Ano, ano, ale bojím se.«

»Čeho, drahá?«

»Budoucnosti se bojím. Hleď, mně je stále, jakobych byla příliš málo pro tebe. Jsem příliš prostá a naivní, a ty mi stále říkáš, že si představuješ ženu pokrokovou, statečnou, podnikavou a energickou. Nejsem taková, hleď. Ah, byla bych ráda duševně silná a velká, rozumná pro tebe

i pro sebe. Namáhám se často, abych si osvojila nějaké bohatství duše, nějakou svěžest vůle, tak, abych se stále rozumně ovládala, abych kriticky pozorovala svou duši, ale nikdy se mi to nepodaří. Stále jsem a zůstanu dítětem okamžiku, neovládám srdce, ale ono ovládá mne.«

»A proto se bojíš, ano?«

»Ano, proto se bojím, že se ti časem znudím, že se mne nabažíš.«

»Ach, mlč mi, mlč mi,« řekl skoro nespokojeně, a přitiskl svá horká ústa na její. »Jak jsi mi špatně rozuměla. Jaká bys přece byla žena, kdybys cítila rozumem a ne srdcem. Ne, žena musí mít srdce, něžné, citlivé srdce. Srdcem nechť je mocna, city duchaplná. O, žena je duševně vždy svěžejší, vzdělanější než muž. My muži myslíme rozumem, žena srdcem, a proto je ona ve svých citech jemnější než muž. A ty? Ty se ani neznáš! Jsem přesvědčen, že by má Milička byla právě tak statečnou a odvážnou, kdyby se jednalo o něco důležitého, jako kterákoli z těch pokrokových, energických žen nové literatury, které se mi líbí a imponují mi, ač jsou možno jen duševním výplodem některého nadaného autora. Mám tě tak nevýslovně rád, přes tvé veliké srdce, které je i beztoho jen moje, ne?«

»Ano, ano.«

A pak mlčeli oba.

Velké štěstí nemá slov.

Kolem nich vznikala noc tichá, slavnostní. Vítr šuměl ve stromech, na vysokém nebi svítily hvězdy, ve vzduchu plul klid. Seděli těsně vedle

sebe a myslili na to, že po této svěží, nadějeplné noci přijde světlá, růžová ranní zora, že na východě zazáří krásný, teplý den.

Zítra už, zítra.

III.

Milka se stala Vilkovou ženou.

Někdy, když byla sama, zdálo se jí, že celé její štěstí je jen výplod fantasie, a vždy se jí zachvělo srdce bázní, aby se náhle nevzbudila z toho krásného slunečného snu.

Chodila po pohodlně, elegantně upravených pokojích, a stále se ptala sebe samé, je-li to pravda, že to vše je její. Často stála zamyšlena u okna a točila celé hodiny snubním prstýnkem mezi prsty.

Zdálo se jí to skoro směšné, že je vdána.

»Paní Digničová,« to znělo tak důstojně.

Nevolky se vždy usmála, když si vzpomněla, že je vdanou ženou. Postavila se někdy před zrcadlo, vážně se uklonila a zvolna a důrazně řekla:

»Má poklona, paní Digničová.«

A pak se smála, smála až slzela.

Její tchýně se musela často smáti její naivnosti, a Vilko jí říkal stále, že je jeho malá, hodná kočička.

Líza chodila k nim často, a konečně trávila svůj volný čas více u nich než doma.

Milka ji měla ráda a k večeru ji nechtěla pustit domů.

»Ach, zůstaň ještě trochu, Vilko tě pak doprovodí.«

Líza se dala přemluvit a pak hráli s Vilkou šach, a Milka se smála a škádčila tu jednoho, tu druhého.

»Sama nehraji; dívati se na vás je mnohem zajímavější,« tvrdila a tiskla se spokojeně do kouta divanu.

Bylo na podzim, když se zasnoubila s Vilkou a nyní nastala zima.

Venku bouřil vítr, v pokoji sálalo z kamen příjemné teplo. Lampa zastíněná zeleným stínítkem dodávala pokoji útulnosti a jemný, šedomodrý kouř, vinoucí se z Digničovy cigarety ku stropu, doplňoval ještě a zvětšoval tento pocit.

Na jednom konci stolu hráli Líza a Vilko šach, na druhém vařila Milka čaj a její tehýně vedle ní pletla horlivě punčochy, neodešla-li dříve do svého pokoje.

Milka zcela tiše někdy zatahala Vilka.

»Ty, Vilko?«

»Co.«

»Nic!«

»Proč mne voláš?«

A ona se k němu těsně přivinula a zašeptala mu do ucha:

»Proto, že tě mám ráda.«

Líza pohrozila prstem.

»Pst! Raditi se zapovídá!«

»Ale mluvití ne!« řekla Milka a pak byl zase chvíli klid.

»Ty, jaký byste vy dva byli fešný pár,« řekla jednou Milka a radujíc se ze své myšlenky, zatlaskala rukama.

Líza se zarděla, Vilko stavěl dále své figury.

»Opravdu,« pokračovala Milka. »Ty jsi velký, ona je veliká, ty jsi ještě k tomu moderní, hezcí jste oba, rozumní, až je to zrovna hrůza a povahy máte podivuhodně podobné. Víš, Vilko, mně se zdá velmi divným, že jsi si mne vzal. Takový malý drobeček, bez postavy, roztržitý, lehkomyšlný až hrůza. Víš, Lízo . . .«

»Mlč, mlč ty štěbetalko,« zlobil se Vilko, zdvihl ji a zatančil s ní po pokoji.

»Nech mne, nech mne,« prosila Milka vysoko ve vzduchu. »Že se nestydíš, co řekne Líza!«

»Oh, ať řekne; myslíš, že je tak pošetilá jako ty?« smál se Vilko, vyzdvihl ji ještě jednou a potom ji posadil jako dítě na divan.

Líza se smála a Vilko byl červený když zase usedl k šachu.

Nebyl již s Milkou tak spokojen, jako z počátku. Byla mu příliš dětinskou, příliš rozpuštělou.

Někdy zavedl rozhovor na nějaké vážné věci a ona se ho ptala s komicky ustrašeným pohledem, je-li mu jí opravdu tak málo líto, že ji chce trápití takovou nudou.

»Pomysli si, dnes jsem četl v nějakém listu znamenitou stať o ženách, činných ve veřejnosti,« začal na příklad, ale Milka se zamračila a tvrdila vzdorovitě, že jí nezáleží na žádné statistice.

»Oh, nech mne, to mne nezajímá!«

»A co tě zajímá?«

»Povíš-li mi, že mne máš rád, hrozně rád.«

»Ale to ti říkám každý den padesátkrát!«

»Slyšela bych to ráda stokrát!«

»Ach, jdi, ty pošetilá,« vzdychl konečně, sice ještě poněkud nespokojen, ale přece už usmířen.

Co mohl chtít, byla přece roztomilým dítětem!

Milka se stala brzy trochu pyšnou. Zvláště doma se stále oblékala ve splývavé domácí obleky, které byly s jemným vkusem jakoby stvořené pro ni. A pak lítala její malá osobička bez ustání z jednoho pokoje do druhého, skákala, zpívala, hned škádlila tchýni v kuchyni, hned zase honila se s Vilkou kolem stolů a židlí.

»Du mein Zuckerpüppchen, du,« říkal jí někdy Vilko a díval se s obdivem na svou malou, živou hračku.

»Ty, dnes se budeme učit,« řekl jednou.

»Čemu pak?«

»Ruštině!«

»Ó, znamenité! Hned začneme.«

A začali opravdu. Ale což, Milce se docela nelíbila mluvnice, jak si před tím myslela. Vše bylo tak suché a zvolna, zvolna se přišlo dál.

»Nic nedáváš pozor! To jsem ti vykládal už víc než dvacetkrát!«

»Ale já si to nemohu zapamatovat! Nač také? Vždyť nepotřebujeme ruštiny tak nutně.«

»Ovšem ne, ale mně by to bylo milé.«

»Ó, nezlob se, vždyť je to konečně jedno. Mám tě ráda, tak velmi, velmi ráda, to ti mohu říci i slovensky, ne, ty zlý muži?«

A potom si mu sedla na kolena a prosila tak dlouho, až jí zase slavnostně vyjevil, že ji má přece rád, ač neumí rusky a nestará se o statistiku a jiné takové učené věci.

Měl ji rád, velice rád, ale spokojen nebyl.
»Proč pak je Líza jiná?«

»Líza? Oh, můj bože, ta přinesla už na svět celou kupu talentů pro celý ten tvůj: »Weisheitskram«. Já nemohu, nemohu býti takovou. Myslíš, že jsem se opravdu nic nenamáhala? Ale když to nejde, tedy to nejde! Nyní jsem se už zcela naděje vzdala, že ze mne ještě bude nějaká učenost, nějaký takový ideál ženské učenosti, jaký rozvíjíš a kreslíš ty, když jsi v dobré náladě. A co bys se zlobil! Večer přijde Líza a můžeš s ní mluvit o všem, co ti přijde do hlavy, vždyť to by stejně bylo nudné, kdybychom obě, já i Líza byly tak vážné a rozumné. Já Líze docela nic nezávidím. Šťastnou přece není, přes svou mou- drost a duchaplnost!«

Vilka se tento výrok nepříjemně dotkl.

Večer přišla Líza.

Byla v dobré náladě; a když byla v dobré náladě, byla vždy duchaplnou, sice poněkud sarkastickou, ale snad proto ještě zábavnější.

»Hleď, Lízo, Vilko chce, abych byla takovou jako jsi ty.«

»Opravdu, Nu, pak bys se mu ovšem nezamlouvala.« Rekla to jaksi tvrdě, téměř drsně.

»Jak jsme dnes protivní,« stěžovala si na ni rozhyčkaná Milka, a Vilko se jí mimovolně podíval pozorně do obličeje.

Byl nějak podivný, záhadný výraz v tom zasmušilém krásném, interesantním obličejí. Jakási velická, nesmírná pýcha a zároveň jakási tichá, zoufalá resignace.

Nikdy dříve ještě nepozoroval, že je ta Líza tak zajímavá a krásná. Oči se dívaly přísně, ale přece jejich intenzivní svit jevil celý vroucí, přidušený žár její duše.

Nevolky se podíval na Milku.

»Tam dítě a zde žena,« prolétlo mu hlavou, a cítil s téměř fysickou bolestí celý rozdíl těch dvou bytostí.

»Ano, Milka byla dítě. Rozmilé, pikantní, dobré dítě, ale přece jen dítě.

Podíval se na ni ještě jednou, kriticky a přísně.

Ano, byla to pravda.

Ona malá, drobná osobička na divanu, které zářila z obličejí veselost, a ta pyšně nakloněná postava s výrazným obličejem, které hleděla z očí pravdivost; tam dítě a zde žena.

»Nebude dnes nic z našeho šachu, pane Digniči?« tázala se Líza, a on se vzpamatoval.

»Jak jste zamyšlený,« řekla skoro pohrdlivě, jakoby uhodla jeho myšlenky.

Usedli.

Vilko přivinul levicí Milku k sobě. Cítil nějakou potřebu chrániti se její přítomností všem nepřijemným myšlenkám. Ona naklonila svou hlavu na jeho prsa.

»Víš, proč žiji?« tázala se najednou tiše a něžně.

»Proč?«

»Protože tě mám ráda.«

»To je ovšem duchaplné.«

»Co, duchaplné, jen když je to pravda.«

Digni se musel smáti. Objal ji a vroucně políbil.

Ó, měl ji přece z celé duše rád, to veselé, dobré dítě.

Líza se stala velmi málomluvnou. Chvillemi se vzchopila ze své zamlklosti, rozvinula všechnu svoji živost a hovornost, ale zase ztichla. Bylo viděti, že je nespokojená sama sebou a se všemi. Konečně vzdychla, vstala a odstrčila hru hněvivě od sebe.

»Co je ti, Lízo?«

»Mám migrénu.«

»Počkej, dám ti nějaký prášek.«

»Ne, děkuji. Musím domů.«

»Vypij tedy aspoň trochu čaje.«

»Nu, ano, prosím. Snad mne trochu zahřeje.

Zebe mne nějak v duši.«

»V duši, u nás? To je přece nemožné! Hleď, jak jsme šťastni!«

Milka stanula před svým mužem na špičkách, položila mu ruce na ramena a políbila ho náhle na čelo a na ústa.

»Nejsme opravdu šťastni?« tázala se potom dětsky vychloubavě.

»Ovšem! A opravdu nemáš také touhu po něčem takovém ty, Lízinko?«

»Ne, nijak!« odpověděla Líza tvrdě a skoro sípavě.

»Neřekla jsem ti, že má právě tak vážné a chladné srdce, jako je celá?« řekla Milka Vilková, ale ten ji odstrčil nespokojeně od sebe a řekl jí přísně, aby mlčela.

* * *

Líza seděla sama doma. Byla volná. Její domácí odešli na procházku; nechtěla jít s nimi.

A když odešli, když zůstala v bytě sama, šla do malého přijímacího pokoje a ulehla na divan. Chtěla jednou mysliti.

A myslila.

Proč jsem, proč, k čemu žiji, co ze mne bude?
Byly to ovšem těžké otázky.

Myslila a dělala logické i nelogické závěry.

Proč jsem!

Nevím sice, ale když jsem tu, mám přece právo k životu, a když žiji, mám ještě jiná práva . . .

Proč, jak . . . ?

Jaký bude konečný výsledek?

Nevím, nevím!

Co myslím, čeho si přeji, v co doufám?

Skoro lépe, že nevím!

Ale ne, musí míti jasno. Zahleděla se na arabesky na stropě; myslila dlouho a hluboce.

V duši vznikaly nejasné vzpomínky. Sledovala je a zdálo se jí, že mají mezi sebou nějakou tajnou souvislost.

Samé naděje žhavé, omamné, smělé . . .

A za nimi zklamání bolestná, ostrá a tak tajná, že je nepřiznala ani sama sobě.

Den ze dne snila o štěstí a o vřelé, něžné lásce . . .

Ale kde je štěstí, kde je láska?

V pokoji bylo ticho; ona slyšela své těžké, hluboké vzdechy, jak se šířily po pokoji a umíraly mezi těžkými záclonami.

Šeřilo se, a s tmou rostla v ní bolest.

A vzpomněla si na své první pomilování před pěti, šesti lety.

Její bratr se tehdy seznámil s Vilkou. Byli oba ještě studenty. Vilko byl černý, snědý, kudrnatých vlasů, jiskrných očí.

Ona začala tehdy snít o mužské kráse.

Vilko měl v obličeji něco cikánsky — smělého a ona byla tehdy celých čtrnáct dní do něho zamilována. Všechny scény, rozhovory, neshody až do konce, který byl vždy stejný: polibky, polibky . . .

Zabořila hlavu do měkkých podušek divanu. Svá horká ústa přitiskla do měkkého sametu.

Líbat, nekonečně, bez rozvahy!

Vše v ní křičelo po lásce.

Proč jsou jiní šťastní a ona ne?!

Nemá srdce, duši?

A Milka, ta Milka!

Nenáviděla ji. Ó, byla by jí s radostí vzkřikla do obličeje. Ty . . . , ty . . . ! Nenávidím tě, nenávidím!

Proč má být člověk šlechtitným, k čemu?

Nic, nic!

Egoism, ten jediný přivede ku krajnímu individuálnímu štěstí.

Čeho nemám, to si vezmu.

Ah, Vilko! Jak nosil svou ženu na rukách a jak ji líbal!

Není to pošetilost? Proč není ona na jejím místě? Cítila by stokrát, ne, tisíckrát víc!

Vrhla se s divanu na zem a ležíc obličejem dolů plakala zoufalým pláčem nešťastných duší.

Byla nábožná a přísná ve svých názorech, ale vše zmizelo v té nesmírné bolesti, v té touze po štěstí a lásce, ve kterou se soustředilo všechno její bytí.

Ó, jen jednu hodinu plných opojných citů, pro něž mřelo její srdce.

A záviděla ve své duši mužkám, jež žijí den, které ráno vyletí, jásají nad květy v měkkém slunečním vzduchu a umírají, když první soumrak políbí zemi. A záviděla všemu, celému světu a všemu tvorstvu, všemu, co bylo šťastné.

V pokoji se zhušťoval soumrak a v prázdném bytě začínalo býti chladno.

V koutech vznikaly neurčité stíny a vše se zvětšovalo.

Oknem sem padalo několik posledních odrazů denního světla a viselo na jasné ploše velkého zrcadla na protější stěně. A zrcadlo sbíralo a odráželo ten stín a soumrak, a vše se zdálo cizím a snivým.

Plakala tiše a oddaně, vzdychajíc polo resignovaně.

Byla velmi unavena.

Venku zazněl zvonek a hned na to kroky po chodbě.

Nepohnula se.

Nyní někdo klepal a vstoupil.

»Což tu nikdo není?«

Zachvěla se. Poznala ten hlas a měla strach. Vyskočila a v okamžiku stála před ním.

»Vy, pane Digniči?«

Hlas se jí chvěl.

»Ano, Milka mne poslala. Slíbila jste jí, že přijdete už před jednou, ale nepřišla jste. Chce jít na koncert do zimní zahrady!«

Byl poněkud v rozpacích. Ten neurčitý, snivý přisvit, podivný jas jejích očí a její třesoucí se hlas, vše ho mátl. Poslední světlo dne padalo na její hlavu a vroubilo ji něžnou gloriolou. Byla tak veliká, majestátní a tajemná.

»Není nikdo doma?«

»Ne, jsem sama.«

»Půjdete se mnou?«

»Nevím, není mi dobře... Uvidím!«

»Pojďte, pojďte!«

»Snad...! Prosím, dovolte...«

Přišla mu malou potaženou židli a její vlasy se téměř dotkly jeho obličeje. Byly měkké, vlhké a voněly svěže a příjemně.

Tma rostla.

»Hned rozsvítím,« řekla, a hledala sirky.

Byla celá zmatená. Hledala je na skřínce, ale byly na stole.

»Mám sirky, slečno.«

Podal jí sirky a když se dotkl jejích chladných, štíhlých prstů, proletěl ho jakýsi zvláštní pocit.

»Tak!«

Rozžala a při chvějném světle zápalky se mu zdála neobyčejnou, milejší, bližší než jindy.

A když rozsvítila lampu, zpozoroval její uplakaný obličej, oči vlhké slzami a scuchané vlasy.

»Co je vám, Lízol?«

»Ah, nic!«

Obrátila se k němu a její pohled se střetl s jeho.

Utichli a pohlíželi zmateně každý jinam.

Jí pálily rty.

Ah, líbatí šilleně, bez rozvahy!

Červený svit lampy se chvěl nad nimi, a ji ovíjel červenavou září.

Podíval se na ni ještě jednou.

»Lízol!«

Obrátila se a viděla jeho ústa, viděla celý jeho obličej cikánsky smělý, vroucí.

A vše kolem ní zmizelo, viděla jen ona ústa, kterých byla lačná, jen onen obličej...

Jemu hučelo v hlavě. Cítil, jak se mu tam žene krev. Zapomněl na vše. Ještě jednou se pokoušel vzmužiti se.

»Půjdete s námi na koncert, slečno?«

A v tom, co to říkal, m chanicky, bez přízvuku sblížily se jejich obličej a rty se objaly ve vášnivém, nekonečném polibku.

Tak ještě nikdy nelíbal a žádná ústa ještě nehořela tak na jeho.

Líbali se šíleně, bez rozvahy.

»Ty ... ty ...!«

Ah, jak křičela to: »ty«!

A jeho duše žhnula pod těmi výkřiky.

Venku se zvonilo.

Pustili se. Rty se trhaly ode rtů a v očích jim hořel dál onen nenasytný, horký žár.

Byla to Milka.

»Můj bože, vždyť jsem věděla, ten Vilko! Jistě jsi byl ještě dříve v kavárně, ty nepolepšitelný! Lízo, dělej, dělej, já se už tak těším! A vezmi si čepici, víš! Mám také čepici, je zima!«

A šli na koncert do zimní zahrady.

*

*

*

Líza se oddávala své vášni.

Navštěvovala Milku, ale jen proto, aby mohla viděti Digniče.

»Štěstí na každý způsob, za každou cenu.«

Vše, co bylo v ní dobrého a ušlechtilého, zmizelo v plameni vášně. Nemyslíla na nic, necítila nic jiného, než to, že se musí jednou nasytiti lásky.

»Proč je to dovoleno ostatním a proč ne jí!«

A když se sešla s Digničem, líbala ho se vším ohněm svého temperamentu.

Byla někdy strašná ve své vášni.

»Vidíš, já věřím, že je bůh, věřím v něho, bojím se ho, ale tebe nechat nemohu. A kdyby byla přítomná minuta mým zahynutím, kdybych

věděla, že přinese celé moře neštěstí, nestarám se o to. Miluji tě, miluji, miluji!«

Objímala ho jako šílená.

»Nech ať se napiji lásky, ať jí umřu!

Někdy se usmála a řekla:

»Piji svou duši z tvých úst. Necítíš, jak je vřelá?«

»Ty jsi mi ji vzal, dej mi ji zase!«

»Zdá se mi, jakoby byla z ohně. Je mi divné, že vše, čeho se dotknu, se nevznítí. Někdy si myslím, jak to je, že tě to nepálí, když se na tebe dívám. Mně je, jakoby mé oči hořely, když tě vidím.«

A on zapomínal, že má ženu a miloval ji, jako Milku nikdy.

Vše velké imponuje.

A její vášeň byla tak veliká, že se příliš prostá láska Milky s ní nemohla porovnávat.

»Nelituji ničeho,« řekla mu. »Ani vteřinu mi nebylo ničeho líto. Život se neměří délkou, ale obsahem. Já žila za každý okamžik, kdy jsi mne miloval, více než dříve za leta. Každý okamžik je pro mne životem. Jak se mám káti?«

Sklonila se k němu a dívala se mu do očí, a on mřel pod tímto pohledem.

Milka nepozorovala ničeho.

Líza se k ní stala chladnou a Vilko už nebyl tak něžný.

A ona nepozorovala toho všeho, jakýsi nový cit ji opojoval a uchvacoval.

Seděla celá odpoledne u tchýně a šily tam malé, malé košilky a krášlily je drobnými, jemnými krajkami.

Matka Vilkova byla téměř šťastnější než snacha. Její tajný sen se vyplnil a stala se žvatlavou a mladou samou radostí.

Její syn se jí nelíbil. Vždyť nedával na jevo žádné radosti, která ji opojovala. A na všechny její sny o malém, drobném vnoučku téměř neodpovídal.

Nu, těšila se, však on se změnil. A připravovala dále se snachou drobné a něžné prádlo.

Když Milka jednou celá zardělá ukazovala Líze celou sbírku malých čepiček a košilek, zbledla tato na okamžik, potom řekla chladně:

»Gratuluji!«

V prsou jí bodlo. Nevěděla, je-li to svědomí, závist či co.

Ale pocit ten brzy minul, a když Vilko vstoupil do pokoje, říkaly mu její oči:

Vím vše! Ale nenechám tě, ne, ne, ne!

Dignič nebyl šťastný. Pálilo ho svědomí, ale nedovedl si pomoci.

Vzdáti se Lízy zdálo se mu totéž, jako zemřít. Navštěvoval ji a zapomínal u ní na celý svět...

Někdy chodili všichni společně na procházku nebo do divadla.

Milka a Líza seděly u okraje lože, Vilko stál vzadu a pozoroval vroucími pohledy Lízu.

Líze byl ten muž vším; byla by se pro něho zabila. Věděla, věděla, že jeho láska není trvalá a

ač byla o sobě přesvědčena, že spíše zemře, než na něho zapomene; přiznávala si, že přijde čas, kdy Vilko vystřízliví a opustí ji. Bála se té chvíle, a proto ještě více užívala přítomnosti.

Jednou byli v divadle. Hrdinkou byla nějaká guvernantka, která se ve své ušlechtilosti odřekla lásky a učinila vše, aby muž, kterého milovala, byl šťastný. Kdysi ji miloval, pak se zamiloval do jiné. Ona učinila vše možné, aby odstranila překážky, které ho dělily od děvčete, které miloval. A když byli šťastni, vzdálila se a svatě si slíbila, že bude stále bdít nad jejich štěstím.

Milku hra dojala.

»Hleď, jak je dobrá,« šeptala dojata.

»Dobrá?!« ozvala se Líza. »Dobrá? Hloupá je, pravím ti. Není nic sobečtějšího než láska. Kdo se může sám zřeknouti, má-li jen trochu naděje, ten nikdy nemiloval. Šlechtnost?! Ah, prosím tě, kdo může být šlechtný a obětovný?! Jaké sentimentální povahy, které nejsou ani schopné opravdových velkých citů! Já bych se nikdy neodřekla, nikdy!«

»A ty?« tázal se Vilko své ženy, roztržitě, jen aby něco řekl.

»O, já ano! Hned! Láska musí dovésti vše.«

»A nemůže-li, protože je příliš veliká, příliš silná?« řekla Líza.

»Láska může vše.«

»Jakoby to byla pravda,« zasmála se Líza.

»Vše dovede, jen odřici se nedovede. Ne, nikdy!«

A když pak Vilko pomáhal i jí do pláště, řekla mu ještě jednou tiše:

»Ne, nikdy.«

Jemu při těch přidušených vášnivých slovech zavířila krev žilami a musil se přemáhati, aby ji nestrhl k sobě a nevykřikl s ní hlasitě:

»Ne, nikdy!«

VI.

Bylo to v prvních dnech dubna. Venku pršelo. Sedá mračna se rozkládala nad nudným městem.

Líza byla u Milky. I Dignič seděl u nich, protože neměl služby.

Mlčeli všichni tři.

Líza stála u okna a búbnovala nervosně prsty na sklo. Dívala se na ulici a zlobila se na drobné dešťové kapky, které visíce na skle jí zastíraly rozhled.

»Nuda!«

Obrátila se nespokojeně k Vilkovi.

Jak byl k ní chladný poslední dobou, jak zřídka ji navštěvoval.

Cítila proč, cítila, že jej zaujímá ona bytost, jež má přijíti.

Podívala se na Milku.

Jak ji pobuřoval ten šťastný úsměv na jejích rtech.

»Proč se usmíváš?«

O, jaká muka trpěla, když Milka k ní přišla a skrývajíc obličej na jejím rameni, sotva slyšitelně zašeptala:

»Ty, kdyby to byl hoch!«

Jak se musila přemáhati, aby ji neodstrčila od sebe, aby ji nepovalila na zem a neudeřila do obličeje!

A nyní ji tajně pozorovala, její malý něžný obličej s jasnými tahy, dětskými ústy, měkkýma očima.

Jak ji nenáviděla!

Ha-ha, a ještě ji kdysi měla ráda a jak!

Vzpomněla si, jak tehdy poslouchala bratrův rozhovor s Vilkou, jak potom vypravovala Milce onu novinku.

O pošetilá, možno že by vše bylo jinak dopadlo, kdyby byla jinak jednala!

»Jak tvoje Líza mlčí,« řekl Vilko Milce.

»I mlčení mluví,« řekla Líza a podívala se na něho.

Snad ji porozuměl.

Vzdychl. Stal se nervosním v poslední době a pod očima měl temné pruhy.

»Ah, jak jste dnes nudni,« zlobila se Milka škádlivě. »Já už opravdu zívám.«

»Nudte se tedy beze mne, musím se trochu podívat k mamince, víš Vilko. Je tak hrozně pilná. Stále jí říkám, aby tolik nešila, že toho bude příliš mnoho, ale nic to nepomáhá. Na shledanou!«

Odešla zvolna.

Zůstali sami a bylo jim, jako by jim to bylo trapné.

Líza čekala, že se k ní Vilko přiblíží. Celá se chvěla, ale stále se opírala vážně o okno.

Neodvažoval se podívat se na ni. Jakási magnetická síla jej k ní vlekla, ale přece jej něco poutalo k židli.

Zdalo se mu, jakoby se slova jeho ženy ještě chvěla ve vzduchu a jakoby mu ten zvuk bránil, aby poskvřnil toto místo, které ještě dýchalo přítomností jeho ženy.

Líza se už nedovedla přemoci. Přiblížila se tiše k němu. A jakoby pocítil oheň vášně, který od ní sálal, zdvihl hlavu.

V té chvíli si leželi v objetí.

»Jen ještě chvíli, jen ještě chvíli,« šeptala Líza a polily ji slzy.

On mlčel a vinul ji těsně k sobě.

»Miluješ mne?« tázala se ho.

Prisvědčil.

»Ne, ne. Už nic. Jen chvíli mne ještě miluj, jen ještě chvíli! Polib mne, vře!«

Jejich ústa se dotekla.

»Ještě více, ještě!« šeptala sotva slyšitelně v jeho objetí.

A on ji líbal, a neslyšel, jak se otevřely dveře, jak měkký smějící se hlas pravil:

»Maminka není doma, šla...«

A neslyšel, když ten hlas náhle zanikl, necítil, jak se naň dívá dvě ustrašených očí, neviděl, jak se malý obličej hrůzou změnil.

Líbal ji, líbal Lízu.

Milka nevěděla, bdí-li či sní. Všechna krev se jí hnala k srdci a zase se šinula k hlavě. Zapotácela se na okamžik. A pak jí bylo náhle zima. Nejprve v srdci a na to se šířil onen chlad

po ní, zvolna se šířil k hlavě a přiváděl do ní jakýsi strašný, hrozný klid. Bylo jakoby byla umřela. Necítila už těla, zapomněla na vše, nebyla si ničeho vědoma, a přece měla myšlenky neobyčejně jasné.

Tiše a pozorně se odplížila z pokoje a šla do kuchyně, stále se opírajíc o zeď.

Chvilí poslouchala, není li uvnitř stará služka, a když bylo vše tiché, otevřela dvěře a vešla do kuchyně.

Odtud vedly dvěře do špižírny a do malé temné komůrky, kde byly uschovány různé věci.

Vzpomněla si, že tam jednou byla a že viděla na staré skříni plno sklenic. Vilko jí tehdy řekl, že je to jakási lékárna, protože stará Meta měla ve zvyku schovávat všechny zbytky léků a různé kyseliny sem.

Bylo jí samotné divno, jak se zde octla. Bylo jí náhle nesmírně těžko, zmocnila se jí naprostá zoufalost. Vzala jakousi lahvičku a otevřela ji. Zarazil ji nepříjemný zápach karbolové kyseliny. Nesla lahvičku mechanicky k ústům a spolkla několik doušků.

Zmocňovala se jí stále větší slabost. Lahvička jí vypadla z ruky a ona si zvolna sedla. Vědomí ji opouštělo, otvírala ústa, ale neslyšela svého hlasu. A v těch bolestech si vzpomněla na bytost, kterou s sebou zničila. Zmocnila se jí nesmírná lítost a hrozný strach.

»O bože, o bože, jen, jen . . .« jektala bez síly.

Její tělo se svíjelo v bolestech a poslední zásvit vědomí zanikal v moři strachu a hrůzy.

* * *

Líza běhala rozechvěna po městském parku. Teď se zastavila a dívala se s údivem na nějaký keř, vzala se bolestně za hlavu a šla zase dále.

Něco ji hnalo vši silou v před, nemohla postáti ani minutu.

A nyní vzdychla a z jejích temných, velkých očí svítily záhadné myšlenky. Někdy se její bledé rty pohnuly a její hlas slabě zanikal ve vzduchu.

Přiběhla sem přímo od Digničových.

O, ten výjev jí otrásl celou duší!

Ten zoufalý křik staré Digničovy se jí zaryl do srdce.

A nemohla se nijak uklidnit.

Jak ji Vilko od sebe odstrčil, když onen hrozný výkřik zavzněl do pokoje.

A pak ten nehybný trup, ta hmota bez života a obličej křečovitě stažený!

Zachvěla se.

O, to se jí zařezalo do duše, hluboko se zařezalo do srdce!

Všechny ony výkřiky, všechny pobouřené, postrašené, zoufalé hlasy se jí ozývaly v uších, vše to jí stálo před očima. A rty se ještě chvěly polibky, ve svalech se ještě chvěla vášeň! A vše to se slévalo v její duši.

Zavzlykala.

Oh, ta hlava ji tak bolela.

Před očima jí kmitaly palčivé blesky a ohnivé kruhy ji zbavovaly schopnosti viděti. Ve spáncích ji bodalo.

O bože, ta muka!

Nesnesitelné! . . .

Zastavila se a stála nepohnutě dlouho, dlouho.

Chtěla na něco mysliti, ale myšlenky se staly náhle tak zdoluhavými a popletenými, že nemohla nijak přijíti k výsledku.

Konečně se obrátila unaveně, bez vůle, zpět k městu.

Na nebi svítily hvězdy a ve svítlnách hořel plyn.

Jí se to vše zdálo nějak divným.

Je nyní po dni noc?!

Šla mechanicky dále.

Něco se dozvěditi, něco spatřiti!

A šla dále, dále.

Zastavila se instinktivně před nějakým domem. Ohlížela se udiveně, a zvolna se vynořovala vzpomínka a myšlenky se urovnávaly do starého obyčejného pořádku.

Dům Digničův.

Ovšem, vždyť sem chtěla.

Vstoupila opatrně do domu a tam ve tmě se zase zastavila, potlačujíc strachem své hlasité, pobouřené oddychování.

Vše bylo klidné, jen shora byl slyšet slabý šepot. Bázlivě se blížila ke schodům a zvolna, tiše jako zlodějka se blížila vzhůru. Na každém

schodě poslouchala, zadržovala dech, a zdvihala s nesmírnou opatrností nohu k novému kroku.

Nyní byla nahoře.

O bože, celá se třásla únavou a strachem.

Dvěře na chodbu byly jen přivřené. Opatrně je otvírala a při každém vrznutí sebou nervosně trhla. Konečně byl otvor tak veliký, že mohla projíti.

Oh, ten strach!

Tiskla obě pěsti na srdce, aby nebylo slyšeti jeho prudké údery.

Nahnula se ku předu a naslouchala všem zvukům každým svalem, každým nervem.

Za dveřmi bylo slyšeti tiché kroky, bolestné vzdychání, přidušený šepot.

Vše to ji ještě více rozechvívalo. Zdálo se jí, že v ní krev vře. Do očí jí vstoupily slzy. Byly horké jako oheň a ona myslila, že to vytryskla krev z jejich vytřeštěných očí.

Opřela se o stěnu a poslouchala znovu. Nyní přestavování židlí, přidušený, rozechvěný hovor, bolestné, tiché, bezmocné kvílení, zmatek, náhlý hluk, nervosní spěch.

A nyní, nyní pláč!

O bože! Slabý, něžný a přece ostrý hlas.

Pláč, dětský pláč!

Zachvěla se.

Stála ještě chvíli, ale neslyšela nic jasného, nic určitého. Každý nerv jejího mozku, každý záchvív jejího srdce, každý dech, každé hnutí života v ní zachycovalo a odráželo sty výkřiky jen ten pláč, to slabé, milé, bolestné kvílení.

A vše v ní volalo:

»Pryč, pryč!«

Letěla k východu, seběhla po schodech, běžela ven ulicí a dále do noci.

Ničeho nevěděla, ničeho neviděla. Světla vynikala a zase zanikala ve tmě, lidé mizeli jako stíny ve tmě, domy jednotvárně ustupovaly do zadu . . .

Zdálo se jí, že stojí a že vše ostatní kolem ní uplývá.

Měla strach.

Chtěla mít klid, klid!

Trochu oddechu a ne sta těch letících, intenzivních bolestných dojmů za vteřinu!

O bože!

Myslíla, že křičí bolestí, že všechny věci odrážejí její výkřiky, ale těsně sevřenými rty unikaly jen bílé pěny.

Náhle byla u moře.

A ten temný, rovný povrch, který se rozkládal vážně a klidně do tmy, vypil všechny její síly. V okamžiku se uklidnila a do duše se jí snesla podivná, chladná rozvaha. Vše bylo tak jasné, chladné a klidné.

Její neklid se jí zdál náhle dětinským a směšným.

»Nač to vše?« tázala se chladně, a zdálo se jí, že i to moře táže se ze tmy:

»Nač to vše?«

Usedla na zem a sama se divila přesnosti a jasnosti svých myšlének.

»Doma se zlobí, že tak dlouho nejdu,« řekla si a stáhla pohrdavě obličej.

»Ha, ha! A ty obličej ráno v pisárně, až nepřijdu.«

Zdálo se jí to přímo směšným.

Zasmála se tiše.

»Hi, hi! Všichni ti lidé!«

Zdálo se jí, že sama už není člověkem, a že se proto musí smáti všem těm pošetilým lidem a jejich ubohému člověčenství.

»Hi, hi, hi.«

Myslila si, že je čarodějnicí a že tančí tam venku na moři své strašidelné divoké tance. Cítila téměř, jak krouží ve vzduchu. A jak se noc chytá do jejích šatů.

Ta noc!

Měla ji ráda.

Zdálo se jí najednou, že ji musí vdýchat, že se musí sama do ní rozplynouti.

»Hi, hi, ta noc!«

Něco ji zbolelo.

Byla to duše.

Myslila, že odešla, že pluje nyní nad mořem a ona je tu ještě!

Ta duše! jak ji zbolela!

A pak poslouchala, co říkala duše.

Pouze kouzelné pohádky? Indické legendy a laskavé orientálské bájky?

A o lásce jí povídala, šeptala za melancholického oddychování moře vzpomínky a protínala si citlivými strunami srdce.

Ah, ty duše!

Rozplakala se, tak jí bylo líto té vroucí, smutné duše.

Ale musilo to býti.

Byla tak rozumná, tak jako nikdy. A věděla, že dohrála svoji úlohu druhé hrdinky.

Usmála se.

Ten Vilko!

Zdálo se jí téměř směšným, že jej tak milovala.

»Co z toho má, co mu zůstalo z toho?«

A zase se zasmála tím svým strašným úsměškem, který se chvíli chvěl na vodě a zvolna se rozplýval v dálce.

Hi, hi!

Vzpomněla si na Milku.

Ta chudinka! Jak se asi polekala!

Ale to nic nedělá, uzdraví se, a on, její muž, ji bude zase nositi na rukou, právě jako dřív.

Ničeho jí nebylo líto, docela ničeho!

»Křest lásky,« řekla tiše.

Tma houstla.

Hvězdy se zjasňovaly, noc si zpívala své tiché, krásné hymny.

Tam z dalekého pobřeží se šinul chvilíkem odraz točícího se majákového světla sem k ní, moře se vlnilo tiše, ospale, blýskalo se ze tmy záhadnými, lákavými reflexy.

»Na co čekám?« tázala se hlasitě.

Sklonila se k moři. Necítila nic strašného, hrozného, vše v ní spalo slavnostním, uspávajícím klidem noci. Nějak posvátně jí bylo v srdci.

Její duše se modlila poslední modlitby nad svým tělem její bytost posílala poslední oddané vzdechy k bohu.

A nyní padla do vody.

Zvuk pádu se rozléhal do noci, zvětšoval se a mizel vysoko nad hvězdnatým nebem. Moře běželo ve velkých kruzích od své oběti a zase se k ní vracelo, objímajíc ji měkce svým chladným, vlhkým náručím.

Slepec.

Pod oknem stojí každého dne, a duše mi pláče nad ním.

Obličej má hladký a mladý, vlasy tmavé a kučeravé, ale šaty roztrhané. Opírá se graciosně o zeď, malé housle tiskne k sobě, a smyčec vábí ze zvonivých strun omamné tóny.

Jak hraje! Podivuhodná, krásná hra.

Neslyšela jsem ještě člověka tak hrát.

Zdá se, jakoby jeho duše jásala v jasných čistých zvucích, jakoby se jeho srdce chvělo v měkkých, toužebných tónech jeho houslí.

Ah, jak hraje!

Jak prosí ty milé melancholické tóny, jak pláče v měkké teplotě jarního dne, jak vydechují do jasného čistého vzduchu všechna muka a bolesti nešťastné duše.

Slepý je.

Tu na ulici pod mým oknem stojí den co den. Jakási nepopsatelná melancholie je rozlita

po bledém, trpícím obličejí, jakési tajné hoře spí na mladých, červených jeho rtech. Jeho slepé oči jsou hluboké a tmavé jako hlubiny horských jezer a jejich jednotvárný, toužebný pohled je jako smutná píseň, zpívaná na tichém pobřeží osamělých rybářů.

A jak hraje, bože můj, jak!

Mně je, jako by hleděl ve zvucích, jakoby si smyčcem maloval svět, svůj svět, plný bájí a krásný. Vše slyším zaznívat z jeho strun. Lehké laskavé šeptání větru v měkkých letních nocích, sentimentální šumění jarního deště a divoké zuření moře, které se rozbíjí v ohromných vlnách na břehu.

Poslouchám jej a hledím jeho slepýma očima na jeho slunce, jeho nebe, jeho hvězdy, které jsou jiné než naše. Vidím v tichém chvění jeho strun snivé lesy a ve veselém a skočném nápěvu prosté alpské písně zřím malé vesnice vzdáleného pohoří. Moře vidím a hory a lesy a lidi a vše je jiné, svůdnější, krásnější, oděné v slavnostní závoje fantastických barev, mystické jasnosti.

Viděli jste už někdy svět duší slepce? Já dosud ne, a ony housle mi povídaly o všem, o oné tiché, veliké duši, jež žije v sobě, ve svém světě svůj slavnostní život plný magického světla, plný opojných citů.

A nyní, když svítí slunce, když mladý slepec hraje na své housle, přivřu oči a v jakémisi zvláštním záhadném vytržení, jež není snem ani bděním, hledím na světy, kterých očima nevidím.

Struny vzdychají, jásají, žasnou, diví se, a já se dívám na ten báječný slepcův svět.

Nebe vidím a moře, veliké moře. A to moře jest tekutý oheň. Svítí se, blyští se; vzpíná se a padá a mohutnými vlnami se zdvihá k nebi. A nyní se spojí vlna s nebem a barvy se přelévají a v divokém fantastickém vlnění se objímají nebe a země. Vidím roviny v nejasných odrazech fialového jasu, ovroubené vysokými horami, jichž věčné ledovce jsou jako ulité z jasného tekutého stříbra. Slunce vidím, které rozlévá své melancholické červené světlo po světě, že se sytí barvy ovzduší duhovitě, v nejjemnějších odstínech přelévají jedna v druhou. Vidím města a katedrály, jež se vzpínají nademnou ohromnými oblouky, vidím lidi, rostliny, živočichy, a vše roste přede mnou do neznámých ohromných velikostí, a já se zvětšuju zároveň s tím a mám strach ze sebe a z těch lidí a z toho krásného, strašného světa, té svůdné jasnosti, jež má všechny barvy a žádnou, jež má tmou noci a jas dne.

Ten slepcův svět!

A když mám strach, když se mi zachvěje duše nad hroznou krásou obrazů vlastní fantasie, otevru oči, a můj zrak pije celou jasnou, bezstarostnou veselost světlého dne, veškeru uklidňující modř vysokého nebe, celou svěžest země a slunce, a má duše zpívá písně díků, že jsem tu na té krásné zemi, že cítím ten krásný svět, že vidím ten stále zacházející a stále se zase obnovující život.

Má duše zpívá písně vděčnosti v egoismu lidského bytí.

Vidím, vidím!

O bože, co cítím, když v bezmezné radosti
vzkřiknu v duši: vidím!

A tu pod mým oknem se opírá slepec. Jeho tmavé vlasy se mu krouží geniálně nad bílým čelem a ústa se mu bolestně chvějí.

Slepý, o bože, slepý!

Housle pláčí, struny vzdychají a všechny předešlé horké zvuky, plné fantasie, mu zmírají v duši. Celý jeho svět mu unikne z mysli, všechna krása uprchne.

Tma, tma!

A smyčec skřípe a tajuplné, smrtelné výkřiky strun kreslí tu tmu, tu věčnou, mrtvou, hroznou hru.

Lidé chodí mimo, bezcitně se naň dívají. Nějaký nadutec mu hodí ve své noblese groš do připraveného klobouku, nějaká ústa zašeptají ve chvatném, chladném soucitu: „chudák“, ale on stojí na ulici a hraje, hraje...

Sobě kreslí svoji bídu, tmu a noc. A když se vzepne jeho duše ku geniálnímu letu po jeho královstvích, když uléhá na jeho moře, když pluje nad jeho rovinami, a když vzlétá nad jeho hory, tehdy sním, sním a mé srdce se bojí, že se mu zastaví smyčec, že padne z divoce krásných fantasií zase zpět v zoufalý děs noci a tmy.

Sen.

Měla jsem se vdáti a šla jsem k lékaři, aby mi pověděl, jsem-li zdráva, protože jest hříchem, vcházení ve sňatek se zárodkem smrti v sobě.

Šla jsem tam velmi veselá. Byla jsem bez starosti, vše se mi zdálo pouhou formalitou. Vždyť jsem zdráva, zdráva!

Něco krásného jest zdravít! Jak vše ve vás žije, chvěje se, a vy sami chvějete se radostí nad svým zdravým, svěžím životem.

Šla jsem k lékaři a ten se na mne podíval vážně a přísně. Byli ještě druzí u něho. Byli oblečení v dlouhé bílé hávy a měli krásné šedé brady. Všichni se zdáli velmi přísnými.

Usmála jsem se.

Proč bych se nesmála! Jsem zdráva, budou se mnou spokojeni.

»Co chceš,« táží se mne.

»Vdáti se chci,« řekla jsem se smíchem, byla jsem totiž trochu v rozpacích.

»A přišla jsem k vám, abyste mi potvrdili, že jsem zdráva. Jste přece lékaři?«

»Ano, lékaři jsme,« odpověděli všichni jednohlasně.

Jali se přísně mne prohlížeti.

»Nesmíš se vdáti,« řekl za nějakou dobu krátce a tvrdě ten, na němž bylo viděti, že jest jejich představeným.

»Proč ne?« tázala jsem se se strachem, protože jsem si už byla v myšlénkách zvykla, že se vdám, a že kolem mne budou skákati zdravé, veselé děti, a já budu pozorovati, jak se vyvíjejí a vyrůstají v silné, dobré lidi.

»Nesmíš,« řekli ještě jednou všichni, a jejich hlasy zazněly dutě po pokoji.

Dostala jsem strach a podívala jsem se bázně na sebe do velkého zrcadla, které viselo na stěně.

Ten pohled mne vzmužil.

V zrcadle jsem viděla sebe, červenou, silnou, zosobněné zdraví, cítila jsem, jak se mi zdvihají prsa, jak mi bije srdce, jak se mi jiskří oči v plném uvědomění všech životních sil.

»A proč ne, proč ne?« zvolala jsem hněvivě a přistoupila jsem vyzývavě o krok blíž...

Kývali hlavami skoro soucitně.

»Proč ne, proč?« volala jsem znovu. »Vždyť jsem mladá, zdravá, silná! Jaké právo máte vy- lučovati mne ze života?«

»Právo povinnosti, děvče,« odpověděli mi.

A jejich představený přistoupil k velké, dlouhé skříni, jež zakrývala jednu stěnu pokoje,

vzal za šňůru a záclona se otevřela; za skleněnými tabulemi stály, ležely v různých polohách děti.

Nemohla jsem rozeznati, jsou-li to živé děti nebo jejich těla nebo voskové nápodobeniny.

A hleděla jsem tam a cítila jsem hrůzu. Všechny ty děti byly nemocné a zmrzačené. Ah, všechny byly tak bídné, bledé, nemocné a zničené, že jsem se nemohla hnouti děsem.

A představený lékařů řekl:

»Nevdávej se! Hleď, tvé děti by byly takové!« a ukázal na ně.

Ztrnula jsem strachem.

»A proč? Což nejsem zdráva?«

»Ano, ano, jsi zdráva, ale také nejsi!«

Vzal mne za ruku a vedl mne ke stolu, na kterém byly položeny kovové desky. A když jsme tam byli, řízl mne do ruky a má krev kapala na stůl, brzy byl celý stůl zakrvácený.

Dívala jsem se zvědavě na svou červenou krev, ale náhle jsem zbledla.

Na mé krvi se ukazovaly tu a tam skvrny a ty skvrny byly hnís.

Pro boha!

»Vidíš, to je tvá krev,« vykládal mi lékař.

»Tvoje krev není zdravá a tím nejsi vinna ty. Tvůj otec byl kdysi mlád a žil tam ve velkém městě jako jich žije dost. A jednou se rozstonal a dostal zlou, strašnou nemoc. My lékaři jsme ho léčili, ale úplně uzdraviti jsme jej nemohli. Něco

z onoho jedu mu zůstalo v krvi. On se pak oženil, ty jsi jeho dcerou. Ty ještě nejsi nemocna. Mohla bys býti ovšem, ale přece nejsi. Ale všechny tvé děti by byly nemocnými, politováníhodnými bytostmi.«

Zaplakala jsem a mé slzy padaly na stůl a mísily se s mou krví.

Lékař řekl:

Jen plač, plač! Ale ty nejsi jedinou, mnoho jich je, mnoho. Vidiš, onen můj přítel!« Ukázal do rohu, kde seděl hubený, mdlý člověk. Hleděl tupě a hloupě a z úst mu šly sliny.

»Vidiš, to je můj přítel. Jeho otec byl prostopášník. Za jeho hříchy musí trpěti syn. Vysýchá mu mícha,« dodal suše a oči mu zvlhly.

Plakala jsem, ale přece jsem ještě úplně nezoufala.

»Nemohli byste mi pomoci? tázala jsem se.

A vrhla jsem se na kolena a vztáhla k nim ruce.

»Uzdravte mne, uzdravte mne! Všechny bolesti přetřpím, vše vám dám!«

A odpověděli mi smutně:

»Nemůžeme!«

»Nedovedeme!«

A já jsem zavyla jako postřelená zvěř a vyskočila.

Uprchla jsem z pokoje a na schodech jsem se vrhla přes zábradlí.

A letěla jsem s hroznou rychlostí dolů a čekala, až se rozbije mé tělo na kamenité dlažbě, a v tom — jsem se probudila.

Byla jsem celá spocená a mé oči byly mokré slzami. Mladé ráno se mi dívalo do pokoje, a já probuzená jsem znovu hořce zaplakala.

O lidstvo, lidstvo!

Tylda.

»Takové, jako je Pavlovcova Tylda, není v devátém okrese,« řekl každý kdo ji znal.

A bylo to opravdu hezké děvče ta Tylda, ale také — a ještě jak!

Uměla tančiti jako žádná jiná; byla jako rtuť a smála se stále od rána do večera, v masopustě i v postě. Ale voditi hochy za nos, dělali si z nich blázny, to byla její největší radost. Nebyla to těžká práce, nemluvila mnoho s nimi, jen tak po straně se podívala svýma jiskrnýma očima a každý byl docela poblázněný.

Staré zbožné vdané ženy a dívky ovšem nesměly ani slyšeti Tyldina jména!

»Oh, takové děvče, nevím, jak si ještě troufá poctivým lidem na oči! O, kdyby to věděl její otec, nebožtík Pavlovec, jistě by se v hrobě obrátil!« Tak, a ještě mnohem hůře mluvili o hezké, živé Tyldě.

Věděla to vše, ale potkala-li některou z těch starých, přísných pomlouvaček, které by se byly

před ní málem křižovaly jako před „zlým“, zastoupila jí cestu a tázala se jí, co dělá sousedův Toník a strýcův Lipe, a vzkazovala pozdravit všechny hochy, kolik jich bylo v sousedství dotyčné, dříve než tato mohla přijíti ke slovu, a odešla rychle, smějíc se potměšile překvapenosti a zaraženosti své staré známé.

Matku ještě měla, otec už dávno zemřel; byla jediným dítětem a usedlost byla její.

Matka a poručník by ji byli rádi vdali, aby přece jednou dostala rozum. Měla obtížné postavení vůči Tyldiným vrtochům a její tvrdohlavosti.

Belcův Lojz se tázal poručníka, byl-li by on a stará Pavlovcová ochotni, dáti mu Tyldu za ženu — Tento Lojz měl sice ještě staršího bratra, který už převzal otcův statek, ale měl dílec upsaný, a protože byl jinak dobrý a pilný hoch, byli Tyldin poručník a její matka spokojeni a ještě rádi, že si Tyldu vezme.

Ale Tylda byla ovšem jiného mínění.

»Nevezmu si ho a nevezmu,« opakovala jistě už po desáté.

»Ale já povídám, že jest nejlépe, když se vdáš. Nikde se nemluví o ničem jiném než o tobě, a mně řekli už matka Staretova a strýc Boštjanův, abys nechala jejich hochy na pokoji:

»Ať mne nechají oni dva na pokoji, proč stále za mnou lezou!«

»Vdej se, říkám ti, a bude konec všem řečem.«

»Vdám se, ale Lojzu si nevezmu.«

»A koho pak?«

»Toho Leonarda, který opravuje váš dům.«

Kdyby byl hrom uhodil do domu, snad by byl poručník tak neodskočil jako při těch slovech, udeřil do stolu, až se všechno třásl a staré Měsíčkové zaklapaly zuby, protože byla dříve při Tyldiných slovech zapomněla zavřít ústa.

»Holka! Ještě jednou mi tohle řekni a ukážu ti, kdo jest Pavlovec, tvého nebožtíka otce bratr.

To ti povídám, to byl poslední tvůj nápad a jak jistě jsem slíbil tvému octi na smrtelné posteli, že dám na tebe pozor, tak jistě budeš ve třech nedělích žena Lojzy Belče. Dnes večer přijdeme on, jeho bratr, a já, umluvíme, co jest třeba a zítra půjdu sám s vámi náhoru k faráři k vůli ohláškám. A ty dnes nemusíš chodit k žádnému muzice; na, abys neměla žádného pokušení« a vstrčil starý Pavlovec Tyldu do komory, vytáhl klíč, strčil ho do kapsy a řekl ještě staré Pavlovcové, která naříkala na židli k bohu, jaký kříž má s tím dítětem.

»Tam ať jest až přijdu; máš-li rozum, nepomáhej ji k úskoku; já už ji skrotím. Připrav něco k zakousnutí až přijdeme, Tyldě řekni, aby se oblékla, jak se sluší, a že bych ji radil, ať nevysloví už nikdy jména toho vlašského tuláka, sice...«

Přišli opravdu večer. Tylda byla »rozumná«, nesmála se dokonce ani jako jindy, ale hezky

rozumně odpovídala na vše, co se jí kdo ptal. Docela byla spokojena se vším, co smluvili strýc a Lojz Belčův.

Ale když odešli a pomáhala matce uklízet, řekla:

„No, tomu ukáži, osolím mu život, že bude co živ litovat té hodiny, kdy mu vlezlo do hlavy, vzít si mně!“ A zasmála se ostře a zle, že staré matce zůstala v hrdle slova, kterými chtěla pokárati řeč neposlušné dcery.

* * *

Vzala si jej opravdu.

Pilně vybírala plátno a prádlo na výbavu a před oltářem řekla tak hlasitě „ano“, že se vše dalo do smíchu.

Před svatbou i při zasnubách, ale potom byla už taková, že se každý smál a na svatbě začala svou svéhlavostí, nepromluvila s ubohým Lojzem ani slova, nechtěla vedle něho seděti. Tančila s jinými, ač ji matka prosila, aby nebyla takovou, ač ji Pavlovec rýpl do žeber, že zasténala.

Nu, u Tyldy to nic nepomáhalo, vzdorovala dále a nejen na svatbě, ne, i potom.

Matka musila vařit jako dříve, chtěla-li aby bylo v poledne jídlo na stole. Tylda sice pracovala, ale jako dříve stále jen na poli. S Lojzem nemluvila, šel-li on na pole, šla ona do lesa, a byl-li on v lese, byla na poli.

Lidé se divili a sestrkovali hlavy; ubohý Lojz nevěděl hanbou kam se podívat. Ale Tylda byla stále stejnou. Ne, že by byla ještě chodila do zábav nebo mluvila s hochy, ne, ani toho Leonarda, který beztoho už dávno odešel ze vsi, neměla už v hlavě, ale zlobila a mučila Lojzu, jak mohla. Lojz jedl sám s matkou u stolu, Tylda byla v kuchyni, rozmlouval jen s matkou co bude kde třeba dělati druhého dne. Tylda byla v chlévě nebo nahoře ve své komoře; šel-li on v neděli ráno na mši, šla ona o deváté, šel-li on na nějakou návštěvu nebo trh, zůstala ona doma.

Jednou byl zase starý Pavlovec na návštěvě. Tyldy nebylo na blízku, rozvažovali sami to i ono. Pavlovcovi bylo líto Lojza, vždyť zhubl jako tříška a za několik týdnů byl celý ustaraný a unavený.

»Víš co, Lojzo,« řekl Pavlovec, když oba dlouho mlčeli, »řekl bych, abys s Tyldou jednal trochu tvrději, jsi příliš dobrý, trochu ji přetáhni a tvrdohlavost jí pomine.«

»Ne, otče, bítí Tyldu nebudu. Bůh ví, že ji mám opravdn rád, a nenutím ji, aby byla ke mně dobrá.

Víte, půjdu na Chorvatsko, vždyť jsem tam byl už dost častokrát, proč bych nešel i letos.«

A až mu starý Pavlovec bránil, až prosila i Tyldina matka, šel přece.

Tylda šla onoho dne, kdy odcházel s několika soudruhy, tam do mlýna v Černé Dolině, ani ji neviděl, ani se s ní nerozloučil.

Nešli daleko. On i jeho soudruzi dostali práci několik mil od domova v lesích.

Někdy přišlo od jednoho nebo druhého do vesnice nějaké psaní; na vánoce psali všichni, jen od Belčeva Lojza, mladého hospodáře Pavlovcových, nebylo zprávy.

»Pilně pracuje, ale skoro nic nemluví, škádliti se ho neodvažujeme, ani se ho ptáti, protože je zlý, rozlobí li se,« psali jeho soudruzi někdy, jiného nic.

Tyldu trochu zlobilo, že jí nepíše, myslila, že ona jemu smí vzdorovati, ale on jí ne. Už tehdy se řádně rozlobila, když jí matka říkala, že Lojz odjede do Chorvatska, ale neřekla jiného než: »Pro mne může jíti do Afriky.«

Tak bylo až do půstu, kdy přiletěl starý Pavlovec jednoho dne celý udýchán.

»Svatá pomocnice, Lojzu uhodil strom,« volal už na prahu.

Tylda, která byla právě v síni, zavrávala a kdyby ji byl starý Pavlovec nebyl zadržel, byla by upadla na zem.

A starý řádl: »Nikdo jiný tím není vinen než ty, teď to máš, nemůžeš míti lehkého svědomí, vždyť jsem ti vždycky říkal, že jsi na světě jen pro neštěstí!«

A když přiběhla i matka z kuchyně, byl nárek ještě větší.

Tylda se dovlékla do světnice a padla před postel.

»Mrtev je, mrtev, o můj bože, mrtev je,« plakala usedavě.

»Kdo říká že je mrtev, mrtev není,« pospíšil opravit se Pavlovec, »mrtev není, jen poraněn, nohu má zlomenou. Právě jsem dostal psaní, a zítra ho přivezou domů, snad to nebude nejhorší. Oh, můj bože, že musel jít do Chorvatska. Ty tvoje vrtochy a svéhlavost, teď to máš, jenže i já jsem mu ještě přimlouval, aby si tě vzal, a teď je chudák tak nešťastný.«

Ještě dlouho se zlobil a naříkal starý Pavlovec a Tyldina matka mu pomáhala. Tylda sama pak seděla na židli a po bledých tvářích jí tekly slzy, a z očí hleděla jakási pokora, kterou by tam byl dříve marně někdo hledal.

Přivezli jej opravdu druhého dne, chtěli jej vésti do lublaňské nemocnice, ale on chtěl stále domů, do své rodné vesnice. Nachladil se na cestě a nyní mimo zlomeniny dostal ještě zápal plic.

Lékař z blízkého města jezdil k němu dvakrát týdně a vždycky vrtěl hlavou.

To byly zlé časy pro Tyldu, celé noci probděla u Lojzovy postele. A ač lidé dříve při jejím jménu krčili povážlivě rameny a uměli povídati jen o jejich pošetilostech, vynášeli ji nyní do nebe.

»Můj bože, kdo by si to byl pomyslíl, že Tylda bude ještě tak dobrá,« divily se vesnické ženy, a s nimi se divil starý Pavlovec a stará matka Tyldina. Lojz nevěděl o tom všem ničeho, ležel skoro stále bez vědomí, blouznil o Chorvatsku, o rodné vesnici, o Tyldě, svatbě.

»Utrápiti mne chce,« sténal a Tylda mu dávala studené obklady na čelo a stal se klidnějším.

Zvolna jej opouštěla nemoc, i noha se mu scelila.

»Má železnou náтуру,« řekl lékař, a měl pravdu.

A o co lépe bylo Lojzovi, o tolik méně bylo Tyldě v domě, vyhýbala se mu, a sešla-li se s ním, mlčeli oba, ale přes to zmizel z jejího obličeje onen tvrdohlavý, vzdorovitý výraz; bylo viděti, že se bojí osloviti Lojza, podívat se mu do očí.

Starý Pavlovec přišel nyní častěji, jistě však tam seděl každou neděli odpoledne v koutě za stolem.

»Je to přece divné, jak se člověk obrátí,« začal jednou, když Tylda odešla ven. »Ta Tylda, nikdy bych nebyl uvěřil, že někdy z té vzdorovitosti vyjde. Ano, víš, jak plakala tenkrát, když jsem dostal psaní, že jsi poraněn, a jak tě opatrovala, když jsi ležel v horečce. E, no, možno, že bylo tak zrovna dobře, že jsi šel do Chorvatska. Jen se mi zdá divným, že se chováte, jakoby jste se ještě nikdy byli neviděli, jakoby žádný z vás neuměl pět počítat.«

»Vždyť Tylda se mnou nikdy nemluví,« pravil Lojz.

Ovšem nemluví, protože se jí neptáš. Stydí se, proto se ti vyhýbá. Začni ty jednou, proč jsi muž, a přívětivé slovo také zaslouží, vždyť tě ošetřovala, že lépe nemohla

A opravdu uposlechl Lojz starého Pavlovce. Pod večer, když přišla Tylda do světnice rozsvítit a byli sami, vzal ji za ruku když šla mimo a tázal se ji tak měkce: »Tyldo, proč pak se mnou nemluvíš,« že dala se do pláče, a když ji Lojzík přivinul k sobě, plakala mu na prsou ještě dlouho, dlouho.

Vyplakala tehdy všechnu svou tvrdohlavost ze staré vzdorovité, rozpustilé Tyldy zůstalo jen její dobré, zlaté srdce, které dříve skrývala, že každý viděl jen bezcennou slupku, ne dobrého jádra.

Lojz a Tylda jsou nyní nejšťastnějším párkem v naší vesnici, a starý Pavlovec se rád chlubí, jak to bylo dobré, že Tyldu k svatbě donutil.

Teta.

Nebyla to naše pravá teta. Nějaké podivné vzdálené přátelství po nějakých švakrových — pokrevně nejsouce nijak v příbuzenstvu, bohužel. Ale my — čtyři jsme byli — jsme ji měli radši než pravou vlastní naši tetu. Ještě když jsme byli malí, jsme se s ní seznámili. Potom, když jsme dospěli k biřmování, byla teta Tonička nám děvčatům kmotrou a strýc kmotrem hochům. Stále nás doma učili a i teta, že jí musíme říkati »kmoťrička« a strýci »kmoťříček«. Neužalo se u nás to jméno a ještě nyní, kdy jsme už dávno velicí, říkáme jí jen »teta Tonička«.

Dříve jsme k ní chodili na prázdniny. V tom kraji, kde jsme doma, není žádného ovoce a u tety Toničky bylo třešní, jablek, hrušek, co si jich srdce přálo. Tam byla Sáva a u ní velká továrna. Strýc byl dozorcem. Ve dne v noci hučelo to vodou a továrnou. Velké stroje se bez ustání točily a vzduch se chvěl šumotem. My děti jsme chodily na chlum nad vesnici sbírat

žaludy a divoké kaštany. Ulehly jsme do trávy, podepřely se na lokte, a hleděly jsme dolů k továrně. Tam stál ohromný komín. Pod oblaka sahal a černě se z něho kouřilo. Celé hodiny jsme se dívaly na kouř, který se valil z komína po modrém nebi. Někdy plula vysoko na nebi bílá letní oblaka, dým se zdvihal do výše, chtěl dosáhnouti bílých oblak, ale zmizel a rozptýlil se ve výši. Když byl vítr hrál si s ním a kouř visel jako černý vlající plášť nad továrnou.

Tam na protější straně velmi daleko se zdvihaly krajinské hory. Docela až k nám svítil na nich věčný sníh. Vypravovali jsme si pověsti o divokých kozách, o lovcích, o horských duchách, o čertu, který má tam ve skalních rozvalinách uprostřed sněhu překrásnou zahradu červených růží.

Před námi ležely žaludy, divoké kaštany, bramboříky, pestré kamínky, které jsme přinesly od řeky; prsty si hrály těmi věcmi, ale oči byly upřeny na daleké podivné hory.

Tam kdesi za záhybem zahvízdal vlak, zaduněl přes most a rozložil se na protějším pahorku jako úzký pas. Někdy byly dva stroje, vypouštěly lehký, mlhový dým a nepřehledná řada vagonů se táhla za nimi. Počítaly jsme je nahlas, a bylo jich osmdesát i víc.

Potom jsme šly domů. Ale nešly jsme přes most jako ostatní lidé. Zuly jsme střevíce, svlékly punčuchy a šly přes jez.

V tenkých pruhách letěla voda a padala dolů do hlubokých propastí mezi skalami. Na jedné straně byla řeka zcela klidná, na druhé se pěnilo, vřelo mezi skalami, bílý prach skákal do výše a svítil se v slunečních paprscích.

Stříbrné ryby sebou švihaly pod tmavě zelenou vodou, v malých světle zelených jezírkách mezi skalami hrálo si na sta rybiček. Na druhé straně řeky ležel drobný písek. Byl celý horký sluncem a příjemně lehtal bosé nohy.

Přišli jsme domů příjemně unaveny, omámeny sluncem a svěžím bystrým vzduchem nad řekou. Jídlo stálo na stole, teta Tonička nám uvařila co jsme jedly nejraději, zelené fasole nebo něco takového.

Byly to krásné časy!

Teta Tonička měla živé, stále veselé oči. Neviděla jsem je smutné. Stále byla svěží, zdráva a živa. Zatočila se a všem bylo do smíchu, kdo ji viděli. Neměla svých dětí, ale kdokoli k ní přišel, tomu bylo, jakoby přišel domů. Dávala ze všeho co měla, plnýma rukama, ze své veselosti, ze své dobroty, medových koláčů, které pekla tak znamenité, a i z peněz, bylo-li potřebí. Ale nebyla bohatá, nijak ne.

Uvažl-li se, co dobrého prokazovala na všechny strany, je podivno, jak jí to vše bylo možno v jejích poměrech. Kdo ví, kolika dětem šla za kmotru. Potřeboval-li kdo nějaké rady, šel k tetě Toničce a bylo správné, co řekla. Byl-li

někdo nemocen, poslali k ní a posloužila mu. Bylo-li nějaké děvče bez služby, šlo k ní, vzala je k sobě, živila je dokud bylo třeba.

Svých dětí neměla, ale vychovala děti jiných. Od nějaké sousedky, kde bylo dětí dostatek, přišel k ní hoch nebo holčička. Dítě přicházelo tak dlouho, až některého krásného dne zůstalo docela u ní. Spalo u ní, ona je živila, šatila, pečovala o ně, jako by bylo z její krve. Jednou měla nějakého hošíka velmi ráda. Kolikrát rozmlouvala teta Tonička večer se strýcem, co vše by se z něho dalo udělati. »Učiti jej dám,« řekla teta. »Bude-li se učit, ať studuje.« A bylo jí líto, že má stále špatnější hlavu. Dala jej do Lublaně k nějakému řemeslníkovi a navštívila jej kolikrát, aby viděla jak se mu vede.

Strýce držela docela zkrátka, ale on se nezlobil; její jho bylo příjemné. V neděli mu dala peníze na cigara a na pivo; bylo v modě tenkrát vypít jednu nebo dvě skleničky před obědem v restauraci. Jednou si koupil viržinko místo těch dvou krátkých a vypil jednu skleničku přes normál. Na mostě si zamazal rukáv. Teta Tonička viděla hned jeho blýskavé oči.

»O ty šelmo, teď mne začneš zlobiti na stará leta. A šaty si pomazal! Hned ti tohle hodím na hlavu!« A zdvihla velkou mísu, kterou držela v ruce. — Ale strýc se zasmál, zamžoural zlomyslně a zalechtal ji pod bradou. »Toničko, Toničko, vždyť neumíš být zlá, co se budeš naparovat!« — Musela se smáti, ač ji to mrzelo :

»Potom si myslí, že opravdu všechno smí,« řekla sousedce. — Ale strýc nebyl takový člověk. Byl klidný a pořádný ze zvyku, nelákal ho hostinec a pití.

Zdá se mi, že není takových manželů, kteří by se tak milovali ještě ve starých letech, jako teta a strýc. V prvním roce jejich manželství stalo se strýci velké neštěstí. Nějaký stroj jej v továrně chytil, zdvihl do výšky, otočil jím několikrát kolem ohromného kola. Našli jej celého zakrváceného v bezvědomí. Utrhlo mu to levou ruku.

Když byl strýc trochu svéhlavější, postavila se teta Tonička před něj a řekla mu: »Proč mne zlobíš, člověče! Když si vzpomenu, jak mi tě přinesli celého zakrváceného bez ruky! A ty jsi teď takový, nemáš srdce!« . . .

Ale směšno, strýc bez srdce! — Tak dobrý obličej měl ten muž a velké modré oči hleděly otevřeně a srdečně jako oči dítěte.

Seděl u stolu na židli se srdíčkem vzadu, prohlížel kalendář a už si vzpomněl: »Slyšíš, na druhý týden je svátek Johanky!« — »Vždyť jsem koupila už posledně v městě černou zástěru pro ni, však víš,« řekla teta Tonička a šla do druhé světnice, aby se podívala, je-li zástěra opravdu dobře zabalena a není-li pomačkána.

Ale potom jí řekl strýc, dívaje se do kalendáře: »Kdy půjdeš zase do Lublaně? Už dlouho jsi tam nebyla. Upečeš nějaký koláč pro děti, což?« Čtyřmi jsme byly my čtyři, kteří jsme chodili v Lu-

blani do školy. -- »To se rozumí, že upeču,« teta řekla, »ještě jsou nějaká jablka, ta jim také vezmu s sebou.« — »Ořechový závin upec,« radil strýc, »děti ho mají raději než ze svatojanského chleba.«

Někdy jsme přišli v neděli navštívit tetu i mezi školním rokem. Přišla nám naproti, když jsme psali, že přijedeme. Upekla nám něco dobrého, smáli jsme se, a večer nás zase doprovodila na nádraží. Do ruky nám vtiskla ještě peníze na cestu tam i zpět.

Teple, teple je mi v duši, když si vzpomenu, jak dobrá byla teta Tonička. Nevím věru jak to zařizovala: nebyla zámožná a stále měla ruce otevřené pro všechny. Skoupá nebyla a přece žila příjemně, ona sama i všichni kolem ní.

Byla živá a ráda ve veselé společnosti. Byla-li v okolí nějaká zábava, šla se i ona podívat. A cestovala zvláště ráda. V Celovci byla, v Hradci, docela i v Záhřebu na výstavě i na terstské výstavě svého času.

Ve Vídni byla jednou celé tři týdny u známých a všechna musea si prohlédla.

»Víš, já ráda vidím svět,« pravila mi, »a jsi-li ve Vídni, je hanba, nevidíš-li všechno, co se dá vidět.«

Oblékala se vždy velmi prostě »po kraňsku«. V létě nosila bílé rukávce a pestrý šátek s trásnými přes prsa. Slušelo jí to velice. Byla vysoce rostlá, ohebná a opravdu, ač starší, zastínila mnohé mladé děvče.

Měla známé ve všech kruzích. Učitel a úředníci ji navštěvovali, paní v kloboukách a sehnuté babky v starých zapraných šatech. Se všemi dovedla mluvit, smáti se s nimi, rozveseliti je, dáti jim v starostech pravou radu.

Neuměla psát ani čísti. »Co chceš, za mých časů nebylo škol,« řekla, a vždy jí bylo líto, že toho neumí.

Ale měla jasný rozum, a onen pravý takt srdce, který se nedá naučiti, který je vrozený. Neslyšela jsem ji pomlouvati někoho nebo urážeti nějakou osobu.

Nic zlého jsem na ní nespozorovala nikdy, a věřte mi, to je mnoho, — děti jsou přísnými soudci. Vždy byla čistá, napraná a nažehlená, jako by ji byl člověk vzal ze škatulky.

V nejprostších, starých, pracích šatech vypadala pěkně. Nikdy nebyla pomačkaná nebo umazaná. A její malé panství se celé čistotou svítilo. Nádobí se muselo vždy ještě opláchnouti v čisté teplé vodě a podlaha v kuchyni byla stále čistá, více než u některých stůl.

Byla žena na svém místě. Kdyby každá učinila ve svých poměrech tolik, co ona ve svých, ne, pak bychom se nemusili opravdu báti, že jsme ztraceni.

Nyní je teta Tonička bělovlasou vdovou. Dobrá je, jako byla dobrou po celý svůj život. Jistě si každý na ni vzpomene s veselým a teplým srdcem, jako si vzpomínám já. Každý má radost, že jsou

ještě takoví lidé na světě. Srdeční, dobromyslní, veselí, kteří vše, co dělají, dělají s upřímným úsměvem v živých očích, kteří nikoho neutrápí kázáními a dobrými radami, kteří radí, jen když je člověk o to prosí, a vždy bez hubování a zbytečných výčitek. Život takových lidí je sám o sobě nejlepším naučením, cennějším ve své krásné prostotě než nejkrásnější slova.

„Amerikánec“.

Byl pět let v Americe. Děti — hoch a dvě holčičky — ho už nepoznaly, když se vrátil. Ženě se zdál moudřejším a jaksi zcela změněným. Se-
stárl poněkud, a dle jeho chování přisoudil by mu každý o šest, osm let více, než mu bylo ve skutečnosti.

Byl pilný tam v daleké zemi a uplatil všechny dluhy. Ale práce byla těžká a namáhavá. Prvního večera vypravoval ženě a dětem co vytrpěl, co se natrápil.

A tu a tam prohodil, že je rád, že je doma, jak se bude nyní krásně a spokojeně žít, budou-li jej mítí rádi. A žena a děti ucítily ve svém srdci něco teplého, velkou a uctivou lásku k tomu muži, který byl pět let od nich vzdálen za mořem a po celý ten čas na ně myslel a pracoval pro ně, aby se jim vedlo lépe.

V domě bylo brzy znáti, že se vrátil hospodář. Hned prvního týdne se všude rozhlédl, opravil střechu, zjednal dva zedníky, aby mu vy-

zdili jámu pro hnůj, vycementovali ji a opravili chlív.

Toník, desítiletý jeho hoch, byl všude s ním, posluhoval a pomáhal mu. Ale otec se ho za několik dní otázel: »Což nemáte školu, že jsi stále doma?«

»I máme,« praví Toník. »Ale co bych chodil do školy, když mohu pomáhati doma.«

»Ne, můj drahý, tak to nejde. Ty máš svou práci, já také svou. Tvoje práce je teď škola. Nechci mít hloupého, nevzdělaného syna, který by neuměl snad ani čísti. Styděl bych se. Chceš-li, abychom byli přáteli, choď jen pilně do školy a pilně se uč.« A vypravoval Toníkovi, jak pohrdají lidé venku, ve světě, lidmi, kteří ničeho neznají.

»Amerikánec«, jak mu říkali sousedé, si pořídil knihy a v neděli četl. Vesničané přišli na besedu a viděli na stole knihy.

»Eh, to nepůjde,« řekli: »Špatný rolník, který leží stále v knihách. V Americe jsi si mohl čísti, ale zde doma je třeba dělati.«

»I hleďme,« odpověděl »Amerikánec«, což nepracuji? A v Americe, myslíte, že jsem lenošil? Za lenošení se v Americe málo dostane. Tam se člověk naučí, co je práce.«

»Nu, vždyť víme, jací páni jsou »Amerikánci«, když přijdou domů. Je jich dost v sousedních vesnicích. Vystaví si domy jako hrabata, oblékají se nóbl jako měšťáci, a za pár let je s celým hospodářstvím konec. Kdyby byli nešli nikam, bývalo by lépe. A tebe to také chytlo, vidíš, čteš, čteš... Podle knih se nehospodaří.«

»Ale já říkám, že rozum zmůže více než ruce,« odpověděl »Amerikánec«. »Můžeš mít ruce jako Goliáš, bez rozumu nepřijdeš nikam. V Americe je viděti, co je rozum. S rozumem pracovati, to je teprve práce. Dobrý rozum a dobré ruce, s tím se něco pořídí; desetkrát více, nežli pracuj-li pouze ruce. Jsou-li naši »Amerikánci« takoví, že se opičí po městských lidech a staví zámky, je viděti, že se ničemu nenaučili. Šli do Ameriky jen pro peníze a pro nic jiného, ale já jsem šel i pro rozum. A to, co jsem přinesl v hlavě stojí za víc, než to, co jsem přinesl v kapse.«

»My bychom měli raději to v kapse,« smáli se mu.

»Jak rozumíte. Jinak se pracuje v továrně, jinak v lesích a jinak při hospodářství. A viděl jsem, jak se v Americe každého roku jinak pracuje, lépe, jak studují, aby jim práce přinesla užitek. A myslil jsem si: až přijdu domů, budu se i já učit, a budu studovati, jak by mi v mém hospodářství práce nejvíce prospívala. Proto čtu. Neboť já nevím, ale jiní vědí.«

Vesničané nebyli jeho mínění. »Učený rolník nu, to je něco!« myslili si u sebe a posmívali se mu.

A o »Amerikánci« se říkalo po vesnici, že je divný člověk, že mu Amerika popletla hlavu.

Tu mu vyprávěla žena, že mu loni soused zaoral kus pole. Amerikánec se šel podívat a viděl, že jej soused zkrátil. Šel k němu.

»Soused, ty jsi zaoral kus mého pole, to není hezké od tebe.«

»Já, že zaoral?!« křičel soused. »Vida ho, sotva se vrátil, už začíná hádky. No, já se ale nedám. Jsi-li v právu, žaluj mne, pane »Amerikánče!«

»Souditi se nebudu,« pravil »Amerikánec«.

»Jsi-li takový, dobře. Ať ti to je požehnáno.«

»Soused se rozlobil. Bylo viděti, že by se rád pohádal. Ale »Amerikánec« odešel a soused řádil ve světnici sám.

Od té doby se už »Amerikánec« na souseda nepodíval. Prikázal také své ženě a ostatním, aby se sousedovými nemluvili. A souseda nejvíce zlobilo to, že nikdo od »Amerikánce« neodpovídal na jeho dráždění. Mohl je dráždit jak chtěl, nikdo mu neodpovídal.

Jednou zaběhly »Amerikánčovy« slepice do sousedovy zahrady. S velkým křikem a nadáváním je hnál zpět, jednu zabil kamenem a pověsil ji na tyč plotu. »Amerikánčova« žena běžela do světnice.

»Pojď pro boha, uvidíš, co dělá!«

»Viděl jsem to oknem. Ale ven nepůjdu. Jedna slepice nestojí za to, abych si pověsil na krk soud a zlobil se celá leta.«

»Ale když se ti děje křivda!«

»Ať, uvidíme. Přemohu jej podle svého.«

Slepici nesňal nikdo a shnila na plotě. Soused ji viděl každého dne. Z počátku dělal vtipy na »Amerikánce«. Hnětlo jej, že jeho žena nenáříkala nad ztracenou slepicí. Šel na zahradu a

uřezal velké větve jabloně, které visely ze zahrady »Amerikáncovy« na jeho stranu. Ale »Amerikánek« se ani nehnul. Nehuboval, nežaloval. Soused viděl často, jak jeho slepice, kočka nebo pes šly na dvůr »Amerikáncův«, ale ten jim neudělal ničeho. Souseda to zlobilo, ale uvnitř se styděl. »Prokletý »Amerikánek«, myslil si, »opravdu má rozum«.

Když nastalo jaro, zoral soused jen pole, které mu náleželo. A odpoledne přišel k »Amerikánci«.

»Příteli, ty jsi měl pravdu. Podívej se, čeledín přioral loni jednu nebo dvě brázdy. Viděl jsem to teď. Vždyť víš, jak to je, člověk sám ke všemu nemůže, ale čeledínové jsou takoví, že se na ně nelze spolehnouti. Myslím, že mi to nebudeš mítí za zlé.«

»Proč bych to zazlíval,« řekl »Amerikánek«.

»Vždyť je lépe, jsme-li přáteli.

»Opravdu je to lépe,« míní soused.

»A stran té slepice... má stará už dá vaší nějakou jinou. Máme pěkný druh s chocholkou.«

Vesničané viděli, že »Amerikánek« je pilný hospodář, že dovede opravdu rozumně pracovat jak se chlubil a pomalu mu dávali na jevo, jak si ho váží. Vyptávali se ho na svět a nesmáli se jeho novotám.

Ženu a děti také zcela změnil. Ženě předělal ošklivou tmavou kuchyň; na takové věci dal rád peníze, na prázdnou chloubu huboval, zvláště nedovolil, aby jeho dvě dcery chodily vyzdobené hedvábnými pentlemi a v sametových

kabátcích. »Ženy nekoupí dětem slabikáře, ale děvčata musí mít každých čtrnáct dní jiné šaty. Pro takové věci nejsem,« říkal »Amerikánec« a žena mu přísvedčila, když viděla, jak se stará o ni a o děti, aby byly zdravý a aby jim nic potřebného nescházelo.

Ale přece by ji byli vesničané jednou málem proti muži poštváli.

Dělala se nová cesta. Inženýr, který vše řídil, byl odněkud z Čech. Hledal ve vesnici byt, ale někdo roznesl, že je špatné víry a v žádném domě ho nechtěli.

Když to slyšel »Amerikánec«, nabídl mu, aby šel k němu, že má v přístřeší dvě prázdné světnice.

Jeho žena plakala, protože ji ženy popichovaly a jí vyčítaly, že nyní je viděti, co je Amerika. »Luterán je ten inženýr. Uvidíme, jaké požehnání přinese do domu takový člověk!«

»Amerikánec« viděl, jak ženy chodí k jeho ženě do kuchyně, jak ona pláče a nemluví s ním. »E,« myslil si, »vždyť je rozumná, to přejde.«

Ale nechtělo to přejíti.

»Jsi lakotný jen na peníze,« řekla mu jednou odpoledne. »Nebude ti to ku štěstí, celá vesnice to říká.«

»Ať říká,« odpověděl rozhněván a odešel. K večeru viděl, jak ženy šly ke studni nabrat vody. I jeho byla mezi nimi. Šel blíže, a viděl, že jeho žena pláče.

Ani ho nepozorovaly, když přistoupil. »Že se nestydíš,« řekl ženě, »poslouchat ty prázdné řeči. A vy nemáte nic jiného na práci než pomlouvati lidi?«

»Takové lidi je snadno pomlouvati, kteří drží s luterány!« řekla jedna z nich.

»Nemluvil bych o tom, ale byl jsem trochu ve světě a vím, jak to je. Co jsem viděl v Americe lidí, kteří nejsou naší víry a jsou právě takoví lidé, jako my. Jedni jsou dobří, jiní špatní, jako u nás. Špatní lidé jsou špatní a o nic lepší, jsou-li naší víry. Je-li člověk dobrý, je dobrý a hoden úcty, ať je luterán nebo Turek. A to vám povídám, že je mi milejší poctivý pohan, než špatný křesťan. A pokrytectví je to nejhorší, to si pamatujte. Vynášeti sebe sama není nic těžkého. To jsem vám chtěl říci, jinak si myslíte, co chcete.«

Počkal na ženu až nábrala vody, pak odešli spolu domů. Cestou neřekl ničeho, ale než šli spát, začala sama: »Nehněvej se,« řekla. »Víš, jak to je. Tolik toho namluví, až se člověk postraší. Ale teď vidím sama, že máš pravdu.«

Tak žil »Amerikánec«. Stále si ještě o něm lidé vypravovali příběhy a krčili rameny. Jednak se jim zdálo divným, co ten člověk dělá, jednak to bylo správné a chvályhodné. Jeho jednání se často zdálo pošetilým, ale když si to člověk rozmyslil, nebylo to pošetilé.

Tak si vypravovali jednou ve vesnici, jak se »Amerikánec« vyrovnal s pastýřem. Poslal jej na

poštu s nějakými penězi. Když sedí u večeře, praví »Amerikánec«: »Ty, Lulko, dej sem ten receptis, ať ho schovám.«

»Už prve jsem vám dal receptis, hospodáři,« praví Lulka.

»Nedal jsi.«

»Ale dal jsem vám ho,« brání se pastýř.

»Kdybys mi ho byl dal, věděl bych o tom. Ale vím, žeš' mi ho nedal. Ztratil jsi ho a zapíráš to, chlapče. A ještě jsem ti tolik přikazoval, abys dal pozor. Stane-li se něco, budeš platit ty.«

Lulka vstal: »Já vám ho dal do ruky. Vy sám jste ho ztratil a není to hezké, že teď viníte mne.«

To bylo »Amerikánci« už mnoho. Dal hochovi políček. »Abys věděl, co je to lhát!«

Hoch se dal do pláče a vyběhl ven. Všichni mlčeli a byli rádi, když bylo po večeři.

Druhého dne, když se oblékal, sáhl »Amerikánec« náhodou do kapsy a našel tam mezi jinými věcmi receptis. Pastýř mu to opravdu dal a on na to zapomněl. Odešel na pole bez snědaně.

V poledne u stolu, než se pomodlili, vstal »Amerikánec« a řekl: »Lulko, opravdu jsi mi dal receptis. Našel jsem ho. Opuště mi, že jsem tě neprávem uhodil. A tu máš za bolest.« A dal mu desetikorunu.

Celá rodina viděla na své oči, jak mu dal deset korun a všichni slyšeli, jak řekl pastýři: »Opuště mi!« Neřekl: »neměj mi za zlé,« ale: »opuště mi,« řekl.

Tu se všichni ve vesnici divili a smáli. Když soused potkal »Amerikánce«, ptal se ho: »Tomu jsi se také naučil v Americe, což?«

»Ano, i tomu jsem se naučil v Americe,« odpověděl »Amerikánec«.

»Ale deset korun je na rolníka hezký dáreček.«

»Hezký. Dal jsem mu je, abych byl potrestán,« řekl »Amerikánec«.

Takový divný člověk to byl, ale poctivý a možno že měl vskutku více pravdy než ostatní.

Lovec.

Bůh ví, ani jména jeho neznám. Jmenoval-li se Petr nebo Pavel, co na tom! Ráda jej mám opravdu. Zemřel už dávno, a ani nevěděl, že mu zachovám krásnou vzpomínku.

Tehdy jsem byla ještě malá, čtyři roky stará. A všechna ta leta, zdá se mi, se odehrála ve staré prázdné kapli u cesty. Postavili tam nyní jinou kapličku, je celá okrášlená a pozlacená, ale mé srdce ví jen o té staré polorozpadlé. My děti jsme se tam scházely, jakoby byla postavena pro nás a pro naše hry. Na školu jsme si tam hrály, na loupežníky, na strašidla! — Kdo by si na vše vzpomněl. Hoši měli po stranách své stany a prodávali nám, děvčatům, mouku a cukr, punčochy a sůl a vše, čeho jsme potřebovaly. Velké hody se v ní odbývaly. Na bílých kamenech jsme jedli zelený štovík, petrklíč, pelyněk, listy pampelišek, šípky. Kolem kapličky u cesty byly uloženy kupy trámů a prken. I tam se sušily v nepřehledných řadách naše koláče, upečené z prachu a písku

v loužích cesty a okrášlené sedmikrásami, trny a poškozenými knoflíky.

Na sta a tisíce našich koláčů a chlebů se sušilo na slunci. A všechny byly zapovězeným ovocem. Každého dne jsme byli doma hubováni k vůli umazaným šatům a zástěrám, i k vůli promáčeným botám.

Tam šel někdy mimo lovec. Byl zeleně oblečen, na klobouku měl péro, na nohou zelené kalhoty a vysoké boty. Tázał se mne: ›No, Žofko, půjdeš se mnou chytat cvrčky?‹

Nechala jsem svého pečení a šli jsme chytat cvrčky. Někdy jsme šli sami, někdy jsme vzali s sebou také mého otce. Šli jsme nad město, kde se zdvihala rozvalina starého hradu. Lehli jsme do trávy, podepřeli se lokty a hleděli přes město po zeleném okolí, po lukách a polích v údolí a po lesích na horách. Někdy jsem vzhlédla po straně vzhůru, kde se zdvihala šedá rozvalina v modré nebe a docela na vrchu rostlo několik vysokých trav.

Myslivec zapálil dýmku a povídal mi o tureckých dobách. Přišli Turci do vesnice, spustošili a zapálili město, ale hradu nemohli přemoci. Silní hoši byli pány hradu, házeli z oken veliké skály na nepřítelé a polévali Turky vřelou vodou.

Tehdy se mé oči rozšířily strachem a podivem. Lovec se zasmál, vstal, zdvihl mne na rameno a šel k rozvalině, že jsem mohla hledětí zbořeným oknem po údolí.

›Žofko, bojíš se?‹ ptal se mne. Pak se vypjal, šel do otevřeného prostoru a mne vzal do náručí.

A vše se mi zdálo nevýslovně krásným, když jsme seděli tak na široké zdi, že jemu visely nohy dolů na druhou stranu, vysoko nad zeleně porostlým příkopem.

A lovec mi vypravoval o vítězích a hradních slečnách, jež se dívaly. půvabné a krásné, oknem, jež je nyní rozbořené už kdo ví kolik set let.

»Každého večera, když svítil měsíc, zpívali vítězové«, pravil lovec. »Krásně zpívali a princezny hrály na citery a kytary. Všechna okna v hradu byla otevřena, že bylo po městě slyšeti, jak zpívají. Byli veselí. když nebylo Turků, a tančili každý den.«

Lovec se zahleděl na temné hory na protější straně a v mé dětské srdce padlo símě pošetilé touhy.

Proč je hrad sesut, proč nemá už vítězů, kdy zase přijdou a budou zpívat, tázala jsem se.

Lovec se smál a řekl, že vše minulo a nevrátí se už zpět. Pak mi zpíval písně, které tehdy zpívali vítězové, jak řekl.

Byly to vlašské písně, které mi zpíval. Nezpívali jich vítězové, ale bylo krásné, že mi to řekl. Krásné jsou někdy lži!

Naučil i mne několika cizím písním, na které jsem zapomněla dávno, dávno. Refrén jedné však mi zní ještě nyní někdy v uších: »Bionda si, bionda si la more no!«

Když jsme se nahleděli na kraj, když mi stokrát jmenoval jména hor a vesnic, šli jsme dolů. Zalezli jsme do stromoví a trhali borůvky, jahody maliny, lískové ořechy, co právě uzrálo. Na konec

jsem si utrhl dlouhou travu a šli jsme chytat cvrčky. Lehli jsme si na dlouho před jeho díru, míchali travou uvnitř a říkali jsme :

»Černý cvrčku, černý cvrčku« Zapomněla jsem tu písničku, kterou jsme slibovali cvrčkům pohankovou kaši a kyselé zelí, vyjdou-li ven.

Země byla teplá odpoledním sluncem, ve vzduchu se mihaly mušky, nějaký motýl sedl na květinu přede mnou, právě lezl rychlý mravenec, zelená kobylka skočila proti mně, na stéble se zahoupala červená mandelinka, vše žilo před mýma očima. O každém stébelku, o každé mouše dovedl lovec povídati zajímavý příběh.

Každého dne mne něčím obdaroval. Přinesl mi plže s překrásnou skořápkou, světlý kamínek, dlouhou píšťalu, divoké kaštiny, šedý stříbrný mech, květinu, která byla zvlášť panská a rostla jen v horách, ukrytá mezi skalami.

I veverku mi přinesl a lasičku. Veverka mne kousla prvního dne do prstu, potom však si zvykla a dělala se mnou milé pošetilosti. Lasička zůstala rozhněvaná a svéhlavá; byla živá a hbitá jako blesk a její malé, černé, zlé oči se mi líbily ještě více než veverky.

Někdy večer přišel někdo k mému otci a vypravoval o lovcích. Divoký lovec mu říkali a mé srdce se vždy zachvělo, když jsem to slovo slyšela. A hovořili o něm, jak je smělý a odvážný. Že se nebojí ani vlka ani medvěda, vůbec že je lovec, jakého není druhého v celém císařství.

Můj divoký lovec šel do lesa, zastřelil medvěda, ukryl pušku do nějaké jámy a dal si hu-

ňatce na záda. Silný byl můj lovec a lehce nesl medvěda na zádech. Pak přišel po cestě od lesů sem přes pole do města, a lidé běželi za ním.

Za kloboukem měl smrčf, okolo krku medvěda. Strážné tlapy měl medvěd a zuby mu hroživě trčely v hubě. Nesl můj lovec medvěda k soudu, aby mu vyplatili náhradu, kterou dostane každý, kdo zabije takovou zvěř. Divili se páni u soudu lovci, vyplatili mu náhradu a kárali jej, že nosí zbraň bez dovolení, že zastřelil medvěda.

Hradečtí lovci se neznali vztekem, ale mému lovcovi nemohli do živého. Škádli je; zastřelil vlčici s mláďaty, kance, o každém zajíci v lese věděl, a smál se hradeckým, že jsou hloupí, a že by takoví lidé neměli ani nositi flint, kteří ničeho neumějí.

Několikrát byl zavřen, pak se s ním hradečtí smířili, protože byl vtipný člověk a páni jej měli rádi.

Málo je toho, co o něm vím. My dva jsme byli přáteli na jiný způsob. Nevím jak střílel medvěda. My dva jsme hledali ještěrky, vodní hady, krtky, netopýry, sysly a ptáky. Neudělali jsme ničeho živým zvířatům, ale pronásledovali jsme je horečně a pozorovali bez dechu jejich počínání.

A mezi tím mi vypravoval o hadech s korunou o žabích králich, o pašerácích, kteří nosili jednou dříve jen syslí čepice a žádných jiných, o pidimužících, o pokladech a kapraďovém se-menu.

Tak jsem s ním chodila po lesích a po polích lehkými kroky, abych nešlápla na nějakého tvora, jichž se všude tolik mihá.

Neměl ženy ani dětí a byl starší než můj otec. Měl černé vlasy a černou bradu. Oči měl zvláštní a krásné. Vím, jak jsem se naň vždy upřeně dívala, když mi vypravoval; jak se mi stále zdálo, že je v nich viděti něco zvláštního a divného, neurčitého! A byla jsem přesvědčena, že je mu viděti na očích, že je divoký lovec.

Divoký — to se mi zdálo něčím odvážným, krásným a hrozným zároveň. Divoký — to nemůže býti každý. Divoký — silný je takový člověk, vše ví, je zlý je-li toho třeba a nebojí se ničeho. Divoký — takový člověk se téměř nikdy nesměje, neví, co je pláč a opovrhuje všemi ostatními bázlivými lidmi.

Věděla jsem, že je to zvláštní milost, že je ke mně dobrým. K nikomu nebyl dobrým, žádnému dítěti ničeho nepovídal, a k mému otci začal choditi k vůli mně, proto, že jsem pak směla s ním.

A seznámili jsme se takto:

Odešla jsem jednoho krásného dne z domova a obrátila se po cestě přes zahrady na pole. Chodila jsem jistě dlouho, protože jsem se zastavila u každého plotu a každé květiny. Vyletěl-li vrabec do výše, zastavila jsem se a hleděla za ním hluboce zamyšlena.

Pak jsem přišla na louku u potoka. Potok jsem si vůbec ještě neprohlédla. Šla jsem po kraji a hleděla do vody. Kamínky se svítily na dně a

někdy připlula nějaká rybička. Ulehla jsem na trávu a nahnula se přes okraj.

Vlny letěly mimo, chvílemi trochu zašuměly, rybky dole si hrály. Ponořila jsem ruku do vody, zatlekala a rybky se rozprchly. Ale přišly zase, byla-li jsem klidna. Pak jsem si hrála, slunce svítlo, kolem mne rostly v trávě modré pomněnky, chvílemi přiletěl nějaký pták a mihl se nad vodou. Hledím do vody, hledím, najednou spadnu.

Nevím ničeho, co bylo, křičela-li jsem, či ne. Odkudsi přišel lovec a vytáhl mne. Nesl mne domů a od té doby jsme byli přáteli.

*

Odešli jsme z toho kraje, když mi bylo pět let. A o lovcí jsem slyšela, že zemřel nedlouho na to.

Otrávil se kteréhosi dne u rozvaliny nad městem. Strichninem se otrávil a když jej chytly křeče, vyl ubožák, že to bylo slyšeti po malém tichém městě.

Tehdy jsem plakala, když mi o tom vypravovali, a má pětiletá dušička byla smutná.

»Kdybych bývala při tom, když umíral, byla bych ho pohladila,« myslila jsem si.

A i dnes mne ještě bolí srdce, že zemřel sám a smutný v bolestech.

Nezasloužil toho.

Č.

19-20

L I D O V Á K N I H O V N A

ŽOFKA
KWEDER-JELOVŠKOVÁ:

POVÍDKY

ANATOLE FRANCE:
KEJKLÍŘ MATKY BOŽÍ

C E N A 4 K O R U N Y

LIDOVÁ KNIHOVNA

Jednotlivé svazky po K 2—, poštou K 2.20, svazky
dvojité po K 4—, poštou K 4.40

1. Forestier, **Cena lidského života.**
2. Hegner, **Rozvrat.**
3. Veselý, **Za úsměv života.**
4. Richopin, **César Borgia.**
5. Silva, **Stávka.**
6. až 7. Cankar, **Na příkrých cestách.**
8. Majerová, **Povídky z pekla.**
9. Gaudy, **Z deníku krejčovského dělníka.**
10. Cankar, **Pro blaho národa.**
11. Kohn, **David Leb Magdeburger.**
12. Theuriot, **Veverka.**
13. Panýrek, **Zdravotnické epistoly.**
14. Gorkij M., **Mlynář.**
15. Zych, **Mohyla.**
16. Přemysl, **Črta z Ruska.**
17. Steynen, **Proletáři.**
18. Jackiv, **Nuchim.**
- 19.—20. Jelovšková, **Povídky.**
France, **Kejklář matky Boží.**
21. Modráček, **Proti proudu.**
22. Dmitriev, **Dimka.**
23. Meyrink, **Výbor prací.**
24. Opočenský, **Jan Racek a j.**
25. Maupassant, **Rodina a j.**
26. Armande, **V soumraku.** —
Hamsun, **Tuláci.**
27. Tetmajer, **Z velkého domu.**
28. Horal, **Těžký život.**
29. Ewald, **Pavouk a j.**
30. Majerová, **Červené kvítí.**
31. France, **Sedm žen Modrovousových.**
32. Coster, **Kovář Smeetse.**
33. Schmidt, **První křesťané.**
34. až 35. Voltaire, **Candide.** —
Gotthelf, **Bětuška, děvečka podivná.**
36. Raabe, **U divého muže.**
37. **Proti válce.**
38. Ležák, **Peníze v truhle.**
39. Andersen, **Obrázková kniha bez obrázků.**
40. **Americké humoresky.**
41. Thomayer, **Z pamětí lidí nepatrných.**
42. **Americké povídky.**
43. Holeček, **Třtina.**
44. až 45. Hebbel, **Povídky.** —
Panýrek, **Veliká hesla.**

46. Přírodopisné procházky.
47. Kisch, Temnou Prahou.
48. Kennan, Hrůzy ruských ža-
lářů.
49. Cankar, Svaté přijímání.
50. Obrázky ze země inkvisice.
51. až 52. Černá kniha ruské
vlády.
53. Sarcey, Obléhání Paříže
1870.
54. Porážka Francie 1870 až
1871.
55. Tolstoj, Válečné obrázky
z Kavkazu.
56. Leskovec, Svět ve zbrani.
57. Detlev von Liliencron, Pod
vlajicemi prapory.
58. Bouček, Staré české váleč-
nictví.
59. až 60. Veresajev, Zápisky
z rusko-japonské války.
61. Hálek Vít., Pod dutým stro-
mem.
62. Skála Jan, Helena Kelle-
rova.
63. Zbírál Fr., Dějiny válčící
Evropy.
64. Rovina Jan, Historky z blá-
zince.
65. až 66. Vachek, Za frontou.
67. Kuděj, Na frontě a doma.
68. Čech, Lékař ve válce.
69. Němec, Má cesta do Afriky
70. Vikélas, Povídky z řeckých
ostrovů.
71. Němec, V zaslíbené zemi a
na půdě africké.
72. Lange, Ideální milenka.
73. Nexö, Dábel loterie.
74. Němcová, Dobrý člověk.
75. až 76. Čirikov, Rebelové.
77. John, Dojmy a povídky.
78. Scharfensteinová, Z denní-
ku herečky.
79. John, Humoresky.
80. Petr Gruň, Byla malá dě-
dinka.
81. Krejčí, Čeští básníci o če-
ské budoucnosti.
82. Hegner, Cesta k peklu.
83. Havlíček-Borůvský, Národ
a svoboda.
84. Gregor, Slovenské besed-
nice.
85. Sula P., Úsměvy v slzách

Lidová knihovna vychází nákladem

ÚSTŘEDNÍHO DĚLNICKÉHO KNIHKUPECTVÍ
A NAKLADATELSTVÍ (ANT. SVĚCENÝ) PRAHA II.,
HYBERNSKÁ 7

Dobrá románová četba:

Bellamy Edvard: **Rovnost.** Sociální román. K 8.—, pošt. K 8.40.

Daudet Alfons: **Krásná Sidonie.** Illustr. St. Hudeček. K 7.—, pošt. K 7.80.

Féval P.: **Hrbáč.** Illustr. St. Hudeček. K 12.—, pošt. K 12.80.

Hugo Viktor: **Bídníci.** Illustr. St. Hudeček. Přel. M. Majerová. V pěti svazcích. K 50.—, pošt. K 52.—.

Chocholoušek Prokop: **Karel IV. a římský tribun lidu.** Historický román. Illustr. St. Hudeček. K 12.—, pošt. K 12.60.

Janda Bohumil: **Husité pod Vyšehradem.** (Trilogie: Husité. — Anna Městecská. — Boček.) Illustr. St. Hudeček. K 24.—, pošt. 25.20.

Kuděj Z. M.: **Tisíc nesmrtelných.** Vojenská historie z prvních bojů o Slovensko. Illustr. St. Hudeček. K 8.—, pošt. K 8.80.

Kuděj Z. M.: **Mezi dvěma oceány.** K 10.—, pošt. K 10.40.

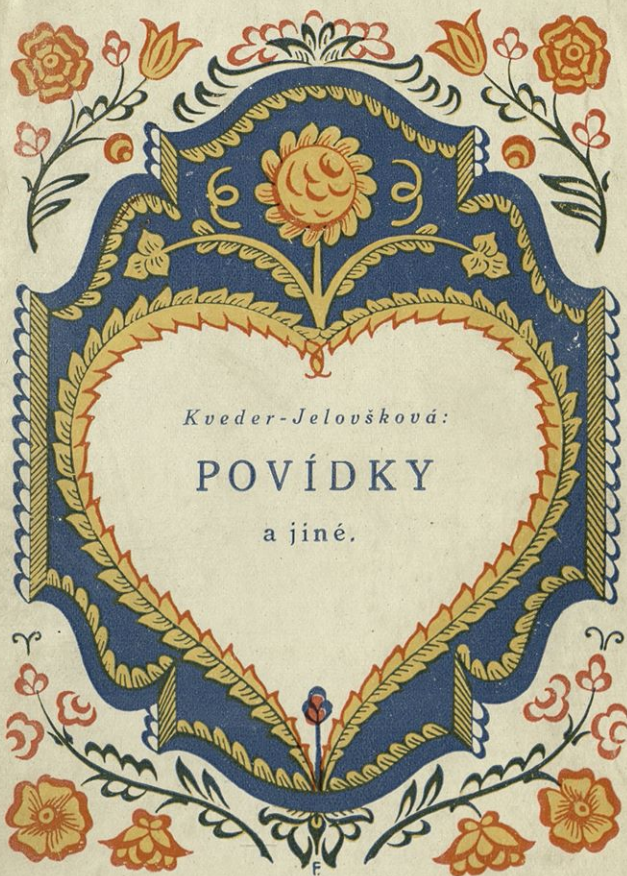
Mann Jindř.: **V zemi všehojnosti.** Soc. román. K 8.—, pošt. K 8.40.

Queiroz Eça: **Dobrodruh v svaté zemi.** Protikler. román. Illustr. St. Hudeček. K 7.—, pošt. K 7.60.

Rosny J. H.: **Lidé pravěku.** Román z doby předhistorické. K 3.—, pošt. K 3.20.

ÚSTŘEDNÍ DĚLNICKÉ
KNIHKUPECTVÍ A NAKLADATELSTVÍ
(ANT. SVĚCENÝ), PRAHA II.,
HYBERNSKÁ UL. 7.

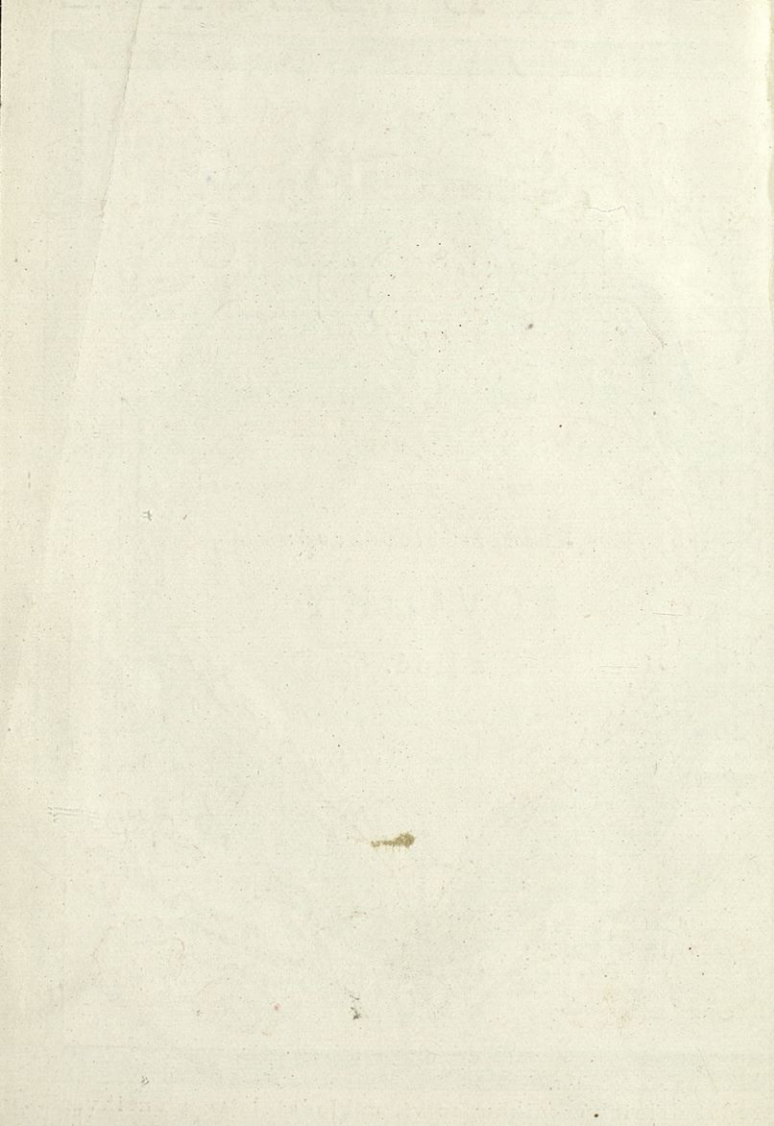
Na skladě u knihkupců!

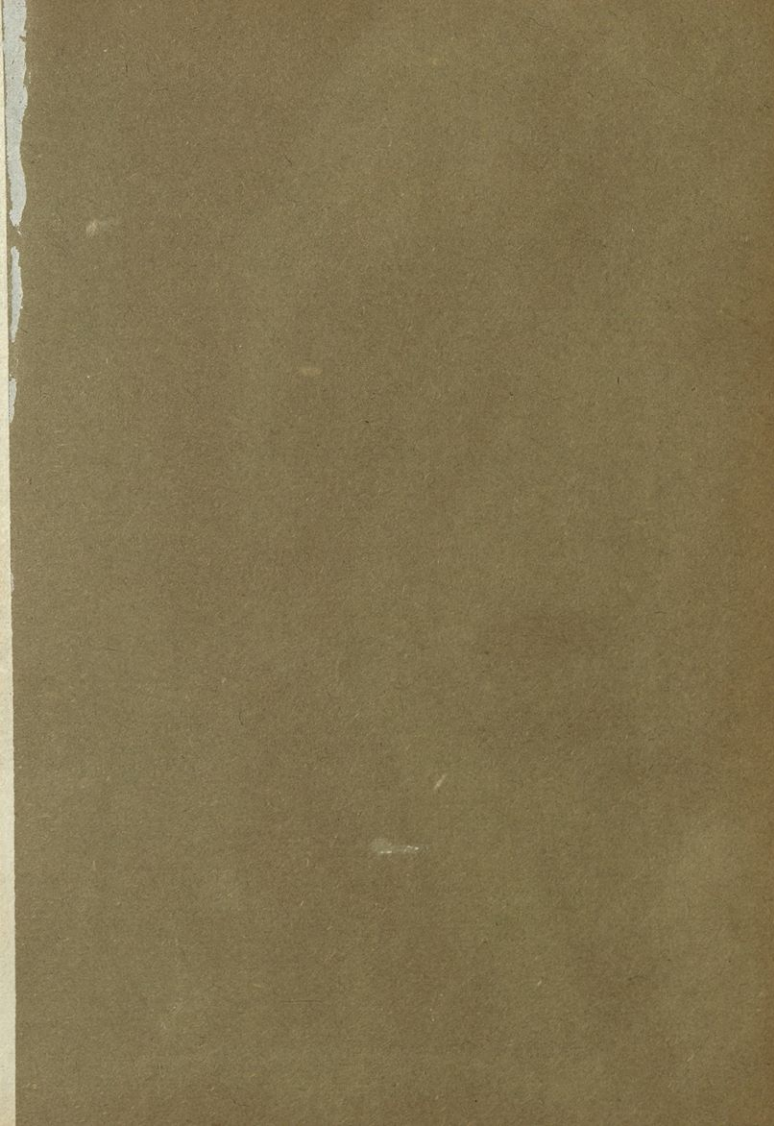

Kveder-Jelovšková:

POVÍDKY

a jiné.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000421864

